

PAA VALSEN
GENNEM
VERDENSKRIGEN
AF HANS HANSEN, OKSBØL

FRA LYØ'S KYST
TIL
URAL BJERGENE

Eftertryk forbudt

I. Del, 1. Hæfte

[1936-38]

Et Tilbageblik.

Ufrivillig mødte jeg med flere en regnfuld Dag i Oktober Maaned 1901 paa Dressuranstalten »Kernwerk« paa Viniaras Bjergtop for at blive dresseret og uddannet til Krigstjeneste.

Omtrent et Aar var gaaet siden hin Dag, da den skumle Bygning paa Bjergets Top, gemt bag Trækronerne, aabnede sine tungt hængslede Døre for os. Der lød nu Skraal og Støj fra alle Kanter, Sang fra mange Læber, og der saas en Løben frem og tilbage paa Korridoren med Armene fulde af Tøj, som blev henkastet paa Tøjkammerets Hylder og Gulv i store Bunker. Soldatersange klang ud fra alle Stuer under det store Geværrensningsarbejde, som en Korporal førte Opsynet over. Blev Sangen for øredøvende, hørtes Korporalens høje Stemme og Notitsbogen kom frem, dog lod han i Dag Naade gaa for Ret. Det var i Dag Glæden over at kunne kaste Militærtrøjen, der satte Humøret saa voldsomt op.

Geværrensningstimen var forbi. — Snart stilnede Sangen af, for til Middag fuldstændig at forstumme. Hvilken Forskel fra Morgengry til midtvejs Kvæld. I et Nu var alt dødsstille. Det lød som et frygteligt Spektakel, da en lille Mus begyndte at gnave ude paa Gangen, saa det er intet Under, at man blev forknyt og ilde til Mode. For faa Timer siden opholdt der sig 17 Mand i denne Stue, og nu — ganske alene — siddende paa en Træskammel, grublende og hensunken i Tanker og Drømmerier. Jeg tænkte paa min Fremtid; endnu et helt Aar tilbage i denne Røverborg med de metertykke Mure. Vilde den Tid mon gaa? Vilde jeg opleve den Dag, hvor ogsaa jeg kunde sige Kasernelivet Farvel? Jeg hævede Blikket, saa engang rundt i Stuen, uh ha, hvor saa det ud. Papir i alle Kulører laa spredt over hele Gulvet, alle Skabdøre stod aabne. Henne i et Hjørne

laa to ituslaaede Fade, og lod man Blikket falde paa Vaskebordet, mødte der ogsaa her én et sørgeligt Skue, Halsen var slaaet af Vandkaraflen, Smudsvandsspanden løb over. Det saa langt fra hyggeligt ud.

Uvilkaarligt vil Læseren spørge: havde der da været Indbrud eller Slagsmaal? Nej! Det var det samme Syn som gentog sig Aar efter Aar i September Maaned, naar de gamle Soldater drog hjem efter to Aars stram Tjeneste. De havde lært det af foregaaende Aargang, og vi lærte det saa atter igen af dem. Derfor gentog det samme sig atter og atter: Hævn over de stumme og livløse Ting.

Dagene var bleven udstreget paa Kalenderen, som hænger paa Væggen. Nu blev det vor Tur til at fortsætte med Udstregningen efterhaanden som Dagene forløb. Om 365 Dage vilde jeg og mine medaldrende staa for Tur. Det er en lang Tid. Gud ved, om jeg vilde opleve den Dag. —

For anden Gang blev jeg rusket op af Drømmenes Verden. Med et Projektils Fart, naar det forlader Geværløbet, fløj jeg op fra den haarde Træskammel. Der var nogen som rørte sig

Paa Kompagnistuen

inde bag Forhænget. Var Korporal Schumann da derinde? Jo, nu slog han Forhænget til Side og kom farende ind, rød i Hovedet som en Kalkun. Han bandede og skældte ud. Fra den stod ham ud af Munden som altid, naar han var i en saadan

Ophidselse. Hvor er dog mine Søndagsstøvler? brølede han. Søg dem! Jeg skal nødvendigvis en Tur i Byen. Søg dem! Om en halv Time skal jeg være hos Kaptajnen! Kryb ind under Sengene! se i de tomme Skabe! se oven paa dem! se under dem! Jeg skal have mine Støvler! — Jeg saa først de tomme Skabe igennem. Det var en let Sag. Saa krøb jeg paa Maven ind under de femten Senge; intet Resultat. Støvlerne var der ikke. Korporalen stod som forstenet, trippede rundt i Strømpesokkerne paa det just ikke helt rene Gulv. Nu for han som et Lyn til Kakkellovnen og rev Døren op med et vældigt Ryk, saa den slog Klask mod Væggen. Ud skrabede han Papir og atter Papir, men til syvende og sidst kom Rosinen i Pølseenden i Form af noget, der engang havde gjort Tjeneste som et Par Søndagsstøvler, men nu mere lignede Skarndyngens Ophobninger. Overlæderet og Saalen hang kun sammen i Hælen, hvor Kappen havde modstaaet Knivens Snit. Det sælsomme Syn var nok til at frembringe en Latter eller i det mindste et Smil om Munden, men jeg holdt mig. Korporalens Ansigt havde skiftet Kulør, fra rødt til hvidt. Knap formaaede han at fremstamme en Bøn til mig om at laane ham mine Støvler. Han forsvandt, han skulde skynde sig.

Nu var jeg ene, her hjalp ingen Grublen. Jeg maatte se at faa ryddet lidt op. Der hørtes Fodtrin i Korridoren. Døren gik op, og ind traadte et Par jævnaldrende Kammerater. Af Feldwebelen var de beordret hid for at hjælpe ved Rengøringen paa denne store Stue, hvor jeg til nu havde været helt alene. Vi tog alle tre fat med at rydde op. Det saa trist ud til at begynde med, men snart gav det et andet Syn. Vi følte os som Herskere i Stuen. De gamle var borte. — Rengøringen var forbi, Kommisbrødet blev halet frem og en ordentlig Flænge skaaret af. Denne samt en dito Skinke gled ned i Fordøjelsesmaskinen til Brug for nye Kraftanstrengelser.

»For de gamle, som faldt, staar der ny overalt.« Det gælder ogsaa her. De gamle er borte, men nu er vi de gamle. Skal vi behandle Rekrutterne lige saa ondskabsfuldt, som de gamle havde behandlet os? Jeg tænkte paa de Dage, da man efter Tjenestetiden, sveddryppende og med Næsen i Højde med Bukseknapperne, asede op ad Trapperne uden at turde mugge, fordi man ellers fik et Kolbestød i Agterenden. Eller ogsaa tænker jeg paa de Aftener, da de gamle i Slæng drog fra Stue til Stue, slog Takt med Tambourens Dirigentstok og kaldte sig »De hellige Aander«.

Paa Stuerne opsøgte de dem, som de af en eller anden Grund havde Had til. Et Par maskerede traadte frem, halede Misdæderen ud af Sengen og lod den mest kødfulde Del være Stødpude for Tøjbankeren. Det var Kasernelivets Selvjustits.

Fodtrin høres. Døren aabnes og ind træder Korporal Schumann. Han ser sig om, udtaler sin Tilfredshed over Stuens Forandring. Tilsyneladende er han i bedre Humør. Støvlerne trækker han af, giver mig dem tilbage, dog uden at takke. Igen høres der Fodtrin, men denne Gang noget fastere. Det maatte være den »Blaa«, som kom for at inspicere Stuerne. Rigtigt nok, Døren gik op, og ind traadte Feldwebelen i Tjenesteuniform med Sabelen hængende ved Siden og Notitsbogen stukket ind foran paa Brystet. Jeg sprang op fra Sædet og meldte Stuen klar med et Stykke Skinke i den ene Haand og en Skive Kommissbrød i den anden. Han kiggede rundt, fandt alt godt, dog udtalte han sin Vrede over den Udaad, som var forøvet.

Nu kom Korporalen frem med sin sønderflængede Støvle. Til min Forundring fik han ingen Medhold. »Tror de ikke det er selvfølgelig Godt? Tror De ikke det er »Stiels«, der er Manden for denne Heltedåd? Ham var det, De lod raabe hundrede Gange ind i den gloende Kakkellovn. Nu er han over alle Bjerge, Skaden bør De selv tage, for hvem har gjort det? Hvem har set det? Ingen!« Feldwebelen drejede om paa Hælen for at forsvinde ud igennem Døren, som jeg imens havde revet op, og Korporalen trak sig tilbage til Forslaget.

Nu var jeg igen ladt ene tilbage paa denne store Stue. I Morgen flytter vi sammen, lød det ved Parolen.

Det blev Morgen, en Morgen med Regn, der øsede ned i stride Strømme. Barakkens Porte aabnede sig, nu gik det løs med Friøvelser. Uh, hvor kedelig lang Tiden blev. Underofficererne gik sammen og diskuterede, Mandskabet stak Næserne sammen, kiggede paa Urene, Timeviseren sneglede sig af Sted. »Feldwebelen kommer«, blev der hvisket; alle kom i Bevægelse. Geværovelserne gik som Kæp i Hjul. — De dovne var paa en Gang blevet flittige. Feldwebelen kom nærmere; han ilede. Det var som om der var noget i Vente.

»Stillgestanden!« tordnede han med en Stemme, der gav Ekko mellem Barakkens Vægge. »Augen rechts!« Nu saa vi Kaptajnen komme. Han haltede stærkt paa det venstre Ben. »God Morgen Folkens.« Vi hilste igen, men samtidig studsede vi over det venlige Tonefald. Et langt Tidsrum var forløbet, siden vi sidst havde set ham. Det var den Gang, han faldt og brækkede det ene Ben. »Jeg kan godt unde ham det«, hørte

jeg »Stiels« sige om Aftenen, da vi sad bænket i Makketutten og drak Øl af en Støvle, som blev sendt paa Rundgang. Om han nu rigtig har ment det, ved jeg ikke. Maaske har han været paavirket af Fabrikant »Hugos« Øl, der var saa stærk, at Folk blev beruset ved blot at se Hugos Heste forspændt Ølvognen. Saadan udtrykte en Meklenborger sig en Aften over for et Par Kammerater, der kom beruset hjem. »Ja, vi skal nok gi' dig Øl at svømme i«, sagde den ene og greb en Spand Vand og kastede den ind i Sengen til ham. Han sprang ud af Sengen med Vandet sivende af sig. Han bandede og skældte ud. Alle i Stuen fik sig en rigtig god Latter. Den næste Dag var Lagen og Dynebetræk ophængt til Tørring — Soldatermaner.

Kaptajnen gik nu langs hele Fronten, og Ordene, der faldt, kom i en mere høflig Tone, men dersom nogen tænkte, han havde forandret Kulør, da tog han højlig fejl. Efterhaanden som Foden kom sig blussede ogsaa den gamle Adam op i ham igen. Dog havde han altid en varm faderlig Omhu for sit Kompagni. Ved Lønningsappellen kom altid de samme formanende Ord: Vogt eder for de 5 Pennings Tasker, som driver rundt i Glaciset. Gaa hellere til dem, som forlanger lidt mere.« Alle som en stod vi med det ene Ben i Fader Filips Celle og mange var de, der aflagde ham et Besøg uden Visitkort.

Igen var alle Stuer paa Kasernen fyldt med Rekrutter. De maatte lære alt, hvad vi havde lært, staa paa Fødderne, gaa, gøre Honnør, springe og titulere, ja, jeg tør vel ogsaa sige lyve og stjele. En Lørdag Eftermiddag efter Rengøringstimen følte en Rekrut sig utilpas. Han lagde sig paa Sengen og sov ind.

Feldwebelen gik sin Runde paa Stuerne og saa ham ligge i Sengen. Han spørger om Grunden dertil, men ingen ved det. Han gaar hen til Sengen og begynder at ruske i Rekrutten. Denne, der just ligger i sin bedste Søvn, strækker og rækker sig, lægger sig om paa den anden Side og siger, uden at aabne Øjnene: »Lad mig dog i Fred«. Det bliver alligevel Feldwebelen for meget af det gode. Her gik Naturen over Optugtelsen. Med den ene Haand daskede han Rekrutten et Slag i Ansigtet, men uheldigvis virkede dette Slag værre end han havde tænkt sig det. Næsen gav sig til at bløde, og det purpurrøde Blod piplede frem. Det var et storslaaet Bevis, det var en Anklage mod Feldwebelen, som paa denne Maade havde forbrudt sig. Uden at sige et Ord forlod han Stuen. Den paafølgende Dag, Søndag Morgen Kl. 9, gik Feldwebelen atter Stuerne igennem. Nu traf det sig hverken værre eller bedre, end at Rekrutten var paa Stuen, da Feldwebelen kom, maaske har han selv indrettet

det saaledes. Ved Raabet »Giv Agt« sprang enhver til sit Skab, ogsaa Rekrutten, som havde sit Skab lige inden for Døren. Feldwebelen standser ud for ham og spørger, hvorfra han havde det blaa Øje? »Det har Hr. Feldwebel gjort!« »Hvem har gjort det?« spørges der igen. »Hr. Feldwebel har gjort det!« svarede Rekrutten højt og tydeligt. For tredje Gang spurgte Feldwebelen, men fik samme Svar. Rekrutten blev ved Sandheden. Feldwebelen gik for snart at sende sin Tjener med Bud til Rekrutten om at møde paa Skrivestuen. Han gik derhen, hvorpaa Feldwebelen straks sendte ham ned i Brændselsladen. Der var han godt forvaret, medens vi andre stod paa Appelpladsen.

Kaptajnen kom. Feldwebelen meldte Kompagniet fuldtalligt undtagen Rekrutten, der huggede Brændsel. Appellen var overstaaet, og vi gik igen op paa Stuerne. Lidt efter kom Rekrutten, glædesstraalende og med Jubel over hele Ansigtet. I Huj og Hast smed han alle Kludene; der blev Stovvask. — »Allerede i Byen?« spurgte Korporalen. »Ja, jeg skal paa fjorten Dages Orlov, det har Feldwebelen bestemt«. Og virkelig, han rejste med et blaat Øje, han talte Sandhed og lod sig ikke kyse. Da han vendte tilbage, var hans Øje kureret.

Ogsaa vi »De Gamle« lærte Rekrutterne, hvad vi havde lært af vore Forgængere, det med de hellige Aander og meget andet. En Aften, da jeg kom fra Byen og entrede op ad Trapperne, løb en Rekrut forbi mig med Armene fulde af Sidevaaben og jeg hørte stor Halloj paa Rekrutstuerne. »Hvad nyt?« spurgte jeg. »Sidevaabnene skal afgives paa Stue 26 til Slibning, — Russerne er gaaet over Grænsen.« Jeg vilde berolige ham, saa slemt var det vel ikke, jeg kendte jo Spøgen, men han var forlængst nede paa en anden Korridor. Blev den samme Spøg bedrevet Aar efter Aar, saa blev den dog ogsaa engang til Alvor, som sent vil glemmes.

Vinteren gik hen. Rekrutterne var fordelt mellem os gamle Krabater. Bimset blev der hver eneste Dag, og om Søndagen var der tvungen Kirkegang.

Da maatte der pudses om Morgen, og om Middagen, naar alle sad bænkedes om deres Gullasch, da kunde der høres Spørgsmaal paa Spørgsmaal »Hvorfor puffede du mig i Siden«, »Hvorfor traadte du mig paa Fodspidserne« og Svaret lød sædvanlig »Du snorkede saa højt, at Præsten kunde høre det«.

Alle glædede sig til den Dag, da enkelt Mands Eksercits hørte op, og de store Regimentsøvelser begyndte, da følte enhver sig mere som en fri Mand. Da var der et stort Terræn for Sandharerne at tumle sig paa. Da knaldede der Skud paa

Skud mod den vigende Fjende, dog kun med løse Patroner. Paa en Gang hørtes Trompetfanfarers Signal til Holdt. Alle Geværerne blev efterset. En skarp Patron var bleven afskudt dens Projektil var faret Majoren hvinende forbi, men Eftersøgningen var forgæves. Geværløbet, hvor det skarpe Projektil var gaaet igennem, fandtes ikke. »At de er saa dumme, at de tror Geværet kan findes«, hviskede min Sidemand. Pladsen var stor, frodige Græsgange mellem de store Bygningskomplekser mindede om den Grøde, der engang havde vokset her. Nu blev alt trampet ned, kun en Flok Køer, røgtet af et Par Hyrdrænge, fandt her deres Næring. Bygningerne, i hvilke der engang var ført et Herskabsliv, stod og var ved at falde sammen. Pladsen udvidedes Aar efter Aar som Artilleriskytsets Rækkevidde forøgedes. Det var Militarismen, der dresserede Ungdommen og kaldte flere og flere morderriske Instrumenter frem. Befolkningen, som i Aarhundreder havde boet her, værnet og plejet om deres Hjem, blev jaget bort eller rettere sagt blev købt ud ved Tvang, naar der skulde skaffes Plads. Her havde Hyrdrængene deres Arbejde og deres Tidsfordriv med at holde Køerne borte fra Sandharnes Tumleplads. Og saa maatte der passes paa, naar Artilleriet hejsede Tegnet paa, at deres Instrumenter udspyede Jern og Staal mod de opbyggede Skiver. Blev Ensomheden Hyrdrængene for trist, havde de en Harmonika, hvis Toner virkede adspredende. Traf det sig, at Køerne bisæde eller paa anden Maade skaffede dem Arbejde, da blev Harmonikaen puttet ind i en Busk. Man kunne næsten fristes til at misunde dem dette Frimandsliv, naar de halvnøgne laa og badede sig i Solstraalernes Varme, medens vi andre skyndte os over Pladsen i Haregalop, saa Sveden haglede ned fra vor Isse, der var gemt under Pikkelhuen. Saadan en Harmonika fandt et Par Kammerater fra mit Kompagni. De kunde ikke lade den ligge, men fik den smuglet med ind paa Kasernen, hvor den gjorde Underværker saa længe dens Lunger og Stemmebaand endnu ikke led af nogen tærende Sygdom. Da disse to Dele til sidst led Overlast, blev den sendt paa Rundgang i Stuerne, hvor den med sin braadne Stemme klarlagde »med mig er der handlet ilde«. Til sidst landede den paa Stue Nr. 33, der havde faaet det ikke videre velklingende Navn »Forbryderstuen«. Her gjorde dens skærende Røst endnu større Underværker lige til dens sidste Stund.

Klokken var en Aften bleven henimod elleve. Vi var saadan omtrent lige ved at sove ind og enkelte trak allerede tungt i Saven, da Døren pludselig blev revet op. Fire Mand

fra Forbryderstuen kom i bar Skjorte ind ad Døren. De, som ikke allerede var sovet ind, rejste sig i Sengene for bedre at kunne iagttage det sjældne Syn. »Hvad nu«, raabte Lehmann, en stor og stærk Goliath, der havde sin Seng lige inden for Døren. »I vil da ikke markere de hellige Aander, saa skal jeg kraftknuse mig sende jer hen hvor Peberet gror!« Manden var kendt for sin Brutalitet, og de indtrædende fik travlt med at fremstamme en Undskyldning. »Ja, ja, det er godt«, mælede Lehmann, »skynd jer kun at fortælle, hvad der har bevæget Eder hid«. Denne forbandede Vrælunge til Harmonika at være havde »Drobinak« gjort fast til Benet af Sengen helt inde i Hjørnet. En længere Snor var hæftet ved Harmonikaen, og ikke saa snart var vi ved at blunde ind, før den med et lod sin skærende Røst høre. Inde fra Forslaget lød en brummende skældende Røst. — Alt blev roligt, det var som om Korporalens manende Stemme havde gjort sin Virkning. Da paa en Gang, vrælede Instrumentet, om vi tør kalde det saadan, og nu stod Korporalen midt i Stuen, bandende og skældte ud og lovede os alt andet end godt. Han skjulte sig dog snart efter bag Forhænget og langtrukne Aandedræt vidnede om, i hvilken Tilstand han nu befandt sig. Nu var hele Stuen som een, enige om, at det rigtige Moment var kommet for nu for tredje Gang at udnytte Harmonikaens sørgelige Skæbne. I et Nu stod Korporalen der igen, han var faret i Harnisk, rev den ene Tændstik efter den anden, Misdæderen skulde frem. Han kunde ingen bestemme, alle sov, derfor jog han os alle ud. Nu staar vi her. Resten har fordelt sig paa de øvrige Stuer. — En halv Times Tid opholdt de sig i vor Stue, Tænderne slog klap; de frøs. Nu gik de; lydløst listede de ind paa deres Stue og krøb i Seng. Deres halve Nattesøvn var forspildt, men derom spurgte Korporalen ikke, da hele Kompagniet den næste Morgen stod i Barakken paa Grund af nedstyrtende Regnmasser.

»Vi faar fremmede i Dag«, gryntede »Lehmann«, »det faar vi altid har jeg lagt Mærke til, naar en eller anden i Kompagniet har haft Bersærkerang om Natten«. Nu havde han sagt nok. Korporalen sprang hen imod ham og spurgte, hvad han egentlig mente. Situationen, den spændende Begivenhed, blev pludselig afbrudt ved Majorens og Kaptajnens Indtræden. En Gaardmand viser sin Ko og Svinebesætning frem for den besøgende. Dem havde Kaptajnen ingen af, derimod havde han et Mandskab i Dressur, opelsket i Disciplin. Da gik han og Majoren fra Mand til Mand. Enhver maatte vise, hvad han havde lært. Nu var de lige ud for mig. Jeg tog mit Gevær

med højre Haand og smeldede det op, saa det gav et Klask mod Patrasken. »Sehr gut«, sagde Majoren. Nu kom »Presenter«. Men ak, du store Christoffer, der laa Geværet paa Gulvet og ikke nok dermed, Geværkolben gik midt over.

De Herrer gik videre. Jeg samlede Stumperne op og prøvede paa at finde ud af, hvordan de havde siddet. »Ja, saadan har de siddet«, bemærkede min Sidemand, der med Nød og Næppe kunde tilbageholde et skadefro Smil. Ved mig selv tænkte jeg, Kaptajnen æder dig op, naar han kommer tilbage, men saa bliver han da mæt denne Gang. Med Stykkerne i Haanden stod jeg der, da han kom tilbage. Mine Tanker slog fejl, gudskelov. »Det er jo uden Lige«, sagde han henvendt til Feldwebelen »snart sætter de en Mand til at springe Soldat som denne »Kasmareks« med Rigets Krigskasse paa Ryggen og saa engang en Mand med halvanden Haand. Jeg skulde ikke forsværge, at de ikke en Dag sender en med to Træben. Det er jo Udskrivningskommissionen, der helst vil gøre enhver Mand til Soldat. Det kan der saamænd godt ventes med til Kejseren, den allerøverste Krigsherre, erklærer Mobil, saa skal enhver Mand være Soldat, mælede Kaptajnen, idet han ømmede sig paa Benet, trippende omkring for tilsidst at forsvinde ud af Barakken efterfulgt af Feldwebelen, som dog snart efter vendte tilbage igen med Ordre til mig om næste Morgen Kl. 9 sammen med »Barzen« at melde mig et Sted inde i Byen. Kompagniet skulde stille to Mand til Uddannelse ved Ambulancen i Tilfælde af en Krig. —

Blæsten i Fællesskab med Solen søgte at bortdrive de hængende, truende Regnskyer, medens vi rykkede ind paa Kasernen. Jeg maatte op til Vaabensergenten, hvor jeg afgav mit ituslaede Gevær. Det var just ikke med blide Ord og Miner, han tog imod Stumperne. Jeg viste ham min Haand. Som Svar fik jeg, at det kom ikke ham ved, og om jeg vilde forføje mig bort.

Dagen efter mødte »Barzen« og jeg til Instruktion angaaende Forbinding og Transport af saarede, som kunde tænkes vilde fremkomme, hvis Landet kom i Krig.

I længere Tid var vor Opmærksomhed henledt paa en Sag mod Kaptajnen, som Forældre i Byen havde iværksat, paa Grund af den Brutalitet, som han udøvede overfor deres Sønner, der aftjente deres Værnepligt ved Kompagniet. Straffen resulterede i, at Kaptajnen blev forflyttet til tredje Bataillon, som laa i en lille polsk By. Han skal have grædt, da han tog Afsked med Kompagniet. Dog heller ikke der kunde han tæmme

sine Luner. Han sendte den ene efter den anden paa Besøg hos Fader »Filip«. Kompagniets Straffeantal steg saa højt, at det fik den sorte Troddel, som var den største Skam, der kunde overgaa et Kompagni. Kaptajnen tog man Strafferetten fra. Alle disse Forhold kom selvfølgelig paa Tapetet mellem os, og der var fuldkommen nok at diske op med. »Saa, nu har vi hørt nok om alle disse Smaating«, sagde en kæmpestor Musketer fra femte Kompagni og traadte frem paa Gulvet. »Naar vor Kaptajn har set sig gal paa een, saa sender han ham ikke paa Besøg, men med sin store Haand jager han Klør fem lige ind i Ansigtet paa os, saa hver eneste Finger efterlader et tydeligt Mærke«. Nu var det ingen Hemmelighed for os mere, hvorfor saa mange fra femte Kompagni gik med Hæfteplaster i Ansigtet og hvorfor samme blev en saa efterspurgt Vare. —

Dersom vi ikke var til Instruktion, saa havde vi at møde til Kammerarbejde. Her saa vi de store Reoler med Bunker af Tøj, lige fra de mindste til de største Dele. Enhver Soldat havde sine syv Klædninger, hvoraf de tre eller fire altid laa paa Kammeret, alt var forsynet med Soldatens Navn, og dette Navn røbede, hvem Tøjet tilhørte. Vilde man stjæle en Frakke, et Par Bukser, en Hue eller noget lignende, saa var det den første og største Pligt at rive Stemplet og Navnet ud og forsyne det med sit eget. Derom kan jeg selv tale med. Det var en Dag, hvor jeg havde vasket min Frakke og hængt den til Tørring. En lille Visit inde paa Kasernen, og Frakken var som blæst væk. Al Eftersøgning var forgæves. Hvad skulde jeg gøre? En Frakke skulde jeg have, saa nu var gode Raad dyre; men kommer Tid, kommer Raad. — — — Det havde brændt hos Kaptajnen, og Tjenerens Tøj, som havde lidt en Kende under Branden, blev lagt hen i et Hjørne. Jeg saa det en Dag, da vi mange i Flok stod i Trængsel paa Kammeret. Jeg stillede mig i Baggrunden, hvor jeg stod i Skjul, og med et fik jeg fat paa Frakken. Det var akkurat saadan en, jeg manglede. Nu i fuld Fart op paa Stuen, hvor den blev efterset. Udvendig saa det godt nok ud, kun paa Indersiden var Foret en Smule svedent. Navnet og det svedne For blev reven ud og erstattet med noget andet. Frakken var nu min, det viste mit Navn jo, som var syet paa Foret med gammel Traad. Efter disse Formaliteter blev Frakken hængt ind i mit Skab. Det hele var gjort saa godt, at ikke engang selve Korporalen opdagede det, da han gik fra Stue til Stue og søgte efter Frakken i vore Skabe. Nu var det ham, der manglede Frakken, og ikke mig. Skaden var denne Gang ikke saa stor, for det handlede sig kun om en

eneste Frakke, og Korporalen havde jo mange paa sit Kammer. Værre var det en anden Gang, da Skarndyngens Rum var stoppet fuld af Overfrakker fra første Garnitur.

Endelig oprandt den Dag, da vi skulde aflægge Bevis for, hvad vi havde lært. Der var kommen Meddelelse om et stort Slag, som havde fundet Sted i den tidlige Morgenstund. Valpladsen havde vi at opsøge og bringe de saarede den nødvendige Hjælp. Terrænet, hvor Slaget skulde have fundet Sted, blev nu opsøgt. Straks ved Ankomsten dertil maatte enhver sige sig selv, at det var paa høje Tid, der bragtes Hjælp; thi overalt lugtede det som af raaddent Kød. En, to, tre blev Baarerne taget ud af Sanitetsvognene, og snart afsøgte hele Egnen af Ambulancen, (vi havde Rødekors-Bind om den ene Arm). Hele Terrænet var bakket og bevokset med Buske, saa de markerede saarede mange Steder laa godt gemt. Var der Fare for, at de ikke kunde findes, stønnede de eller raabte om Hjælp. De havde ikke Lyst til at ligge længere end højest nødvendig i denne forpestede Luft. I umiddelbar Nærhed fandtes nemlig en Kadaveranstalt. — Fuldt belæssede blev Baarerne skubbet ind i Sanitetsvognene, der kørte de saarede ned til Floden, hvor de blev færget over paa nogle Pramme; thi paa den anden Side holdt Lazarettoget, blev der sagt. Den praktiske Øvelse var forbi, den forløb, saa vidt vi kunde dømme, helt glimrende, thi alle de saarede var i en forbavsende kort Tid fuldstændig kurerede.

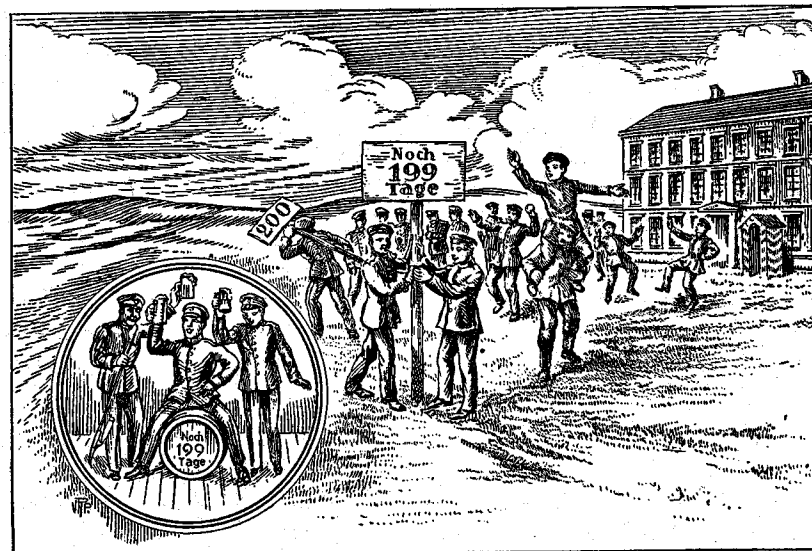
Nu fulgte den teoretiske Del, som skulde afholdes i en Barak. Alle stormede vi derind, Humøret var straalende efter den Ros, vi havde faaet. Nu opdagede vi først i hvilket fornemt Selskab vi var kommet, nemlig for at begynde med de højeste, hele fem Generaler og dernæst et helt Slæng Adjudanter, Oberster, Majorer, Kaptajner, og saa tilsidst, men ikke mindst, en hel Række Underkorporaler, der fungerede som Tjenere. Her saa jeg første Gang vor nye Kaptajn. Han var middelhøj, glatraget og bar paa Næsen et Par Guldbriller. Munden stod halv aaben og ud skinnede to Rækker hvide Tænder, imellem hvilke der saas smaa Guldplomber. Han hørte interesseret til, og fremkom der undertiden et forkert Svar, rystede han blot paa Hovedet, men han sagde intet.

Atter var det Morgen. Vi blev alle beordret hen i Vognmagasinet, hvor vi skulde rense og vaske Sanitetsvognene. Rustpletterne paa Hjulringene blev afgnedne med Sandpapir og indfedtet med Olie ligesom de øvrige Jerndeale. Ved Vognenden blev Stjærten ophængt, og i Vognen blev der henlagt otte Hestesko,

Søm, Hammer og Knibtang, desforuden ogsaa en Økse og en Pæl til at binde Hestene ved. Sandpapiret skurede, Olien løb ind over de skurede Dele, og ind imellem det hele talte og forundrede vi os over den Orden alt befandt sig i. Ingen af os tænkte det mindste paa, at den Dag laa i vor nærmeste Fremtid, hvor disse Ting skulde blive brugt for Alvor. Vor Tjenestetid var endnu ikke forbi. En Manøvre, en lille Krig af Spas, skulde dette Aar slutte af med.

Straks den første Dag maatte hele Kompagniet holde sig paa Maven. Kaptajnen blev Græsrytter, og det morsomste var at Hesten tog Flugten ind i en Husmands Stald, hvor den stillede sig i Geled med Køerne. Kaptajnen humpede bagefter med Haanden paa Bagen. Om Kaptajnen, da han hentede Hesten ud af Køernes Række, har tænkt, at enten var den en rigtig Ko, eller ogsaa var han det selv, eller hvad han nu har tænkt, blev os altid en Gaade. — Det var frygtelig varmt hver Dag, saa vi kunde gerne steges i vort eget Fedt; Solen skinnede fra Morgen til Aften og den Støvsy, som ophvirvledes af de marcherende Kolonner, gjorde det helt uudholdeligt. Fjenden var paa Tilbagetog, dog i Ilmarch maatte han forfølges. Saadan lød Parolen. Derfor fremad mod den næste Landsby, der laa langt forude som Maal. Vi var alle unge, vore Øjne bedrog os, Byen saas nærmere end den var, men ingen vilde give frivilligt tabt, alle vilde naa Maalet. Men mange var de, som dog undervejs maatte bide i Græsset. Endelig naaede vi vort Bestemmelsessted og Kvarterværterne meldte sig. Jeg satte mig paa en Træstamme, som laa ved Siden af Vejen. Nu var jeg væk. Lidt efter, ja vel ikke saa lidt efter, slog jeg igen Øjnene op. Jeg følte mig bedre, men helt udmattet. Ved Siden af mig laa min Ven »Barzen«. Med ham var det værre fat. To Mand stod bøjede over ham og holdt ham nede. Krampeanfald havde overvældet ham, han sled og rasede. I hans højre Arm sad dybe Spor af hans Tænder og hvem var Skyld deri? Var det nødvendigt, at de unges Liv sattes paa Spil? Det var disse Spørgsmaal, som altid stod for mig, og Svaret vendte atter og atter tilbage: »Bort med Militarismen«. For mit Vedkommende var det en brat Afslutning paa Manøvren ligesom ogsaa for min Ven. Han blev indlagt paa det nærmeste Lazaret, og nogle Dage efter afgik han ved Døden, hans Liv var udslukt. En Geværssalve lød over hans Grav. Han kostede Riget en Lap Papir, men for hans Moder var det Tab af en Forsørger. Paa Kasernen gik jeg nu omkring og ventede til de andre vendte hjem. De havde meget at fortælle, og jeg var nær ved at misunde dem det.

Snart efter skiltes vore Veje. Enhver drog til sit med den fulde Forstaaelse af, at Tyskland i en eventuel Krig vilde være uovervindelig.

Tidt jeg tænker paa de Dage
Tohundrede blev slettet ud,
Øl vi drak, Øl vi drak,
Øl vi drak af en Fustage —
Ja, helt lystigt saa det hele ud.

Alle med Undtagelse af nogle faa Eventyrere rejste nu hjem, og alle med Ønsket om, at alt, hvad vi havde set og lært, aldrig maatte blive til Alvor. Gennem Tiderne har Historien lært »Liden Tue kan vælte stort Læs« og »Liden Gnist kan forårsage stor Brand«. Men hvorledes Tuen skulde vokse frem paa banet Vej, og Gnisten tændes til en kommende alvorlig Strid, var for alle en Gaade. Vel gærede det nogle Gange, men Stridens Aarsag blev altid jævnet, og det saa ud til, at vor Generation skulde opleve en fredelig Tid.

Aaret 1914 - Paa Kystvagt.

Ti tre kvart Aar var gaaet siden jeg sagde Kasernelivet Farvel. I denne Tid havde jeg stiftet Hjem paa min Fødegård. Halvtredssindstyve Aar var henrundet, siden Als, min og Fædrenes Fødeø, blev erobret af Tyskland og Østrig. Denne Aarsdag skulde nu fra tysk Side fejres ved en storslaaet Fest og Sammenkomst paa Dybbøl, Valpladsen fra 1864. Den Dag, da Festen blev holdt, vilde Skæbnen, at Grundstenen atter blev lagt til Sønderjyllands Indlemmelse i Danmark, men paa blodig Vis. Gamle Veteraner fra Tyskland og Østrig drog til Dybbøl for endnu engang at se de Steder, hvor de havde stridt. Ingen anede, hvad Dagen vilde bringe, — alle glædede sig i det solstraalende Vejr og Kornet stod frodigt paa Markerne. I Fantasien saa Bonden en Maaned frem i Tiden; han saa fra den tidlige Morgenstund sin rige Markgrøde bølge sig for Vinden. Og saa drømte han om den Glæde, det vilde være at faa den rige Høst bjærget, men ingen kender Dagen, før Solen gaar ned. I Sydøstrig blev der ogsaa holdt Fest, og Landets Tronfølgerpar rejste imod Syd, »Serajevo« var den By, de hertugelige vilde gæste, og Byen var klædt i Festdragt, det var en dobbelt Fest, som blev fejret. Befolkningen fejrede Tronfølgerparrets Besøg, men Serberne i Landet fejrede netop den Dag, paa hvilken deres Fædre for fem Hundrede Aar tilbage blev tilintetgjort paa Kossovasletten. Nu skulde denne Dag af Serberne fejres som en Opstandsdag. Stor Harme vakte det, at Tronfølgerparret netop i Dag vilde paatvinge dem Synet af deres fremtidige Hersker. De kørte gennem Byen, pludselig knaldede to Skud, og de hertugelige var dødeligt saarede. Telegrafarbejder, og Budskabet om Mordet flyver i en Hast Verden over. Lavinen var bragt til at rulle, den tog til i Styrke og Omfang, Bevægelsen tog til i Hastighed. Med Alvor og Spænding lyttede Verden efter dens Dønninger. —

Festen paa Dybbøl blev afbrudt, og alle rejste hjem med den Overbevisning »Vi faar Krig«. Med ængstelige Følelser imødesaa man den Katastrofe, som vilde og maatte komme, og som skærpedes mere og mere.

Da oprandt Dagen, den skæbnesvangre Dag, eller rettere sagt Natten til den 1. August. En Bils Tuden kunde høres i det fjerne, og dens Hyl lød ildevarslede i den blikstille Sommernat. Dens Raslen kom nærmere og nærmere, nu for den fremad med et rasende Tempo. Der var, som om en beruset sad ved Rattet, saadan slingrede Bilen, efter hvad Øjenvidner fortalte. Et Ryk, en pludselig Opbremsning og et Hyl; jeg for op af min Søvn, og saa, at Bilen holdt foran vort Aftægts hus.

Ud af Bilen steg Amtsforstanderen fra Nordborg, som traadte hen til Vinduet og raabte et Hallo. Min Fader, som var Kommuneformand, sprang hovedkulds ud af Sengen, og det var, fortalte han, som om han havde ligget paa en spændt Spiralfjeder, der pludselig blev løsnet og slyngede ham bort fra det bløde Leje. Ogsaa min Mor blev forfærdet og kom hen til Vinduet. Hendes Læber dirrede, og det pinlige Spørgsmaal kom frem »Er Krigen brudt ud?« En Tanke, et Moderherte slog, en Anelse — en Angst opstod. Hun vidste jo helt nøje, at i Tilfælde af Krig skulde jeg, hendes eneste Søn, stille til Krigstjeneste allerede den første Dag, altsaa straks, og Høsten stod netop for Døren. Hvilket Savn, hvilken Byrde vilde der blive lagt paa dem, som om føje Tid naaede Støvets Alder.

»Endnu ikke, Frue, men nær ved«, var Svaret fra den aldrengende Herre. Bilen forsvandt lige saa hurtigt, som den var kommen, stadig slingrende og medbringende Vemod paa sin Vej. — Bilen var borte, min Fader holdt et Brev i Haanden; det var alt, hvad Bilen efterlod. Brevet blev brudt og deraf fremgik, at Landet kun var erklæret i Belejringsstilstand. Et Lettelsens Suk gik gennem os, og et nyt Haab steg op, en Bøn i det stille »Maatte Krigen kvæles i sin Vorden«. Natten gik hen, en vaagen Nat, atter og atter kom Scenen og Billeder frem om, hvorledes en Krig vilde udspille sig.

Den følgende Dags Arbejde bestod i at høste Hul ind i Kornet for Mejmaskinen. Der var noget tungt, noget ildevarslede over Arbejdet, alle var rolige og ingen vilde give deres Stemmebaand Mæle. Enhver knugede og prøvede paa at viske Tankerne bort, men det var, som om Tordenen kunde bryde løs, hvad Øjeblik det skulde være, endskønt Solen skinnede saa klart som en nypudset Messingplade. Omend Solstraalerne skinnede nok saa varmt, stærke nok til at drive Sveden frem, saa formaaede de dog ikke at udviske, hvad Natten havde bragt.

Dagens Gerning var endt, og vi gik alle hjemad, lige saa tavse, som hele Dagen.

Da vi naaede ind til Byen, blev det os meddelt, at Telefonen var afbrudt. I en hel Time havde den staaet til Regeringens Raadighed, alt kunde ventes, blot ikke noget godt.

Situationen var endnu uvis, men snart skulde den afklares. Henimod Aften kom en Bil med samme uhyggelige Hylen som Aftenen forud susende op foran min Faders Dør. Af en Herre, som steg ud af Bilen, blev der overrakt ham en Kuvert, og samtidig meddeltes det, at Togenes Køreplan fra næste Dag at regne var ændret; thi nu var Krigen en Kendsgerning.

Som tidligere meddelt havde jeg at møde den første Mobiliseringsdag. Da man fra Militærtjenestetiden vidste, at Ordre var Ordre, og at en saadan skulde efterkommes, hvis man da vilde undgaa en Arrestation, gjorde jeg straks de nødvendige Forberedelser for at være klar til det Øjeblik kom, hvor jeg maatte bort. Snart efter var jeg ikke mere ene, der kom flere til. Alt imedens havde Fader aabnet Brevet, hvorefter fremgik, at Mobiliseringsdag først var den 2. August. Altsaa endnu en Nat i Hjemmet, hvor var det glædeligt, maaske kunde det dog lykkes, at Situationen blev ændret endnu. — I modsat Fald, det var og blev sidste Nat hos min Familie; nu skulde jeg væk, ud i det uvisse, ud paa de store Slagmarker, for maaske aldrig mere at vende tilbage. Vel havde ingen af os oplevet en virkelig Krig paa nært Hold, men vi havde hørt saa meget fortælle fra Treaars Krigen og 1864 samt 1870. Vi havde hørt fortælle om Strabadserne, hvorledes de saarede led og jamrede sig, og nu skulde vi selv drives ud i denne Elendighed. Jeg tør vel nok paastaa, at det var en trist Ulykke, der her ramte os, ikke blot for os, der skulde tage aktiv Del, men ogsaa for dem, som maatte blive alene tilbage i Hjemmet og maatte savne os i den mest travle Tid paa Aaret, nemlig i Høstarbejdet. Det var et haardt Slag, nu da den rige Høsts Grøde skulde bjærges for at give Næring til det kommende Aar. Natten var omme, Dagen var atter oprundet. Store Plakater var blevet slaaet op. Teksten mindede de indkaldte om deres Pligt til at møde og hvis nogen flygtede, vilde hans Ejendele blive konfiskeret. Det var haarde Bestemmelser.

En Vandring paa ti Kilometer ved Midnatstid
i Snevejr, helt alene gennem Uralskoven
tredie Juledag (russisk) 1917

I det Fjerne høres et Ulvehyl;
Et Brøl fra et Dyr mit Øre fornemme.
Der høres en Raslen i Træernes Toppe,
Og Sneen lægger sig tykt i Lag.
Forfejl jeg Vejen, da er jeg fortabt —
Men hvad ser jeg?
Der ligger Barakken, mit Nutidshjem,
En Tak jeg sender til ham i det Høje.

PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN

AF HANS HANSEN, OKSBØL

FRA LYØ'S KYST
TIL
URAL BJERGENE

Spionagefrygt paa Als og Sundevad

Den 28. Juni 1914.
Brød frem saa skøn en solklar Dag
hvor Bonden i sit Sind var glad.
Hans store Høst paa Marken stod
og tegned' til at blive god. —

Situation fra Hæfte 7
Paa Flugten

I hvilket Hus jeg nu end skue
Kosakker overalt jeg ser.
Hvortil skal det dog føre
Hvis jeg paa Gerning grebet bli'r.
Jeg gaar omkring i Fjendens Land
For Føden selv at kapre.
Lig Tordenskjold blandt Fjenden gik
Han solgte Fisk samt spionerte.

PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN

AF HANS HANSEN, OKSBØL

*Lokalsamling
08.989190
Hæfte 2-10, 12-16
ex. 1*

FRA LYØ'S KYST
TIL
URAL BJERGENE

Spionagefrygt paa Als og Sundevad

Den 28. Juni 1914.

Brød frem saa skøn en solklar Dag
hvor Bonden i sit Sind var glad.
Hans store Høst paa Marken stod
og tegned' til at blive god. —

Indledning til andet Hæfte.

I første Hæfte fortalte jeg om forskellige Episoder og Tildragelser, der passerede i 6. Kom., Reg. 46, som var stationeret paa Kasernen »Kernwerk« i Posen. Under disse Tildragelser var den preussiske Drill, som omdannede det unge Mandskab til en Krigshær. — Hvor mange vilde vel have givet Møde for en Lønning af 22 Pfg. pr. Dag, dersom den tvungne Værnepligt ikke havde hersket? — Sikkert kun forholdsvis faa! To Aar forløb, glædestraalende vendte de uddannede Soldater Kasernen Ryggen — Sangen, der tonede fra deres Bryster, bevidnede dette, og ingen havde nogen som helst Anelse om, at den grufulde Dag i nær Fremtid vilde oprinde, hvor store røde Plakater vilde forkynde Krigens Udbrud og atter beordre de aftraadte, nu civile Mennesker, ind under Fanerne. —

Jeg fortsætter nu mine Erindringer i dette Hæfte, hvor jeg saa godt som muligt søger at sætte mine Læsere ind i Myndighedernes Frygt for Spionage paa Als og Sundeved.

-Hans Hansen.

* * *

Solen skinnede som den foregaaende Dag; travle Folk var paa Gaden, — ikke i Arbejdsdragt med Le paa Nakken, men i Søndagsstadset med en Kuffert eller en Taske i Haanden. Det var ganske vist ogsaa Søndag, men en Søndag i Aarets travleste Tid, hvor Landboerne helst var blevne hjemme. — Alle havde et Ærinde at besøge hos Kommuneforstanderen, og det mærkeligste var, at Pengene til Billet og Forplejning skulde afhentes, og alene dette spaaede ikke noget godt. Et hurtigt Øjekast paa Uret, Togets Afgang nærmede sig; jeg maatte med, dersom jeg ikke vilde hentes. — Der var heldigvis flere end mig alene, der maatte bort, og det lettede naturligvis Afrejsen betydeligt, om end den var haard. Et Farvel til Hustru og Barn, til Fader og Moder, en Omfavning og en hurtig Løsrivelse, thi i Toget var der allerede fuldt af støjende Mennesker. — Et Øjekast efter var vi steget ind, men endnu stod der mange paa Perronen. Det var dem, der havde fulgt deres Kære herhen. Langsomt begyndte Hjulene at bevæge sig, Toget var afgaaet.

Jeg kastede et sidste Blik gennem det aabentstaaende Vindue og saa de mange kærlige Blikke og Hænder, der viftede med et Lommetørklæde, men snart var vi ude af Syne, og Toget rullede af Sted med den opsamlede Kanonføde. — Tanker kom og Tanker svandt, men altid standsedes der ved de sidste Afskedsord: »Held og Lykke Dig ledsager!« — Hvor klang disse Ord ikke med Fasthed og Overbevisning fra min Hustrus Mund. — De sidste Ord holdt jeg for en Spaadom, og i mit Indre bad jeg om, at den maatte ske fyldest. Lokomotivet pustede og stønnede fremad med en tung Last af unge Mennesker, som nu skulde jages ud paa Valen, kæmpe og stride, lide og dø, ene og alene fordi nogle Krigsgrever ikke kunde blive enige om, hvem der skulde straffes for Mordet i Serajevo. — Kunde monstro nogen forsvare dette? — En nedtrykt Stemning herskede i Toget, og kun ved de forskellige Stationer blev Talen mere høj-
røstet, naar der raabtes til Venner og Bekendte. — Samtaleemnet drejede sig selvfølgelig om Krigen. Ingen ænsede den rige Afgrøde, der bugnede sig paa begge Togets Sider. En Samtale endte som Regel altid med Haabet om en snarlig Hjemkomst, thi med det Militæropbud, som Tyskland stillede med, vilde Krigen sikkert kvæles i sin Vorden, og Tyskland vende tilbage som Sejrherre. — »Bliver det til Krig, saa varer den kun til Jul,« blev der raabt i den ene Ende af Vognen, og langt de fleste var enige med ham i dette Spørgsmaal. I det Haab drog vi bort fra Hjemmet, — flere og flere steg i Toget undervejs, og da vi rullede ind paa Banegaarden i Sønderborg, var Toget ligefrem overfyldt til Trængsel. —

»For tre Uger siden,« sagde min Sidemand, som samtidig med mig entrede Vagonens Trinbræt »stillede vi paa Ringriderpladsen, hvor Nordens største Ringriderstævne, som det siges at være, skulde afholdes. Det er en trist Vending, dengang til Fest med godt Humør, — i Dag i Krig og det som følger med Krigen. Jeg gider ikke tænke derpaa!« — Omsider naaede vi Kasernepladsen, og troede nogen af os, der kom ind med det første Tog, at vi var de første, tog han saa sandelig Fejl; overalt var der et mægtigt Røre. Uvilkaarligt gled jeg tretten Aar tilbage i Tiden. Dengang var det Ynglinge der stod i Smaaklynger med hver en Koffert ved Siden af sig. Unge Mennesker der var stævnet did for at aftjene deres Værnepligt, og mangan en har sikkert den Dag tænkt mere paa Moder end paa Fader. Men i Dag var det derimod Klynger af Mænd, som bar Præg af deres Haandtering og Profession. Deres Tanker havde staaet om Kampen for Tilværelsen, Kampen for det dag-

lige Brød til sig selv, Hustru og Børn. Nu pludselig blev de revet bort fra det hele; kunde dette nu ogsaa forsvares?

Fra en Barak et Sted paa Pladsen blev der slæbt Kasse paa Kasse ud og stablet ovenpaa hinanden. Deres Antal og Mærke blev noteret op af en Korporal. Et andet Sted stod der oprangeret en hel Række Transportvogne, alt i strengeste Orden. Kort efter blev nogle dejlige blankbrune Heste forspændt, og de var alle forsynede med brunt Lædertøj, der saa ud som om det lige var kommet fra Haandværkerstuen, og dog følte jeg mig overbevist om, at det i aarevis havde hængt paa Munderingskammeret. Nogen Tid senere kom en højtstaaende Officer, der efter alt at dømme var Befalingsmanden over Køretøjerne. Mandskabet indtog deres respektive Pladser, enten paa Vognen eller paa Hesteryggen og kørte rundt i en Kreds. I dens Midte stod Officeren; da han fandt alt i Orden, kørte Kolonnen til Banegaarden med forseglet Ordre. Der lød Sang fra de aabentstaaende Vinduer paa Kasernen. Ordene kunde ikke forstaaes, men Sangen fremkom ved løftet Stemning og godt Humør. Ungdommens Tanker, Drømmerier om eventyrlige Togter bragte Begejstringen frem. Af Begejstringen fødtes Sangen, og Sangen bragte atter Begejstring for Krigen. Saa stor blev Begejstringen, at der straks meldte sig en halv Million Frivillige under Fanen i Tyskland. Ingen af dem vilde være den sidste, for ikke at tabe Chancen til at høste Laurbær. De fleste var i 17 til 18 Aars Alderen, helt unge Knægte, hvorefter mange senere hen begyndte at græde, naar Granaterne hylede dem om Ørene og naar de saa disses grufulde Virkninger. Ustandselig lød Sangen fra Kasernen; forstummede den her, tonede den med fornyet Kraft et andet Sted, men ude paa Pladsen blev der mere og mere Stillehed. —

De, som stod derude, var langt fra grebet af samme Begejstring, thi Sulten og Tørsten slog sig sammen og dannede Kompagniskab, Maverne knurrede og Ganerne klæbede, og hvad blev Resultatet? — Utilfredshed! — Af en Mand, der blev sendt paa Kontoret, erfarede vi, at vi først vilde blive raabt op Kl. 2 Eftermiddag. Den Dag fik de nærmeste Beværtninger noget at bestille, for derhen søgte nu de tørstige Halse, og var det end forbudt at servere spirituose Drikke til Soldater, gled ikke desto mindre adskillige Genstande om Hjørnet og ned i Tragten. — Tiden gik, snart stod vi atter paa Pladsen, men nu var det sivet ud, at alle der var indkaldt til Sønderborg, skulde anvendes til Vagttjeneste i Byen, paa Landet samt langs Kysterne, og Kommandoen skulde overdrages en hjemlig Reserveofficer.

Saddel og Gjort havde han ingen af, men saa tog jeg en gammel Sæk og surrede den fast ved Hjælp at et Stykke Reb, der laa paa Møddingen, Bidslet er noget af en Ting jeg ikke kender Navn til.« Leutnanten traadte et Par Skridt længere ind i Stuen og udtalte sin Tilfredshed over denne, som jo endnu var i fineste Stand. »Jeg synes, De ser saa lattermild ud,« sagde Leutnanten henvendt til en Mand, der stod ved Vinduet, »der er sandelig ikke noget at grine af, selv om Hesten mere minder om en Kamel.« »Nej, Hr. Leutnant, jeg tænkte lige paa at smide Klunset og gaa paa Vagt nede ved Stranden i Badebukser.« »Sikke noget Vrøvl, nej gør som jeg. Jeg mener ikke at rekvisitere Heste, men Overfrakker, der kan skærme jer mod den nedstrømmende Regn.« Det lod vi os ikke sige to Gange, og snart prangede hele Vagtmandskabet i Vadmels Bondekøfter, men et skarpladt Gevær under Armen betegnede, at det var urolige Tider.

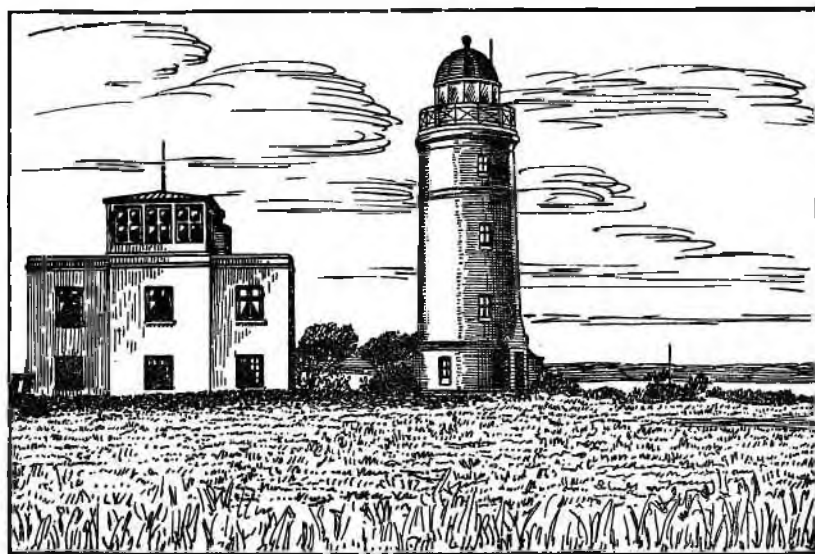
I Fritiden blev Kroen, som laa i Nærheden, jævnlig besøgt af tørstige Sjæle, og i dem drog Spirituosen ind og jog Forstanden ud. Fuldstændig desperate kom de tilbage paa Vagstuen, hvor de maatte holde Sengehalmen for ikke at anrette Ulykker. En slem og alvorlig Tid var det for Befolkningen, og ikke mindst for Fiskerne. De havde alle deres Fiskegarn ude paa Havet, og det var dem strengt forbudt at vise sig paa Havet, hvor danske og tyske Farvande grænsede sammen; thi sejlede nogle derud, var der Fare for, at de flygtede til Danmark eller ogsaa gav andre Anledning dertil. Fiskeriet var deres Erhverv og Fisketøjet samt Redskaberne deres Formue. Ved Ansøgning hos Generalkommandoen fik de Lov til at hente Garnene ind. I den Anledning mødte en Fisker paa Vagten, og jeg fik Ordre til at følge med ud paa de dybe Vande. Vi gik ned til Baaden, Fiskeren med sine Aarer og jeg med skarpladt Gevær i Haanden. Med faste Aaretag tvang han Baaden længere og længere bort fra min Hjemstavnsø. I Syd forsvandt den hjemlige Kyst, men i Nord kom Lyø mere og mere til Syne. Nu kastede Fiskeren Anker. Øsekoppet maatte benyttes flittigt, thi Baaden tog stedse Vand, og det var mit Arbejde medens Fiskeren halede Garnene ind med Fangsten i. Der laa vi paa Havet mellem Krig og Fred, maaske mellem Liv og Død. Til venstre et Land, hvor Venner faldt for Kuglerne og Ligene søndredes af Granaterne. Til højre et Land, hvor Freden vinkede: »Kom Du i vor Favn, der stunder for Dig en fredelig Dag.« Tanker jog gennem Hjernen, medens Vandet maatte øses af Baaden, hvis vi ikke vilde sænkes ned paa Havets Bund.

Det var som om jeg var sat paa Prøve, som om Skæbnen var lagt i min egen Haand, en lille Trusel, og jeg havde staaet paa Danmarks Grund. Der vilde jeg have staaet som Desertør flygtet fra svoren Ed, endskønt den var mig aftvungen. Magthaverne vilde som Ravne styrte sig over min Ejendom. Jeg lod Skæbnen raade, tænkte og stolede paa min Hustrus Afskedsord »Held og Lykke Dig ledsager.« Fiskeren halede igen i sine Aarer, og snart stod jeg paa hjemlig Grund. Fiskeren var glad over sine Garn og Fiskene, og jeg var glad over den lille Udflugt, jeg havde haft. Den Dag oprandt, hvor vi skulde afløses og tilbage til Kasernen. Allerede i længere Tid havde der været Tale om, at Pontonbroen over Alssund skulde slæbes bort og anbringes tværs over Slien i Tilfælde af, at Fjenden skulde komme fra Nord. Paa Slien skulde den være Overgangsbro for Folk der boede nordpaa, dersom Nordslesvig skulde laves til Krigszone. Travle Hænder arbejdede den 8. Mobiliseringsdag for at faa Broen skilt ad i 3 Dele og henad Aftenstid bugseredes den ud gennem Sundets Munding. Forbindelsen mellem Als og Sundeved var nu afbrudt og maatte vedligeholdes med en Færge, som blev styret over Sundet ved Hjælp af en Staaltræs. En Dag brast Trossen og Færgen drev ind i Sundet og det kostede endda en hel Del Anstrengelser, inden den igen blev anbragt paa rette Plade. Dagen igennem var der stor Trængsel ved Anløbsstederne, og deraf fulgte, at Folk altid maatte vente. Færgen var alt for lille, Utaalmodigheden steg og Skildvagten maatte holde Orden. Den Fare, at Spioner i Biler skulde komme kørende over Broen i rasende Fart var nu ikke længere for Haanden; derfor blev de med store Søm spiddede Bjælkestykker ved Enden af Broen fjernede.

Den ene Dag gik efter den anden, og som Begivenhederne udviklede sig, blev det mere og mere usandsynligt, at Fjenden vilde trænge ind fra Nord, og derfor satte Befolkningen fuldt Tryk paa, for at faa Broen tilbage. —

Ikke alene for de værnepligtige var Krigen en Afbrydelse i deres vante Arbejde, men ogsaa for andre, der i politisk Henseende var en Torn i Myndighedernes Øjne. De blev alle arresterede, de fleste endog den første Nat eller den første Dag efter Krigens Udbrud. Den første Tid tilbragte de paa »Sønderborghus«, senere hen blev de overført til Kasernen. Her sad ærefulde Mænd fængslede paa ubestemt Tid. Kosten var den sædvanlige Soldatermad, men vilde nogen have bedre Mad, kunde de faa den tilsendt fra et af Byens Hoteller, selvfølgelig for egen Regning. Bragte en eller anden en Madkurv med,

vide klart Lys. Det var ellers afblændet med et tykt sort Klæde. For det andet var der nogle feltgraa og til syvende og sidst nogle civilklædte. Vagtkompagniet var nemlig blevet forstærket om Morgenens, og Munderingerne maatte komme andetsteds fra.

En Maaned hel og Dage tre
enhver i angst Forventning gik.
Jeg maatte til Kasernens Hal,
Nu dette Taarn bevogtes skal.

Jeg erindrer tydeligt een, der havde en vældig stor Panamahat paa, en anden bar Kasket, en tredie var i Ridebukser, men alle havde de en Knarre med skarpe Patroner, saa Fjenden holdt sig paa Afstand. Jeg var en af de yngste i dette Vagtkompagni, og jeg syntes Held og Lykke fulgte mig, thi engang maatte Krigen vel høre op. Tre Døgn's Vagttjeneste var forbi, Afløsningen var ankommet, nu skulde vi tilbage til Sønderborg. Telegrammer lyste frem fra Hushjørnet »Lytlich er taget med Storm«. Kun kort blev det Haab at forblive i borgerligt Kvarter, for da vi kom derhen blev det os meddelt at rykke ind paa Kasernen. Den stationerede Bataillon var nemlig rykket i Felten med det Haab, atter snart at rykke ind i Sønderborg igen som Sejrherr med Laurbærkrans om Huen. Skulde Krigen vare længe, kunde den dog højst vare til Jul. Paa Kasernen begyndte nu det rigtige Kaserneliv forfra. Havde en gammel Soldat fra Byen besøgt sin Kone og troede sig tidsnok under-

vejs, blev han midtvejs pludselig skræmt af Tappenstregens Lyd, og med Tungen hængende ude af Halsen, naaede han lige at smutte ind før Porten blev smækket i. Som Hanegal paa Landet er Morgenens Hilsen, saaledes er Reveillen fra Vagten paa Kasernen Signal til Soldaterne »Ud af Reden«. I Gaasegang gik det derefter til Køkkenet, hvor den kaffebrune Drik blev hentet, der havde Ord for at kunne bortjage den sidste Søvn af Øjnene. Øjnene skulde blive saa klare. Derpaa stod vi igen paa Kasernepladsen, nye Vagter blev os tildelt. Denne Gang skulde jeg med andre til Taksensand Fyrtaarn. Altid morede vi os i det lille Jernbanetog. Det bragte os hid og did, det bragte os til førnævnte Fyr, hvor vi skulde logere hos Fyrmesteren. Ved Indgangen til dennes Bolig stod et Bur, gennem hvis Tremmer en Ræv viste sine hvide Tandrækker. Ræven er som bekendt et Rovdyr, som man sætter i Bur, og hvem tænker sig noget derved? Et Rovdyr bag Tremmer? Jeg saa den. Den var Fange, en Stakkel, hvem Friheden var berøvet. Skulde det mon ogsaa blive mit Lod, saaledes at vandre frem og tilbage bag et Gitter og med lange Blikke skule efter den Føde, som blev rakt gennem Tremmerne? Jeg tænkte slet ikke herpaa, og hvorledes skulde jeg ogsaa kunde gøre dette — jeg var jo Soldat. — Et Menneske ved intet om Fremtiden, en Soldat langt mindre. —

Skiftevis afløstes Vagten og et Døgn var forløbet. Men nu hørte Gemytligheden ogsaa op, for det begyndte nemlig at øsregne. Med utilfreds Mine drog Skildvagten op, men Parolen lød, at Taarnet skulde bevogtes for omstrejfende Spioner, og Parolen maatte overholdes. Overfrakker havde vi endnu ikke faaet udleveret, og Paraplyer var afkommanderet i de tyske Armeer. En galoperende Hest's Hovslag underrettede os om, at en Rytter var undervejs, og snart holdt der højt til Rors en Leutnant hos os. Det var et pudsigt Syn, og det var hele Vagten enig om. Ganske vist havde jeg som aktiv Soldat set en Leutnant hoppe paa en fin opsadlet Hest og en Kaptajn blive Græsrytter og holde sig paa Bagen, men dette her var et Ekstranummer, som en Mand fra Stuen i hurtigt Tempo betegnede det. Snart stod den elskværdige Leutnant i Døraabningen og kiggede ind i vort Soveværelse, ikke med barske Blikke, men smilende som den klareste Fuldmaane. »Jeg kommer ridende,« sagde han. »I saadant et Guds Vejr maa man hjælpe sig, som man bedst kan. Oppe i Byen rekvirerede jeg denne Hest, men Bonden, det gode Fjols, skal have den igen. Det vilde jo være Synd nu just i Høstens Tid at fratage ham den gamle Krikke.

Vi fik derved Krigen skubbet lidt længere paa Afstand, og vi følte os mere tilfredse med vor Skæbne. — En halv Time forløb, og Officeren kom ledsaget af en Feldwebel. Nu kunde Opraabningen af Navnene paabegyndes, men det gik kun langsomt, thi alt stod i Reservens Tegn, saasom at himle op og faa sig flyttet fra Pletten. Tog det Tid med Opraabningen, blev Enden dog naaet omsider, og gruppevis svingede vi ud; Tøjhuset var vort Maal, og her skulde vi klædes i splinternye feltgraa Uniformer. Her et Par Bukser, her en Frakke, her en Hue osv. blev der raabt, og førend ens Hjerne opfangede Ordene, regnede de forskellige Ting bogstaveligt om Ørene paa os. Kun Knarren (Geværet) af Model 88 og et dertil passende Sidevaaben blev givet mig nogenlunde fornuftigt i Haanden. Til Trods for, at de forskellige Munderingsstykker saaledes hagede omkring os, tog det endda et Stykke Tid inden de sidste var tilfredse med deres Habitter. Maaske har de troet, at de skulde være Paradesoldater eller ogsaa, at de skulde paa Frieri hos Øens kønne Piger, men for mit Vedkommende gjaldt det blot om at faa en Mundering, hvorunder der kunde trækkes to eller tre Sæt Undertøj, for Højsommeren var jo allerede forbi. Nu var alle trukket i Kejserens Klæder, — nej, nu fortalte jeg mig. Der var een, ham der havde haft det første og sidste Ord, som ikke var det. Der blev sagt, at han skulde tiltales med Hr. Feldwebel-Leutnant. Ny var hans Titel og ny var den Kronik han fortalte os om, at Krigen snart var forbi, thi Amerika var paa Vej herover for at knuse Englands Flaade. En ny Titel var dukket frem i vore Foresattes Rækker, og da det var ca. 10³/₄ Aar siden, jeg lærte Titlerne og Aftegningerne at kende, tænkte jeg, at det var meget muligt, at en saadan Herre gik i civilt Kluns for at være lettere kendelig blandt de øvrige uniformerede Typer. I den Anledning spurgte jeg en feltgraa Kamerat. Da jeg ogsaa selv var feltgraa, holdt jeg det paa Forhaand for afgjort, at han vilde give mig et fornuftigt Svar, men af det Svar »Jeg ansaa dig ikke for en saadan Dumrian,« kom jeg paa andre Tanker. »Hvad da?« spurgte jeg. »Hvis du gerne vil vide det, saa skal jeg sige dig det. Skrædderen havde brugt Papiret, hvorpaa Maalene stod optegnede til et andet trængende Arbejde; nu havde han ikke Tid til at løbe tilbage til Byen igen, men resolut løb han ned i Køkkenet og tog Maal efter Dranktønden, men det viste sig dog i Morges til stor Morskab for os, at Maalene var meget fejlagtige.« — »Men maaske,« sagde han videre, standsede og trak mig i Bukselaarene, »kunde du afgive din Mundering; thi den vilde utvivlsomt passe ham.«

— Jeg bemærkede, at Stoffet ikke var fint nok. For ikke at faa flere dumme Svar, tav jeg og holdt den korpulente Figur som et Tegn paa de gode økonomiske Tider. Jeg tænkte uvilkaarligt paa den Jordemoder, for hvem Døren maatte tages af Hængslerne, før hun kunde bringe den syge Moder den nødvendige Hjælp. —

Det aktive Regiment, som laa paa Kasernen, skulde først rykke i Felten den tredie Dag. Derfor skulde vi borgerligt indkvarteres i Byen, indtil der blev Plads til os paa Kasernen, hvor et længst forsvundet Taarnkammer engang husede Kong Christian II. Syv eller otte Lidelsesfæller blev med mig indkvarterede paa Hotel »Stadt Hamburg«. Natten gik hen, og grundet paa den lange Staaen paa Kasernepladsen Dagen i Forvejen, sov vi alle godt. De elegante, bløde Hotelsenge gjorde naturligvis ogsaa noget dertil, ligesom vore Nerver tilligemed var beroligede ved Tanken om at kunne blive paa hjemlige Egne i hvert Fald i Krigens første Tid. Dog var det med en underlig Fornemmelse vi om Morgen trak i Militærtrøjen, men det tyndt skaarne Hotelbrød, en Kop varm Kaffe eller en Bajer, satte igen Humøret op. Der hørtes Larm paa Gaden af Vogne og Heste. Vi gik ud paa Trappen. Det ene Køretøj fulgte efter det andet, alle havde de en eller flere Heste bundne bag efter. Hele Karavanen stiledede mod Slotspladsen, hvor Hestene blev takserede. Bønderne skulde afgive de allerede udtagne Heste til Militæret, men dog mod Betaling. Følgende Ytring skal være fremkommen af Landraaden (Amtmanden) her i Byen: »Giv Bønderne en god Betaling, thi i anden Omgang bliver det Franskmanden der skal betale.« Sønderborg bar allerede Præg af Krigen i mere end een Henseende. Nede paa Trykkeriets Mur var opslaaet Krigens Telegrammer; en Herre læste op: »Russisk Patrulje har overskredet den tyske Grænse og vekslet Skud med de tyske Vagtposter.« —

Hen paa Dagen stillede vi atter paa Kasernepladsen, hvor vi nu skulde tildeles Vagtposter. I mit Lod faldt det sammen med nogle flere at drage til Halvøen Kegnæs. Vi var det andet Hold Vagtsoldater, der kom derover; men ingen Forberedelser til at huse os var gjort, det maatte vi nu sørge for. Et ledigt staaende Hus blev taget i Brug som Vagtløkal og Opholdsrum. Vagten blev straks inddelt, og med første Nummer rykkede jeg op. Der maatte patruljeres paa Drejet og i Fyrtaarnets Nærhed, og det var et ret broget Selskab, der her mødte. Først var der Marinen i blaat Tøj; de havde Hovedvagten ved Fyret og skulde, dersom et forbipasserende Skib ønskede det,

skulde Skildvagten først undersøge de lækre Sager, der skjultes under den hvide Dug; thi Mistanken var stor. En ladt Revolver, skjult i Stegen, kunde gøre Underværker, og en Bombe, skjult mellem Kartofflerne, vilde være nok til at give Fangen sin Frihed tilbage. Myndighederne saa jo selv Fanden malet paa Væggen. — Det var ofte en mærkelig Situation at være Vagtsoldat her; mange Gange blev ens egen Nabo ført forbi Vagten og det passerede ogsaa, at Arrestanten hilste paa Soldaten, der stod Vagt, med et »Staar Du Vagt her, Din Tørvetriller!« Skulde nogen træde af paa Naturens Vegne, maatte han have en Vagtsmand med, men da det kom lidt tit for, maatte den betræffende vente paa, at endnu en Mand skulde melde sig. Tiden blev lang, Manden holdt paa Bukserne, raabte om Hjælp, og nu maatte det gaa i Trav. En Gang eller to daglig var Arrestanterne under Opsyn ude paa den indre Kaserneplads for at snappe lidt frisk Luft. Ca. 4 Uger varede deres Fangenskab, da blev Friheden dem atter bevilliget.

Tysklands Fjender blev efterhaanden til mange. Armeen maatte forøges, og derfor blev de yngre Aargange af Vagtmandskabet pillet ud og sendt til Fronten. Hidtil havde jeg haft Lykken med mig og kunde blive i Garnisonen, men nu var det forbi. Jeg var indrullet i det Mandskab, som skulde af Sted; dog var Dagen til Opbrud endnu ikke fastlagt, og Haabet om snarlig Fred flammede stadig op paany. Men Alvoren strammede sig om os og en Dag under Parolen blev det os forelæst, at alle, der var fundet krigsdygtige, næste Dags Morgen skulde stille til Undervisning om Nødforbindingen i Felten. Der stod vi i Barakken rundt om Lægen — der var Ro, der var Stilhed — alle hørte spændte efter, vi kunde alle før eller senere faa Brug for det, Lægen fortalte. Jeg blev træt af at staa op, og pludselig følte jeg det, som om jeg lændede mig til en Kammerat. Kammeraterne saa alle paa mig. Lægen observerede det og spurgte til mit Befindende. Lægen gav to af mine Kammerater Ordre til at ledsage mig ud i den friske Luft, hvor jeg fik Tilsladelse til at lægge mig paa en Græsplæne under Træernes Skygge. Frakken blev revet op og Kammerater løb efter Vand, der blev stænket paa mit Bryst. Lægen stod lænet over mig granskede mine Ansigtstræk og sagde: »Denne Mand kan jeg ikke sende i Felten.« Han følte han havde et Ansvar. Kammeraterne gik atter ind. Jeg var helt alene og Vejret var dejligt, men endnu dejligere var Lægens Ord. Da Blodet i mine Aarer igen begyndte at cirkulere, stod jeg op og gik ind paa min Stue. Der blev ikke talt videre til mig, og da jeg to Dage senere

mente, at nu havde jeg udhvilet, meldte jeg mig igen til Vagts-tjeneste. Denne Gang kom jeg op til Augustenhof Fyr ved Nordborg. Vagtmandskabet var ret fuldtalligt, og jeg og en anden fik den Ide, at tage paa Fisketur. Vi fik fat i en Baad som laa ved Strandkanten, fik den skubbet i Vandet og sejlede ud, men inden vi saa os om, sivede Vandet ind, saa der maatte øses for fuld Kraft. Til Trods for, at den ene af os stadig maatte øse, var Fangsten dog god. Broderligt delte vi den mellem os. Da vi var saa tæt ved vort Hjem, var det vor Mening at bringe Fangsten derhen. Natten blev tilbragt hjemme, og da Solen igen stod i Øst, skyndte jeg mig at komme af Sted for at betjene Vagten. Da jeg var naaet omtrent Midtvejs, kom vor Korporal fra Vagten cyklende. Han havde vældig Fart paa, den gamle Chaco var skubbet langt tilbage i Nakken, Sveden haglede ned ad hans skaldede Isse. Jeg spekulerede først om det skulde være Taarer, men nej, en rigtig Soldat kan jo ikke græde. »Er Fjenden i Sigte?« »Skal der Forstærkning til?« spurgte jeg. »Ingen af Delene« fremstammede han, medens han snappede efter Vejret, »men De skal ufortøvet melde Dem i Sønderborg. Det blev der telefoneret. Allerede nu skulde De have været der, for De skal med Transporten til Fronten.« Det var en køn en, tænkte jeg, først erklæres for brugelig, saa for ubrugelig og saa ender det endda med, at jeg skal med. Jeg skød Hjertet op paa rette Plads og haabede paa det bedste. Korporalen gav mig Lov til igen at besøge min Familie og tage Afsked; thi nu var Timen vel kommen, hvor det gik ad Fronten til. En Times Tid var jeg i Hjemmet, saa fløjtede Toget, og jeg steg ind. Undervejs kom endnu en Kammerat til. Han havde faaet samme Ordre som jeg, men efter Aargangen var han for gammel. I bedste Haab stillede vi hos Feldwebelen, der slog op i Listerne, hvor det viste sig, at det var en Fejltagelse for os begge. Vi holdt nu sammen, for vi var jo begge af Skæbnen bleven hentet fra Vagten og havde samtidig begge haft den Lykke at forblive i Garnisonen, og vort fælles Ønske var at komme ud til Bønderne paa Landet, for der gav det endnu Sul og Brød og undertiden endog en gratis een under Vesten. — Natten kom, men Søvnens paa Kasernen huede os ikke rigtig, for der udviklede sig undertiden en Art Giftgas, som dog forsvandt ved Aabning af et Vindue. Snart var det atter Morgen. Trædan Raabene lød, og Kompagniet stillede paa Kasernepladsen. Mandskabet var nu i graat Tøj, selv Feldwebel-Leutnanten havde faaet sin Uniform hentet hos Skrædderen. »Der er gaaet en Del Tøj til« bemærkede min Sidemand, »men ellers

sidder den helt sneidig.« — Vagten var inddelt. Det gik hurtigt i Dag. Kun en Mand blev overflødig, og hans Tjeneste blev at rende Byærinder for Garnisonens Spidser. Paa Kasernen blev Middagen først indtaget af de Vagter, der skulde med en af de smaa Sundbaade. Baade min Kammerat og jeg hørte med til dette Mandskab, som foruden os bestod af 13 Kammerater. Femten Mand paa en Vagt, det var noget der forslog; enten maatte der være Fare paa Færde, eller ogsaa for rigeligt Mandskab. Hen paa Eftermiddagen gik vi i Land ved Ballebro, hvor vi blev indkvarteret paa Færgegaarden. Hos den Vagthavende fik vi oplyst, at Fjenden ikke var saa nær som befrygtet, men at der til Gengæld vrimlede med Spioner overalt. Lokaltiteterne blev taget i Øjesyn, og Korporalen fik Stuen, der vendte ud mod Havet, anvist som sin Residens, vi andre fik en Stue, der laa bagved. Korporalen kunde kravle i en rigtig Seng, derimod maatte vi andre tage til Takke med noget maskintærsket Halm og et Par Tæpper. Det gamle Vagthold drog bort og vi overtog Vagten. Broen og et lille Fyrtaarn skulde besættes og tilige skulde der sendes Patrouiller ud til begge Sider af Færgestedet. Den første Dag forløb roligt, der skete intet, og Vagten blev afløst paa sædvanlig Vis. Den følgende Dag var det et straalende Vejr, men trods dette kedede Vagten sig dog. Da lød der et Hallo ude fra Broen. »Derude kommer Fjenden,« raabte Skildvagten og pegede ud over Vandet. Alle stormede ned til Stranden, og ude paa Havet saas en Stribe, der stadig nærmede sig. »En Undervandsbaad« skreg en lille skeløjet Fyr, der lod os forstaa, at Jernkorset var paa Vej til hans Bryst. Interessen steg, Humøret endnu mere, da det viste sig at være otte smækkede Gæs. Havde vi hidtil døset, fik vi nu til Gengæld morderligt travlt, alle var oprømt over den gode Fangst, man ventede. En Baad, som laa ved Strandbredden, blev sat i Vandet. Som de fleste Baade, havde denne ogsaa den Fejl, at den var utæt, men Øsekar var der dog om Bord. En Maskinbygger fra Angel og jeg steg i Baaden, to rigtig dygtige Landkrabber, som ingen Anelse havde om at styre et Fartøj. Med forenede Anstrengelser lykkedes det os at komme uden om Gæssene, og fik dem drevet i Land. Vor Ukyndighed i Forbindelse med et lille Uheld viste sig ved at vi tabte den ene Aare, der drev med Strømmen, og det voldte os en Del Besvær at faa fat i den og naa ind til Land. Manden paa Færgegaarden aabnede godvilligt sin Ladeport. Gasen strakte Hals og hvæsedede, men da hele Vagtmandskabet kom til Undsætning, maatte den lade sig indespærre med samt sine 7 Koner. En Hamborger

Gut havde allerede regnet ud, hvor meget det kunde give i Løsepenge. I alle Retninger meddelte Telefonen straks, at der var indbragt otte fjerbeklædte Fanger. Allerede ved Tretiden samme Dags Eftermiddag kom en Mand pr. Dampskib fra Als. Han vedkendte sig Gæssene, og i frivillige Løsepenge gav han os hver en Flaske Øl og en Kasse Cigarer (100 Stk.) til Deling. Vi fulgte Manden til Damperen og ønskede ham god Rejse i Selskab med de bjærgede Gæs. — Den næste Dag fangede vi Fisk, som Madmoderen stegte, og vi spiste med god Appetit. Hver Dag bragte noget Nyt. To af Vagtholdet opkøbte Æbler og Pærer, som de saa sendte hjem. En Dag bad de om Tildelelse til at besøge Omegnens Bønder for muligvis at gøre en Handel. Omegnens Bønder var meget gæstfrie; de trakteredede ofte med Punch, og deres Kunder, som havde god Tid, lod vente paa sig. De, som var paa Vagtjeneste, kunde nok gætte i hvilken Tilstand de Herrer vilde vende tilbage. Manden, der var posteret ved Broen, var oplagt til Løjer. I Pakhuset stod en Sektions Papskive, den fik han halet frem og anbragt tværs over Vejen. Noget efter hørtes der Støj; det var Maaneskin. To Personer kom ravende hen ad Vejen, Arm i Arm. De standsede og saa, at Vejen var spærret. »Hallo, hvem der,« raabte den ene; intet Svar, Papfigurerne havde ikke Mæle. Den berusede stod et Øjeblik stille, saa tog han Mod til sig og gav Papmændene en ordentlig Lussing som Løn for deres Uhøflighed. Figurerne tumlede omkuld, og i det samme hørtes en kraftig Lattersalve fra Pakhuset og det nærmeste Buskads, medens Heltene forsvandt ind i deres Sengehalm. Paa Vagten morede man sig kostelig den næste Dag over den Mand, der havde slaaet en hel Sektion i Grus, endda med de bare Næver. Vi ønskede ham det samme Mod, hvis han engang kom til Fronten. Samtidig ynkede vi den Franskmand eller Englænder, der skulde møde en saa modig Mand. —

En Morgen oprandt med Solskin over Mark og Hav, Fuglene kvidrede i Haverne, og Maagerne kredsede i Sværme over Havet; de søgte efter Føde, som for ethvert levende Væsen er en Nødvendighed. Inde i Stuen paa Færgegaarden sad Vagten og spiste Smørrebrød til en Kop dampende varm Kaffe. Der var ikke den muntre Stemning som ellers, Korporalen havde aldrig været vred, men i Dag var der noget mørkt over ham. Han travede ustandselig frem og tilbage paa Gulvet, og med et standsede han lige foran Bordet, stampede i Gulvet og sagde med Tordenstemme: »Das muß anders werden!« (Det skal blive anderledes.) Han talte os, der sad omkring Bordet. »En,

to, tre,« han standsede talende for sig selv, »og saa to paa Vagten, det bliver elleve.« »Og saa to inde i Halmen,« indskød een af os. »Jo, rigtigt,« svarede Korporalen, »saa bliver det tretten Mand, men vi var da 14 Mand.« »De glemmer Dem selv, Hr. Korporal,« dristede en sig til at sige. »Sikke noget Vrøvl, jeg var jo dog den femtende. Gøre noget ondt for Manden, vil jeg ikke, men vidste jeg blot om han er i Live eller han er død, begge Ting kan være muligt. Hvad skal jeg melde, naar Rundeofficeren kommer?« Næppe havde han udtalt de sidste Ord, før Døren gik op, og Rundeofficeren traadte ind. Vi sprang alle op fra Bordet, men Officeren vinkede af, vi kunde fortsætte med vort Arbejde. Korporalen gik rask hen mod sin Foresatte, standsede med tre Skridts Afstand, slog Hælene sammen og meldte »Vagt Ballebro, en Korporal og fjorten Mand stærk, alting i Orden«. Officeren noterede Meldingen i sin Bog, lukkede den i og forsvandt ud paa Pladsen, omkring Hjørnet, ad Sønderborg til. Et Øjebliks Ro, den ene saa paa den anden. Den tredje Mand sad med et Smil om Læben, men ingen vilde bryde Tavsheden, vi var alle spændte paa, hvad den Vagthavende vilde sige. Han havde nu placeret sig ved Bordenden for at indtage sit Maaltid. Lang Tid tog det, for han havde haft Uheld med sine forlorne Tænder, og af hans egne var der kun halvanden tilbage. Endelig blev han færdig, satte den tomme Kop lidt ind paa Bordet, rejste sig og gik atter frem og tilbage paa Gulvet. Samtidig tog han en lille Elfenbensbørste op af Vestelommen, hvormed han glattede sit blonde Overskæg. En Latter busede ud af ham. »Den klarede vi jo godt Folkens, altid rask i Vendingen, saa snupper man Hønsene,« sagde han. Selv om han havde klaret Situationen overfor sin Foresatte, var han dog lidt urolig over Manden, som udeblev. Det blev Middag, endnu var han ikke vendt tilbage. Først da vi ved Tretiden sad ved Kaffen, aabnedes Døren og den længe savnede Mand traadte ind. Han maatte nu forklare, hvor han havde været. »Et helt Døgn har De været borte uden Forlov,« sagde Korporalen. »Ja«, jeg har været hjemme at besøge min Kone i Sønderborg.« »Det har de ikke Lov til, naar De er paa Vagt. Gjørde jeg Dem Deres Ret, var det min Pligt at melde Dem. De vilde ubetinget flyve fjorten Dage i Kassen.« »Jeg syntes, vi var saa mange, saa jeg . . .« »Ti stille, ellers melder jeg Dem, gør Dem færdig til at afløse Vagten paa Broen.« Nu var alt i Orden, Korporalens Melding om Morgenens var nu rigtig.

* * *

Vi sov alle godt den kommende Nat, det var jo en fredelig Vagt, intet Under at den ene og den anden søgte ud i Omgivelserne, og for Korporalen blev Tiden ogsaa lang. Da der om Eftermiddagen skulde være Hestemønstring til Militærbrug oppe i Byen, syntes Korporalen, at han havde Lyst til at se de mange Heste, der blev samlede her. Tiden kunde jo ogsaa nok blive lang for en Mand, som var vant til at pløje Oceanets Bølger. Han gik derop. Hele Eftermiddagen havde der manglet to Menige paa Vagten, men da Klokken var over halv ti, kom de igen. »Vor Korporal er kommet i godt Selskab; han sidder oppe i Kroen mellem Bønderne og mener at sejle i Kaffepuncher,« sagde den først indtraadte. »Nej, stop nu lidt, Stephan,« raabte Mads, som var den anden, og som syntes at være lidt bedre oplagt til at løsne for Tungebaandet, »nu vil jeg fortælle!«

»Som Pigerne engang blandt Soldaterne sad,

Sad Korporalen strunk i Rad.

Han smilte, han lo, var nok saa glad,

Og Bønderne højt de raabte; »Vært, vi har

Bestilt en Runde i det store Fad,

Thi alt dette vor Gæst til Ære skal ha',

Ham bringer vi i Kor et rungende Hurra!«

»Den er god,« istemte hele Vagten, »Mads er dog Nr. 1.« Naturligvis savnede vi Korporalen, men Afløsningen foregik dog pænt og forskriftsmæssigt, det skulde den Skildvagt nok sørge for, der havde staaet sin Tur. — Det blev Sengetid, og en højlydt Snorken forkyndte, at Hvilen nu var faldet over Vagten i Sengehalmen. Men Kl. elleve kom Skildvagten fra Broen; han forlangte kort og godt Afløsning og gjorde os alle vaagne. — Ved tolv Tiden fløj Døren atter op og ind traadte Hr. Korporal og Vagtkommandøren paa Vagten »Ballebro«. Han støttede sig langs Væggen, vi kunde se det. Døren mellem Stuerne stod aaben, og et Lys stod tændt paa Bordet. Han kiggede ind til os og spurgte: »Alles gesund? Antwerpen er falden, Krigen er vunden, Hurra!« Stemmen slog Klik, alt blev atter roligt, og man hørte en langtrukken Snorken paany. — Som sædvanlig blev vor Nattesøvn et Par Gange afbrudt, det var naar Vagten forlangte Afløsning. Solen skinnede ind ad Vinduet til os, da vi om Morgenens havde gnedet Søvnens fra Øjnene. Vi var klar til at drikke Kaffe, men Pigerne vilde ikke servere den ved det Bord, som stod i Korporalens Stue, saa længe denne laa til Sengs i en saadan Tilstand. Han havde smidt sig fuldt paaklædt paa Sengen, kun Støvlerne havde han faaet af. Bukserne var flænget paa Bagen, og paa Gulvet foran

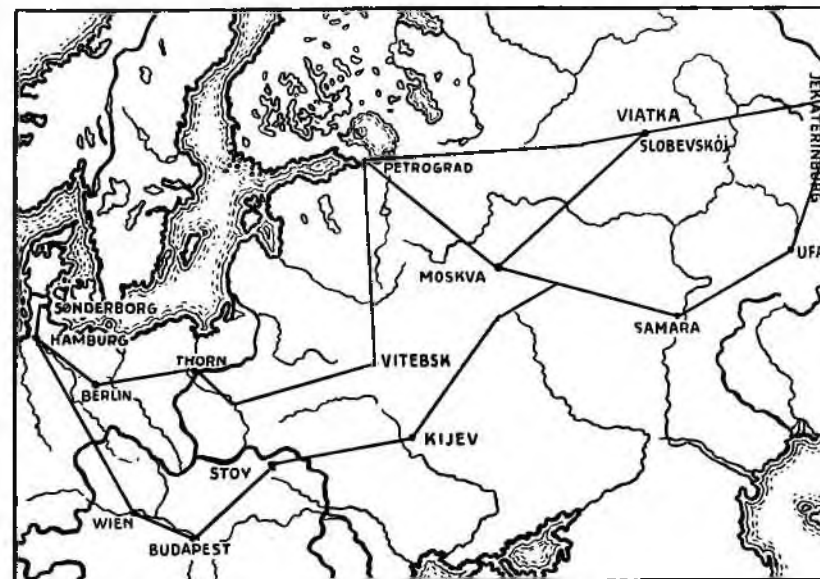
Sengen kunde man læse den foregaaende Dags Spiseseddel. Klokken nærmede sig ni, Vagten skulde igen afløses, og vi kunde ikke længere vente med Kaffen. Den blev nu serveret for os i Krostuen. Vi sad bænkedes om Krobordet, og Humøret var blevet hævet, ikke af Kaffepunchen, men af den for os om Natten meldte Sejr. Det steg endnu yderligere, da den for Bordenden siddende Vagtmand glippede med Øjnene, trak paa Næsen og sagde: »Das muß anders werden! Ikke sandt lille Frøken?« Frøkenen, der ellers altid var saa mild og venlig, sendte Manden nogle glubske Blikke og begyndte: »Man skulde ikke tro osv.« Vagtmanden tyssede paa hende, hun maatte ikke skriges saa højt, at selve Generalen blev vaagen. Hun svarede med at raabe: »I er nogle Svin« og smækkede Døren i med et Brag. — Henimod Middag kom vor Ven paa Benene, men du store Kineser — det maatte nok siges, at han havde været til Mønstring. Han var baade blevet dekoreret med Kors og Stjerner. Paa hele Turen hjemad havde han danset med Kong Alkohol, og omsider var de begge faldet i en Grøft. Her havde han faaet sine Mærker. Hele Dagen følte han sig lidt genert over den natlige Henfart. — Hvedebrødsdagene ved Ballebro var nu snart omme. Den sidste Dag skete der ikke noget nævneværdigt naar undtages, at Vagtmanden paa Fyrtaarnet saa Syner ved højlys Dag. Enhver Mand, han saa, antog; han for at være Fjende. Geværet maatte til Slut tages fra ham hans Blodtørst var for stor. Nu oprandt Afløsningens Dag. Som vi havde ventet ankom Afløsningsmandskabet med Skibet, og vi gjorde os færdige til at tage med tilbage. Stor blev Forbavselsen, da den nye Vagt meddelte os følgende: »Den afløste Vagt skal først tage tilbage i Eftermiddag!« »Hvorfor?«

PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN

AF HANS HANSEN, OKSBØL

FRA LYØ'S KYST
TIL
URAL BJERGENE

Kort over den lange, ufrivillige Rejse

Op paa Nakken Tornysteren vi smed,
vi rejste mod Øst, for Livet vi stred,
og altid skiftende Egne vi saa;
et Virvar af Sprog var ej at forstaa.

Eftertryk forbudt

3. Hæfte

Indledning til tredje Hæfte.

I mit forrige Hæfte omtalte jeg, hvorledes vi Soldater blev sendt ud paa forskellige Vagtposter i Sønderjylland, og jeg sluttede med at fortælle, at vi skulde afløses fra vor Vagtjeneste i Ballebro. Men stor var vor Forbavselse, da vi fik Besked om, at vi ikke skulde sendes tilbage til Sønderborg før hen paa Eftermiddagen. — Hvorfor? — Ja, det var et Spørgsmaal, ingen af os kunde besvare.

Forfatteren.

* * *

Hans Hansen,
som aktiv Soldat. Inf.-Rg. 46, 6. Komp.,
Posen.

Ordet »Hvorfor« var det Spørgsmaal, som stadig trængte sig frem paa det gamle Vagtmandskabs Læber. Vi var næsten mødt fuldtallig op ved Skibets Ankomst. »Der er Ugler i Mosen«, brød det ud af en stor bredskuldret Vagtmand, som søgte at blive den første, der betraadte Landgangsbroen og samtidig prøvede paa at blive den første, der kunde bringe en Nyhed fra Etappen ud i Forpostkæden, og hvis Choco trængte

til en ordentlig Opstrammer. »Hans Majestæt er kommen til Sønderborg, og vor elskværdige Feldwebel ønsker ikke at præsentere en saadan Svinebande som den der findes her,« var Svaret vi fik paa vort »Hvorfor«. »Og netop derfor har han beordret, at I skal blive her til I raadner op!« — Vi stirrede maabende paa hinanden, mon Sladderer allerede var naaet derhen, hvor vi først stod i Begreb med at komme, eller havde vor Kammerat, uden selv at vide af det, netop truffet Sømmet paa Hovedet?

Afløsningen var nu ikke mere paa gyngende Grund, men stod paa Fastlandet, og Korporalen meddelte os nu, at det ikke var hans Majestæt, men derimod hans Eksellence General von Röhl der var kommen til Sønderborg for at holde Revue over Kasernens Mandskab. Ingen af Vagtmandskabet var nu paa Kasernen, kun Rekrutterne var tilbage, og det var Feldwebelens Hensigt, at Generalen skulde nøjes med at beskue dem. Først hen imod Aften vilde vi komme tilbage, og muligvis vilde Revuen da være overstaaet og Generalen draget bort. Tredivende Mand var vi nu blevet, og det var mere end nok paa dette lille fredelige Færgested, syntes en Kammerat og jeg at være enige om. Vi spurgte nu Korporalen om Tilladelse til at aflægge vore Hjem et Besøg, og saa tage med Toget om Aftenen til Sønderborg, og dette gik han med til. Mads, som af Vagten blev nævnt som Nummer eet paa Poesiens Omraade, var ubetinget ogsaa Nummer eet paa Havets Bølger. Med sin store nye Baad, hvori en kraftig Motor var installeret, kunde han indhente saa godt som alle Fartøjer, hvis det behøvedes. Med ham lavede vi Akkord om at sejle os over Sundet til Als. Snart rygtedes det blandt Mandskabet, at Mads skulde en Tur over til Als, og inden han rigtig fik set sig om, var hans Baad mere end overfyldt, saa han saa sig nødsaget til at gøre Brug af sin Rang som Kaptajn paa Skuden. Øen Als, der er kendt for sin store Frugtbarhed, hvor Drengene i Smug kan fylde Lommen med Nødder, og omspændt af Sund, Bælt og Sø og som tillige har sin egen smukke Nationalsang, der slutter med Ordene »Var Verden mig tilfals, og frit jeg maatte vælge, jeg valgte mig et Als«, blev naaet ved Titiden.

Min Kammerat og jeg tog sporenstregs hjem til vore Familier, Resten tog Turen til Kroen, og det bedste Bevis paa i hvilken Tilstand de var Kl. 3, da Korporalen telefonisk kaldte dem tilbage, er det, at en af dem drattede udenbords, da Baaden skulde lægge fra. Som en druknet Mus blev han halet op igen. Gudskelov, at der endnu var Sengehalm og Tæpper i

Ballebro, for her kunde han saa skjule sit nøgne Legeme, medens Habitten tørredes i Efteraarssolen. —

Et Lyshav omrammede Sønderborg, da min Kammerat og jeg steg ud af Toget. Kammeraten havde et Ærinde paa Apoteket og for Selskabs Skyld gik jeg med ham. I Apoteket løb vi lige i Armene paa Generalen, og det viste sig, at han var lige saa nysgerrig som min gamle Bedstemoder, der altid spurgte »Hvor kommer Du fra?« »Vi kommer fra Vagttjeneste, Deres Eksellence,« var det Svar, der lynsnart for os ud af Munden, idet Hælene smækkede sammen. »Det er vel rart at være paa Vagt,« spurgte Generalen blandt andet, et Spørgsmaal, som vi jo med rette kunde svare ja til. Da min Kammerat havde besørget sit Ærinde, satte vi Kursen mod Kasernen. Gennem Parolen fik vi oplyst, at Generalen først den næste Dag vilde inspicere Tropperne, og Feldwebelen bad Mandskabet om at blive paa Kasernen for ikke at risikere, at nogen skulde komme galt af Sted. Han tænkte maaske paa 15 Pfg. Puncherne. Denne Bøn blev kun fulgt af ganske faa, og snart var det halve Kompagni ude i Byen, men ingen kom saa galt af Sted som Lærer Dal fra Skelde paa Broagerland. Han holdt nemlig Fødselsdag, og som naturligt er, fejrede han den i Selskab med sine bedste Kammerater. Uheldet eller Skæbnen vilde, at han paa Hjemvejen mødte ingen anden end selve Generalen. Tørsten var blevet mere end slukket, og det gjorde selvfølgelig sit til at Generalen kaldte ham til sig og spurgte, hvad han var for en Karl, siden han vilde indføre en ny Honnør.

»Trods min Bøn i Gaar Aftes« begyndte Feldwebelen næste Dags Morgen da vi stod opstillede paa Kasernepladsen »er der dog een, og det endda en Lærer, som har drukket sig pærefuld, og De« henvendte han sig til Læreren »De maa være taknemlig for, at Generalen saa igennem Fingrene med Dem og nøjes med at give Dem 3 Dages Arrest.« — Som sædvanlig blev der ogsaa denne Dags Morgen inddelt Folk til Vagt, og helt uventet blev det mig, der fik den Ære at staa Vagt foran Kaserneporten, hvor Generalen i Dagens Løb vilde gaa ud og ind. Vagten var inddelt, og der blev raabt »Om en halv Time stiller Mandskabet i strammeste Puds paa samme Sted. Træd af.« Den halve Time var forløben, det gamle Mandskab stod opstillet paa den ene Side af Pladsen, Rekrutterne paa den anden. Nu saa vi Generalen, Kaptajnen og Feldwebelen komme ud af Porten. Komedien kunde tage sin Begyndelse. Rekrutterne skulde først vise deres Dygtighed. Medens de maalte Pladsen nogle Gange, blev vi, det gamle Mandskab inddelt i Grupper,

som Korporalerne saa fordelte sig til. Omsider havde Treklo-
veret gloet længe nok paa Rekrutternes smidige Bevægelser, og
nu skrævede det tværs over Pladsen hen imod os for at se,
hvad vi duede til nu i Farens Stund, hvor Fædrelandet raabte
paa vor Pligtopfyldelse. I et Par korte Sætninger antydede
Generalen at Fædrelandet var i Fare og stolede paa vore Kræf-
ter, der nu skulde dygtiggøres til dets Forsvar. Generalens
Tale var endt, Korporalerne traadte hen foran deres respektive
Grupper, men hillemænd, det blev til noget helt andet end
ventet, men hvorledes kunde det ogsaa blive anderledes, naar
man tager i Betragtning, at den ene af Korporalerne havde sin
daglige Beskæftigelse i Køkkenet, en anden paa Skydebanen og
en tredje var i Tøjkammeret. Den fjerde og femte var nybagte
som først ved Krigens Udbrud var bleven udnævnt til Korpo-
raler. »Still gestanden« brølede Korporalen, der stod foran den
Gruppe jeg tilhørte. Han strængte sig overmaadelig an, Blodet
steg ham til Hovedet, og vi ventede paa hvad der vilde kom-
me. »March« skreg han med Stramhed og Eftertryk. Benma-
skineriet sattes i Gang og Generalens Stemme hørtes »Findes
der ikke et Par Ord foran March?« Generalen instruerede. Af
og til vendte Korporalen sig om med et »Zu Befehl euer Eks-
zellenz,« og vi marcherede videre. Vi var nu godt i Gang og
enhver aktiv Soldat vidste, at det var strafbart at standse før
Kommandoen lød. Stenbroen paa Gaden var naaet. Taktfulde
Skridt hørtes, og jeg tænkte: vi marcherer til Verdens Ende,
og det havde vi vel ogsaa nok gjort dersom Generalens Stemme
ikke havde runget gennem Luften: »Hvor vil De dog hen,
lad Folkene holde!« — Generalen havde faaet Næsen fuld.
Øjeblikkelig lod han kalde sammen til Kritik, og Indholdet af
den var kort og godt: »Det maa blive meget bedre.« Os gamle
Soldater dadlede han, og vi satte et Ansigt op, som om der
aldrig var overgaaet os en saadan Skam, vi nemlig duede til intet,
men Rekrutterne roste han.

Generalen tog Afsked. Han og Kaptajnen gik, og vi ryk-
kede ind en Erfaring rigere, nemlig at vi ikke duede til noget.
Der blev hentet Mad og Vagten drog op. Samtidig med at
den nye Vagt afløste den gamle, vandrede Læreren i Arresten
bag Vagtløkalet, hvor han saa kunde fortsætte med at fejre
Fødselsdag. Hen paa Eftermiddagen kom en pæn og velklædt
Frue. Hun fortalte, at hun var den og den og hendes Mand
var Lærer den og den, og hun vilde gerne have Lov til at
faa ham i Tale og maaske kunde han faa Orlov og gaa med
hende i Byen. Jeg havde tilfældigvis Vagt fra Kl. 3—5, og jeg

kaldte Vagtkommandøren ud. »Jo, kære Frue,« tog Kor-
poralen fat »det er meget beklageligt, men han rejste for et Par
Timer siden til Als Nørreherred, hvor han skal gøre Vagttjeneste.
Ordren kom ganske uventet, men dersom Fruen vilde være saa
elskværdig at komme igen om 3 Dage, saa vilde Læreren sikkert
være vendt tilbage.« Fruen tog Afsked og spurgte, om hun nu
ogsaa kunde stole paa det, dette lovede Korporalen og Fruen
forsvandt. Herefter blev vi jaget fra Vagt til Vagt rundt om-
kring i Byen, snart paa Banegaarden, saa ved Havnen og hos
Benzinhandlere. Jeg patruillerede bag i en Gaard hvor et Vin-
due stod aaben. En Morlil kom til Syne i Vinduet med et
Fad Pandekager og spurgte, om jeg ikke havde Appetit paa en
saadan en. Som gammel Soldat vidste jeg, at det var forbudt
at modtage Gaver naar man stod Vagt, men Appetitten var
glubende, og jeg var jo dog i en Baggaard. En Pandekage
rutschede næsten ubemærket i Maven paa mig. Jeg nappede
endnu en enkelt, saa en til, jo, jeg slugte omsider ogsaa den
sidste paa Fadet. De smagte mig fortræffeligt, og den gamle
Mor saa saa fornøjet ud. Hendes egen Søn laa ude ved Fronten.

Nu ud paa Landet igen, saaledes tænkte jeg den følgende
Dag, da der atter blev inddelt til Vagttjeneste. Karlsminde var
nu vort Bestemmelsessted. God Besked vidste vi ikke, da vi
kom derned, men Husly skulde vi jo have og stormede mands-
stærke ind hos Gaardejer Nissen, hvor vi blev velvilligt mod-
tagne. Herfra skulde vi udsende Patruiller, en mod Nord og en
mod Syd. Jeg valgte Turen der gik nordpaa og som strakte
sig helt op til Pøl Mark, hvor Marinen havde opført en Signal-
station. Herfra kunde der, ligesom fra Kegnæs, holdes For-
bindelse med de Krigskibe, der sejlede forbi. Helt uden Fare
var det ikke, i Nattens Mulm og Mørke at gaa langs med
Strandkanten mellem Sten, Tang og andre Ujævnheder. »Det
er noget tørt her« sagde min Kompagnon en Nat, da vi van-
drede Side om Side, forberedte paa det værste. »Da er der
sgu Vand nok derude,« mente jeg, og pegede ud over Bølgerne
som dog ikke kunde ses, da det var bælgmørkt. »Dumrian, jeg
mener det da ikke saadan, jeg mener i Modsætning til Ballebro
eller Hardershøj, hvor Skipperen ude paa Havet fik en Kugle
gennem Storsejlet, fordi han ikke efterkom Parolen.« Deri
maatte jeg give ham Ret, »men ser Du det Lys derhenne?«
»Kanske det er et Hus« mente han. Lys om Natten ved Mid-
natstid, det kan umuligt gaa rigtig til, den Sag maatte vi have
undersøgt. Vi kom nærmere, der laa ganske rigtigt et Hus,
vistnok en Fiskerhytte, men Lyset var forsvundet. Vi gik helt

op til Huset, ruskede i Døren, den var laaset. Vi lurede, alt var roligt, kun en Kat løb mjavende over Gaarden, dens Øjne lyste som Gløder. Affæren maatte undersøges til Bunds, medens vi var ved Huset, og vi gik om paa den anden Side af Huset. Vi var jo her for at efterse og eventuelt for at udsperge Manden, hvis en saadan fandtes. »Ja,« sagde Kammeraten, »Manden skal være næsegrus dum, hvis han ikke kan forsvare sig.« Over Forhindringer fandt vi Vej til Frontsiden. Nu stod vi i Urtegaarden, Husets mest pragtfulde Have. Store Brændenælder viftede os kærligt om Næsen. En Dame med en Buket duftende Roser kunde ikke have gjort det stort bedre. Der stod vi og ønskede os langt bort fra dette Sted, for Nælderne irriterede os endda ikke saa lidt, og vor Hud var ikke fri for at brænde en Del, baade paa Hænderne og i Hovedet. Alt forblev at være roligt. Vi lurede og tænkte saa langsomt paa at vende om, da vi pludselig hørte en Puslen inde fra Stuen. Øret blev lagt mod Vinduet, der raabtes et sagte »Hallo« og et Svar, et Spørgsmaal kom indefra: »Hvad er i for Sjovere?« »Vi er langtfra nogle Sjovere, for vi er Vagtmænd, sendte ud af Vagten Karlsminde og spørger Dem nu, hvad Hensigt De havde med Lygten eller Lyset midt i denne bælgmørke Nat derude ved Bredden.« Næppe havde vi givet ham Spørgsmaalet, før vi fik Svar paa Tiltale: »Ich mußte doch mein P. P. suchen!« Sagte, helt sagte puffede jeg Kammeraten i Siden »Du har skam Ret, Manden har skam Pæren i Orden.« — Vi anbefalede ham at sætte den under Sengen om Aftenen, saa var den nemmere at finde end ude ved Stranden. Efter Forlydende skal Manden adskillige Gange have hjulpet Folk over til Fyn for at undgaa Krigstjenesten. I Folkemunde blev han kaldt »Gamle Martin«. Havde vi paa vor Tur faaet en billig Grin, saa havde den anden Patrouille til Gengæld været udsat for et lille Uheld. En Mand ved Navn Jespersen var snublet over en af de Tusinder af Sten, som laa ved Havkanten. Han var faldet og havde stødt det ene Knæ ret alvorligt. I en Fart blev der sendt Bud til Marinestationen; der blev telefoneret, og snart holdt Sygebilen for Døren. Ved Synet af Sygebilen blev Manden noget lang i Ansigtet, han kunde ikke rigtig forstaa, at der vistnes ham en saa stor Høflighed, men han fattede sig dog og efter at have trykket alle i Haanden krøb Patienten ved Hjælp af et Par Kammerater ind i Bilen med de Ord: »De var da godt, te æ føst fik nove god Sup.« Bilen kørte bort med en saaret, et Offer for Fædrelandet. Alting faar som bekendt en Ende, Afsløsningen kom førend vi ventede det. Vor Muskedonner skulde

prøves paa Skydebanen. Med fem skarpe Skud skulde Skiven i det mindste træffes to Gange, blev der sagt, for ellers vilde Franskmanden le af os. Alle mine fem Projektiler fandt ingen Skive, men jeg saa desuagtet ingen Franskmand, de holdt sig dog paa Afstand. Vort Ærinde i Sønderborg var nu klaret, og det gik atter tilbage til Als Nørreherred.

Denne Gang var Pøl Byen, der blev gæstet. I et Aftægts-hus, tilhørende C. Kolmos, blev vi nu stationeret, og herfra maatte vi saa vandre den lange opblødte Vej ned til Stranden, naar Vagten skulde afløses. Om Dagen gik det endda, men i Novembernattens Mulm og Mørke hørtes der blot efter Fodtrinenes Svip-Svap. Den store Mark, hvorpaa Marinen havde deres Signalstation, var vort Virkefelt. Den skulde afpatrulleres adskillige Gange i Løbet af Natten, saa vi var sikker paa, at der ingen Spioner fandtes. Forplejningen fik vi hos Byens Bønder, og den var god over hele Linien. Udfyldningsmandskabet, som kom hertil sydfra, syntes særdeles godt om de alsiske Kødgryder. Ja, undertiden gav det endog en Cigar efter Maaltidet.

Fra disse Vagtposter her i min Hjemegn gik jeg ofte en lille Tur hjem, thi kom man en Dag bort herfra, vilde det uvægerligt være for sent. Undervejs traf man altid Bekendte, og hvor tit maatte man ikke høre »Du kan sagtens, at du kan blive herhjemme medens andre maa ligge i Skyttegravene.« Fra andre hørte jeg, »Det er da godt, at vi ikke har været Soldater, saa kommer vi ikke med.« Misundte de første mig, saa misundte jeg de sidste. Jeg var nu engang blevet Soldat, det var min Skæbne, og jeg var nu heller ikke den eneste. Jeg havde nu været paa alle Poster og skulde tilbage til Taksensand. Det var, som man næsten kan sige, i de gode gamle Dage, hvor man kunde faa syv sorte og en Slat til Kromanden for et Markstykke. At dette havde været Tilfældet med en Kammerat Dagen i Forvejen, fik vi paa Turen derved de stærkeste Beviser for. To Vagtmænd havde en tredie under Armen. Han havde den foregaaende Dag haft en vældig Brandert paa, i Dag en Flovhed, en Slaphed og en brændende Tørst. Han havde lige haft Orlov i Anledning af, at hans Broder var bleven begravet, et Offer for Krigsgrave, og derover var vor Kammerat faldet til Flasken. Maaske var det Sorgen, han forsøgte at slukke. En Mælkevognskusk, som vi traf undervejs, anmodede vi om Raad. Han anbefalede ham en Kærnemælkskur, som han modtog midt paa Landevejen. Omsider naaede vi saa vidt, at vi kunde afløse Vagten, men inden vi saa os om, sad vor

tørstige Kammerat oppe i Kroen, og da han næste Dag skulde paa Vagt, havde han endnu to Sølvmark i Lommen. Han tog dem op i Haanden, spyttede paa dem og sagde: »Puds, Perle.« Sølvmonterne slog Klask mod Vandet. Perle, hed en lille Hund Fyrmesteren havde, den for ud i Vandet, men fandt ingenting, saa ingen bør undre sig, naar Havet engang skyller Sølvpenge op paa Bredden. Fem Dage i Træk var vi ved det graadige Hav, og saa stod vi igen foran den gamle Slotskaserne. »Alle Mand skal stille her paa Pladsen i Eftermiddag Kl. 5, marcheredit, til en Natøvelse.« Ja, saadan lød Parolen og der skulde forud for Øvelsen være Geværrensning. Feltmarchmæssigt skulde det foregaa, dertil hørte ogsaa Ammunition.

»Træd an,« tordnede det gennem Korridoren. Vi sprang alle til Vinduerne, ingen tænkte paa, at Klokken kunde være saa mange, og dog stod over det halve Kompagni paa Kasernepladsen. Alt blev pakket sammen; det gik hurtigt, og i et Nu stod vi nede paa Pladsen mellem de andre. Lige efter lød Kommandoen »Das Gewehr über«, det var os, der blev ventet paa, nu slog Klokken fem. Hvor forundret blev jeg ikke, da jeg greb om Knarren, der manglede jo Laasen. Mine Tanker arbejdede febrilsk, nu erindrede jeg, at jeg havde lagt Laasen ind i mit Skab. Under Geværrensningen havde jeg mit Skab lige bag mig, og der laa Laasen nu godt forvaret. Laasen i Skabet og Geværet med paa Øvelse, det var langt fra hyggeligt. Vi marcherede, Afstanden mellem de to Dele blev stadig længere og længere, og en Forening var ganske umulig. Lad det gaa, som det vil, tænkte jeg, galt er det, og galt bliver det. Men heldigvis kom Mørket nu og lagde sit Slør over det glemte. Turen gik over Pontonbroen, der nu var kommet tilbage. Femogtredive Tusind Mark havde det kostet de militære Myndigheder at slæbe af med Broen for at benytte den som Overgang i Slien. — Dybbøl, den gamle Valplads fra 1864, var vort Maal. Kompagniet delte sig i to Afdelinger, og i formeret Skytteformation gik den ene Afdeling løs paa den anden med knaldende Geværer, vel at mærke, med løse Patroner. Det var med stor Spænding vi imødesaa, hvilken af Parterne der vilde gaa af med Sejren, og den bedste Krigslist blev prøvet. Ben har vi Skabninger af Naturen faaet til at gaa paa, men nu gik det fremad paa Maven ved Hjælp af Hænderne, Benene slæbtes bagefter for i givet Tilfælde at kunne sættes ind. »Skyd,« sagde Leutnanten, han laa lige ved Siden af mig, da en fjendtlig Afdeling hævdede sig til Angreb lige over for os. »Hr. Leutnant,« raabte jeg rask, »der er kommen Sand i Mundingen.«

»For Guds Skyld skyd ikke, men lad os vise dem Bajonetten,« raabte han, og med et Hurra stormede vi løs. Med Hujen og Skraalen og vilde Krigshyl og uden Laas i Bøssen blev Fjenden slaaet tilbage. Slaget var vundet, og i den nærliggende Kro »Frydendal« blev der drukket Forlig mellem Fjender og Fanger. Fjendskabet var ophørt og alt endte i Fryd og Gammen, vi var alle Kammerater.

Kompagniet blev nu overladt Feldwebelen, medens Officererne tog med Bil til Garnisonen. De spredte og søvnige Rester af Kompagniet skulde Feldwebelen samle og føre tilbage i Hvil. Det tog Tid inden det fulde Antal kom sammen, og alt imens blev der drukket tæt til alle var i mere eller mindre løftet Stemning og i godt Humør. Tilbagetoget blev paabegyndt og det kan sikkert ikke undre, at der var Glæde i Kompagniet, thi ingen var bleven paa Valpladsen, dog maatte en enkelt tages under Armen, for ingen maatte blive liggende i Vejgrøften. Det tillod Krigskammeratskabet ikke. Vejret var dejligt, kun faa sagte Vindpust kom op fra Havet, hvor vuggende Fartøjer, belyst af mange elektriske Lys, tog sig imponerende ud. Alt saa fredeligt ud, men der stod jo Vagten ved Broen, der maatte dog være noget paa Færde. Paa den anden Side af Vandet tog den store Marinstation med de mange oplyste Vinduer sig prægtigt ud. En ny Kaserne til Marinen, det gamle Slot til Landstormen, hvor vilde det være herligt at kigge ind i andre Forhold. Dengang anede jeg endnu ikke, at den Ære ogsaa vilde blive mig bevist, jo, jeg vilde endda senere komme til at sove i Hængekøje. — En ny Dag oprandt, der skete intet bemærkelsesværdigt. Vagtposten blev udkommanderet, Frivillige meldte sig, og vi besøgte igen Vagten Augustenhof. Den gamle Ordre, der gik ud paa, at Fyret skulde holdes mørkt og kun paa givet Signal vise Lys, stod stadig ved Magt. Endvidere gjaldt den samme Ordre ogsaa de omkringliggende Beboelseshuse, thi intet Lys maatte være at se ude fra Havet. Den 15. December oprandt, jeg følte mig utilpas og ænsede intet, jeg var ked af at skulle forlade mine Kammerater. Naa, Natten kom og henved Kl. 11 kom Vagten og vækkede mig, han vilde have mig til at staa op og afløse. Jeg rejste mig, men hvad var nu det? Hovedkulds styrtede jeg atter om i Halmen, jeg mærkede, at jeg var syg, og det endda alvorligt. Den Vagtpost jeg skulde afløse snorkede allerede paa sit Leje. Jeg vækkede ham, og Svaret han gav var bare: »Aa skidt, sov du bare videre, Taarnet skal saamænd nok blive staaende, og ramler det sammen, bliver vi sikkert

nok vaagne.« Næste Morgen ledsagede den Vagthavende mig til Nordborg. Flere Gange maatte jeg sætte mig i Vejkanten for at hvile ud, og jeg følte, at der var Alvor i Spillet. Nu maatte jeg alene rejse med Toget til Sønderborg. Paa min Hjemstedsstation overraskedes jeg af min Kone, der overbragte mig en Smørrebrødspakke, men til ingen Nytte, min Appetit var fuldstændig borte. Ved Ankomsten til Sønderborg viste det sig, at min Temperatur maalte 39,5 Gr. Den vagthavende Korporal i Augustenhof fik nu en Irettesættelse, fordi han havde ladet mig rejse alene. »Sønderborghus« var indrettet som Lazaret, her blev jeg indlagt mellem flere saarede, der havde været ved Fronten. En Ting var vi alle enige om, og det var, at Sejren ikke vilde være hjembragt til denne Jul. Min Sygdom bedredes Dag for Dag, efterhaanden dalede Feberkurven paa Skalaen, og der blev optaget Rapport.

Juleaften kom, den første Jul i Krigsaarene. Befolkningen sparede ikke paa Gaver til os, og om Aftenen blev disse fordelte, medens vi alle var samlede i den store Sal. Syge og Saarede laa her i deres Senge, og da der kom mange andre til, varede det ikke længe, før Salen var overfyldt. Efter en lille Tale, der blev holdt for os, blev vi trakterede med Flæskesteg. Jeg maatte dog nøjes med at se til, for jeg havde stadigvæk ingen Appetit. Sengen var mig kærere.

Den 29. December blev jeg udskreven, modtog mine Papirer og kunde rejse hjem. Helt godt til Mode var jeg dog ikke, for Papirerne lød kun paa »Fritaget indtil videre«. Den 30. i samme Maaned stod jeg igen i Kasernen, men denne Gang var det for at aflevere mit militære Kluns, som jeg altsaa ikke fik Brug for denne Gang.

* * *

II. Afsnit.

Øst og Vest, hjemme bedst.

Nu var jeg atter hjemme og røgtede min daglige Dont. Jeg var alligevel ikke rigtig glad for det hele, thi der blev stadig udskreven nyt Mandskab, og hvem ved, maaske kom Turen inden længe igen til mig. Krigsbegejstringen var paa sit højeste, og hvordan kunde det vel være andet. Sejrsmeldinger og endnu engang Sejrsmeldinger løb daglig ind. Alle de Kommuneformænd, som ikke ejede en Flagstang og et Flag, fik nu disse Ting foræret. Saaledes forløb den første Maaned i det nye Aar. Men nu maatte Regeringen saa smaat

til at regne ud, hvor meget og hvor længe Kornforsyningen mon vilde kunne række og det resulterede i, at der udstedtes en Forordning, som bød, at der fra 1. Marts at regne skulde indføres Brødkort. Nu blev der Røre i de mange forskellige Hjem, der bagtes Brød, man vilde være paa den sikre Side i de kommende Tider, saa det var rart at have noget i Reserve. Sække med Korn blev skjulte i Halmen og i Brændselshober, og paa de mest utænkelige Steder blev der indrettet hemmelige Rum, senere endogsaa ude paa Markerne.

Efterhaanden som den tyske Hær rykkede ind i Rusland blev Fronten bredere, men Russerne mødte overalt haardnakket Modstand. Da var det, at en russisk General udtalte Ordene: »Vejen til Berlin gaar over Wien«, og koncentrerede sine Troppes styrker omkring Usak Passet. Her trængte han dybt ind og dersom Gennembrydningen havde lykkedes for ham, vilde det ungarske Sletteland have ligget aaben for ham, direkte til Wien; men ogsaa dette mislykkedes, da de tyske Tropper kom ham i Forkøbet. Angreb paa Angreb gjorde det efterhaanden af med de store Armeer, men selvfølgelig tyndede det betænkelig ud i de tyske Troppes styrker, og dette var vel Aarsagen til, at Myndighederne endnu engang saa de fra Fronten hjemsendte efter i Sømmene. Dagen for en ny Sessions Afholdelse blev berammet til den 20. Marts. Den 19. var det et forrygende Vejr. Landevejene var fuldstændig tilføjede med Sne og saaledes ufarbare, og dersom der ikke skulde have været afholdt Session, havde Banerne sikkert indstillet Driften. En af dem, der blev fundet tjenestedygtig, var jeg, og et Par Dage efter fulgte Indkaldelsesordren, som paabød mig at møde den 23. April i Flensborg. Nu maatte Foraarsarbejdet altsaa udføres i den Tid, jeg havde til Raadighed, men Regn og Slud sinkede Arbejdet betydeligt, herved var dog intet at gøre og Vejrguderne lader sig jo ikke skræmme. Indkaldelsesdagen oprandt, og jeg mødte i Selskab med mange andre i Flensborg. Officeren, der tog imod os, fandt det raadeligst, at Jorden først blev tilsaaet, og ved at udspørge snart den ene saa den anden, fik alle Landmænd Orlov til den 7. Maj. Der var selvfølgelig stor Glæde blandt os, da vi atter sad i Toget og rullede hjemad. »Fjorten Dages Orlov,« sagde min Sidemand, der sad mageligt henslængt i et Kupéhjørne med Benene over Kors og røg en stor Havanna, »og saa er Krigen forbi.« Han troede det sikkert selv, men vi andre tillod os dog at tvivle.

Den 7. Maj stod vi igen i en Barakke i Flensborg, men denne Gang blev der ikke spurgt, om vi kunde undværes hjemme,

nej, nu var Markerne tilsaaede, og nu maatte vi ud at forsvare Landets Grænser. »De fik alligevel Brug for os,« sagde min forhenværende Sidemand, »men endnu er vi da ikke ved Fronten.« »Det kommer nok« svarede jeg ham, »jeg har det saadan paa Fornemmelsen, men naar Sønderborg atter skal være vor Garnison, haster det sikkert ikke med at faa os af Sted.« Vi blev indkvarteret paa den store nye Marinekaserne. Hvad skulde vi mon der? Skulde vi gamle Landkrabber omforarbejdes til dygtige Søfolk? Noget saadant havde vi endnu aldrig hørt omtalt, men vi skal jo lære saa længe vi lever. En, to, tre talte en gammel Korporal og endte ved Nr. 10, op paa første Stue, anden Korridor. Trappen blev taget i lige saa mange Skridt, som der var Trin, og saa stod vi i en rummelig Stue. Der var 10 Skabe, men Senge . . . ja, Stuen maatte siges at være et stort Fikserbillede. Vi spekulerede stadigvæk paa Nattelejet og Sengetiden nærmede sig mere og mere. Da gik Døren op, den gamle Korporal traadte ind og gav os Instruksier om Nattelejet. Vi skulde lære, hvordan man sover til Søs, lære at snue i Hængekøjer. Disse stod sammenrullede i et Skab ude paa Korridoren, og vi fik dem halet frem. Nu hang de der i Stuen fra Væg til Væg, frit svævende i Luften, kun fastgjort til en indmuret Ring i hver Væg. Nu instruerede Korporalen os teoretisk og praktisk, hvorledes en saadan Køje, der hang mellem Himmel og Jord, skulde bemandes, og saa gik han. Der stod vi og gloede, helt alene; turde monstro nogen vove et hurtigt Angreb paa disse nye Indretninger? Nattehvilen vilde vi ubetinget have, vi vilde ikke ligge paa et tarveligt Leje, det kunde vi saamænd tidligt nok blive vænnet til, naar vi kom til Fronten. Der gik jo megen Tale derom, hvad skulde vi tro? Noget maatte der jo være ved Snakken, men endnu var vi under menneskelige Forhold, saa vilde vi ogsaa benytte os deraf. Skamlerne blev anbragte under Køjerne, og her stod vi saa alle paa hver vor Skammel i Natkostume. Instruerede var vi blevne, nu ventede vi blot paa Kommandoordet. Da lød der fra en Køje i en Niche i Væggen, hvor en helbefaren Frontsoldat havde til Huse, et »Sid op«, og vi placerede os nu alle paa Kanten af vor Køje, som straks begyndte at gynges. Det næste Raab »Færdig« klang skarpt og kort gennem Stuen og i et Nu havde vi alle slængt vore Ben op i Køjen, der øjeblikkelig slog sig sammen om os. Situationen var reddet. Alle syntes at være tilfredse med deres Natteleje. Der var heller ingen, der klagede over Ligtorne paa det Sted, Legemet hvilede. »Nu ligger vi her,« brummede Fyren

i Nichen, »Kammerater er vi alle, og alligevel kender jeg ingen af Jer ved Navn, men mit Navn er Marchal. Nye Folk allesammen kan jeg tænke mig, der ikke har Spor af Anelse om Livet derude. Sorte Gespenster kryber, sniger, ja sniger sig langs Jorden med deres Krumknive imellem Tænderne, som en Slagter, der skal dræbe et Dyr. Sorte er de, sort er Natten, sort er Jorden. En Række krybende Væsener, du ser dem ikke, men derimod en blinkende Kniv, og som et sagte Vindpust mærker du denne Knivs Fart, den stødes i din Krop, og du er saaret. O, hvor længes jeg efter at kunde spidde en af disse djævelske Sorte paa Bajonetten. Dersom min Bajonet havde holdt og ikke var knækket, sidste Gang jeg havde en paa Gaffelen, var jeg aldrig bleven anbragt her som saaret. Men tøv, Hævnen kommer nok.« — Lignende Historier fortalte han os hver Aften, de dryssede os saa rart i Søvn.

Det gik dog ikke helt, som han ønskede det, for en Aften kom han beruset hjem og vilde bestige sin Køje, men glemte, at Sengefjællen manglede. Han faldt ned og brækkede to Ribben. Dette forlængede hans Hospitalsophold ikke saa lidt. Dagene gik. Vi havde det efter Forholdene ganske godt, og ingen anden end Marchal længtes efter at spidde de Sorte. »De, som vi, er alle Mennesker,« ytrede en Kammerat en Aften, »men det kan jo godt være, at vi faar et andet Syn paa Sagen, naar vi først ligger derude og det gælder Liv eller Død, det Liv, vi alle har saa kært.« Som alt andet fik ogsaa vor behagelige Tilværelse, med smaa Udflugter om Formiddagen og Instruktions om Eftermiddagen, en Ende.

Dette halve Sømandsliv fik sin Afslutning derved, at vi en efter en blev pillet ud af Marinekasernen og overført til et feltdygtigt Kompagni, som laa indkvarteret hos Borgerne rundt om i Sønderborg. Som det er nu til Dags var det ogsaa dengang, Penge regerer Verden, saa det Mandskab, der havde Raad til det, kunde indlogere sig hos private. Lejligheder i Nærheden af Appelpladsen var naturligvis i første Rang, thi saa kunde hvert Minut udnyttes i privat Øjemed. Bygaderne var nu ikke mere vor Tumbleplads, men vi maatte søge ud til Ladegaardens Marker hvor den markerede Fjende skulde angribes. Var der end mange, der frivilligt trak i Trøjen, var der ogsaa et stort Antal, som prøvede at flygte til Udlandet eller paa anden Maade søgte at undgaa det Helvede, som Fronten efterhaanden blev kaldt. Uheld kan jo ske for enhver, men naar der under Krigen virkelig skete et Uheld, som kunde fritage en Mand for militær Tjeneste, blev der straks raabt, at det

havde Manden selv tilrettelagt og saaledes ogsaa med en Mand fra Byen, der af Vanvare tabte et 10 Punds Lod ned paa Foden, med det Resultat, at den straks hovnede op.

Vi var nu inde i Brødkortenes Tid, overalt skulde der spares paa Brødet, men mit tykke Hoved kunde dog ikke opfatte Grunden til, at det Brød, vi fik udleveret, altid var grønt, indtil en Kammerat sagde til mig: »Du Tykhoved, saa spiser du jo ikke saa meget.« Vel spiste jeg ikke ret meget, og det kom af, at jeg smed Brødet ud og i Stedet for, som saa mange andre, gik hen i en nærliggende Bagerbutik, hvor en Kone tog sig af Ekspeditionen, og forlangte Rundstykker. Den gamle Kone, som med Omsorg varetog sin Forretnings Interesser, spurgte mig, om jeg havde Brødkort, hvilket jeg selvfølgelig ikke havde. »Da skal jeg se, om jeg har et Par Mærker,« kom det nok saa mildt fra den gamles Kone Læber. Hun aabnede en Skuffe og heldigvis var der endnu et Par Mærker og alt gik godt. Jeg fik Mærkerne, og for disse og nogle Penge fik jeg saa udleveret Rundstykkerne.

Jeg syntes det var en herlig Indretning, ja, en herlig Indretning som egentlig burde patenteres, summede det for mine Øren, da jeg om Aftenen lagde mig til Hvile i mit private Logi. Jeg havde lejet et Værelse i Nærheden af Appelpladsen, trods det, at fire blanke Markstykker skulde betales for en Uge, men hvor var det dog yndigt at kunne udnytte den dejlige Seng lige til den sidste Minut. Dette lod jeg en Kammerat forstaa, der havde været ude ved Fronten, men som nu i et Par Uger havde ligget saaret herhjemme. Han fortalte, at alt slæbtes ud af Husene omkring Kamplinien og blev benyttet ude i Skyttegravene. Herude laa Fjer og Dun i Dyrgevis. Der laa endog en Brudeseng, som var ualmindelig blød og fin, og saa siges der endda, at der hersker Nød og Elendighed. Jeg svarede ham og sagde, at bedre kunde man da ikke forlange at hvile i en Skyttegrav, men saadant var det vel ikke altid. Sønderborg By stod i Militarismens Tegn, Lazaretterne var overfyldte af Saarede og Krøblinge. Manglede nogle et Ben, blev dette erstattet med en Krykke, men for Tabet af en Arm fandtes der intet Hjælpemiddel, man maatte vænne sig til at undvære dette Lem. Eftersom de saarede blev raske, blev de taget bort fra Lazaretterne og puttet ind i det feltdygtige Kompagni, hvortil ogsaa jeg hørte.

Juni Maaned var naaet, den Tid hvor Sommeren rigtig skal til at begynde. Vi fik Ordre om at modtage nyt graat Tøj fra Kammeret. Paa Appelpladsen stod kort Tid efter hele

Kompagniet opstillet i ny Udrykningsgarderobe. Skulde det mon være vor Ligklædning? Akselklapperne modtog vi løse, de bar Nummeret 266. Nu indtraf der en Ventetid, da vi skulde afvente nærmere Ordre. Tiden løb, det vil sige, til trods for den Uvished vi gik i, sneglede Dagene sig blot bort og vor Uvished fordobledes yderligere derved, at Akselklapperne blev taget fra os igen.

Der var nu ikke mere Tvivl om, at vore Dage i Garnisonen var talte, og enhver tog nu Afsked med sine Paarørende, enten ved Brev eller ved Haandtryk. Det havde lige været Søndag, mange af de indkaldte havde haft Besøg, og nu stod vi atter opstillet paa Appelpladsen. Feldwebelen spadserede frem og tilbage, bladende i sin Notitsbog. Vi ventede spændte paa en eller anden Nyhed. Endelig standsede han, nu havde han fundet det søgte. En Mand fra Haderslev Egnen var sporløst forsvunden, muligvis var han stukket over Grænsen. Ved den næste Troppetransport havde Militærkommandoen derfor befalet, at Garnisonen skulde renses for Nordslesvigere. Et Par Dage senere, blev det os fortalt, at der var fundet en Militæruniform i en Skov paa Sundeved. For de fleste af os var det et haardt og uventet Slag, et Slag lige i Ansigtet, fordi en Landsmand vilde undgaa Krigsgrevernes Skakspil.

* * *

Paa Vej til Fronten.

Store Kampe havde fundet Sted omkring Fæstningen Przemyśl og disse blodige Kampe havde tyndet uhyggeligt ud i Sydarmeen. Skakbrættet skulde besættes paany, og det var sivet ud, at Hærledelsen havde fundet de nødvendige Brikker i Sønderborg. Saa oprandt Dagen. Den 16. Juni om Morgenen Kl. 6 1/2 stod vi i fuld Krigsmaling paa Appelpladsen, hvor en Officer gjorde os bekendt med, at han havde faaet overdraget det Hverv at føre os til Fronten. Han haabede, at der ingen Udskejelser af nogen Art vilde finde Sted, saalænge vi stod under hans Kommando. Paa Kasernepladsen modtog hver Mand 3-4 Pd. Flæsk, to Pølser og et halvt Brød. Nu kunde vi da sætte Humøret op, dersom det skulde dale paa Grund af en tom Mave. Endnu engang blev der set efter, om enhver havde sine Sager med. Feldwebelen standsede ud for mig og sagde: »De skulde nu ellers have set til, at De havde faaet en bedre passende Uniform« og tog fat i de Folder, Frakken dannede paa Brystet og i Siderne. »Mage til Bukser har jeg

i mine Dage aldrig set,« hvæsedes han videre, »de er jo som til en hvilken Herkules, men er de Dem gode nok, saa for min Skyld ingen Alarm. Nu er det for sent at faa Klunset byttet. Godt er det dog at de har sørget for at faa et Par passende Støvler,« og dermed gik han videre. Snart stod han for Enden af Kompagniet. Officeren saa paa Uret, Kommandoraab lød, og vi svingede ud i Grupper. Musikken spillede op, Trommer hvirvlede, og med taktfulde Skridt gik det med den tunge Oppakning mod Banegaarden, ledsaget af Paarørende, Bekendte og andre vemodige Mennesker. Skulde dette blive vort Ligtog? Toget stod allerede klar ved Perronen og ventede paa sin Last, havde gjort det i flere Dage. Oppakningen kunde vi lægge fra os, Geværerne sattes sammen og et sidste Haandtryk kunde udveksles med vore Kære. Vi havde kun kort Tid, snart var den omme, vi steg ind. Toget satte sig stønnende i Bevægelse, og snart var den hjemlige Egn med de mange Barndomsminder forsvunden. Der sad vi nu i Kupéen, passiarende og gættende paa, hvornaar vi kunde høre Kanonernes Tordnen. Alle gættede vi forkert, for Transporten skulde endnu forøges i Flensborg. Højbroen over Kieler Kanalen ved Rendsborg blev passéret. Her patrullerede mange Vagtposter, thi hvad vilde det ikke betyde, dersom denne Bro blev sprængt. Al Forbindelse mellem Østersøen og Vesterhavet vilde da være afbrudt. I Hamborg indskibedes den sidste Kanonføde ved Aftenstid, og ved Midnatstid serveredes der Sandharenes det første Maaltid i Wittenberge. Dette bestod af Ærtesuppe med Flæsketerninger, som bagefter blev skyllet ned med en Kop Kaffe, hvortil der serveredes Brød med Paalæg. Saa skulde Toget atter bestiges, vore Tarme var foreløbige stoppede og Søvnens begyndte at indfinde sig. Enhver søgte paa bedste Maade at finde et passende Hjørne, hvor Kroppen kunde hvile eller lænes til under Søvnens. Der er jo kun et begrænset Antal Hjørner, og de, som ikke fandt et Hjørne, søgte enten at rede et Leje paa Gulvet eller lave en Hængekøje, som de jo havde lært paa Marinekasernen, men Stoffet var ikke stærkt nok, og i Løbet af Natten hørtes der ikke saa faa Dump og Brøl, og nede paa Gulvet var der Kiv og Strid. Een havde faaet en Bule i Nakken, en anden et Horn i Panden.

Kort over den lange, ufrivillige Rejse

PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN AF HANS HANSEN, OKSBØL FRA LYØ'S KYST TIL URAL BJERGENE

3 Aars Fangenskab i Rusland
II. Del, 1. Hæfte

Mødte en Mur, som af Fjender bestod
de faldt os i Ryggen, brudt var vort Mod,
og fanget vi blev i Tusindtal,
vi kunde nu tænke os vor Valhal.

Eftertryk forbudt

4. Hæfte

Efter at vi var afrejst fra Sønderborg, forsynet med en god Madpakke og efter at have indtaget et Maaltid i Wittenberge, saas ved Daggry i Solskinet mod Øst et helt nyt Landskab, den lyneborgske Hede. Noget fattig saa den ud, den var ikke som vore bølgende Marker derhjemme paa Als. Nej, her var kun store lyngbeklædte Arealer, og kunde man hist og her finde en Stump opdyrket Ager, var Straaene kun tynde og korte, og endda fik Landmanden dog sin Føde af det. »Jo, karrig er Jorden her,« sagde en Kammerat, der ligesom jeg gloede ud gennem Vinduet, »her maa det absolut være, som jeg har hørt omtale. Kommer Husets Beboere hjem til Aftensmad hænger Mama en Sildehale under Bjælken. Paa et givet Tegn fra Papa, springer alle som gale op efter Halen for at faa en Bid. Den der er træt smider sig til Køjs og lader de andre slaas videre om Stegen«. Jeg saa paa Kammeraten, der laa Eftertryk i hans Ord. Jeg havde paa Fornemmelsen, at det var ramme Alvor, han troede det selv. Vi stirrede og stirrede, Billedet forsvandt og der dukkede et nyt op i Stedet. Et Billede af Frugtbarhed og Vælde, store bugnende Kornmarker, skiftende Terrænstrøg med Skov, Bakker og Dale viste sig saa langt Øjet rækkede. Grænseskellet til Kongeriget Sachsen var naaet og Klokken viste sig at være lige ved Middag da vi dampede ind paa Risa Station, en lille Fabriksby ved Elbens hastende Vande. Uventet fik vi Ordre til at stige ud. Solen bagede paa den asfalterede Perron, der saa igen udsendte en stinkende Hede. Vort Ønske, om straks at komme i Skygge, blev opfyldt: Vi marcherede bort i Gruppekolonner og under Gangen delte vi os i to Hold. Det første Hold kom i privat Logi, det andet, hvortil jeg hørte, blev stationeret i en Artillerikaserne. Tjeneste havde vi ingen af den Dag, vi kunde spadserere frit omkring. Hvor kønt laa ikke denne Fabriksby ved Elbens Vand, som fristede mange af os til at tage et Bad. Ud gennem Fabrikvinduerne hørtes Maskinernes Summen og Brummen, thi alt var indstillet paa Krigsfabrikation. Fronten raabte, Fronten forlangte, Fronten betalte, Fronten klagede og jamrede. Om Aftenen sad vi bænkedes om et Glas Øl i Byens Anlæg, vi var jo Byens Gæster. Saaledes hed det i en Tale, som en veltalende Hamborger holdt, og han rettede en Tak til Byens Indvaanere for den Gæstfrihed, vi

havde mødt. Som Afslutning citerede han: »Ingen ved, hvad den Dag i Morgen vil bringe«. Mærkeligt nok var han den første der faldt af os alle.

Vel var Brødet knap i Nordslesvig, men hernede var det langt værre. Hos Bageren var der intet andet købeligt end en Slags Jordbærkage, for her var det umuligt at faa Brød uden Mærker. Saa drak vi Kaffe med Jordbærkage, og det gik rigtig godt. Vort nordslesvigske Tungemaal havde her en velyndet Klang. Naar vi sad i Hotel »Zum weissen Ross« klang vort Modersmaal saa dejligt i Tale og Sang, at de for os saa bedaarende sydtyske Skønheder forundrede lyttede alt imens Vinkaraflen fyldte Bægerne paa vort Velgaaende.

Der sad vi, — Søndag Aften det var,
Den Dag i Morgen vi drøftede ej.
Men for Pigernes Jenser det Sengetid blev.
Afsted vi for, i lange Spring
Vi gennem Kasernens Porte satte
Just som Klokken det tiende Slag lod runge.
I Huj og Hast til Sengs det gik
Der drømtes saa sødt, at nu var der Fred
Dog atter ved Daggry i Krigsmaling vi stod.

Stemningen fra Aftenen i Forvejen var borte, vi maatte igen stige ind i Toget, og ingen af os anede, hvorhen det gik. Vi kørte ind i det uvisse. Herfra kunde vi ogsaa sendes over til Frankrig, men der slap et »Gudskelov« over manges Læber, da Toget fortsatte sydpaa. Efter et kort Ophold i Bodenbach, hvor der spistes til Middag, gik det videre langs Elbens Bredder. Paa højre Haand havde vi de rislende Vande, paa den modsatte Side en høj stejl Klippevæg. Hist ovre paa Flodens modsatte Bred saas Klippetoppe skraane nedefter til alle Sider. Et andet Syn viste sig, Klipperne formede sig som Kegler og Taarne, som var de byggede af Menneskehænder, og dog var de opstaaet som en Følge af Naturens Luner. Bevokset med Gran, Urter og Græs gav de et herligt Syn for Dagen, en storslaet Skønhed, som fordobledes ved de stadig afvekslende Former. Malerisk tog det sig ud altsammen, dybe Kløfter, stejle Klipper, og følte nogen sig hensat til Edens Have, da var det heller intet at undre sig over. Det var saa kønt, saa vidunderligt smukt, og med Rette kan det bære Navnet »Det saksiske Schweiz«. Gjorde vi Holdt ved en Station, kom Piger løbende med Kurve fulde af Bær, som de saa vederlagsfrit delte ud mellem os. Holdende ved en Station gik jeg frem og tilbage, saa stod jeg stille og

gav mig i Samtale med en Jernbanemand. Hvorledes en Diskussion begynder i et fremmed Land er vel som herhjemme om Vind og Vejr, Slud, Regn og Solskin, ja om de sidste Dages Ulykker. Han satte sig paa Lokomotivets Trinbræt, for Tid havde han nok af, da Togene ikke altid kunde komme frem. Sporene var jo ikke anlagt til saadan en Trafik. Krigen kom paa Programmet. »Krigen, o ja, Krigen er vort daglige Brød«, sagde han. Jeg studsede uvilkaarligt. Skulde Krigen være Folkets daglige Brød, maatte det jo være en Forretning. For mig og mine Fæller var det kun et Tab, et stort Tab, saa derfor tillod jeg mig at spørge: »Hvad behager?« Hvordan kunde han mene det, det kunde jeg ikke begribe. »Jo, ser De«, begyndte han »Krigsgreverne, som sidder rundt om i Riget, gnider sig fornøjede i Hænderne medens de drager Gevinsten hjem. Lad saa bare Togene, Materialet, Banerne i det hele taget slides op, bare de Herrer kan skrive et Plus paa deres egen Konto. I elleve Maanedes har vi ikke været beskæftiget med andet end at befordre sunde og raske Mennesker ud til Fronten og saarede og lemlestede tilbage, men Dagen vil komme, hvor . . .« Toget fløjtede, alle graaklædte fik travlt med at entre Vognene. Jeg maatte afbryde Samtalen, thi der var givet Signal til fri Bane og Fronten ventede paa os. Vi raslede af Sted. Lange Tog med Kavalleri, Artilleri, Saarede og Flygtninge holdt paa Side-sporene. Vi gled dem forbi, de var gledet ud af Spillet, nu skulde vi sættes ind, men hvorlænge? Vilde vi, som de, blive sat ind paa et Sidespor eller paa et Hospital, ligge syge, svage og saarede eller være paa Vej til Sibirien eller ogsaa ligge under et Trækors i et eller andet Granathul paa Valpladsen?

Hidtil var vi kørt i sydlig Retning og vi var ikke rigtig klare over, om vi skulde til Rusland eller til Serbien, men nu med et kom Solen fra en anden Side. Den smilte og forsøgte at varme os op, men i vort Indre forblev det dog at være koldt; vi var jo naar alt kom til alt ikke andet end noget Slagtekvæg. Vi havde forandret Kurs og drog nu mod Vest. Til højre for os laa den østerrigske Hovedstad Wien, men hvad var det? Var vi allerede naaet til Fronten? Løbegrave og Pigtraadsspærringer snoede sig rundt omkring og ind mellem det hele voksede der de herligste Grønsager, akkurat som derhjemme i vor egen Have. Her saa vi Virkningerne af den russiske Generals Profeti: »Vejen til Berlin gaar over Wien.« Kun kort Tid endnu og vi vilde være inde i Slettelandet, hvor der ingen Bjerge fandtes. Havde Omgivelserne før været rige paa smaa Afvigelser, saa var det nu næsten det modsatte. Ingen Skove, ingen Bjerge eller Bakker,

kun det flade ensformige Sletteland saa langt Øjet rækkede. Et var der dog, som trak alles Blikke til sig, og det var de store Arealer med Vinplanter. Desuden vidnede de store Marker med Hvede, Majs og Humleplantager om, at det var et stort Bondeland. Vinplantagerne var dog det kønneste man saa. Vinrankerne var bundne til Stokke og med visse Mellemrum stod der et Frugttræ, som beskyttede Vinplanterne mod Solens undertiden for stærke Varme. Midt i en saadan Plantage saa man et Hus. Man maa dog ikke tænke sig en moderne Bygning med flere Etager og Luksusudstyr, men nærmest et Skur, hvor Arbejderne kunde søge i Ly i Regn og Storm. Om Vinteren tjente disse Huse til Opbevaring af Stokkene. Paa denne flade Jord maa det absolut være dejligt at dyrke Vinen i Modsætning til Frankrig, hvor Vinplanterne gror paa stejle Bjergskraaninger og hvor alt skal bæres til og fra i store Kurve, som bæres paa Ryggen. Overalt ved Gaardene saa man Brønde, hvor Vandet blev hævet op ved Hjælp af Bomme. Befolkningen taler et særligt Sprog, som ikke har nogen Lighed med et andet. Dog er dette Sprog ikke eneherkende i Riget, thi ind imellem er der skarpt afgrænsede Kolonier med forskellige Sprog. Deraf kommer det, at mange Ungarere taler 3—4 Sprog, og det gjorde, at de var os andre langt overlegne paa dette Omraade, som ogsaa gjorde sit til, at de i Krigen høstede Fordele fremfor vi andre. Den 24. Juni rullede vi ind paa Banegaarden i Zolnok. Her var stor Parkering af Tog, som ikke kunde komme videre paa Grund af den overvældende Trafik. Her stuvedes alt op, og paa et af Godsbanegaardens 40 Spor fandt vi en Plads. Det var endnu ikke nok for os. Vi var de sidst ankomne og maatte rangeres ud paa det yderste Spor. Der holdt vi nu i Ro og Fred efter at det havde kostet adskillige en Arm eller et Ben paa det første Spor. Trætte af at sidde i Vognene og døsig og søvnige af den stærke Sol lagde de sig i Skyggen ved Siden af Toget. De sov ind, strakte en Arm eller et Ben ind over Skinnerne. De anede ikke, at der var Fare paa Færde, ej heller de, som fra Stationen dirigerede Vognene hen paa de forskellige Spor. Vognen ruller, ingen aner, at netop i dette Øjeblik sker der en grufuld Ulykke, en Forbrydelse. En ung og sund Soldat bliver Invalid for Livstid, men i Modsætning til al sund Fornuft jubler han, ja, han græder af Glæde: »For mig er Krigen tilendebragt, min Grav faar jeg nu i Fædrelandets Jord.«

Vi holdt nu tæt op mod et Plankeværk, og Soldaternes Opfindsomhed er stor. Snart var et Par Brædder taget ud, thi

Luften paa denne Side af Plankeværket var langt fra god, og vi vilde nu se, hvordan der saa ud paa den modsatte Side. Kogekedlerne blev taget frem, for Sulten begyndte at indfinde sig. Det var altsammen en Forsmag paa det, der vilde komme. Vi følte, vi hørte, ja saa Nød, Sult og Elendighed, nogle af Krigens Følgesvende. Foran mig ligger et Postkort, dateret den 23. Juni 1915 og adresseret til Als, der staar bl. a.:

»I maa være glade, at I har noget at spise, at I er langt fra Krigsskuepladsen. Her er det ikke af det bedste. Folk klager over Sult, det skærer gennem Marv og Ben. Vi faar en udmærket Forsmag paa det der venter os. Zigøjnerne løber næsten nøgne omkring uden for deres Jordhuler. Løber de ved Siden af Toget, kaster vi Brød ud til dem, men Brødet bliver ofte knust, vi kører hen over en høj Dæmning. Zigøjnerne kaster sig over Brødet, og det bliver trampet ned i Smudset. Nøden tvinger dem til at slaas om Guds Gave, det kære Brød«.

Den Transportfører, som hører til vor Afdeling, gaar gennem Vognene og paabyder enhver at gemme Brødet til en anden Gang, hvor vi maaske selv vil faa haardt Brug for det, i Stedet for at kaste det ud til disse dovne Kroppe. Med Sproget er det helt galt, det er slet ikke at blive klog paa. Vore Penge maa vi ogsaa omveksle. Her regnes der med Kroner og Heller. Til Kogning blev der udleveret Gryn og Flæsk, men sikken noget Flæsk, nej maatte vi saa bede om vore Flæskepakker fra Sønderborg. Nu kom disse os rigtig til Gode, dog kun for dem, der endnu ikke havde spist dem. Vi var Soldater, dem skulde der passes godt paa, thi deres Hjerner er meget opfindsomme. Saadan tænkte Myndighederne her, og lod os bevogte med opplantede Bajonetter. Alle Udgange fra Banegaarden var spærrede, men ud af Plankeværket, som vort Tog holdt ved, røg som sagt nogle Brædder. Passagen til Byen stod fri for os. Ad denne Vej behøvede vi ikke Nattegn. Byen kaldte og lokkede os, den havde Vin og solbrune Piger, og vi var jo paa Rejse. Hvorfor da ikke benytte Tiden og se sig om. Byen havde vi gæstet, nu var det igen blevet Aften og vi besluttede at tage en Afstikker ud paa Landet. En Landsby blev naaet. Vi havde fra Begyndelsen været fire Mand, men nu var det skrumpet ind til to. Den første Bondegaard vilde vi bære med vort Besøg. I Haven øjnede vi Kirsebær, de havde den samme mørke Farve som Pigerne, maaske en Kende mere efter det sorte. De faldt os i Øjnene, vi blev lækkersultne, vi kunde allerede smage deres vistnok syrlige Saft. Vi vilde købe nogle, vi havde jo Raad til det. Da vi kom ind i Gaardspladsen kørtes

i det samme et Læs Hø ind fra den modsatte Ende med selvste Gaardmanden paa Bukken. Vi var i et fremmed Land med et for os uforstaaeligt Sprog, og det tog endda nogen Tid at faa Manden til at forstaa hvad vi ønskede ved Hjælp af Fingersprog og andre Finesser, og han kom os da ogsaa i Forkøbet. Han pegede mod Himlen og talte, pegede saa ned mod en Eng, hvor der laa en Del Hø. Han gav os hver en Fork i Haanden, raabte to Pigers Navne ind ad Stuehusdøren, som straks kom til Syne. De greb hver en Rive, som stod ved Huset og fulgte med os. Vi forstod, at der skulde bjerges Hø. I en Fart blev Hestene sat i Stald og vi travede alle ned mod Engen. Vi forkede Høet sammen, Stak paa Stak voksede som Paddehatte frem af Jorden og alt imens trak en sort Sky sig sammen i Horisonten bag hvilken Solen alt for tidligt forsvandt. Kammeraten holdt sig altid mellem de ungarnske Skønheder, som af og til gjorde Tilløb til at faa en Samtale i Gang, men Sproget skilte. Solen lyste ikke mere, dens Kraft var brudt, Lyn paa Lyn krydsedes, de blev skarpere og skarpere medens Tordenskraldene lød som Kanondrøn, der rungede og gav Ekko mellem Bjergene i Vest. Sveden tørredes af Panden, nu var vi færdige. Bonden talte sine Høstakke, smilte og pegede mod det optrækende Uvejr og sagde nogle uforstaaelige Ord.

Efter at vi havde bjerget Høet fulgtes vi ad tilbage til Gaarden. Bonden satte en Stige til Læsset og kravlede op paa dette. — »Nu faar vi vor Belønning,« hviskede min Kammerat til mig, da Bonden atter vendte tilbage med en Pose i Haanden. Han stillede sig lige foran os, løsnede den forsvarligt bundne Pose op og halede først et halvt Brød frem, derefter en Humpel Flæsk. Dersom nogen skulde finde paa at spørge, hvilken af Delene, der saa mest sorte ud, vilde jeg roligt sige — Flæsket! Bonden rakte det hen imod os, men vi betakkede os mange Gange; — vi havde endnu ikke oplevet Krigen tilstrækkeligt, ellers havde vi sikkert modtaget Bondens Brød og Flæsk.

Vi pegede mod Himlen og sagde hurtigt Farvel. Bonden nikkede, og vi forsvandt skyndsomt i Retning af Banegaarden. Vi naaede ikke mere end lige indenfor Plankeværket, da de første Regndraaber faldt mod Jorden. Saa fulgte Tordenskrald paa Tordenskrald, Lyn efter Lyn flammede over Himlen og Regnen strømmede ned. Kirsebær fik vi altsaa ikke, men vi havde dog paa Fornemmelsen, at vi havde ydet Bonden en stor Tjeneste.

Den 26. Juni brød vi op og rullede videre, og havde vi de foregaaende Dage ikke set noget til kogt Mad, skulde det dog

blive Alvor i Dag. Ved en Station blev der gjort Holdt, vi steg ud og vandrede alle ind i en stor Sal. Lange Rækker Borde og Bænke stod her opstillede og ventede blot paa at blive taget i Brug af sultne Soldater. Enhver Rejsende maa erkende det gamle Ordsprog: »Nye Herrer, — nye Raad; — nye Egne, — nye Skikke.« — Ja, vi var sandelig rejsende eller rettere sagt omflakkende Svende, der drog fra Nord til Syd, fra Land til Land. Paa Turen gennem Ungarn havde vi set en Mængde Reklameskilte, hvorpaa der kun stod et eneste Ord, til Gengæld stod det ogsaa prentet med vældig store Bogstaver. Jeg spekulerede over, hvad det mon kunde være, flere gjorde ligesaa, ja, — maaske grundede vi alle over dette ene Ord. Den Dag blev Gaaden løst. Dampende Fade blev anbragt paa de forskellige Borde, fyldte til Randen af Rissuppe, men denne var overdrysset med et brunligt Pulver. — »Sukker og Kanel som hjemme paa Als,« tænkte jeg »det er jo storartet.« Skeen sattes i Suppen, Maven knurrede, den længtes efter Forstærkning. Jeg smagte paa Suppen og saa op. Alle Spiseredskaber var sat ud af Funktion, maabende saa vi paa hinanden, derefter paa det brune Pulver, der flød oven paa Suppen. For anden Gang var vi blevet taget ved Næsen, i hvert Fald havde vi forregnet os drabeligt. Transportføreren kom hen til os og forklarede, at det brune Pulver var en Slags Peber, som var meget yndet og efterspurgt i det ungarnske Rige. Vi Nordboere var dog ikke trænet op til at spise Peber i Skefulde, og en efter en rejste vi os og forlod de stadig dampende Fade. Udenfor kunde vi købe Cigarer saa lange som Hattenaale, og det var en Fornøjelse at ryge disse, blot der ikke var Trængsel. Det var ogsaa i Ungarn, at Mandfolk om Søndagen gik i brogede Forklæder, rygende paa sølvbeslaaede Piber. —

Det bekendte Signal lød atter, vi steg alle ind i vore Vogne, der ensformigt bankende mod Skinnerne førte os ind over den galisiske Grænse. Det store uendelige Sletteland laa bag os. Nu viste der sig en mere bjergrig Egn for vore Øjne, det blev mere køligt, hvilket ret snart gjorde sig mærkbart. Solen havde ikke mere den Magt, som den havde paa de store Vinmarker i Ungarn, Synskredsen indsnævredes betydeligt, ja mange Steder kunde man kun se nogle faa Meter fremefter. Vi befandt os i Karpaterne. Et Sted paa Nordsiden af et Bjerg langt højere oppe end vi kørte, laa der Sne. Sne, der endnu i Juni Maaned ligger paa Toppen af et Bjerg, er ikke langt fra at kunne kaldes den evige Sne. Et Blik ud af det modsatte Vindue og Øjet saa en Kongeørn majestætisk svævende mellem Bjergtopperne.

Langs hele denne Strækning saa man Soldatergrave, som alle var forsynede med et lille Trækors. Paa enkelte af Korsene hang en Pikkelhue. Alle disse Grave var et slaaende Bevis paa, at her laa Mænd, gamle og unge, som til det sidste havde kæmpet for deres Fædreland. Naar man betragtede de høje Bjerge og samtidig dannede sig et Skøn over de dybe Kløfter og Afgrunde, der naturligt maatte fremkomme paa de modsatte Sider, fik man en lille Anelse om, hvor besværligt Tropperne her har maattet kæmpe mod hinanden, tilmed naar alt var dækket af Sne. Om de Soldater, der havde kæmpet her, blev der fortalt, at de undertiden byggede Skyttegrave i Sneen, og det skete endog af og til, at en Mand frøs ihjel. Andre »slap« dog med at miste Fingre og Tæer. Det hændte ogsaa, at flere Soldater sad i Anslagsstilling, men da Kommandoen »Fremad« lød, blev de siddende ubevægelige, — Kuldedøden havde befriet dem for yderligere Strabadser i disse raa Bjerge. Lokomotivet stønnede, det gik kun langsomt. Pludselig stod det helt stille, Linien blev for stejl, Lokomotivet strejkede. Togstammen deltes derfor i to Stammer, og to store Lokomotiver slæbte derefter den første Stamme op. Jeg hørte til den sidste Halvdel, og det Ophold, der nu indtraf, benyttede jeg til en lille Udflugt i en lille Lund, der laa i umiddelbar Nærhed af Banen. Her var et lille Husmandsbrug beliggende. Et lille Svips ind i Laden, som var et firkantet Blokhus, men alt henlaa i et Mørke som den sorteste Nat. Langs Siden af Laden, med ca. 10 Meters Mellemrum, laa Beboelseshuset. Et Skridt over Tærskelen, og jeg stod med tre Kammerater i Blokhusets lille Forstue. Gulvet var belagt med Brosten og Døren til højre for os stod aaben. Et meget sparsomt Lys skinnede ind gennem et Vindue, forresten det eneste der fandtes i den ellers ret rummelige Stue. Lige straks formaaede vi ikke at skue gennem Mørket, der gik nogle Minutter før Øjnene havde vænnet sig til Mørket og først da kunde vi tage et Overblik over Stuen. I den modsatte Ende skimtedes et Bord ved hvilket der sad en gammel Mand med Ansigtet vendt mod os, han havde et Fuldskæg, som berørte Bordpladen. »Det er jo gamle Barbarossa,« gik det gennem mine Tanker. Den gamle Mand var bleven tilbage i Huset efter at hele den øvrige Familie var draget bort fra den sig nærmende Fjende. Man havde baade hørt og læst om Blokhuse i Amerika, men her saa jeg et med egne Øjne. For første Gang i mit Liv stod jeg i et saadant Blokhus, uden at det faldt mig ind, at jeg i Aarevis skulde komme til at bebo et saadant. Lokomotiverne vendte tilbage, vi maatte stige ind. Da vi naaede op over Bakkekammen, gik det atter

lettere, Toget tog til i Fart. Var det før kun gaaet opad, gik det nu til Gengæld nedad i forrygende Fart, vi for gennem en Tunnel, Døren i vor Vogn fløj i Tusinde Stumper. Vi havde ikke faaet den lukket; vi havde ikke tænkt paa, at der var noget der hed Tunneller. Et Mørke laa omkring os som et Slør, saa blev det atter lyst, og snart kørte vi paa den anden Side af Karpaterne.

»Stry« var vort foreløbige Maal, og hertil naaede vi Kl. 7 Aften. Denne By var for ganske faa Timer siden forladt af Russerne. Natten over maatte vi blive i Toget for i den aarle Morgenstund igen at dampe videre. Henimod Middag naaede vi den lille Station »Kalusck«. Her saa det overalt øde og trist ud, men her var Hærmasserne ogsaa skiftevis rykket frem og tilbage. Vi steg ud, Geværerne blev sat sammen, vi befandt os nu paa Slagmarken. I det fjerne hørtes Kanonernes Dundren. Granatstumper laa spredt over det hele. Vi skulde afvente nærmere Ordre, derfor blev der beordret Hvil. De smaa Spader blev trukket frem, vi gravede Kogehuller, og snart blussede det ene Baal op efter det andet. Konserves, Flæsk og Brød, en Alen Medisterpølse fra Mor, alt var til Stede. Lidt til en Side stod en Lade. Indtil nu var den gaaet Ram forbi, men nu kom de graadige »Germanere«. Sulten var jeg, sulten var min Kammerat, ja sulten var vi alle tilhobe. Sult er en Faktor, der giver Vind i Sejlene, og en, to, tre blev Laden stormet af saavel Peter som Paul. Et Brædt røg ud af Ladens Sider, endnu et, Halmvisker rullede ned ovenfra, alt kunde vi bruge som Næring til Baalene. Men stop, den gik ikke; det blev forbudt, for vi var endnu ikke i Fjendens Land. Men hvor saa Laden da allerede ynkelig ud. Med Madlavningen gik det kun smaat, det blev igen en Fiasko, thi Fjenden skulde forfølges, og det var mere nødvendigt end at lave Mad. Vore Tornystre var forfærdelig tunge, men vore ældre Kammerater, som før havde været ved Fronten, sagde: »De skal nok blive lettere,« og ganske rigtigt, det slog ogsaa til. For at komme fremad saa hurtig som muligt, blev der lejet Vogne til Bagagen. Natten kom, der blev bivueret i Teltene. Vejret havde om Dagen været mildt og godt, men om Natten blev det meget køligt, en Taar varm Kaffe vilde gøre Underværker. Fremad gik det, snart lærte vi at sige »Jaika jesh« og Kvinderne kom løbende med Hænderne fulde af Æg. Det kunde ogsaa træffe sig, at Russerne allerede havde drejet Halsen om paa Hønsene og puttet dem i Suppegryden, for i Grøfterne saa man Fjer og Dun i Dyngewis. I Løbet af Dagen gav Hærkommandoen et Anker Vin for at

styrke den kommende Reserve. Den næste Dags Middag fortalte Beboerne, at Russerne om Morgen i Ilmarch havde forladt Egnen. Samme Dag, den 2. Juli Kl. 3 Eftermiddag, blev der gjort Holdt i en lille Skov. Her havde vi Dækning for Russernes observerende Artilleripost.

Saa vidt havde Magthaverne bragt det. Et nyt Mandskab stod foran Slagtebænken, hvor morderiske Vaaben vilde gøre Ende paa mangen en Soldats Liv og Førlighed. Franskmand kunde jeg jo ikke skyde havde Korporalen sagt til mig paa Skydebanen i Sønderborg, men nu vilde Skæbnen altsaa, at jeg kom til Østfronten. — Skulde jeg da skyde en Russer? — Hvad ondt havde han da gjort mig? — Intet! — Det var ene og alene Krigsgreverne, der ikke kunde blive enige om Gevinsten. Russerne var sikkert lige saa fredelige som jeg, men Sproget skilte. De var, saavel som vi, indpodet med Patriotismens Gift.

Vi sidder nu indeklemmt i en Fælde. Foran os har vi den udstrakte russiske Front, bag os et Utal af Feltgendarmer, der prøver paa at opsnappe en eller anden, der søger at bjerge sit Liv ved Desertering. Der er altsaa ingen Vej udenom, blot fremad. Solen gik ned i Horisonten, Terrænet var nu næsten ufremkommeligt, overalt saas Granathul ved Granathul, det ene i det andet, alt var lagt øde. Ca. en halv Times Gang, og vi maatte atter stoppe op; alt var tyst og stille. Ikke et Ord blev hørt, Kommandoord blev kun hviskede. — Nu var vi ved Fronten. Vi fik anvist en lille Lade, hvor vi kunde opholde os til Mørket dækkede Omegnen. Sønnen var allerede ved at indfinde sig hos de fleste, da vi atter blev purrede ud. Lige bag Laden var Skyttegraven, vi skulde besætte. Vi blev inddelt i første, anden og tredje Bataillon. Skæbnen var mig gunstig, jeg kunde blive, hvor jeg var.

Vi steg ned i Skyttegraven, den maatte forlænges, og under de gamles kyndige Vejledning gik vi i Gang med at grave denne længere. Vi gik paa med Dødsforagt. Enhver var interesseret i at faa Dækning saa hurtigt som muligt, før Russerne fandt paa at sende os en »Hilsen«. Jorden var forholdsvis nem at grave i, vi naaede hurtigt ned i Mands Højde og stadig gravede vi i den rene sorte Muldjord. Lige foran os laa en Majsmark, imellem den og den russiske Front et Eng og Sumpdrag, det saakaldte »Zlota Lipa«. Af og til meldte Sønnen sig, men aldrig saa snart man havde faaet et Øje lukket til, viste der sig en Underofficer, som straks fandt Arbejde til os i Form af Udbedringer og deslige. Det holdt os Sønnen paa Afstand. Klokken 5 fik vi Lov at forlade Skyttegraven og det første vi saa var et

Gods, det vil sige Ruinerne af et saadant, der laa lidt til højre for os. Under Havens Træer opslog vi vore Telte, og snart efter blundede vi i en herlig og haardt tiltrængt Søvn. Klokken 12 blev vi paany vækkede for at hente Kaffe og Brød. Bedst som vi sad og fortærede Maden kom Feldwebelen, der stillede sig op og betragtede vore Ansigter. Jeg var den ældste og havde tilmed tjent aktivt, saa jeg blev udpeget til Fører for en Gruppe paa 9 Mand. Det vil sige, jeg skulde være første Mand paa Pletten, naar min Gruppe skulde præsenteres. Ja, jeg skulde ligefrem være Dreng for dem alle ved Appel, Postfordeling, ved Udlevering af Levnedsmidler og meget andet, kort og godt Altmuligmand. Det var jeg ikke rigtig glad ved, men jeg var som sagt den eneste der havde været aktiv Soldat, saa jeg maatte altsaa bedst kunde ordne disse Paragraffer. Der skulde hentes Sylte, Ost, Skinke, Pølse og Smør, og kom man ikke rettidigt hen til »Gullaschkanonen« fik man et syndigt Spektakel at høre. Fik den ene under Uddelingen et større Stykke end den anden, saa man straks syv sure Ansigter. Det var sandelig langt fra nogen behagelig Stilling, jeg der havde faaet. Gav det derimod Cigarer eller Cigaretter, saa jeg overalt glade Ansigter; thi den Slags Ting var lette at fordele. —

Her, hvor Godsejeren og hans Frue før havde spadseret og set paa Blomsterne, hvem ved, maaske har de ogsaa i deres unge Dage friet til hinanden paa dette Sted, gravede vi den ene Hule ved Siden af den anden for at skaffe Dækning. Om Aftenen kom Gullaschkanonen, skjult af Mørket, helt ned til vor Stilling. Efter at vi havde spist gik det paa Nattevagt bag en Mur i Ruinen. Vinduerne benyttede vi som Udkigshuller. — Vi havde i Eftermiddagens Løb faaet udleveret Cigarer, de sad i min Frakkelomme. Hvorfor skulde de i Grunden sidde der, nu kunde jeg jo passende smage en af dem. Som tænkt saa gjort. Jeg fik Ild i en af dem, men aldrig saa snart jeg fik den tændt lød det fra den anden Ende af Muren: »Død og Pine, du vil vel ikke forraade vor Stilling.« I samme Øjeblik pralerede to Geværkugler af mod Muren. Jeg traadte Cigaren fuldstændig flad, saa kunde jeg ikke mere fristes. Om Morgen gik vi tilbage til vor Hule, nu var vi Hulebeboere. Efter Middag blev der oplæst en Befaling for os, der paabød, at alle der ikke havde tjent aktivt, skulde deltage i en fjorten Dages Øvelse paa et Sted, vi senere vilde faa opgivet. Der var nemlig gentagne Gange sket ukorrekt Optræden fra de indkaldtes Side, blandt andet havde enkelte tilladt sig at titulere en Underofficer med »De« i Stedet for »Herr Underofficer«. Det maatte ikke mere

ske, da det undergravede den preussiske militære Disciplin og derfor havde Hærledelsen besluttet, at alle ikke aktive Soldater et eller andet Sted skulde tilbringe fjorten Dage med at lære dette og i det hele taget lære lidt militær Anstand. Hen paa Eftermiddagen fik vi Ordre til at lave spanske Riddere, og da Natten kom maatte vi ud at slaa Pæle i Jorden til Pigtraadsforhindringerne. Paa Grund af Russernes Aarvaagenhed maatte vi pr. omgaaende trække os tilbage. Under Tilbagetoget opdagede vi to tamme Ænder i Grøften. Vi gjorde et raskt Udfald til Siden og Ænderne var redningsløst fortabt. Dagen derpaa blev de plukkede og kogte og saa blev der holdt Festmaaltid. De mange Fjer der laa hist og her var atter et Bevis paa, at vi ikke var de første, der havde benyttet denne Taktik. Næppe var vi naaet ind i vor Have, før det raslede i Trætopperne. I et Spring var vi nede i vore skudsikre Rum.

Den 5. Juli, Aften Klokken 7, fik vi Ordre paa Afmarch. For at Fjenden nu ikke skulde blive klog herpaa, skulde nogle enkelte blive tilbage og af og til afgive et Par Skud. Senere skulde de saa følge efter os. Oppe paa Vejen traf vi atter paa dem, der havde været til Øvelse, og de var kun glade over, at denne maatte afbrydes saa hurtig. En af mine Gruppekammerater dikterede følgende Velkomst, som en Løjtnant havde modtaget dem med. Jeg gengiver den hermed ordret: »Ihr verfluchten Schweinehunde, wisst ihr warum ihr hier steht? Ihr steht hier, damit euch der sogenannten preussische Militärdrill beigeprägt wird. Es sind hundsgemeine Sachen vorgekommen, es ist vorgekommen, daß ein Gemeiner zu einen Unteroffizier »Sie« gesagt hat.«

En Løjtnant, der kommer med en saa fin Morgenhilsen, kan der selvfølgelig ventes alt andet end godt af. Alle som een var de glade for at slippe ud af hans Klør. De fulgte saa med os, og vi landede i et andet Afsnit. Her var Skyttegravene færdig, vi behøvede blot at springe i den. Inde i Skyttegravens Sider var der lavet skudsikre Rum, dog kun for Shrapnel og Geværkugler. Om Morgen den 8. Juli maatte jeg tilbage efter Postsagerne. Næppe var jeg vendt tilbage og havde faaet Posten fordelt i min Gruppe, før det russiske Artilleri sendte den ene Shrapnelladning efter den anden ned i vor Skyttegrav. Vore Overfrakker, der i Nattens Løb var blevet vaade og nu hang til Tørring paa Skyttegravens Bagside, havde været en god Skive. Da Skydningen holdt inde blev Tøjet straks fjernet, men det var temmelig medtaget efter den Behandling, Russerne havde givet det. Langs den russiske Front løb en Jern-

bane, som Tyskerne gerne havde paa Visiret. Af og til slog Skinnerne en Koldbøtte, men Russernes Stilling maa have været solid, for det anfægtede dem ikke i ringeste Grad. De var der, og de blev der. Om Aftenen kunde vi høre Vogne komme med Ting der skulde bruges. Pæle til Pigtraadsspærringer blev slaet i, Hammerslagene kunde høres. Alt dette skete uden at der løsnedes et Skud fra vor Side. Det var ogsaa blevet os forbudt at ødsle med Ammunitionen. Den skulde der spares paa og Ammunitionsbaandene var dateret med en Dato, som kun laa nogle faa Dage tilbage. Om det har været Ammunitionens Fabrikationsdato, skal jeg lade staa urørt. Hvad Gavn gjorde det vel om vi traf en enkelt Mand, derfor lod vi vore Knarrer ligge i Fred. Syv Dage forløb, og saa var det vor Tur at gaa i Reserve bag Fronten. Vi skridtede med fuld Oppakning og tilsvinede fra Top til Taa ind i den lille By »Narova«, hvor omtrent alle Huse var forladte med Undtagelse af et Par Smaahuse, som et Par gamle Koner beboede. Jeg fik anvist et lille snavset Hus til min Gruppe. Døren kunde ikke mere lukkes i, og Vinduer, — ja et Hul i Muren var der, men det øvrige maatte vi nøjes med at tænke os. Vi traadte indenfor og besaa hele Herligheden, den var ikke vanskelig at overse. Paa Gulvet laa kun noget muggent Halm, det skulde være vort Leje. Over Byen hvilede der et sørgmodigt Slør. Befolkningen var døde af Kolera. Der, hvor Pesten havde fundet Indpas, var der malet tre Kors paa Døren, og et saadant Sted var det strengt forbudt at gaa ind. De tre Kors virkede frygtindgydende paa os, de gav os de sælsomste Tanker omend Døden lurede paa os, og stadig sejlede hen over vore Hoveder i Form af Flyvere.

»Se, der kommer en, han har lige Sigtekornet rettet ind paa os«, sagde en Kammerat, der lystigt skruppede løs paa sin Skjorte. Vi stod netop ved en Pumpe og vaskede Tøj. Alle fløj vi ind i Husene. Bum! — der faldt en Bombe, der var os vel ment, men den krævede dog intet Offer.

Hvile skulde vi ogsaa, og efter Kl. 10 maatte der ikke mere spilles Kort, alle skulde paa den Tid nyde Søvn. Rundt omkring stod de korsbemaalede Huse, de tjente som Gemmesteder for dem, der ikke frygtede Dødens Kors, men kun var hengivet deres Lidenskab »Kortspil«, Skat og atter Skat. Blot de kunde komme hen i et saadant Hus, havde de Ro. Klokken blev mange, der maatte brydes op, Spillet var til Ende. To af Spillerne var naaet til Udgangsdøren og den tredie var ved at rejse sig, da en Flyvebombe brasede ned gennem Taget og eksploderede midt i Stuen. To af Spillerne blev liggende, den tredie slap uskad-

bort. Han reddede Livet, derfor maatte han aflægge »Fader Filip« et Visit. Med egne Øjne betragtede jeg den næste Dag Huset, hvor Paptaget lignede en Vulkans Krater.

Dagen over gjorde vi Marchture og øvede os i at angribe Fjenden. Naar vi vendte tilbage var der Appel med baade det ene og det andet. Alt dette blev betegnet under det velklin- gende lille Ord »Ro«. En Dag fandt Kompagniets Fører endog paa, at vi skulde have Sangtime. Dette havde ingen af os nogen særlig Lyst til, men Løjtnanten blev gal og truede os med Arrest. Dog til Sangtime blev det ikke. Vi var alle enige om, at vi hørte Sang nok i Luften, naar Kanonerne tordnede, Maskin- geværerne knatrede, Geværkuglerne peb og fløjtede omkring os, det var der en vis Harmoni over, men naar en tænkte paa Søster og Broder, en anden paa Kone og Børn, en tredie paa sin Kæ- reste, da han sidste Gang havde hende i sine Arme, da var der absolut ingen Stemning for Sang. Sangtiden blev heller aldrig mere bragt paa Tapetet. — Fem Dage var vi i denne menneske- tomme By, hvorefter vi atter vendte tilbage til Ildlinien. Det var altid en uhyggelig Gang i Nattens Mulm og Mørke at vandre paa disse ukendte Veje. — Ja, var det altid Veje, da havde det ingen Nød, men Størstedelen af Turen gik over Mark og Skel. Et Par Timer havde vi marcheret, saa blev der gjort Holdt. Der kunde trædes af paa Naturens Vegne. Som saa mange andre var ogsaa jeg træt og lagde mig hen i Græsset. Ti Minutter gik, jeg rejste mig og vilde tage Eksempel efter andre, jeg be- lavede mig paa at gaa hen bag en Busk. Men saa kan det nok være at en gammel Sergent for i Harnisk og kom stormende hen imod mig. Hvor kunde han bruge Mundtøjet. »Det er for sent at træde ud nu«, brølede han, »vi gaar straks videre, — saadan et Dovendyr.« Jeg stod allerede med Bukserne i Haanden og sagde: »Aah jeg har saa ondt i Maven.« Nu blev den gamle helt flink og bad mig om at overstaa det lidt hurtigt. Omsider naaede vi en Skov, som vi skulde igennem for at slippe ud til Skyttegraven. Om der nu har været en Vej eller en Sti skal jeg ikke kunde udtale mig om, for der herskede et uigennem- trængeligt Mørke. Der blev sagt, at vi skulde koble os sammen Haand i Haand for ikke at tabe Forbindelsen. Dette var dog nemmere sagt end gjort. Snart snublede man over en eller anden Genstand, der laa paa Jorden, snart greb Geværet fat i en Busk, undertiden fik man et Slag i Ansigtet af en Gren og omsider gik Forbindelsen da ogsaa tabt. Vi strejfede rundt i Skoven, dog fandt vi hurtigt ud af, at dette forblev resultatløst. Paa en lille aaben Plads lagde vi os derfor til Ro. Da Morgen

gryede kom der en Udsending fra Kompagniet der skulde op- søge os og føre os i Stilling. Ved den Staahej, som nu opstod, kom Buskene i Bevægelse og Russerne var da heller ikke længe om at faa sendt os nogle Shrapnels. Kuglerne raslede ned i Trætopperne, og vi maatte straks standse. Omsider blev der Ro, og vi kunde fortsætte vor Vandring.

Skyttegraven blev besat og der skete ikke noget nævne- værdigt. Da vi den 25. Juli atter stod for Afløsning, slog vi Lejr i selve Skoven. Der blev bygget Telte og gravet Under- stande, sidstnævnte blev overlagt med Stammer og tildækkede med Siv og Græs. Medens vi laa her, fik en af Kammeraterne Ordre til at møde i Retten. Paa en eller anden Maade var hans Hjelm forsvunden, derfor maatte han nu se sig om efter en ny. Kun min Hjelm passede ham, og den fik han. Naturligvis skulde jeg atter have den tilbage, naar han kom igen. Manden kom aldrig mere, men jeg fik Tilladelse til at bære Huen. Hen- imod Aften strømmede Regnen ned og vi fandt ingen anden Udvej end at krybe ind i vore Huler. En Tid lang holdt Taget tæt, men saa begyndte det hist og her at dryppe ned og efter- haanden sivede Vandet ned i vor Hule. Paa de faa vandtætte Steder krøb vi sammen, ja, — vi laa ligefrem i Dobbeltlag, men det tog ingen fortrydeligt op, vi var da alle Mandfolk.

Lidt efter lidt sov vi ind, Søvnens virkede beroligende, den gjorde godt, og saa —: »Zum Donnerwetter nochmal, hvor er Hansen?« hørte jeg pludselig en Stemme raabe ved Udgangs- døren. Jeg gned mekanisk Søvnens ud af Øjnene og gabede. Regnen dryppede ned i min Støvle. »Joo...« svarede jeg lang- trukket. »Det vil jeg da nok mene,« sagde Stemmen »kald Deres otte Mand sammen, lad dem alle medbringe et Kogekar og gaa saa ned i Skyttegraven og tøm denne for Vand. Syvende Kompagni er ved at drukne«. — »Det er dog ogsaa forbandet«, mumlede jeg, men der var ikke noget at gøre ved det, og jeg raabte mine Folk op. Hurtigere end ventet var alle Mand paa Benene; det lod til, at de tog Tingene med godt Humør, kun en enkelt udspyrede en Ed over den forstyrrede Søvn, men vi kom dog udenfor. Det var et forrygende Vejr, Kraven blev slaaet op om Ørerne og saa gik det hurtigt af Sted. Maanen tittede frem og viste sit blege, runde Ansigt, — den var fuld. Endelig hørte Regnen ogsaa op, og vi kunde se lidt lysere paa den natlige Vandring. Vi naaede da ogsaa velbeholdne Skyttegraven. Maanen spejlede vore Skikkelser i Vandet, det var ogsaa det eneste vi saa; der var ikke en levende Sjæl i Skyttegraven. Mandskabet havde søgt Tilflugt paa et mere tørt Sted. Det

varede dog ikke længe før en Løjtnant viste sig for os. Jeg aflagde Melding og Løjtnanten tog venligt imod os. Han pegede hen i Skyttegraven og viste os Oversvømmelserne og jeg beordrede straks min Trop til at paabegynde Øsningen. Vandet skulde ud over Brystværnet, — det var et møjsommeligt Arbejde. Alle tog fat, vi var ni Mand. Vandet stod saa højt, at det truede med at fylde vore Støvler. Pludselig opdagede jeg, at jeg stod og arbejdede alene, mine Kammerater havde sneget sig bort og nu stod de muligvis og passiarede med Folkene af syvende Kompagni. Lidt senere kom Løjtnanten igen. Han syntes ikke at Vandstanden var blevet lavere. »Nej, Hr. Løjtnant, men det løber lige saa hurtigt tilbage igen fra oven«. »Hvorfor i Alverden staar de helt alene i Graven, hvor er Deres Folk henne?« »Dem har jeg sendt op for at stoppe for Vandtilførselen!« — Løjtnanten gik beroliget videre. I en Fart fik jeg atter Mandskabet kaldt sammen, Vand skulde der øses, om det saa skulde vare til Dommedag. Af og til kom Løjtnanten forbi, stadig bandende over alt det Vand og det frygtelige Svineri. Langsomt dagedes det, og vi fik Lov at forsvinde, men stor var vor Forbavselse, da Løjtnanten personligt takkede os for den Tjeneste, vi havde ydet hans Kompagni.

Vi forsvandt skyndsomt, men jeg havde dog haft Lyst til at se syvende Kompagni staa at øse, hvor vi slap. Havde de troet, at andre vilde gøre deres Arbejde, havde de taget grundigt fejl.

Kammeraternes Beretning

Pakket som Sild i en Tønde laa vi i en Hestestald, der tilhørte det russiske Kavalleri. Stenbroen var vor Madrasse og Hovedpuden bestod af samme Slags Materiale. Alle Nordslesvigere havde søgt sammen. Fødevarer fik vi kun saare lidt af, og Tobak gav det overhovedet ikke. Vort eneste Tidsfordriv var at gaa paa Jagt efter Lus og gumle paa de stenhaarde Brødskorper indtil Søvnens omsider overvældede os. En Vagtpost med opplantet Bajonet vaagede over Udgangen og en Del andre patrouillerede langs Pladsens Udkanter. Vi holdt det alle paa Forhaand umuligt at knibe ud, men hvad saa vi til vor store Forfærdelse den næste Morgen? Vor Lidelsesfælle Hansen var sporløst forsvundet. Mand og Mand imellem spurgte vi efter ham i hele Lejren, ja, endog under Rejsen til Sibirien blev der fra Vagon til Vagon spurgt efter Hansen, men denne var og blev borte. Vi blev efterhaanden enige om, at han maatte være død, og vi forberedte os allerede paa ved vor Hjemkomst at skulle overbringe hans Paarørende den sørgelige Meddelelse om hans tragiske Død. Forsvundet og omkommet mellem blinkende russiske Bajonetter.

Men da vi saa kom hjem, behøvede vi ikke at meddele noget, for her stod Hansen, og vi maatte nøjes med at slaa Hænderne sammen og forundrede spørge: »Nej, er det virkelig dig, Hansen?«

Lorenz Jessen.
Todsboel.

Jørgen Lassen
Gaudsløt.

Christian Heikkelsen
Sonderborg

Viktor B. Rørkedal
Sonderborg.

PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN AF HANS HANSEN, OKSBØL

FRA LYØ'S KYST
TIL
URAL BJERGENE

3 Aars Fangenskab i Rusland
II. Del, 2. Hæfte

Tankerne er hos dem derhjemme

Eftertryk forbudt

5. Hæfte

Til Forstaaelse af dette Hæfte kan siges: Vi laa i en Skov i Galizien i vor Understand. Det var i Juli Maaned 1915. En Kammerat der skulde møde i Retten laante min Hjelm, og jeg fik Lov til at bære Felthuen.

* * *

Vor Lejlighed i Skoven blev indrettet saa godt, at man havde paa Fornemmelsen, at den skulde vare evig. Træ blev hugget og baaret sammen. Det meste var Birketræ, og af de smukkeste Stammer blev der bygget Huse til Officererne. Det hvide Birketræ tog sig næsten malerisk ud, og Hytterne stod som tavse Vidnesbyrd om Soldaters Arbejdsflid og Dygtighed. De mest Bygningskyndige, saasom Tømrere, huggede Træet til Rette og satte det op, vi andre fungerede som Arbejdsmænd og slæbte de nødvendige Materialer hen til Arbejdspladsen. Kaptajnen, der var Bataillonskommandør, stod og anordnede, hvordan Grenene skulde anbringes over Indgangen, en Tømmermand stod paa Stigen og Grene blev rakt ham til. »Naar Skovhytten er færdig, Hr. Kaptajn, saa faar jeg vel Orlov?« »Selvfølgelig, bedste Mand, Fædrelandet kan absolut ikke forsvare, at Børneantallet daler!«

Aldrig saa snart stod Hytterne færdige, før vi fik Ordre paa Opbrud. »Intet Sted under Solen bliver gammelt«, sagde min Sidemand, — han var Bager. »Vi er paa Valsen«, blev han ved, »som Svend har jeg gennemtravet det halve Tyskland, og nu traver jeg, som saa mange andre, ogsaa rundt i Galizien«. Lidt senere fortsatte han: »Mon denne Egn, vi gaar i, altid har været saa mennesketom?« »Kan du da ikke se alle disse smaa Huse«, svarede jeg, »de vilde dog ikke være bleven byggede, dersom der ingen Mennesker havde været«. »Ja, Mandfolk, men hvad med Kvindfolk«, sagde Bageren. Jeg svarede lidt utaalmodigt: »Kan du da ikke forstaa, at hvor der findes Mandfolk maa der ogsaa være Kvinder, nu er der ganske vist ingen af Delene«. »Naa ja«, vedblev Bageren, »staar man f. Eks. paa en enlig Vagt, som nu i Gaar Nat derhenne i Krattet, gaar der mange underlige Tanker gennem ens Hjerne. Mange Ønsker dukker op:

»En Pige saa sød man ønsker sig,
det gør baade du og jeg.

Med hende i Favn, let blev min Død.«

»Jeg synes, du er saa vel oplagt i Dag, Harting!« sagde en Korporal, der havde lyttet til vor Samtale. »Ja, jeg fik Brev fra min Kæreste i Gaar, hvori hun gav mig min Afsked«. »Stille, rolig!« lød Kompagniførerens Ordre gennem Rækkerne. Vi var straks ved Skyttegravene, denne Gang paa et nyt Sted. Denne Gang blev det heller ikke nogen fast Stilling. Efter fem Dages Ophold her, kom vi atter til en mennesketom By. Her passerede saa godt som intet udover de daglige Appeller og Smaaøvelser, der blev kaldt Ro. Dog, noget nyt oplevede vi alligevel. For første Gang mødte vi nemlig en »Aflusningsanstalt«. Den var dog kun meget primitivt indrettet, og om Kuren virkelig gjorde Nytte, ved jeg ikke. Dagen efter krablede det i hvert Fald allerede igen.

Den 12. August oprandt. Ganske uventet fik vi Besked om at pakke vore Sager, og saa gik det atter bort med et hemmeligt Maal for Øje, som det hed. Vi marcherede hele Dagen, Solen bagede ned paa os, der tippede langs de bugtede og bakkede Veje. En Støvsky indhyllede Kolonnerne og dette gjorde Gangen endnu besværligere, alt imens meldte der sig to for Soldaten meget afkræftende Faktorer hos mig, nemlig Sulten og Tørsten. »Vi er paa Valsen, saa haster det saamænd ikke,« tænkte jeg, da Solen gik ned. Jeg traadte ud af Geleddet, satte mig i Vejkanten. Det var forresten et ret behageligt Sæde, jeg her fandt mig. Jeg betragtede de krogede Skikkelser, der banede sig Vej gennem Støvet. I Dag Støv, i Morgen Morads, Regn oppefra og Pløre om Fødderne. —

Efter at jeg havde hvilt mig ud, stod jeg atter op og fortsatte Marchen. Jeg havde ikke siddet alene paa Vejkanten, men Resten vilde ikke med endnu. De svarede blot: »Det haster ikke, Kammerat!«

Et svagt, mat Lys viste sig forude; jeg naaede derhen. »Holdt! hvem der?« raabte en pibende Stemme. En Skildvagt spærrede mig Vejen, og i en venlig Tone meddelte han mig, at det var forbudt at gaa videre paa egen Haand. Jeg skulde melde mig paa Vagtstuen. Skildvagten traadte hen til Døren, aabnede denne, og jeg gik ind. Der var langt fra højt til Loftet, og ved det svage Lys, som en osende Lampe udsendte, øjnede jeg midt i Tobaksrøgen tre Soldater siddende omkring et usselt Bord, der saa lige saa tarveligt ud, som alt andet. Den Vagthavende, der kom til Syne, bad mig som Gæst træde ind i Gæsteværelset, hvor en ildelugtende og indesluttet Lugt var det første, der slog mig i Møde. Der var intet som helst Bohave. Gulvet var dækket med et tykt Lag Halm. Underofficeren

pegede paa Halmen: »Værsgod at tage Plads,« sagde han, lukkede Døren og forsvandt. Halmen blev paa en Gang levende, og fra mere end en Kant raabtes der: »Kom her, Kammerat, her ligger du godt!« Nu opdagede jeg først, hvad Halmen skjulte, nemlig Lidelsesfæller og Kammerater, som ogsaa var paa Valsen, men som nu havde fundet et Herberge. Jeg slængede Tornystræt ned paa Gulvet, lagde mig til Rette og benyttede dette som Hovedpude. Jeg var træt, ønskede blot at falde i Søvn, men Søvn udeblev. Saa snart jeg vilde lukke Øjnene, for Haanden uvilkaarligt om i Nakken eller ind paa Brystet, hvor de væmmelige Snyltedy, Lusene, boltrede sig og gjorde sig Livet behageligt. Men for mig var det en stor Ubehagelighed, jeg kunde umuligt falde i Søvn. Der blev sagt, at Lusene bar Jernkorset paa Ryggen, det var bleven observeret af en Professor i Kemi og Fysik. Lusene bar Jernkorset paa Ryggen, deres Herre fik det anbragt paa Brystet, altsaa en Slags Modvægt. Hviletiden i Halmen blev heller ikke af lang Varighed. Døren blev revet op og der blev raabt, at Bataillonskommandøren var kommet til Stede for at se paa de optagne Soldater. Hurtigt kom vi op af Halmen, smed Tornystret paa Nakken, fattede Geværet og vraltede ind til den højærværdige Kommandør. Hvor mange vi har været, skal jeg ikke kunne sige, men vi var ikke helt fri for at trykke Kaptajnen op i en Krog, og saa udfyldte endnu den sidste Mand Døraabningen. Kommandøren tog et Overblik over os. Maaske prøvede han paa at finde nogle af hans egne Pappenheimere imellen. »Har I nu ogsaa Geværet ladt?« spurgte han. »Nej, det har vi ikke,« svarede vi i Kor. »I vil vel ikke drage mod Fjenden med et tomt Gevær, nu har jeg,« her fulgte en Ed, »aldrig kendt Mage!« Han gav Ordre til at lade Geværene. En Klirren med Patroner, Laasenes klik — klak — bum! — der røg et Skud af, det gik lige gennem Loftet. »Saa,« tænkte jeg, »nu faar vi en ordentlig Overhaling«. Men Kaptajnen sagde blot: »Har I nu husket at sikre Geværet, at der ikke sker nogen Ulykke?« Vi saa endnu engang efter, om vor gode Følgesvend »Bøssen«, var forsvarligt sikret, hvorpaa vi atter gik ind i Halmen.

Et Kvarters Tid senere rumlede en meget svær Vogn forbi. Vognen gjorde Holdt, og et Øjeblik efter blev Døren, der førte ind til os revet op, og der blev raabt: »Køkkenvognen er her!« Saa maatte vi ud, alt laa i dybeste Mørke og vi saa intet, men hviskende blev vi ført hen til omtalte Vogn. Følgende Vognen varede det ikke længe, før vi var uden for Byen, og saa fulgte et længere Stykke Vej uden menneskelig Bebyggelse. Omsider

naaede vi den næste lille Landsby. Hvilket sørgeligt Skue oprulledes her for vore Øjne, ikke et eneste Hus var blevet skaanet, der stod kun et Par Murbrokker hist og her, alt andet var jævnet med Jorden eller fortæret af blussende Flammer. Her stod smaa Klynger Soldater med Kogekar i begge Hænder. Hver enkelt havde fire Stykker, som skulde fyldes med de Retter, »Gullaschkanonen« indeholdt. Ledsaget af nogle af mine Kammerater foretog jeg en Tur gennem den ødelagte By. Et Stykke borte opdagede vi i en Lavning et Par uskadte Huse, som Granaterne var gaaet over. Her tog en Korporal imod os, og førte os ind i en lille Lade. Det første vi foretog os her inde var at faa os grundigt vaskede. Skjorten blev trukket over Hovedet, og saa kan det nok være vi lavede et raskt lille Angreb mod vore Plageaander »Lusene«. Vi gik radikalt til Værks, for denne Nat vilde vi have Lov at sove i Ro og Mag. Vi skurede og skrumpede gensidigt hinanden paa Ryggen for at komme Snylterne til Livs, og hvem der kunde, skiftede ogsaa Undertøj.

Fire Timer fik vi Lov at ligge fredeligt i Halmen, men saa blev vi purrede ud. Enhver skulde føres hen, hvor han hørte hjemme.

»Held og Lykke dig ledsage«.

Min Gruppe holdt til i Nabohuset, og da jeg naaede derover, var mine Kammerater allerede vendt tilbage fra den første Vagt i Skyttegraven. Vor Gruppe havde nu ogsaa faaet en Underkorporal tildelt, som var vendt tilbage efter en Tids Ophold paa Lasaret. Han blev selvfølgelig Gruppens Fører, og glad var jeg, thi nu havde jeg intet Ansvar mere, det maatte Underkorporalen tage paa sin Kappe, derfor fik han jo sin Løn.

Huset vi beboede, var ikke just af de store. Det bestod kun af tre Stuer. Først traadte vi ind i en lille Forstue og til højre for denne laa det største Værelse. Dette indrettede vi straks som Soveværelse for alle ni Mand, men samtidig tjente det ogsaa som Spisestue for os, da der stod et Bord og en dertil passende Bænk samt et Par Stole. Til venstre havde vi Køkkenet med et Komfur, et Bord og en Tallerkenrække. Paa den modsatte Side af Komfuret var der et Vindue. Mellem Køkkenet og Spisestuen var foruden Forstuen ogsaa den store murede Kamin. Røgen fra Komfuret trak gennem nogle Rør op paa Loftet, hvor den saa fordelte sig for at finde en Udgang; der var nemlig ingen Skorstene paa disse Huse. Det var netop en god Fordel i denne Krigens Tid. Vi kunde koge, stege og brase uden at Fjenden kunde se det fjerneste til Røg.

Hver Aften skulde vi besætte den Skyttegrav, der løb parallelt med det før omtalte Engdrag. Det Stykke af Skyttegraven, vi skulde besætte, løb lige gennem en Lade, hvis Vægge bestod af flettet Risvæv og nedslaaede Pæle. Gennem Risvævet kunde vi stadig holde Udkig efter Russerne og i Tilfælde af ugunstigt Vejr var Laden et fortræffeligt Opholdssted. — Vi skrev den 13. August, da jeg og mine Kammerater for første Gang besatte dette Afsnit, og vi regnede ud, hvor længe omtrent vi kunde blive her og have det godt. Om Morgenens forlod vi Skyttegraven for at begive os tilbage til Dagskvarteret. Undervejs passerede vi et Plankeværk, og af dette tog vi Brændsel med hjem til Kogning af Kaffe og andre lækre Sager. Ønskede en eller anden at faa en Portion Kartofler, behøvede han blot at gaa ud i Haven og grave dem op. Løg og Persille var der ligeledes nok af, og slog vi en Dag et Fad eller nogle Tallerkener i Stykker var Ulykken ikke saa stor, thi ude i Haven var der nedgravet en stor Reservebeholdning af den Slags Ting. Over Køkkenbordet hang et Rivejern og et Dørslag. Disse to Genstande blev benyttet ved Rivning af Kartofler og naar der bagtes Pandekager. Vi kunde dække op, om det saa skulde være til et Bryllup. Om Aftenen i Skyttegraven, om Morgenens tilbage til Dagskvarteret for at lave Mad og sove ud, det var nu vort Arbejde.

Allerede den 15. August meldte den Dovenskab sig, der tilkendegiver overfodrede Skabninger; ingen vilde hente Mad mere, — blot sove, som en Bjørn i sit Vinterhi, og tære paa sit Fedt.

»Nu bliver det da for galt«, bemærkede jeg Aftenen der efter, da der blev raabt, at Maden skulde hentes. Der var nemlig ikke en eneste Mand der vilde af Sted. Den foregaaende Aften havde jeg hentet Maden, saa det kunde umuligt være min Tur. Lidt varmt Mad og en lille Tur ud i det Frie sætter gerne Humøret og Stemningen op i en klam og kølig Nat. Derfor gik jeg igen, helt alene. Jeg tænkte, at de andre Grupper længe havde hentet Mad og skyndte mig derfor af Sted. Kogekarrene klirrede mod hinanden, og nu hørte jeg nogen raabe mig an. Jeg standsede. »Du vil vel ikke allerede over til Russerne«, blev der hvisket, »de ligger lige dernede.« Nej, det havde jeg paa ingen Maade tænkt mig. »Saa kom du heller med os.« Jeg havde kigget forkert paa Kompasset og var slaaet ind paa en Krydsvej. Men nu havde jeg Følgeskab. — Vi stod alle og ventede paa Gullaschkanonen, og endelig kom den. Samtidig kom en lang Række mystiske Skikkelser gaende

i Gaasegang. Paa Skuldrene bar de noget, som jeg kun kunde skelne som en lang sort Masse. Det var som om det hele ingen Ende fik. Omsider fik vi vore Kogekar fyldte, og vi begav os hver til vor egen Gruppe. Mine Kammerater sov stadigvæk i noget Halm inde i Laden. Jeg vækkede dem og delte Maden ud; de spiste og sov derpaa atter ind. Snart snorkede hele Gruppen. Noget Ansvar for Gruppen havde jeg ikke, men dette her forekom mig dog en Smule ureglementeret, — at sove paa en Forpost. Jeg forlod de sovende og forsvandt ned i Skyttegraven. Selv om alle de andre sov, var jeg dog vaagen, i det Tilfælde, en Inspektionspatrouille skulde komme. Jeg stod længe i Skyttegraven og blev efterhaanden træt af at staa at glo ud i Mørket, og jeg lænede mig tilbage mod et Halmknippe. En rum Tid var gaaet, da mine Fødder sagde mig, at det var baade vaadt og koldt, og jeg rejste mig. Pludselig hørte jeg et Vræl inde fra Laden. Det var en af mine Kammerater, der slog Øjnene op i samme Øjeblik jeg rejste mig. »Russerne har besat Graven — jeg saa lige en Mand. Skal jeg skyde?« — Haarene rejste sig paa mit Hovede og hele mit Legeme sitrede. Mine Kammerater antog mig i deres døsiges Tilstand for en Russer, ene og alene fordi jeg bar denne Lushue. »Nej holdt,« raabte Underkorporalen, som jeg kendte paa hans Stemme. Nu blev der en Puslen en Klirren med Kogekar, en falden over Tornystre og saa igen paa en Gang herskede der Dødsstilhed medens Lyskuglerne fra den fjendtlige Linie spillede i Luften. Angstens kolde Sved perlede ned ad mit Ansigt. Selv om jeg altid kun havde anset Underkorporalen for en af de nybagte, maatte jeg dog rose ham for hans Besindighed. Havde han ikke haft Roen væk, vilde jeg uden Tvivl have ligget Lig, blot fordi jeg gjorde min Pligt, — vaagede medens mine Kammerater sov.

Da jeg var kommen mig af Forskrækkelsen kravlede jeg op af Skyttegraven. Nysgerrigheden tog mig, jeg vilde se, hvorledes det stod til med mine Kammerater. Ikke langt fra Skyttegraven boede en ældre Delingsfører, som var en flink og rettænkende Mand. Derhen stiledede jeg min Gang, og da jeg naaede ind i Forstuen, hørte jeg forskellige Stemmer raabende i Munden paa hinanden. Jeg lyttede og hørte bl. a. Ordene: »Jeg saa en stor Russer rejse sig i Skyttegraven.« »Nu er Afsløringens Time naaet«, tænkte jeg og aabnede hastigt Døren, og smilende sagde jeg: »Her er han!« Tableau! — Komediespillet var fuldstændigt. Otte Mand krøb sammen mod Væggen, baffe, blege og tavse. Ved et lille Bord stod Delings-

føreren stirrende ud for sig, snart skævende til de otte Mand, snart til mig. Dyb Stilhed, — alle tav. Da brød Delingsføreren Tavsheden: »Folkens, I maa være mere aarvaagne, saa der ikke forekommer Ulykker«. Tæppet faldt og vi fulgtes alle, mere eller mindre slukørede, tilbage til vort Vagtafsnit. Havde man om Natten kunnet se lige saa klart og tydeligt ud over Engdraget som om Dagen, vilde man have set et virksomt og omstrejfende Folk derude. Her marcherede de samme mystiske Mænd, som jeg lagde Mærke til ved Madafhentningen, tavse og lydløst lagde de deres Byrder over Aaens rindende Vand. Her og der blev der slaaet Vejvisere op, forsynet med Numre. Lige saa lydløst, som disse Mænd kom, lige saa lydløst forsvandt de igen, de blev kaldt Pionerer. Det var dog langtfra de eneste, nej, laa man paa Lyttepost, som jeg, Natten til den 17. August, da saa og hørte man et rigtigt Taterliv derude i Engene. Imellem en Del Tobaksplanter havde vi gravet en Hule i Jorden, godt udstoppet med Halm. Det var vort Skjulested, hvorfra vi kunde iagttage de fjendtlige Patrouillers Virksomhed. Snart saa vi dem gaa oprejste, til andre Tider krøb de paa Maven eller vi saa dem ligge stille, ivrigt spejdende og hviskende til hinanden. Og her sad vi i vor Hule stille og rolige, dækkede af Tobaksplanterne, naar Fjenden af og til afsøgte Egnen med Lyskastere eller lod Lyskuglerne dale ned. Saa snart Dagslyset gryede i Øst trak vi os ubesete tilbage. Vor Melding lød da: »Intet Nyt udover det almindelige«. Hen paa Dagen fik vi udleveret enkelte Stykker rent Linned. Vi maatte trække Lod om, hvem der skulde blive Ejer af en ren Skjorte, fuldstændig fri for Lus og andet Utøj. Et Par Vaskekunkere samlede det gamle Linned sammen og bragte det tilbage bag Fronten, hvor et flammende Baal ventede paa de graa seksbenede, ja, de blev saamænd levende brændt.

Vi laa nu her i Husene og hvilede os ud, vi filosoferede. I Tankerne tænkte vi os hjemme igen blandt vore Paarørende, men vi tænkte ogsaa paa andre, nemlig paa de stakkels Mennesker der havde beboet de Huse, vi nu lagde Beslag paa. Alt for en Soldat overflødigt Husgeraad var slæbt udenfor. Man saa smaa Skrin og Kufferter henstillede under Buske, Maskindele af enhver Art laa spredte rundt omkring. Kun ganske faa tænkte paa, at disse Hulrum indeholdt Ting, som en Soldat kunde bruge. Dog blev jeg en Eftermiddag overbevist herom. Jeg spadserede en Dag rundt i Haverne, hvad der ganske vist var forbudt om Dagen, men Tiden var blevet mig for lang i Opholdsstuen. Jeg var lige gaaet om bag et Buskads, da jeg

stoppede brat op. Foran mig stod en splitterneøgen Mandsperson med Ansigtet vendt mod mig. Bukserne hang omkring hans Ankler. »Ja, Hansen, nu skal jeg være Panje-Mor.« Nu kendte jeg Manden paa Stemmen, det var jo vor gamle Delingsfører. Han var ved at iføre sig en Chemise, der var fint broderet paa alle Kanter. »Ja, man maa tage det, som det kommer, Hr. Delingsfører,« sagde jeg. Jeg vidste jo, at han gerne vilde tituleres, og Lønnen udeblev heller ikke, han gav mig en Cigar og gav mig ogsaa Ild. Klokken nærmede sig den Tid, da vi atter skulde stille i Skyttegravene, jeg sagde Farvel og gik. Vi fik os en Kop Kaffe og et Stykke Brød og tillod os endog at ryge en Cigar, og derefter gik alt atter i den gamle Gænge, til Køkkenvognen og paa Vagt. Denne Nat skete der heller ikke noget, dog havde vor Nabogruppe en Saaret. »Halloj,« raabte jeg, da mine Kammerater om Morgenens tomhændede ilede mod Dagskvarteret, »Halloj, vi maa have Brændsel med!« »Sørg du blot selv for Brændsel, det er jo dig selv, der bruger det meste,« fik jeg stukket i Næsen. Naa, jeg kendte jo de Herrer, æde og spise sig tykke paa andres Bekostning. Selvfølgelig blev jeg ene tilbage, jeg havde jo ogsaa god Tid, for der laa en tæt Taage over Engdraget i Dag. Jeg vilde tage alt det Brændsel med fra Plankeværket, jeg kunde slæbe, og helt forpustet naaede jeg endelig Huset, hvor jeg smed hele Stadset udenfor. Jeg var gnaven og heller ikke helt fri for at bande, da jeg aabnede Stuehusdøren, thi et Blik ud i Haven viste mig, at Spaden endnu stod paa samme Plet som om Aftenen, ingen havde rørt den, og dog var Kartofler, Løg og Grøntsager noget af det første, der skulde sørges for, før Taagen lettede. Jeg tog et Skridt ind i Forstuen og stod stille. Høje Raab hørtes inde fra Stuen, og Toner som af Sang trængte ud til mig:

Cacao og Kalvesteg

Dertil min Mave indrettet er.

Min Kæreste sagde saa tit til mig.

Hvis du i Krigen skal gaa

Ærter og Flæsk du da kun vil faa.

I en Fart aabnede jeg Døren, og hvad saa jeg? Nogle stod endnu paa deres Ben, andre laa allerede i Halmen. Underkorporalen holdt Foredrag over det veldækkede Bord, og jeg maatte forundres. Paa Bordet stod Cacao, Kaffe, Cigarer, Cigaretter og Sukker. Et godt Stykke Kalvekød var ogsaa til Stede og midt imellem det hele laa et Kalvehoved paa en Cigarkasse, og det viste Tænder, og dette frydede Gruppen mest. En af

Mandskabet dristede sig til at spørge Underkorporalen, om han ikke var nogen Ynder af Flæsk. »Nej, naar Flæsk er saa fedt, at det ligefrem bæver paa Tallerkenen ved den mindste Aande. Saadan som du altid hiver efter Vejret, er du i Stand til at faa Kartoflerne til at danse Krigsdans. Jeg undrer mig blot over, at du er blevet Soldat. Til mig sagde Lægen, at jeg fyldte dog et Hul.«

»Her skal nok være Bryllup,« sagde jeg, da jeg rigtig saa de mange lækre Ting. »Ja,« sagde Underkorporalen, »var min Kæreste blot her, saa skulde hun alligevel faa at se, at vi ikke altid nøjes med Ærter og Flæsk.« — Kødet var der stærk Efterspørgsel om, men Hovedet vilde ingen have. De betragtede det blot og undrede sig over de store Tænder, der sad i Munden. Jeg udbad mig den Frihed at anmode om Hovedet, hvad ingen havde noget at indvende imod. Hovedet blev lagt paa Skafottet og sønderdelt med den store Brændeøkse, saa det kunde stoppes ned i Gryden. Jeg tog den største Gryde, for den store Hjerne skal og Kæberne fyldte ikke saa lidt. Alle saa forundrede paa mig, da jeg holdt mit Indtog med en Tallerken topfuld af Kød, og mange af dem vilde gerne spise med, da jeg havde blandet Kødet med brunede Løg og Kartofler, men de fik kun Lov til at se mig spise mit Kalvehoved alene. Det var en flottere Ret end til dagligdags, og jeg mente ikke, det vilde vare længe, før Dagligstuen forvandlede sig til et Røgekammer, hvor vi kunde røge Skinker og Flæskesider. Denne Spaadom skulde dog kun blive et Fikserbillede. »Denne Rundhaandethed er ikke Tegn paa noget godt, der er noget galt i Vente, saadan har det altid været,« mente Kokken fra Nabogruppen, medens han rodede rundt i Kalvefrikaséen. Han kogte Maden til sin Gruppe i vort Køkken, da der ikke var noget Komfur i deres Hus.

Døren gik op og en Løjtnant traadte ind. »Lad Maden smage Jer godt,« sagde han, da han saa, hvad der blev brasat paa Komfuret, »det giver jo ikke Kalvekød hver Dag.« Han trykkede sig ind mellem Komfuret og Væggen og satte Kikkerten for Gluggerne, hvorefter han gennem Ruderne ivrigt spejdede over mod Russernes Stilling. En Tid lang fandt han Fornøjelse heri, saa stak han Kikkerten i Foderalet, og mumlende nogle uforstaaelige Ord forlod han atter Køkkenet. — Efter Middagsmaden røg vi endnu en stor Cigar, ganske vist uden Mavebælte, men saa kan det ogsaa nok være, at Sønnen meldte sig. Med en alt for overfyldt Mave bliver man hurtigt slap, og jeg faldt ogsaa i Søvn og vaagnede først, da vi atter skulde paa Vagt i Skyttegravene.

Saa stod vi atter i Skyttegraven, Kalvekødet var forlængst fordøjet og nu er det jo saaledes med os Mennesker, at faar man først rigtig Smag paa Delikatesser, ønsker man sig straks det samme hver Dag. Jeg havde Dagen i Forvejen lagt Mærke til, at der holdt en Del Høns til i Huset ved Siden af, nu gjaldt det blot om at faa fat paa dem. Mine Kammerater laa atter i Halmen og godtede sig, dog havde et Par af dem begivet sig med ud i Skyttegraven. Nu mente jeg, at Timen var kommen, lagde mig paa Knæ, rev en Tændstik og lyste ind under et Par tomme Sengestel. Her sad Fjerkræet, helt inde i Hjørnet. Jeg mavede mig ind under Sengene efter først at have mærket mig Retningen. Nu maatte jeg være der. En Haandbevægelse, Hønen skreg, den mærkede ogsaa, at der var Krig i Landet og raabte paa Hjælp, den vilde forraade mig paa min ulovlige Jagt. Et Greb om Halsen og dens Levetid var endt. Nu var Byttet erobret, men den skulde gemmes til bedre Tider, hvorfor jeg gik op og gemte Hønen i Dagskvarterets Lade, nøjagtigt som en Hund nedgraver sit Kødben.

Hurtigt løb jeg tilbage til Vagten, ingen havde observeret min mystiske Forsvinden. — Da de sædvanlige Ceremonier hen paa Morgenstunden var overstaaet, vilde jeg have fat i min spækfede Høne. Mon den allerede var fundet, eller var den endnu i Laden? — Den var der, men da jeg fik den plukket, hvad der forresten gik ret godt, endskønt min Kone aldrig havde lært mig det, saa jeg først, at den ikke var spækket og rund, derimod mager, ja, der var saa godt som kun Skelettet tilbage. Naa, men det var der ikke noget at gøre ved. Det var jo Krigstider, i umindelige Tider havde ingen Sjæl fodret disse Høns, derfor løb der heller ingen Fedt sammen omkring Hjertet paa dem. Hønen blev stoppet i Gryden til stor Forundring for Kammeraterne, der ikke begreb det Fænomen, at jeg saadan uden videre kunde fremdrage en Høne af Halmen. Maden, eller rettere sagt Suppen, blev serveret, da Hønen havde gennemgaaet de nødvendige Processer og paafaldende er det, at Løjtnanten igen i Dag kom ind i Køkkenet for at spejde, og jeg maa tilstaa, at jeg ikke var helt fri for at ryste lidt; jeg ønskede ikke, at han den Dag vilde kigge ned i Suppegryden.

Atter laa jeg i Halmen, den forspildte Nattesøvn skulde indhentes. — Godt nok laa vi en hel Del lunere her i Halmen end ude i Skyttegraven, men helt uden Fare var det ikke, thi hver Dag sendte vor Fjende, Russerne, hvis Stillinger laa paa den anden Side, os en Del Hilsener i Form af eksploderende Shrapnels eller Granater, en Udblæser eller en Blindgænger, der

under en øredøvende Larm borede sig ned i Jorden. Paa en enkelt nær fløj de alle over vor Stilling, men i Dag skulde det dog blive anderledes. Maskingeværerne sattes ind og overøsedes os med en usædvanlig Regn, hverken af Hagl eller Vand, men af nikkelindkapslede Projektiler. Som omtalt før i Bogen, havde jeg mistet min Hjelm og paa et hængende Haar nær mistet mit Liv, blot fordi jeg maatte bære Huen som Hovedbeklædning. Men nu gik den ikke længere, jeg maatte paa en eller anden Maade have fat i en Hjelm og helst endnu i Dag. Men hvorledes? — Her i denne rolige Stilling. Det skulde være et »Træf«, og dette Træf kunde lige saa godt blive mig selv, og saa behøvede jeg ikke mere nogen Hjelm. Saaledes laa jeg og spekulerede. Der herskede Tavshed, alle lyttede efter de russiske Maskingeværers monotone Skratren. »Russerne har nok faaet deres Ammunition fornyet,« bemærkede min Sidemand. Næppe havde han udtalt denne Sætning, før en Kugle brød gennem Væggen i en Meters Højde, og i en elegant Bue dalede lige ned og satte sig i hans Fod. Kammeraten trak den ud, tog sin Tobaksdaase frem og lagde den med en højtidelig Mine under det forseglede Laag. Han vilde opbevare den som Erindring. Den skulde give ham en god Orlov. Alt gaar saa underligt til, nu fik han en Ferierejse, og jeg fik en Pikkelhue, der passede mig saa godt, at man skulde tro, at Fabrikanten havde lavet den efter Maal. Endelig holdt Skydningen inde, og vi kunde i al Gemytlighed besætte Skyttegraven igen. Havde den første Høne, jeg fangede, været kantet og mager, var den jeg fangede denne Nat til Gengæld baade godt bygget og smækket, og havde den første vakt Forundring blandt Kammeraterne, vakte denne endnu større Opsigt — en Kammerat spurgte mig, om jeg var Hønsjæger af Profession, hvortil jeg svarede: »Aa nej, det er jeg just ikke, men ligesom Underkorporalens Mave er indrettet efter en ordentlig Portion Cacao og Kalvesteg, sætter min Mave Pris paa Hønspostejer, dog ynder jeg mange andre Lækkerier«. Frontsoldatens fornemste Pligt er at sørge godt for Maven, for saa snart Maven knurrer er Humøret daarligt, ja, endog meget daarligt, det synker helt under Nul. Kammeraten maatte give mig Ret. — De fem Syvende Dele af Soldatens Ordforraad drejede sig om Maven. »Hallo«, raabtes der. Vi greb alle efter Uret. Tiden var skredet hastigt fremad, og vi maatte paa Vagt igen. Det havde regnet hele Dagen, men nu var det atter Tørvej, dog vidste vi allerede, hvordan det vilde se ud i Skyttegraven. Der mødte os et sørgeligt Skue. Vandet stod alenhøjt og det betød, at nu maatte vi atter have

vore smaa Kogekar i Sving. Kompagnichefen forlangte, at Graven skulde tørlægges. Vi maatte atter i Gang med dette møjsommelige Arbejde og det irriterende var, at Vandet løb lige saa hurtigt tilbage som vi skaffede det bort. Jeg undersøgte denne Side af Sagen lidt nærmere og fandt da ogsaa ud af, at Vandet vilde løbe bort af sig selv, dersom vi blot gravede en lille Rende. I Gruppeførerens Nærværelse forklarede jeg denne min Plan, men ak, det var som at slaa Vand paa en Gaas. Led og ked af denne evindelige Øsen gik jeg selv ud af Skyttegraven for i egen Person at grave denne Afløbsrende, hvilket ogsaa, til min store Glæde lykkedes. Selv om Taagen allerede havde begyndt at lægge sig, var denne Mission ikke helt ufarlig, thi paa en Gang kom en Kugle susende forbi mig i Brysthøjde og slog ned i en af de Pæle, der bar Ladens Tag. Dette beviste, at selv om man arbejdede nok saa lydløst, og selv om Taagen var aldrig saa tæt, man var dog altid i Fare. — — —

Jeg levede langt fra krigsmæssigt. Et Par Dage gav det nu Hønesteg, saa en Omgang Kalvefrikasé, men alt faar dog en Ende. Maven vilde gerne fyldes hver Dag og helst med noget andet end den sædvanlige Soldaterkost. Der var et Spørgsmaal der burde tages under Overvejelse, og det var dette: »Hvad lyder EkstraSpisesedlen paa i Dag?« Svaret vilde per omgaaende blive serveret: »Blommesuppe med Pandekager til.« Det var en Ret som nok kunde fryde Maven og faa Hjertet til at hoppe. Ude i Ingenmandsland havde jeg opdaget et Blommetræ. I flere Dage havde min Hjerne været i Funktion for at udklække en Erobringsplan. Disse dejlige, lækre Frugter. I Dag var Taagen lidt ud over det almindelige og Spisekammeret tomt. Dette gjorde alt sit til, at jeg gav efter for mine Lyster. Derfor listede jeg endnu engang op over Pigtraadsspærringen, kravlede hen imod Træet, rejste mig op langs Træets Stamme og gav mig til at gennemryste Træet, og Virkningen udeblev ikke, Blommerne regnede bogstavelig talt ned om Ørerne paa mig. Der lød Raab inde fra Skyttegraven og jeg saa mig om. Nabogruppen slentrede forbi og Føreren havde observeret mig og raabte et manende Ord, — en Advarsel. »Hansen, Hansen,« lød det i en dæmpet Tone, »De er jo dummere end Politiet tillader, pas De blot paa, at Russerne ikke sender Dem en mellem Øjnene.« Jeg skyndte mig at fylde Lommerne og kravlede den samme Vej tilbage. Takket være den tætte Taage, naaede jeg helskindet tilbage fra min dumdristige Ekspedition, samlede derefter mine Sager sammen, fik Tornysteret paa Ryggen og fulgte efter de andre. Ankomsten til vort Hus fordrev vi et

Stykke Tid med at sove. Saa blev Spørgsmaalet om Middagsmad atter aktuelt. Blommerne blev vaskede og rensede, derefter kogt til Suppe og rigeligt tilsat med Sukker. Det blev den mest delikate Ret, nogen Skyttegravskok kunde fremstille og ogsaa den fineste Ret nogen Soldatermave kunde ønske sig. — Men ak, hvorlænge var Adam i Paradis? Faa Timer efter laa jeg i Halmen vridende mig som en Orm. Det eneste jeg formaaede at bringe over mine Læber var Ordene: »Disse forbandede Blommer!« Saa hurtigt kan man altsaa skifte Anskuelse. Mine Kammerater sendte mig nogle mistænkelige Blikke og saa allerede i deres letbevægelige Fantasi sikre KoleraSymptomer, og uden at jeg blev spurgt eller anede det mindste, blev jeg indført i Lægebogen som »Koleraverdächtig«. Jeg bad om en Slurk Vand. De skulede paa mig, men ingen af dem gjorde Mine til at komme hen til mig. Frygten for den sorte Død lammede dem, omend de daglig saa Døden lige i Ansigtet. Endelig skubbede en barmhjertig Kammerat de øvrige til Side idet han udbrød: »Vi kan dog ikke lade Fyren tørste, selv om jeg maaske vil dø, dør jeg dog nok engang alligevel, enten jeg rækker ham Vandet eller ej.«

Vandet lindrede Smerterne en Smule og jeg slumrede ind og sov til næste Dags Morgen. Efter at have rækket og strækket mig, følte jeg et vist Velvære. Jeg følte mig ligefrem rigtig godt tilpas og lod Blikket glide rundt i Stuen under stedse tiltagende Forundring. Stuen var aldeles tom, rømt og ribbet for alt. Om det saa var den brune Cacao og det dejlige Sukker, alt var borte. Mangfoldige Spørgsmaal hvirvledes rundt i min Hjerne. Helt alene i dette galiziske Vildnis. Var Kompagniet draget bort? Havde man overladt mig til min Skæbne, eller hvad var der i Vejen?

Pludselig blev Døren lukket op paa Klem og yderst forsigtigt stak vor Feldwebel Næsen indenfor. Da han til sin Forbavselse saa, at jeg rørte paa mig, kom han dog helt indenfor, satte straks Feldwebeltonen paa sin Stemme og spurgte, hvor jeg blev af. Han forstod at bruge sit Tungebaand, hvilket jeg straks fik at føle. En Remse skyllede ned over mig for sluttelig at opfordre mig til at forlade min Soveplads og snaret mulig begive mig til Læge. Jeg opponerede ganske vist med at sige, at jeg ikke fejlede noget mere, men det frugtede ikke det allerringeste. Jeg var nu engang indskrevet i Lægebogen og tilmed i en ganske ny Bog, saa nu havde jeg bare at opsøge Lægen og dermed Basta. Han tilføjede dog, at jeg ikke burde gaa direkte op gennem Byen, da Russerne havde den under Opsigt

og gentagne Gange havde aabnet Ilden mod denne. Jeg maatte saa snige mig gennem Skyttegravene og ad Omveje søge hen til Lægens Bolig.

Efter at have sundet mig lidt, gik det ogsaa op for mig hvorfor Huset var bleven forladt. Det var Angsten for at blive smittet af Pest, der havde drevet Kammeraterne ud. Hærledelsen havde mere Respekt for Kolera end for Fjendens dødbringende Jern og Staal. Og ganske rigtigt ude paa Døren var der allerede malet et stort Kors som Tegn paa, at Huset var pestbefængt. Der var ingen Vej udenom, jeg maatte af Sted til Lægen. Efter at have faaet Lægebogen udleveret med en Formaning om at passe godt paa den, da den var helt ny, og den mindste Smule Smuds saaledes vilde være at se, begav jeg mig paa Vej, idet jeg lovede at passe godt paa Bogen. Jeg vilde lade mig rutsche ned i Skyttegraven, men paa Grund af et naturligt Regnskyl gav Jorden for tidligt efter, og jeg røg paa Hovedet ned i Graven. Nattens Vandmængde stod paa Bunden af Skyttegraven og jeg saa ikke just indtagende ud efter dette Mudderbad, men hvad værre var, der laa Bogen midt i Sølet. — »Tak Skæbne« mumlede jeg, samlede Bogen op og gned Skidtet af saa godt jeg formaaede. Hvor meget jeg end anstrengte mig bar Bogen dog uudslettelige Spor efter denne Omgang, den var og blev graa paa Kanten. Jeg stak Bogen ind ved Brystet en af de Sikkerhedsforanstaltninger, man altid først træffer, naar Ulykken er sket.

Vandringen gennem Skyttegraven var ret besværlig, da disse var for smalle til, at jeg kunde passere gennem dem med hele min Oppakning, saa jeg maatte slæbe, snige, ja undertiden ogsaa sno mig som en Slange for at komme igennem, men langt om længe naaede jeg dog Maalet. Lægens Bolig viste sig at være et straatækt, men godt vedligeholdt Hus, der laa i Ud-kanten af en lille galizisk By, hvis Navn jeg ikke mere mindes. Foruden selve Beboelseshuset, fandtes der ogsaa en Staldbygning og en Lade, altsammen Bindingsværk, men efter Forholdene glimrende vedligeholdt. Jeg trippede hen eller snarere sagt op mod Husets Dør, thi jeg var træt efter denne møjsommelige Kravlen. Nede foran Trappen, der bestod af tre Trin lagde jeg hele min Bagage fra mig med Undtagelse af mine Vaaben. Geværet holdt jeg i Haanden, Sabelen i Livremmen. Jeg tog Bogen frem, saa endnu engang paa den, viskede igen paa den smudsige Kant dog uden positivt Resultat, Bogen var og blev graa. Efter at jeg havde rettet paa min Paaklædning, tog jeg Lægebogen under venstre Arm og entrede op af Trappen og

gik ind i Forstuen. Efter at have banket paa Døren fulgte et »Herein« indefra, og jeg traadte ind i Stuen. Den kunde næppe være mindre, naar den skulde tjene som Konsultationsværelse for en Læge. Ved et Bord sad to Skrivere, paa en Bænk laa en Patient, som Lægen var ved at undersøge. Ved min Indtræden slog jeg Hælene sammen saa godt man paa nogen Maade kan forlange det af en syg Soldat. Bogen overgav jeg den ene af SkrIVERne, der først saa paa den, saa fik han Øje paa den graa Kant og rettede derefter et betydningsfuldt og meget sigende Blik paa mig, men sagde ingenting. Da Lægen omsider blev færdig med sin Patient kom han hen til mig og spurgte i en venlig Tone til mit Befindende. Han undersøgte mig saa og meddelte mig i en beroligende Tone, at Feber havde jeg ingen af. Derefter kastede han et Blik i Lægebogen, av, nu bliver den gal, og den blev gal, — Lægen ligefrem geraadede i Harnisk. Han skældte mig ud for det største og fedeste Svin paa Jorden, saaledes at ødelægge en splinterny Bog. »Dersom jeg gjorde min Pligt, burde jeg øjeblikkelig sende Dem tilbage, men da det er antaget, at De lider af Kolera, er det vel klogest at beholde Dem her et Par Dage. March, ud til de andre i Stalden«. »Til de andre Svin i Stalden«, tænkte jeg, gjorde kort omkring, greb mine Ting og ilede hen mod den Dør, jeg antog for at føre ud i Stalden. Ganske rigtigt, derinde vrimlede det, ikke med Svin, nej med tobenede Skabninger ligesom mig. Da jeg viste mig i Døraabningen rejste alle sig halvt op og medens en Stemme spurgte: »Na, Kamerad, was bringst du denn für neues?« Jeg fik straks det Indtryk, at de alle havde det rigtig godt her og ikke længtes tilbage til Fronten. — Der fulgte nu en lille Time med lystig og gemytlig Passiaren. Saa kom en Ordonnans klaprende hen ad Stenbroen med sine tunge, jernbeslaaede Støvler, medbringende Postpakker og Breve til de Kvartersyge (Revierkranke), endvidere medbragte han en Skjorte og to Par Underbenklæder, men hvad forslog det til saa mange, derfor maatte de, der havde det daarligste Undertøj, og trængte mest trække Lod om Sagerne.

Pludselig stod en hvidklædt Soldat i Døraabningen. Han skulde hilse fra Køkkenmesteren og spørge, »om Herrerne vilde være saa elskværdige at hente deres Kotelet, og han saa gerne at det skete lidt hurtigt«. Det kan nok være, at der blev Travlhed i Stalden. Der herskede en Del Misstemning og Vrøvl under Taflet, thi Koteletten viste sig at være den nok saa bekendte og foragtede »Blaue Heinrich« (en med rigeligt Vand tilsat Rissuppe). Medens Middagsmaden fortæredes, viste den ene SkrIVER

sig med Ordre fra Lægen om, at der ikke maatte spises af Pakkerne saalænge vi var under hans Opsyn. Nu var jeg en af de heldige, der havde modtaget en Pakke, og det kan ikke siges anderledes, end at jeg ingenlunde var tilfreds med denne Parole. Jeg mente dog ikke, at det var forbudt at aabne Pakken, hvilket jeg ogsaa gjorde. Pakkens Indhold viste sig at bestaa af de herligste Kiks og to Tavler Chocolate. Nu havde jeg hørt, at Kiks skulde være et godt Middel til at forebygge Kolerine, men at spørge Lægen herom, var vist ikke heldigt, jeg vilde nøjes med at nippe lidt til Sagerne. Jeg smagte paa Krammet, og nippede og nippede og smagte atter, og pludselig, og Hav og Skræk, pludselig var Kassen tom. Helt vel til Mode var jeg ikke, thi jeg tænkte, at nu fik jeg nok et syndigt Spektakel med Lægen, men over al Forventning var min Mave kommet i Orden og Kolerasyntomerne var forsvundet.

Som Flygtning (Arrestant)

Natten er kommen, min Skæbne forværret sig har;
Kanske ved Dag gry i Galgen jeg dingle.
Forbandet er den, som Krigens Anstifter var!

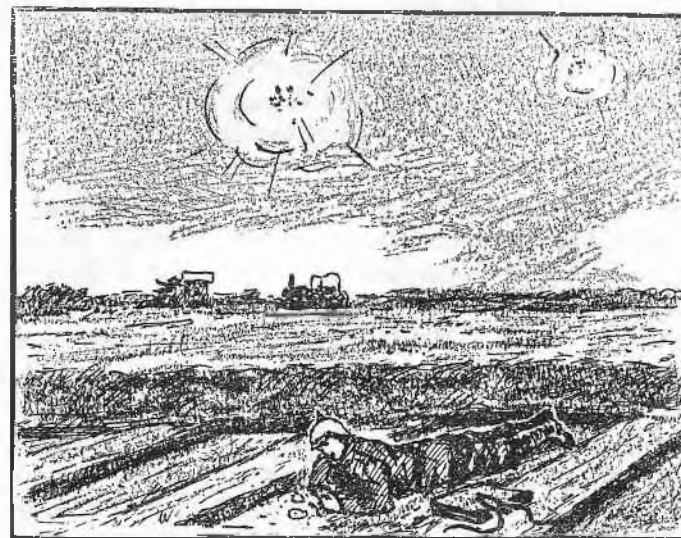
PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN

AF HANS HANSEN, OKSBØL

FRA LYØ'S KYST
TIL
URAL BJERGENE

Som Krigsfange i Rusland

En kritisk Situation i Ingenmandsland

Taffelmusik højner i Reglen Appetitten –
dog ikke her

Eftertryk forbudt
Biblioteksudlaan forbudt

6. Hæfte

Indledning til 6. Hæfte.

Jeg laa paa en Forbindingsplads i Galizien lige foran Engdraget »Zlota Lipa«, derhen var jeg kommen fordi Overordnede troede jeg havde Kolera, eller i alt Fald Tegn paa denne farlige Sygdom.

* * *

Langt om længe gik Solen ned i Horisonten og efter at have nydt en Kop Kaffe lagde »Svinene« sig til Ro i Halmen, og at Lejet var godt, var en højlydt Snorken Vidne om et Øjeblik efter. Hvor laa vi dog glimrende her, ikke en Regnbyge generede os. Det var meget længe siden, at jeg havde tilbragt en saa rolig Nat, ikke et Skrig, ingen Støj af nogen Art, nej, lige saa roligt og tyst, som var der Fred og ingen Fare. — Men ak, ingen kender Dagen i Morgen før Solen gaar ned.

Dagen havde næppe bebudet sit Komme gennem en smuk Morgenrøde, før en Ordonnans kom ilende fra Fronten med følgende Besked: »Alle skal holde sig marchberedte, thi efter Ordre vil Tyskerne aabne en to Timers Trommeild mod den russiske Front paa Slaget 7 og derefter gaa over til Angreb«. Endvidere fik Lægen Anmodning om at holde alt parat, da han sikkert vilde modtage en hel Del saarede.

Vi saa paa vore Ure, Klokken manglede endnu et Kvarter i syv. Der herskede en rolig, alvorsfuld og spændt Stemning. Spørgende Ansigter søgte at granske mulige Udfald. Atter saa vi paa Urene, endnu fem Minutter tilbage, saa tre, nu var Klokken paa Slaget 7. Og ganske rigtigt, som paa et Tegn fra en Kapelmester, begyndte alle tyske Kanoner at udspy deres Ladninger af Jern og Staal, spredende Død og Ødelæggelse over hele Terrænet.

Tyskerne havde uden Tvivl Overtaget, thi kun ganske faa Projektiler naaede over til os fra den russiske Front. — En af disse faa russiske Lykønskninger, om man saa maa kalde dem, havde dog alligevel nær bragt os i Lazarettet, en nærgaende Hilsen, en Shrapnel eksploderede lige over Gaardspladsen og sendte hele Ladningen ned i et stort Træ, saa hele Stalden blev overstrøet med Blade og Kviste, men derudover skete der ingen

Ravage. Vi befandt os i en vedvarende Spænding, afventende Kanonadens Ophør, og paa Slaget 9 bragtes Kanonerne lige saa pludseligt til Tavshed som de havde paabegyndt deres Larm og Buldren. Denne øredøvende Spektakel afløstes af en ildevarslende Dødsstilhed, som om intet levende Væsen fandtes her paa denne Jord.

Nu fik vi Besøg af Lægen, han kom for at sætte os i Gang med Oprettelsen af et Feltlazaret, resp. Forbindingsplads. Nogle af os skulde strø frisk Halm i Loen og de tilstødende Rum. Andre fik fat i Skovl og Spade for ude i Haven at grave et 3 m langt og $\frac{3}{4}$ m dybt Hul, beregnet til at optage Ekskrementerne af Husets Indvaanere, som ventelig snart vilde blive forøget. Af nogle Stænger, som atter andre huggede i Haven, blev der lavet Sæder og Rygstød. Snart stod Latrinen færdig, og den var forskriftsmæssig. Lægen kom, han fandt alt i Orden, »men«, spurgte han, »har Sædet ogsaa bestaaet sin Prøve? thi det maa ikke gentage sig, at en eller anden ved Afbenyttelsen af Latrinen finder en kvalmfuld Død«. Dette Spørgsmaal kunde vi ikke svare bekræftende paa, men straks meldte tre Mand sig som Forsøgskaniner, Sædet bestod sin Prøve med Glans, Latrinen var mønsterværdig. Med rolig Samvittighed kunde vi overgive den til Afbenyttelse.

Forberedelserne var til Ende, vi stod og smaasnakkede mens vi ventede, nu maatte der da snart kunde meldes Nyt. Vi spejdede hen ad Vejen saa langt Øjet rækkede, men alt var roligt, ingen Mors Sjæl var at se. Jo, nu kom der nogle om Hjørnet langt, langt ude. De kom nærmere og nærmere, og det viste sig at være russiske Soldater, der var bleven taget til Fange. Der var henved 30 Mand. Men Saarede saa vi stadig ingen af. Det havde været en let Sejr for Tyskerne paa dette Frontafsnit, kun en død og slet ingen saarede. Den faldne Soldat var fra mit Kompagni, det var Kokken fra min Nabogruppe der med bange Anelser talte om den Dag, der vilde komme, da han kogte Mad til sin Gruppe i vort Køkken.

Med denne Sejr havde Tyskerne overskredet Engdraget »Zlota Lipa« og vundet denne faste Stilling efter at have holdt den belejret i otte Uger. Forfølgelsen sattes ind med det samme. Ogsaa vi brød op for at indhente vore fremrykkende Tropper. Havde vi nogle Dage ligget paa den lade Side, maatte vi til Gengæld lange saa meget mere ud. Vore fremstormende Kammerater var arriveret tværs over Engdraget og over de provisoriske udlagte Broer over »Zlota Lipa« Aaen, men af Hensyn til vor store Bagage, maatte vi følge den kortlagte Landevej,

der her slog en stor Bue. Først hen paa Eftermiddagen indhentedes vi vort Kompagni, der havde søgt Hvil i en lille Skov. Jeg, saavel som flere andre, meldte mig nu tilbage til Kompagniet som rask. Kolerasympptomerne var borte, Deltagelse i et Angreb var undgaaet og jeg var blevet en Oplevelse rigere. Efter en halv Times Forløb kom Gullaschkanonen rullende med sit flydende Indhold. Tropperne ligefrem bestormede den, Kogekarrene skulde fyldes. Den nok saa bekendte »Blaue Heinrich« blev i Anledning af den lykkelige Storm afløst af en anden Ret. Vi skulde have en ekstra Opstrammer, og denne bestod af gule Ærter og Flæsketerninger, en rigtig Lækkerbidsken for en Soldatermave, det kan nok være, jeg skovlede i mig, og Kammeraterne gjorde ligesaa.

Som et Tordenskrald afbrødes Maaltidet af Kommandoen: »Fertig machen, das Gewehr über!« Hist og her stod vi midt i Suppedasen, Kogekarrene halvt fyldte med de herligste Ærter og en glubende Appetit. Men hvad var der at gøre, ingen anede hvor langt Marchen skulde gaa, saa de dejlige Ærter røg i en elegant Bue ned paa Jorden, ledsaget af Vredesudbrud over alt og alle. Efter 20 Minutters March blev der atter kommanderet Holdt, denne Gang gjaldt det et længere Hvil. Havde man nu blot haft Ærterne og Flæsketerningerne, men ak, de laa i Skoven, et kærkomment Bytte for Fugle og Dyr. Den 27. August laa bag os, da vi begav os til Nattevile. Trænavognene havde ikke kunnet følge os, og paa dem maatte vi vente. Omsider kom de dog, Brænde blev aflæsset, og snart blussede en lystig Ild i Midten af Teltgaarden med Aabningen imod Fjenden. Snart laa vi under Teltene med et ganske tyndt Lag Halm som Leje, saa Fugtigheden fra Jorden lod sig mærke skønt Vejret var godt. Tankerne førte mig hjem. Afskedsdagen i Hjemmet stod som Billeder foran mig. Min Kones sidste Ord summede mig for Ørerne: »Held og Lykke dig ledsage«. Ja, til nu var alt godt, men jeg kunde vel ikke blive ved med at blive syg og komme tilbage hver Gang et Angreb var i Vente, hvad enten Angrebet skyldtes os eller Fjenden. Tidligt blev vi vækkede, og Forfølgelsen blev genoptaget ad de krumme, bakkede og opkørte Veje. Klokken 9 blev der gjort Holdt midt paa Vejen og Geværerne blev sat sammen. Kunde dette være mere passende? Det var jo paa den Tid, hvor man havde Appetit paa Frokost, et Stykke Smørrebrød belagt med Skinke, Æg eller andre rare Ting. Ja, havde man blot haft disse Ting. Brød og Smør var jeg i Besiddelse af, men Paalæget — det manglede. Dog, der laa jo et Hus, og det var minsandten be-

boet, for et Barn løb udenfor. Kan være, at det ikke var til-
ladt at gaa saa langt, men i hvert Fald gik jeg. Huset laa højt,
en Stentrappe førte op til Indgangen. Udenfor Døren, der stod
aaben, saa jeg en pæn vedligeholdt Have med Kartofler og Grønt-
sager. Jeg traadte indenfor; Barnet, efter alt at dømme en lille
Pige, løb efter mig og raabte noget, om det skulde betyde »Far«
ved jeg ikke, saa vidt var jeg endnu ikke fortrolig med det
polske Sprog. I Køkkenet mødte jeg Madammen, der var ved
at fyre op under Komfuret. Hun vendte sig imod mig med
tydelige Tegn paa Angst, men hurtigt sagde jeg »Jaika jesh«,
og viste Penge frem. Nu løb hun ud i Hønseset og vendte
tilbage med to Æg, det var de eneste hun ejede, forklarede hun.
Jeg fik hende ogsaa til at koge dem, og det gav to glade An-
sigter, Konen blev glad for Pengene og jeg for Paalæget. Jeg
fortærede min Frokost og saa gik det videre. De fleste havde
regnet med en Dagsmarch uden Ophold, men dette slog dog
fejl, thi da vi kort Tid efter naaede en lille By, eller rettere
sagt en lille Flække ved Floden »Stripa«, blev der gjort Holdt.
Broen der skulde have ført os over Floden havde Russerne
brændt af. Pælene, hvorpaa Broen havde hvilet, stod i Højde
med Vandstanden, men efter en Times Arbejde, var der genop-
staaet en fuldstændig ny Bro af Brædder, der blev hentet fra
et Tømmerlager i Byen. Forfølgelsen kunne fortsættes, men
dette lille Ophold betød for Fjenden et stort Forspring. Et
kraftigt Ildskær oplyste Himmelen til alle Sider. Det var Korn-
markerne, som stod i Skok, der blev et Offer for Luerne. Rus-
serne brændte Afgrøden af, idet de trak sig tilbage; de vilde
ikke have at Tyskerne fik den. Da vi kom derhen var kun
Askehobe tilbage.

Denne Nat holdt vi Hvil i Grøfterne langs Landevejen,
men saa snart den første Morgenrøde lod sig se, tog Forfølgel-
sen atter sin Gang. Den tætte Taage over Egnen, der forsvandt
ved Solens varme Straaler, varslede om en varm, hed Dag.
»Russerne har lange Ben«, sagde vor gamle Delingsfører, der
i Civil var Daglejer, medens han gik ved Siden af mig i den
tætte Støvsky. I det fjerne hørtes galoperende Hestetrin. Alle
spejdede i Retning af Lyden, intet var at se paa Grund af de
ophvirvlede Støvskeer. Da med et holdt fire østerrigske Dra-
goner foran os. »Har I ikke set noget til Russerne,« raabte en
Mand af vor Midte. »Nej,« lød Svaret med et bredt Grin »Rus-
serne vil ikke være at træffe de første fjorten Dage.« — For-
følgelsen fortsattes og var det sandt, hvad Dragonerne meddelte
havde vi bare at skynde os, dersom vi vilde gøre os noget Haab

om at træffe Russerne, men vilde det blive til at udholde? —
Der maatte gøres Holdt, der maatte hviles, hvis vi da ikke
skulde omkomme under Solens stegende Hede. Bare det dog
vilde lufte lidt op, eller bare vi dog kunde finde et Vandhul,
saa gik det endda.

Nu naaede vi op paa Bakkekammen, Vejen gik atter nedad
og en udstrakt grøn Slette laa foran os. Fra Bakkens høje Top
saa vi et uhyre udstrakt Sletteland og jeg trøstede mig med, at
der sikkert rindede en Aa dernede. Alt beror ved en saadan
Lejlighed paa, om der findes Drikkevand. Hvad var nu det?
— Sletten ind til Vejens Sider formørkedes, den blev sort.
Hvordan kunde det være? Var det mon Soldater. Vi nærmede
os Lavningen. Skikkelserne blev tydeligere, jo det var Soldater.
En af dem traadte ud. Nu øjnede vi et Vandløb, Tanker kryd-
sede min Hjerne. Nu var det passende. Jeg lod mig falde ud
til Siden, lige ned i det høje frodige Græs og lige ved Siden
af en Kammerat, der stønnede aa ja, aa ja, — jeg stønnede akku-
rat lige saa galt, man maatte jo markere en lille Smule medens
de høje Herrer, der førte os, red forbi. Sanitetskolonnerne kom
for at efterse, om alle aandede endnu og at ingen laa med sam-
menbøjet Hals. Det var ikke just med bløde Hænder de tog
fat, og af og til faldt der Eder og Skældsord, og saa maatte
vi endda være taknemlige, dersom vi kunde slippe med dette.
Jeg fik et Spark i Agterspejlet, jeg gjorde mig for tung. I det
høje Græs laa jeg saa blødt, som i en Seng, dog mærkede jeg
godt, hvor den brede Støvlesnude havde truffet. Da den sidste
Rest af Tropperne var et langt Stykke borte, udfoldede der sig
et rigtigt Folkeliv paa Sletten. Den ene efter den anden rejste
sig, tog Bægeret frem og tog sig en Slurk Vand af den i Nær-
heden rislende Aa.

Blærer under Fødderne var et alment Onde, men enhver
tippede løs, saa godt han kunde. Ved et Blik tilbage saas kun
Skelettet af en Ko og en Leutnant der var ved at sætte sit
Skæg i Bind. Kun ganske faa længtes efter i Huj og Hast at
naa deres Kompagni. De fleste satte Kursen tværs over Mar-
kerne, hvor vi havde observeret en Herregaard, som endnu be-
boedes af et Par gamle Folk, og snart vederkvægede enhver sig
ved en Taar varm Kaffe og hvad han ellers havde af spiselige
Ting i Tornystret.

Ivrig i Tjenesten og hurtig til Bens, som jeg altid var,
naar min Mave var fyldt, eller der var en Chance for at
den vilde blive stoppet, fortsatte jeg min Gang i Retning af
Hærafdelingen medens mine Kammerater endnu gav sig god

Tid. Naaet ud paa Landevejen, saa jeg en Soldat sidde paa Grøftekanten med Benene hængende ned i Graven tilsyneladende hensunken i sine egne Tanker. »Hallo Kammerat,« raabte jeg før jeg endnu naaede hen til ham »nu maa vi af Sted, ellers varer det sikkert ikke længe, før de med den store Plade paa Brystet kommer og hjælper os i Gang«. Kammeraten for op, det hvide lyste ham ud af Øjnene, idet han knyttede Hænderne og raabte: »Havde disse Hallunker ikke været til, havde jeg for længe siden siddet hjemme hos Mor.« Jeg saa, hvad der fejlede Manden og bød ham en Slurk af min Feltflaske. Til min store Overraskelse tømte han den. »Nu kan jeg holde det ud igen,« sagde han, da hans Nerver var kommen lidt til Ro. »Ja nu gaar vi til Verdens Ende«, genmælede jeg, og vi fulgtes ad. Ret langt var vi dog ikke naaet, før han greb sig til Hovedet, rev Hjelmen af og klagede over Hovedpine og Tørst. Denne Gang kunde jeg ikke hjælpe, men jeg beroligede ham med at forklare, at der laa en By ikke saa forfærdelig langt borte. Nogen Tid efter naaede vi ogsaa Byen, Gaden var lige og kun bebygget paa den ene Side, paa den modsatte Side fandtes der en Række indhegnede Brønde, hvor Vandet hejsedes op ved en Bom, omtrent en for hvert Hus. Her maatte der være Erstatning at faa for den i Dagens Løb udstrømmede Sved. Vi naaede hen til en saadan Brønd, men nu var det mig komplet umuligt at faa Kammeraten til at drikke af Vandet. Han lavede Grimasser og gjorde sig saadanne Tanker, som Vandet kunde være forgiftet. Hans Anskuelser kom jeg til at dele med ham, vi havde jo læst og hørt fortælle om, hvordan Fjenden i Fordumskrige og i Oprørstider havde forgiftet Drikkevandet. Vi lod derfor Brønden være, det den var, og slentrede videre. Da lysnede det i Situationen, i hvert Fald for mit Vedkommende, thi helt oppe ved den sidste Brønd i Byen stod en enlig Bonde og vandede sin sortbrogede Ko. Jeg gjorde min Kammerat opmærksom paa denne Opdagelse, og han viste ogsaa Interesse for Sagen. Ved Ankomsten til Brønden fyldte jeg øjeblikkelig min Feltflaske og anmodede ham om at gøre ligesaa. Men nu tog han vel nok til Orde. Det kunde aldrig falde ham ind. Puha, nej, at drikke af saadant Vand, som en Ko havde drukket af, det hverken vilde eller kunde han paa nogen Maade. Jeg fyldte dog atter min Feltflaske, hvorefter vi fortsatte vor Vej, diskuterende hjemlige Emner. Naaet ud af Byen placerede vi os paa et Vejdige. Solen var allerede for nedadgaende og jeg kunde udmærket tænke mig en lille Hjertestyrkning, hvilket min Kammerat ogsaa viste Sympati for. Mad-

posen blev halet frem, men for mit Vedkommende var den lidt slunken i Dag, thi Pakken, som jeg ventede paa, var endnu ikke ankommen eller rettere sagt, Posten var ikke bleven fordelt i Dag. Min Kammerat derimod havde baade Pølse og Skinke i Tornystret, saa vi fik begge en god Aftensmad. Da han lod mig skære Paalæg til mit Brød, kunde jeg ikke være andet bekendt end byde ham en Slurk af min Feltflaske. Han saa saamænd saa langmodigt efter den, hvergang jeg satte den for Halsen. Han tog imod Tilbudet og glemte helt, at han drak af det samme Vand, som den sortbrogede Ko, men sikkert er det, at han tømte Flasken for hele dens Indhold. Efter en lille Stunds Velvære travede vi atter videre, kun afbrudt af min Følgesvends stadige brummen over Tørsten. Selvfølgelig kunde jeg ikke hjælpe ham, Flasken var jo tom. Først ved Mørkets Frembrud naaede vi Kompagniet i Udkanten af den næste By, hvor det havde gjort Holdt for at afvente Køkkenvognens Tilsynskomst med alle Delikatesserne, og for at opsamle alle Efternølere. Vi var en ganske god Flok til Aftensmad, og da mit Kompagni blev talt op sluttede det med 13, siger og skriver tretten.

»Hør nu efter Kammerater,« raabte Feldwebelen, idet han traadte hen foran den lille Klynge, som kaldtes ottende Kompagni, og jeg kan bande paa, jeg hørte efter. Jeg spidsede Ører for det var noget ganske nyt at blive kaldt Feldwebelens Kammerater. At vi Sandharer stod saa højt paa Straa, havde jeg aldrig vidst, ej heller tænkt mig, thi hjemme paa Kasernen havde der sandelig lydt anderledes klingende Ord. Videre fortsatte han: »Enhver skal endnu i Aften lade sig vaksinere til Beskyttelse mod Tyfus.« Det kom lidt tit for, denne Vaksinerings og vi ymtede saa smaat om, at nu kunde dette Smitteri snart være nok. Det var dog med en snarlig Fred for Øje, dette blev sagt, ingen tænkte, ingen anede hvad Dagen i Morgen vilde bringe.

Mørket faldt paa, der blev kommanderet Afmarch. Min Forstand stod stille, jeg forstod slet ikke hele dette Maskineri. Mig forekom det, at alt var i vild Forvirring, hvad kunde vi faa Soldater stille op mod Fjenden, — hvor var vort Artilleri blevet af? Var det mon sakket bagud? Disse Spørgsmaal svævede rundt i min Hjerne, da vi gik imellem bølgede Kornmarker. Dog skulde jeg snart faa Svar herpaa, thi nu tordnede det hen over Hovederne paa os fra det tyske Artilleri. Det ligefrem oplivede os, thi nu vidste vi, at vi havde en Hjælper i Baggrunden. Med et forstummede Artilleriet, men nu havde

det ogsaa givet sig til Kende, og hvorfor skyde til ingen Nytte. Fremad, fremad gik vor lille Kolonne. I Horisonten lyste Fjendens Lyskugler, et Tegn paa, at han ikke var saa langt borte, som Patruljen meldte. Nu var det Midnat og vi stod i en Kornmark, da Ordren lød paa at gaa til Hvile. Snart sov vi alle ind, godt indviklet i Teltbanen, men kort Tid efter lød Kommandoen: »Aufstehen, fertig machen, ohne Tritt marsch.« Fremad gik det, men hvad var nu det? Pludselig fik vi Geværild fra højre Side. Ordre blev givet til at sprede os og grave os ned, hvor vi stod. Det var nu ikke efter vort Hovede saaledes at spille vor gode Søvn, men vilde man holde sig Fjendens næsvise Kugler fra Livet, maatte man værgøse sig. Spaden blev taget frem, Hullet blev større og større og Jorden højnede sig op foran os. Det var et drøjt Stykke Arbejde at ligge paa Jorden og grave. Baade Sønnen og Trætheden gjorde sit til, at Arbejdet kun skred langsomt fremad, og til sidst stod det helt stille. Vi fandt Dækningerne gode nok. Klokken 4 $\frac{1}{2}$ gik der en Hvissen fra Mand til Mand: »Frivillige frem til at hente Kaffe hos Køkkenvognen, som holder et godt Stykke tilbage.« Ingen meldte sig, alle var trætte og udmattede. Da sprang jeg op, meldte mig, dog paa den Betingelse, at endnu en Mand vilde følge mig. Kaffe maatte vi have, det var kun godt i saadan en taaget og klam Nat. Andenmanden meldte sig ogsaa og vi gik tilbage med hver fire Kogekar. I Tankerne nød jeg den varme Kaffe og vi spejdede ivrigt efter Vognen, som vi havde faaet oplyst skulde holde til i en Lavning. »Der har vi den jo«, sagde min Kammerat glædestraalende, »nu maa vi skynde os, for jeg fryser.« Vi begyndte at løbe, men samtidigt saa vi Kusken svinge Pisten hen over Hestene, Vognen drejede rundt og i fuldt Firspring raslede Køretøjet bort. Ja, nu stod vi der med Haaret ned ad Ryggen, raabte og svingede med Kogekarrene og drømte om den dejlige Kaffe, vi kunde have haft. Rasende søgte vi tilbage til vor Stilling og lagde os i Flugt med Kammeraterne. Den sidste Brødske blev trukket frem af Tornystret og saa gumlede og brummede jeg ligesom alle de andre over den daarlige Forplejning. Brødvognen havde heller ikke kunnet følge os paa vor hurtige Fremmarch.

Under Gravningen havde jeg lagt mit Tornyster bag mig og paa denne Plads aabnede jeg det nu, saaledes, at jeg rettede Agterstavnen lige mod Fjenden. Bedst som jeg var i Færd med at faa Brødsken frem, satte Russerne ind med Maskingeværerne. Mine Kammerater raabte til mig, at jeg skulde dreje mig om for paa den Maade at søge Dækning bag

den opkastede Jordvold. Stillingen var kritisk og kunde blive endnu værre naar jeg drejede mig, thi Kuglerne fejede lige hen over os, syngende deres Dødssang. Omsider sagtnede Skydningen. I en Fart drejede jeg mig om, nu havde jeg Dækning, om ogsaa kun lidt. Jeg laa paa Kompagniets højre Fløj, herfra kunde jeg se ud over Højdedraget og ned i en Dal, der havde en vid Udstrækning, og i hvilken der havde lagt sig en tæt Taage. En Underofficer kom kravlende og lagde sig paa Maven ved Siden af mig og satte Kikkerten for Øjnene. Han stirrede og stirrede, drejede ved Glassene og mumlede noget. Det var denne forbistrede Taage, der indhyller alt og skjuler alt i sig. Det var som om en mørk Linie bevægede sig nede i Lavningen. Han stak Kikkerten over til mig, og da jeg havde faaet den rigtigt indstillet, saa jeg ogsaa den mørke Linie. Imidlertid havde Telefonisterne oprettet en Station lige bag ved mig. En Leutnant kom krybende paa alle fire, tog Telefonen og spurgte: »Hvem holder Højen til højre for os besat?« Svaret lød at det var østerrigske Tropper. »Det var dog en besynderlig Dialekt, men de har jo ogsaa et Utal af Sprog i Østerrig«, mente Leutnanten. Han lagde Telefonen fra sig og der blev talt lidt om den fremskudte Stilling. De russiske Maskingeværer begyndte igen at knatre og alle krøb hastigt i Dækning bag Jordvoldene. Pludselig holdt Skydningen inde, — der blev Dødsstille.

»Hurrah, Hurrah,« lød det paa en Gang langt, langt borte bag os. Leutnanten forsvandt. Hurrahraabene gentog sig, men denne Gang nærmere ved os. »Red sig hvem der kan,« blev der brølt fra Mand til Mand fra venstre Flanke. I tre Aar havde jeg været Soldat, men for første Gang hørte jeg nu dette Kommandoraab. Ingen havde instrueret mig om dette vigtige Punkt. Instinktet sagde mig, at der var noget galt i Vente. Nu laa jeg jo her ganske alene. Hvad skulde jeg dog gøre. Foran mig ovre ved Digegærdet den udstrakte russiske Front, bag mig lød de russiske Hurrahraab. Jeg blev liggende ganske alene. En vældig stor Græsmark var min Tumbleplads og Ruinerne af et gammelt Tærskværk min eneste Ven der blev. Alle mine andre Kammerater var som sunken i Jorden, de var rendt deres Vej. Hvor var jeg dog ilde til Mode, alene tilbage i Ingenmandsland. Jeg væltede mig fra Hul til Hul, da endelig var jeg atter blandt Kammerater. To Soldater laa sammenkrøbne i et fælles Hul. Efter deres Ansigtstræk at dømme var de næppe 20 Aar. De knaldede løs af Hjertets Lyst. »Det nytter ikke noget med al den skyden,« sagde jeg, »ser I da ikke

hvordan Græsstraene flyver rundt?« De forsvandt, ja løb, — mon de egentlig vidste, hvor de løb hen? Endnu en Gang laa jeg ganske alene. »Hurrah, Hurrah«, lød det lige bag mig. Jeg saa mig om, og til min Skræk saa jeg en kæmpe stor Russer komme fremstormende, medens Øjnene spillede i Hovedet paa ham. I venstre Haand holdt han Geværet med opplantet Bajonet i højre Haand havde han en Haandgranat, som han i en Fart kastede fra sig. Jeg slap fra det med Livet og blev ligegende. Der kom stadig flere Russere og Ordene: »Red sig, hvem der kan«, klang endnu for mine Øren. Russerne raabte: »Idi skare«, og gjorde nogle Bevægelser med Hænderne som Tegn paa, at det skulde gaa fremad. Omsider naaede de helt hen til mig. Jeg kastede Geværet ud over Brystværnet og lod Tornystret falde ned i Hullet, hvorefter jeg gik i den Retning, Russerne angav. Flokken voksede, baade af Venner og Fjender fremad gik det, udover »Ingenmandsland«, Geværkuglerne sang deres ensformige Melodi om Ørerne af os. De kom fra de endnu kæmpende Tropper. Intet tyngede paa mig, jeg havde ladet alt ligge i Hullet. Jeg følte mig let og fri, dog var jeg endnu ikke i Sikkerhed. Det undrede mig hele Tiden, at der ikke faldt et eneste Skud fra det tyske Artilleri, men Sagen var den at Ammunitionskolonnen ikke var kommen med og der var nu ingen Granater for Haanden. Artilleristerne var løbet deres Vej. Det blev en stor Sejr for Russerne, thi de trængte de tyske Tropper tilbage, helt over paa den anden Side Stripa. Midt ude i »Ingenmandsland« kastede jeg min Livrem med samt Patrontasker og alt hvad dertil hører, dog fandt jeg det raadeligst at beholde Brødposen i Haanden. Det hele faldt saa mærkeligt ud. I al den Tid, jeg havde været ved Fronten havde jeg haft mit Linned, som bestod af en hjemmegjort Skjorte og et Par Underbenklæder, i Tornystret som befalet var, men i Dag havde jeg det i Brødposen, og det syntes jeg var meget værd, i en Situation som den, jeg nu befandt mig i. Taagen littede efterhaanden og Solstraalerne tittede frem. Det var som vilde de sige: »Lykkelig den, som frelst sig selv.«

Som en Kvæghjord blev vi jaget over Markerne og snart saa vi de russiske Forskansninger, der ligefrem var mønsterværdige. Fanger var vi nu, og som saadanne havde Fjenden frit Spil med os, men det var dog med et Smil paa Læben, jeg betraadte den russiske Dækning, som strakte sig saa langt Øjet rækkede. To unge russiske Soldater sprang kavalermæssigt frem og lukkede et Markled op for os. Stramme stod de nu og saa til medens jeg og mange andre passede igennem Aabningen.

Før mig saa de russiske Soldater ud som gæstfrie Værtsfolk, der med et Buk bød os indenfor. En 22-aarig Delingsfører, der gik ved min Side, græd jammerligt; hvorfor han græd aner jeg ikke, enten maa det have været af Glæde eller ogsaa af Harme over at se Chancen for at blive forfremmet ryge ud i det Blaa. En lille 18—19 aarig Russer stod til venstre for Ledet og spurgte paa flydende Tysk, om de Herrer skulde skydes. En anden Russer sagde dog nej, ligeledes paa Tysk, det var blot Wilhelms gode Folk, der kom. — Skakspillet var til Ende, Taarne, Bjerge og Forskansninger var indtaget, vi var sat fuldstændig ud af Spillet. Vi var kastede mod en Mur af ildsprudende Kanoner, Maskingeværer, Bøsser og Haandgranater. Vi var bleven taget til Fange paa Grund af den opstaaede Forvirring og nu marcherede vi i taktfuld Marchkolonne bag Fjendens Front, op gik det gennem en Landsby. Endnu var jeg bleven human behandlet, men uvilkaarligt kom der Bekymringer frem ved Tanken om, hvad Tiden mon vilde bringe. Som en ny tiltrædende Regent sætter sit Valgsprog i Scepteret, saaledes satte ogsaa jeg et Ord i Højsædet: »Stol paa Gud, skærm dig mod Kulde og Sult.« Midt i Landsbyen laa et Gadekær, da vi nærmede os dette, løb det russiske Bevogtningsmandskab fra Fange til Fange, tog Feltflaskerne og bragte dem fyldte tilbage igen. Vi trængte ogsaa haardt til en Taar Vand, thi Solen stod højt og bagede ned paa os russiske Krigsfanger, som vi jo altsaa var nu. Stilling havde vi skiftet, men endnu ikke faaet »familær« anbragt foran. Jo længere vi kom op i Byen, desto større blev Flokken. »Kan du se ham derhenne,« sagde min Sidekammerat, »det er ellers en fornem Herre, men som han staar der, duer han ikke til at modtage Svin«. Jeg saa derhen. Jo, ham kendte jeg rigtignok. Det var ingen anden end vor Chef. Han stod og skrævede paa Benene og mindede mest om et spidsbuet Vindue. Før var han den befalende, nu kunde der drikkes Dus, saaledes havde Forholdene ændret sig den aarle Morgenstund den 30. August.

Indtil nu havde vi kunnet beholde vore Sager i Fred, men nu gik det ind paa en aaben Plads, hvor vi alle blev visiterede. Undertøj og Penge kunde vi beholde, men ellers tog de alt andet fra os, saasom Knive, Gafler, Ringe, Ure, Bøger og andre Værdigenstande. Mange havde ladet deres Vielsesringe ligge hjemme før de drog ud i den blodige Krig, men min Kone ønskede, at den skulde blive siddende, hvor den altid havde siddet, nemlig paa venstre Haand. Alle de Smaating jeg havde liggende rundt i Lommerne blev jeg kvit, men Ringen

saa Russerne ikke, da den sad paa venstre Haand. Jeg tænkte iøvrigt slet ikke paa Ringen før bagefter. Derimod gik det ikke saa godt med mine Penge. For en Sikkerheds Skyld havde jeg stukket dem bag om i min Frakkelomme, og da jeg senere vilde tage dem frem, var de borte. Det var en stor Skuffelse for mig. Efter denne Udplyndring gik det videre mod det uvisse, ukendte Maal. Spurgte vi en russisk Soldat: »Kammerat, hvor gaar det hen?« lød Svaret altid: »Sibiria«. Med den Fasthed og det Eftertryk de lagde i dette ene Ord, gøs det næsten i os, thi medens vi endnu var hjemme, havde vi tit hørt om den Kulde, der herskede derovre, og tilmed var det jo de forvistes Land. Hidtil havde vi haft det godt og skulde det vise sig, at Soldaten talte sandt, haabede jeg dog paa det bedste.

»Goddag Hansen, er du ogsaa kommet med til det forfættede Land?« Jeg saa mig om og opdagede vor gamle Delingsfører »ser du dem derovre, saa er det altsaa alligevel ikke helt Løgn, hvad Aviserne skriver«. Jeg maatte give ham Ret. Et helt Kompagni Soldater eksцерerede med Stokke i Haanden. Vi fulgtes nu Side om Side og diskuterede Dagens Begivenheder og vore Hjem, der snart vilde modtage et Kort, stemplet med Ordet »Vermist«. Paa denne Maade gik Tiden ret hurtigt, og da Solen gik ned i Vest, svingede hele Fangekolonnen ind paa en stor aaben Plads. Her skulde der holdes Nattehvil. Den første Dag var til Ende uden at vi havde faaet saa meget som en Bid Brød. Luften var rigtig raakold, og det var ikke mange, der følte Trang til at sove. Kammerater og Venner samledes i smaa Grupper. »Det var sandelig lige i den ellefte Time, vi modtog Post i Gaar« sagde den gamle Delingsfører, der allerede eftersaa sin Panje-Chemise i Sømmene, han havde ligesom mærket, at der kravlede noget i den. »For Pokker«, slog det ned i mig »jeg fik da ogsaa Brev i Gaar«. Var det mon ogsaa forsvundet under Visitationen. Jeg følte efter det i alle Lommer, — dem havde den tyske Soldat jo mange af. Endelig fandt jeg Brevet i en af Frakkens bagerste Lommer. I en Fart fik jeg det aabnet, jo det var fra min Kone. Først læste jeg det for mig selv. »Naa hvad skriver den Gamle« spurgte Delingsføreren, der omsider var bleven færdig med at knække Lus. Jeg gav et undvigende Svar, men han vedblev at udfritte mig. »Lad os dog ogsaa høre, hvad de skriver deroppe i det høje Nord.« Sluttelig gav jeg efter og oversatte Teksten: »Medens jeg skriver disse Linier er Flaget atter gaaet til Tops. Din Fader var ikke hjemme, da en Mand for et Øjeblik siden var

her for at tale med ham. »I har ikke Flaget oppe,« sagde han til din Moder. »Tyskerne har igen sejret.« »Nej jeg kan ikke selv faa det op,« svarede din Moder, og saa hjalp han med at faa det hejst. Manden var af den Mening, at nu faar vi snart Fred, thi Tyskerne slog alt i Grus. I Morgen sender jeg en Pakke til dig med Pølse, Kød og Flæsk og lidt af al Slags. Den maa jo ikke være for stor, — du kommer vel snart hjem paa Orlov osv.«

»Angaaende det med Freden, da tror jeg nok, at der vil slides mange Flag op før den Dag kommer«, mente Delingsføreren. »Ja og Pokker i Vold med Pølsen og Skinken, det bliver du nødt til at slaa en Streg over, endskønt jeg nok kunde have haft en Bid med til alt det Brød, vi har faaet udleveret i Dag«, bemærkede en anden. »Du mener vel til det vi ikke har faaet i Dag,« bed jeg ham arrigt af, for jeg var sulten og deraf kom det, at jeg ikke taalte nogen Spøg. Kulden overvældede baade mig og de andre, og vi skiltes for at faa lidt Varme i Kroppen ved at gaa frem og tilbage. I mine Tanker spekulerede jeg altid paa det kære Brød, Pølsen og Skinken slog jeg helt ud af Hovedet. Blodet begyndte efterhaanden at cirkulere igen, jeg blev atter varm, men følte mig baade træt og søvnig, derfor placerede jeg mig i noget højt Græs ved et Hegn paa den anden Side af Vejen. Jeg blundede ind, Søvnlen blev dog kun kortvarig, snart vaagnede jeg atter, rystende af Kulde. Min ene Side gjorde forfærdelig ondt, jeg maatte have ligget paa en Sten. Det var begyndt at dages, og jeg kikkede ned i Græsset, — intet Under, at min Side var saa øm, jeg havde nemlig ligget paa to Sten. Den ene Sten havde en besynderlig Farve og Form og ved et nøjere Eftersyn viste det sig at være et kvart Brød. Jeg vilde knap nok tro mine egne Øjne, men det var og blev et Brød. Glæden over dette Fund kan jeg umulig skildre i Ord, men et sundt Menneske, der ikke har faaet noget at spise i halvandet Døgn, kan sikkert selv tale med om saadan et Tilfælde. Kort efter kunde der hentes Te, som Russerne havde tilberedt. Teen og Brødet styrkede. Den 30. August om Morgenlen havde Tyskerne raabt, at der kunne hentes Kaffe, men de snød os alligevel, derimod raabte Russerne den næste Dag, at der kunde hentes Te, og den blev vi heldigvis ikke snydt for. Ja, nu var vi i Tedrikkernes Land. Te og atter Te.

Russerne havde god Tid. Vi gik rundt paa Pladsen, som vi vilde, ingen generede os; da fandt jeg en østerrigsk Rygsæk som jeg samlede op, stak min Skjorte og mine Underbenklæder

deri og slængede den saa op paa Ryggen. Jeg begyndte saa smaat at samle paa Værdigenstande. Klokken kunde vel være henved 7 Morgen den 31. August; vi travede frem og tilbage paa Pladsen, det var som om alle blot ønskede sig bort fra denne Elendighed, for atter at kunne blive Mennesker igen. Paa en Gang stod vi alle stille og gjorde Front mod Vejen. De russiske Kanoner var i fuld Aktivitet, og langs med Vejen marcherede et Kompagni, Soldater var det, men ikke i Bukser og Frakke med Gevær paa Nakken, derimod i Skørter og med Haaret sat op i en Knold, og med Skovl og Hakke paa Nakken, et nydeligt Dameregiment. De skulde ud paa Skansearbejde, thi nu skulde de tyske Tropper for Alvor drives paa Flugt medens Forvirringen endnu stod paa. Den kvindelige Arbejdsstyrke forsvandt vestpaa, medens vi, den fangne Hob, maatte drage mod Øst ad den brede, haarde Landevej. Kun den halve Vejbredde stod til vor Disposition. Den anden Halvdel var forbeholdt Russerne selv til Befordring af det Krigsmateriale, de havde erobret fra Tyskerne og Østerrigerne, og det var langt fra Smaating det her drejede sig om. Byen Tarnepol naaede vi ikke den Dag, men vi blev indkvarteret paa en stor Herregaard, hvor vore nye Værter serverede det første Maaltid til deres lige saa nye Gæster. Der trakteredes med Suppe, kogt paa friskt Kød, Boghvedegrød og Brød. Det var vort første Maaltid i 2 Døgn, derfor er det ikke underligt, at det smagte os fortræffeligt. Portionerne var kun smaa, de fyldte næppe den udtømte Mave, dog gjorde et Ryk i Livremmen Underværker. »God Aften, Sergent Rehbein«, sagde jeg, da jeg efter Maaltidet satte mig ned ved Siden af ham paa Latrinstantgen, hvor han sad dybt hensunken i sine egne Tanker. Han hævede Hovedet og hilste ligeledes paa mig og udtalte samtidig sin Forundring over, at min Frakke slog saa mange Folder og spurgte, om den nogensinde havde passet mig, thi saa mente han, at jeg mindst havde tabt 50 Pund i Felten. Jeg beroligede ham med, at saa slemt var det nu ikke, men skulde vi blive ved med den Kost, vi nu fik, vilde det sikkert ikke vare længe før det kom saa vidt. Vi fulgtes ad hen til en Vognport, hvor vi rodede os ned i en Dynge muggent Halm, som vistnok var benyttet endda nogle Gange, før vi opdagede det. Døren var saa utæt, at Vinden i Forening med Lusene havde deres Sjov med at holde os vaagne. Vort Linned kunne vi ikke faa vasket og der var ikke Tale om at tænke paa Badning, blot af Sted, altid paa Valsen, altid paa Rejse, vort Maal Sibirien var jo langt borte. Vi hørte Støj og Raab udenfor, det maatte atter

være Dag. Porten blev skubbet op, og vi saa, at der blev udliveret Te fra nogle store indmurede Kedler. Den sidste Taar blev brugt til at jævne Skidtet i Ansigtet med. Nu marcherede vi triumferende mod Tarnepol, vi længtes efter at komme med Toget og opleve noget nyt. Henimod Middag marcherede vi ind paa Byens Kaserne, hvor vi hurtigt fandt os en Hvileplads paa nogle nyvaskede Brikser, men hvorlænge har en Slave Lov til at hvile? — Vi var trætte og snart blev vi atter kommanderet op, ud i den brændende Sol. Hvad skulde vi mon her i Byen? Det var en Misforstaaelse. Atter travede vi igennem Gaderne, hvor Jøderne stod langs Rendestenen og falbød deres Varer. Hvor ligetil var det ikke for dem, der havde Sult, men dog Penge paa Lommen, jeg derimod maatte nøjes med at se til. Der kom en Vogn rullende, den vilde igennem. Marchtempoet sagtnedes, Vagtmændene raabte og svingede deres Hundepisker igennem Luften. Standsningen blev af dem, der havde Finanser benyttet til Indkøb af Brød og deslige. Opholdet varede længe, hvorfor Vagtmændene uddelte Piskeslag, men herved opstod der Forvirring, Bordene rendtes over Ende, de forskellige Varer trillede ud paa Gaden. Jøderne skældte ud og brugte Hals, Piskene kom atter i Sving, og Slagene raslede ned over deres Rygstykker. Paa Grund af denne Tumult fik jeg to Rundstykker.

Naar jeg før Krigen tit og ofte var gaaet over Grænsen mellem Tyskland og Danmark, havde jeg altid en Fornemmelse af, at jeg gik ind i noget andet, noget ganske Nyt, og samme Følelse gik igen gennem mig, da vi ved Aftenstid overskred den russiske Grænse og gik ind i Zar Nikolaus Rige. Her blev der gjort Holdt og en stor Hob nysgerrige var kommet til Stede. Det var Hærskue. De gloede paa os, som om de aldrig havde set saadanne Folk før. Mest Interesse vakte jeg og en anden Kammerat, vi var nemlig kommet af Sted i Pikkelhue hvorimod de øvrige alle gik med Felthue. De økonomisk bedst stillede af Befolkningen bød indtil 5 Rubler for en Pikkelhue, men jeg syntes dog ikke om at rejse barhovedet til Sibirien. Min Kammerat slog straks til og solgte sin Hue for de 5 Rubler. Nu var jeg den eneste, der bar Pikkelhue, og hvor vi end kom hen, pegede Befolkningen altid paa mig. De 5 Rubler min Kammerat modtog, var mange Penge, for et Et-Pundsbrød (400 g) kostede kun 3 Kopeker.

Omsider blev jeg led og ked af at blive betragtet som et vildt Dyr i Zoologisk Have og skruede derfor alt det Messing af Pikkelhuen som var anbragt derpaa. Hen paa Aftenen fik vi Nat-

logi i en Lade tilhørende en stor Hørregaard. Portene lukkedes op og vi blev drevet ind som en Hyrdedreng jager en Flok Faar ind. Sorte Faar var vi, sort var det udenfor, men endnu sorte var det dog inde i Laden, hvilket bevirkede, at ingen kunde udsøge sig den bedste Plads, men smed sig ned paa den Plet, hvor han stod. Lejet var blødt, og da Solen den næste Dag bagede vor Krop, skallede Munderingen af. Ja, Solen skinnede allerede, da vi traadte ud fra det mystiske Leje, og med en lille ubetydelig Slat Te i Maven gik vor Vandring videre. Livremmen blev strammet endnu et Hul ind for at Bukserne ikke skulde glide ned om Anklerne. De, som var i Besiddelse af noget Rygemateriale, søgte paa den Maade at jage den sidste Rest Sult bort, som Indsnævringen af Mavesækken efterlod. Tændstikker var blevet en hel Luksusgenstand, men her kom de smaa Brændglas, vi havde købt i Sønderborg, os til gode.

Samme Dag, den 2. September Klokken 2, naaede vi endelig det første Bispisningssted af »Røde Kors«. Her fik vi Mad, som bestod af Hvidkaalssuppe, en Bid Kød og et Stykke Brød. For dem, der havde Penge, var der Brød nok at købe, men hvor galt jeg endog endevendte mine 7 Lommer, fandt jeg ingen Penge. Da faldt det mig pludselig ind, at jeg en Dag havde laant en Kammerat 60 Pfg. Jeg opsøgte ham, og var saa heldig, at han virkelig var i Stand til at betale. De 50 Pfg. ofrede jeg paa et dejligt hvidt Hvedebrød, der stillede min Sult. Det hvide Brød blev spist med en Fødselsdagstanke, nu var Brødet fortæret og min Pengebeholdning skrumpet ind til 10 Pfg. Dog havde jeg endnu en Værdigenstand i Behold, nemlig min Guldring.

»Held og Lykke dig ledsage«. Ja, hidtil kunde jeg sige, at jeg havde haft mere Lykke end Forstand, men nu saa det unægtelig ud til, at man skulde vansmægte af Sult og Tørst og anden Elendighed. Min sidste 10 Pfg. gav jeg Dagen efter ud til et haardkogt Æg. Det var med stort Besvær, at jeg fik dette Æg købt, thi Konen, der solgte det, vilde ikke modtage tyske Penge, kun ved en Vagtmands Assistance fik jeg hende bevæget til Handelen. Om Konen eller jeg har gjort den bedste Handel, ved jeg ikke. I min Mave fandt det russiske Æg Vej til ny Kraft, men om den tyske Mønt har fundet videre Anvendelse, tvivler jeg i høj Grad om. Kaalsuppe, Kød og Brød fik vi igen om Aftenen, men atter i alt for smaa Portioner. Passerede vi en Kartoffelmark, blev der fra Vagtmandskabets Side ikke sagt noget til, at vi rodede nogle Kartoffler op af Jorden og tog dem med, naar bare vi

ikke sakkede bag ud. Kommen til Bestemmelsesstedet, hvor der skulde overnattes, blev Kartofflerne stegte i Ildens Aske, eller ogsaa kogte. Bedst smagte de, naar de var stegte i Asken, men der gik til Gengæld ogsaa en hel Del til spilde ved denne Behandling. Paa Indmarchen til en By den syvende Dags Aften efter Tilfangetagelsen kørte et russisk Militærtog forbi os. Soldaterne i Toget vinkede til os med Huen, og vi gjorde til Gengæld det samme. Herover blev adskillige af Kammeraterne vrede og lovede os alt andet end godt, naar vi kom hjem til Jul. Nu skimtedes Byens Tage tydeligere, og vi kom forbi en Mængde Huse, der nærmest lignede Magasiner og Depoter. Denne Teori viste sig at være rigtig. Fangetransporten blev dirigeret mod et stort Bygningskompleks, som viste sig at være en Kavalleri-Kaserne. Denne Aften og de efterfølgende Dage blev de rummelige Hestestalde vort Herberge, og selve Brostensbelægningen i Baasen vort Leje. Midt i Bygningskomplekset rejste selve Kasernen sig, en rødstensmuret 3 Etagers Bygning, hvor de fangne tyske Officerer havde til Huse. Atter stod der Kaalsuppe paa Spisesedlen, men denne Gang skulde vi alligevel se noget nyt. Et Par Soldater kom slæbende med nogle Sække, der var fyldt med tørret Brød, og dette Brød blev derefter delt ud mellem os Fanger. To Hænder fulde af dette tørrede Brød var en Dagsration til hver Fange. Det var et udmærket Tidsfordriv fra Morgen tidlig til Aften sent at tygge paa disse Skorper Rugbrød. Man kunde næsten tygge sig sulsten, og i mine Tanker spekulerede jeg allerede paa Dagen i Morgen, hvor man igen kom i Berøring med Befolkningen, muligvis kunde der faas lidt mere Brød eller andre gode Sager. Der blev gaaet til Ro. Vagtposten stod ved Døren eller patrullerede frem og tilbage. Hvor er Skæbnen dog lunefuld.

I Fængsel som Spion

Som Uskyldig i Fængslet jeg havner.
For lettere at gaa,
Et Par kraftige Skub i Ryggen jeg faar!

PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN

AF HANS HANSEN, OKSBØL

FRA LYØ'S KYST
TIL
URAL BJERGENE

Som Krigsfange i Rusland

Som Flygtning (Arrestant) staar jeg mellem Kosakkerne

Hvordan staar det til i Tyskland?
Har I Brød nok?
Har I mange Kanoner?

Eftertryk forbudt
Biblioteksudlaan forbudt

7. Hæfte

Indledning til 7. Hæfte.

Efter at have været borte fra min Afdeling i nogle Dage, havde et Stormangreb bragt Russerne paa Flugt. Jeg kom nu tilbage til mine Kammerater og deltog i Forfølgelsen af Fjenden. Herunder kom vi dog for langt frem, og ved et Modangreb taget til Fange og ført bag den russiske Front.

* * *

I Begyndelsen af Krigen bevogtede jeg Civilfanger med skarpladt Gevær. Nu var det lige omvendt, jeg var selv Fange og fik endda kun en ringe Forplejning, det var rent ud sagt Sulteføde, selv om der laa et 3 eller 4 Punds Brød foran mig, som en Kammerat benyttede til Hovedpude. Jeg var sulten, blot et lille Stykke Brød og jeg vilde være tilfreds. Forsigtigt strakte jeg Haanden ud, mine Fingre berørte Brødet, men Kammeraten var endnu ikke falden i Søvn, han sprang op, skældte godt ud og lagde sig derefter atter til Rette. Den gik altsaa ikke, derfor drejede jeg mig en Gang rundt og slumrede ind. Lyset fra Lampen skinnede lige ind i Øjnene paa mig, og efter en lille Stunds Forløb var jeg atter vaagen. Til alle Sider hørte jeg en højlydt Mumlen og saa, at de fleste af Kammeraterne var paa Aflusningsarbejde. Natten faldt mig noget lang, og jeg begav mig udenfor. Herude havde Vagtposterne ligeledes travlt med at vandre frem og tilbage. De mange indkvarterede tog sig en kærkommen Udflugt til en vel overbygget Kæmpelatrine, hvor Mand og Mand imellem fortalte de sidste Nyheder, de saa kaldte Latrine-Paroler, som dog mangan en Gang viste sig at være sandfærdige nok. Vejret var godt, og da jeg ikke følte Trang til videre Søvn, gik ogsaa jeg til det omtalte Sted. Lampen var gaaet ud, men paa Stemmerne kendte jeg den ene og den anden og gav mig i Snak med dem. »Det var ellers en ordentlig en han fik, ham Leutnanten, der plagede os saa nederdrægtigt bag Fronten, fordi nogle af os ikke titulerede en Underofficer paa tilbørlig Maade«, blev der sagt. »Hvordan det«, spurgte jeg. »Jo, ser du, vi havde dog svoret paa, at han nok en Gang ved Lejlighed skulde faa en velfortjent Dragt Prygl og forleden kom Chancen. Under Panikken den 30. August.

hvor alt var Forvirring og Kompagnierne blev blandet imellem hinanden paa Slagmarken, og just som Russerne kom imod os, smeldede der et Kolbeslag mod Leutnantens Hovede, saa Blodet sprøjtede ud af Næse og Mund, — han blev borte, vi saa ham ikke mere.« »Ja, jeg kom saamænd godt fra det hele, thi jeg var for ivrig i Tjenesten Aftenen forud og kom for langt frem«, bemærkede jeg. Lidt senere sagde jeg: »Vi mangler da en af vore Landsmænd, hvad er det nu han hedder, det kan jeg ikke erindre.« »Aah, du mener ham den høje, ja Navnet kan jeg heller ikke huske, men han blev gennemboret af 3 Bajonetter.« »Ja det var sørgeligt«, hørte jeg en Stemme hviske.

Luften blev efterhaanden kølig og vi gik 3 Mand stærk ind i Hestestalden og lod andre passiare videre paa Latrinen. Med denne lille Natudflugt gik Tiden, men Sulten blev, hvor den var. Der var dog intet andet at gøre end holde Turen ud til Middag. Vor Afdeling var den første, der hentede Mad. Maden blev fortæret, Brødet ligesaa, og alligevel var vi stadig lige sultne. Selvfølgelig var der nok at købe, men for at købe skulde der bruges noget, der hed Penge, og dem var jeg desværre ikke i Besiddelse af. — Glipper det ene forsøges noget andet, saadan er det her i Livet, — det er Livets Gang. Jeg sneg mig ind i en anden Afdeling og gjorde det samme om igen. Dog siger et Mundheld, at alle gode Gange er tre, derfor prøvede jeg ogsaa for tredie Gang, men nu kom jeg af en bestemt Grund i Tanker om at opspare Brødet til senere hen, og Suppen gav jeg en Ungarer, der satte et helt fornøjeligt Ansigt op, da jeg hældte min Suppe over i hans Skaal. Han saa endnu engang paa mig og spurgte om jeg var syg, hvilket jeg dog med rolig Samvittighed kunde svare benægtende paa. Nu følte jeg mig lige saa mæt, som havde jeg siddet hjemme ved de alsiske Kødgryder og skovlet i mig. Tredie Afdeling forlod Køkkenet, de skulde helt over paa den modsatte Side af Kasernepladsen. Jeg vilde atter afsondre mig fra disse Majarer, men en russisk Vagtpost fik Øje paa mig og jagede mig ind i Afdelingen, efter først at have skældt mig ud for den tyske Djævel. Jeg prøvede endnu engang paa at undslippe, men nu blev Vagtposten gal og skar Tænder, slog ud med Kolben, dog uden at træffe. Der var intet andet at gøre end at følge med ind i tredie Afdelings Kvarter. Det hele forekom mig saa besynderligt for, Tankerne dukkede op i mig, jeg var landet iblandt Vildgæs, thi rundt omkring mig lød det »kvak kvak«, i det mindste i mine Øren. Jeg gik rundt imellem alle disse Majarer og omsider fandt jeg da en, der kunde lidt Tysk. Han for-

klarede nu Vagten, hvordan Sagerne stod til, og jeg fik Lov til at gaa.

Det var bleven Aften og Størsteparten af mine Kammerater sov allerede, da jeg traadte ind i Hestestalden. Min Plads fandt jeg tom, og snart sov ogsaa jeg ind og drømte om Livets Goder og Herligheder. Den paafølgende Dag havde jeg tørret Brød, som der ikke blev sparet paa, i stor Maalestok. Mange var de misundelige Blikke, der hvilede paa mig fra dem der maatte nøjes med de daglige Rationer.

Jeg kunde saa udmærket godt tænke mig at lave dette Fif om igen, men denne Dag lod det sig ikke gøre, da min Afdeling først skulde hente Maden tilsidst, og ligeledes den næste Dag. Det var som alt i Verden rottede sig sammen imod mig, thi min bedste Ven, der havde Penge paa Lommen og af hvem jeg tit havde modtaget en Skive Brød, sagde ogsaa nej. Bebrejde ham noget herfor kunde jeg ikke, enhver var sig selv nærmest, og hvem vidste, hvornaar det hele blev bedre. Det blev snart Smalhals for dem alle, det kunde man se paa Blikkene.

Af de Dage, der laa bag os, havde jeg gjort den Erfaring, at Gæstfriheden var stor blandt Befolkningen, det gjaldt blot om at komme i Berøring med den. At prøve Lykken, den Tanke fæstnede sig mere og mere i mig, jeg vilde gaa paa Eventyr paa egen Haand. Naturligvis var Egnen og Sproget mig fuldstændig fremmed, men Sulten, den nagende Sult drev mig. »Nu eller aldrig«, bankede det i min Hjerne, da Mørket havde lagt sit Slør over Kasernen. Ja, nu eller aldrig. Jeg smed Rygsækken op paa Ryggen og gik lige forbi Vagtposten, der ikke fandt noget mistænkeligt ved min Opførsel, endskønt jeg havde alle mine Sager med. — Som Udfaldspunkt havde jeg valgt Latrinen, saa derhen styrede jeg min Gang. Det blev mørkere, nu var Tiden inde. Jeg spejdede rundt omkring, lyttede, — en Sky dækkede Maanen, saa af Sted fra Kammerater og Venner uden nogen som helst Afsked, uden at sige et Ord. Bag Latrinen lagde jeg mig ned, Ørerne spidsedes, alt var roligt. Paa Hænder og Fødder indledede jeg Offensiven ud over Marken. Mine Knæ blev ømme, Fugtigheden mærkedes, og jeg troede, at mine Hænder var helt hudløse. Jeg laa stille, lyttede, alt omkring mig henlaa i dybeste Stilhed, kun inde fra Byens Gader hørtes der Vognrumlen. To hundrede Meter var tilbagelagt, jeg laa i en ophøjet Mark, alt var mørkt. Langsomt og forsigtigt rejste jeg mig op, Orienteringstanken fandt Vej til min Hjerne, men om jeg skulde til højre eller venstre, eller lige ud, besvaredes altid med et stort Spørgsmaalstegn. Langt

ud til højre kunde jeg høre Bilers Tuden og se deres skarpe Lys; der maatte den store, brede Landevej være, men den vilde jeg helst eller saa vidt muligt undgaa. Altsaa lige ud ad den pløjede Mark. Det var en tung og trættende Gang. Da, med et følte jeg fast Bund under Fødderne. Jeg gik til højre, saa til venstre, men Bunden var lige fast over det hele. Jeg tog et Skridt fremefter og landede i en Fordybning, snublede og faldt over noget, som jeg antog for en Sten. Jeg rejste mig, stod stille og tænkte mig om. Da bortjog Maanen alle de sorte, truende Skyer og et Hav af Stjerner tittede frem. En Bøn i det stille, Synet klaredes, og jeg kunde skønne, at jeg stod paa en smal Markvej, der førte fra venstre til højre. Som et smalt sribet Baand paa et stort Stykke Tøj, laa Vejen der og adskilte to Marklængder. Jeg slog ind ad Vejen til venstre, som først syntes at løbe vinkelret med Hovedvejen, men nu slog den en Bue saa den kom til at løbe parallelt med denne. Et Stykke lige ud, da bøjede den atter af og jeg brasede lige ind gennem en Bondegaard. Forskrækket stod jeg stille. Bygninger til alle Sider for Gaardspladsen og i Midten en stor Græsplæne ellers var det øvrige, som jeg syntes, alt brolagt. Ved de jernbeslaaede Støvler jeg havde paa Benene, fremkom en skrattende Lyd for hvert Skridt. Det vakte ogsaa straks Uro i den store, slumrende Bondegaard. Jeg gjorde alt, hvad der stod i min Magt for at vandre lydløst, jeg stod stille. Paa Rækværket omkring Plænen hang der fuldt af nyvasket Linned. Tanker kom op i mig, men jeg slog dem lige saa hurtigt til Side. Stalddøren stod aaben og jeg kunde høre Svinenes Snorken. Det var nu ikke saa slemt, at Svinene sov, men nu begyndte en Flok Gæs, der laa paa Plænen, at røre paa sig og give Hals. Det var heller ikke det værste, nej, Lænehunden raslede med Kæden og gæde i et Væk. Nu satte jeg det lange Ben foran, thi jeg fandt det raadeligst at forsvinde inden selve Gaardmanden blev vaagen og viste sig paa Arenaen. Skyndsomst fortsatte jeg min Gang, men jeg maatte igen ud paa aaben Mark. Vejen var ikke til at finde mere, formodentlig hørte den op ved Gaarden. Jeg brugte mine Ben saa godt som muligt hen over den ujævne Mark, og pludselig stod jeg stille. Foran mig laa en stor sort Flade, der viste sig at være Vand. Jeg prøvede Vandkanten med mine Ben, det blev straks dybt, og jeg saa nu, at det var en hel Sø. Hvorvidt denne Sø strakte sig til venstre, var mig en Gaade, derfor til højre, hvis jeg vilde fortsætte. Et Øjeblik stod jeg stille og lyttede. Paa den anden Side af Søen hørte jeg Støj som af Mennesker, Vogne og Heste

og det var med min bedste Villie umuligt at begribe, hvad det kunde være. Jeg hørte tydeligt Mennesker tale, Heste trampe og Vogne rumle. Til højre for mig laa Landevejen, og hvor nødig jeg end vilde, blev jeg dog nødsaget at betræde den, thi Sumpen blev ved lige ind til Vejen. Saa fulgte jeg da Landevejen, der maatte vel komme en By omsider, hvor gæstfrie Mennesker vilde stille min Sult og Tørst. Bil efter Bil susede forbi mig, de havde et fjernere Maal for Øje. Mange Gange maatte jeg kaste mig ned paa Grøftekanten for ikke at blive set af de aarvaagne Chauffører, thi en Germanski kunde nok vække Opsigt paa en ensom Vej. Jeg naaede en Landsby, hvor Lysene skinnede ud af hvert et Hus, her maatte der da være Brød eller andre spiselige Ting at faa. Med dette Maal for Øje kiggede jeg ind ad Vinduerne i et Hus. Da der ikke var Gardiner for Vinduerne, var Stuen meget nem at overse ved Hjælp af Lampens Lys, som stod midt paa Bordet i Stuen. Til min store Forbavselse var Huset fyldt med Soldater. Nogle stod op, andre sad ned og et Par Stykker laa udstrakte paa Sovebænken. Tilsyneladende havde de et fornøjeligt Emne at diskutere om, for de saa alle hen mod to Kvinder, der stod paa Dørtærskelen ud til Køkkenet, og af og til kom der en kraftig Lattersalve efterfulgt af Grimasser og skæren Ansigter. Jeg forsøgte nu at udspionere det næste Hus, men det gav samme Resultat. Saa gik jeg længere ind i Byen. En lille Hund kom farende ud fra en Gennemgang mellem to Huse, ih, hvor den gav Hals; formodentlig havde den ogsaa kunnet se, at jeg ikke var som de andre, men var en Germanski, thi Hunde er jo som bekendt kloge. Den kom saa tæt hen til mig, som tænkes kunde og før jeg endnu selv var klar over, hvad jeg gjorde, havnede min højre Støvle midt i Køterens Planet. Den for hylende af Sted, vistnok med Halen saa langt mellem Bagbenene, som den kunde komme. »Saa«, tænkte jeg, »nu har du da gjort ondt værre«, men alt forblev dog roligt. Nu listede jeg hen til et tredje Hus, ja, det sidste Stykke næsten paa Taaspidserne. Her sad Vinduerne lidt højere, men ved at staa paa Tærne og strække Halsen lidt, kunde jeg overse den lille tarvelige Stue. Langs med Ydermuren, hvori Vinduerne sad, stod et Bord med en Stol for Enden, desuden stod der ved Væggen modsat Døren en Sovebænk og midt paa Gulvet stod to Kvindfolk, den ene lidt yngre end den anden. Ansigtstrækkene forraaede, at det maatte være Moder og Datter. Der som jeg vilde have noget at spise, skulde det være her hos de vistnok fredelige og gæstfrie Kvinder. Tre Trappetrin op, og

jeg stod ved Indgangen, som stod halvt aaben. Et Skridt over Tærskelen og Forstuen var betraadt. Maalet, at faa noget at spise, var snart naaet, Tæppet skulde blot løftes op og Forestillingen kunde begynde. Sulten vilde blive bortjaget, ja, hvem ved, maaske kunde der blive lidt til overs til i Morgen og i Overmorgen. Min Haand hævde sig til Slag, men kun den ene Finger faldt næsten lydløst mod Døren. Alt forblev roligt. Da gjorde jeg det om igen, men en lille Smule højere, og da hørte jeg en Stemme indenfor, men hvad den sagde, forstod jeg ikke, derimod sagde min Erfaring mig, at det maatte betyde: »Værsgo', kom ind«. Jeg aabnede Døren og traadte ind. Som tysk Soldat stod jeg nu midt i et russisk Hjem som falden ned fra Himmelen, lige overfor to skrækslagne Kvinder. At de ved min Tilsynekomst, der skete saa pludseligt, blev forskrækkede, kan vel nok tænkes, men efter at have gjort dem opmærksomme paa, hvad mit Ærinde gik ud paa, blev de helt flinke og fik Munden paa Gled. »Kuschei nade Pan«, sagde den ældste. »Da, da«, svarede jeg. Det russiske Sprog havde allerede fundet saa meget Indpas hos mig, at jeg vidste hvad »Kuschei« betød og at »Da« betød »Ja«. Den efter min Mening ældste af Kvinderne forsvandt ud gennem en Dør, vistnok Køkkendøren og bragte mig lidt senere et Fad Grød med Mælk samt en Ske. Den anden Kvinde pegede med et »Særdis Pan« paa Stolen foran Bordenden og bad mig spise lystig væk. Nogle Skiver Rugbrød lagde de ogsaa hen til mig, og nu kan det nok være, der kom Fart i Foretagendet med at skovle Grød, Mælk og Brød ind.

I Kosakkernes Vold.

Døren gik op, og ind traadte to Kosakker med Kasketter paa Snor, hængende fast paa en Haartot paa deres Hoveder, lig en Tot Uld paa et klippet Faar. Havde Kvinderne faaet en Forskrækkelse, da jeg traadte ind, var Forbavselsen heller ikke mindre hos Kosakkerne, da de saa en tysk Soldat sidde for Bordenden i et Hus bag den russiske Front og spise Grød og Brød. Uvilkaarligt blev de staaende ved Døren, det var i allerhøjeste Grad et uventet Syn for dem. Forbavselsen var stor for Kosakkerne, men endnu større var Forskrækkelsen hos mig, da jeg saa dem. Det var som om den sidste Skive Brød havde forvandlet sig til Bly i min Hals, og der sad den nu og trykkede. Man havde jo hørt saa meget om Kosakkernes Bedrifter. Kosakkerne var dog meget flinke og humane overfor mig, de bad mig endog uforstyrret spise videre, men min Sult var fuldstændig fejtet bort. Da jeg ikke vilde spise mere,

traadte de helt hen til mig, lagde Haanden paa min Skulder og lod mig forstaa, at jeg skulde følge med. De underligste Tanker fløj gennem mig, og jeg prøvede i min Fortvivlelse at forklare dem, at jeg var syg, endskønt jeg for ganske kort Tid siden havde siddet og spist med en glubende Appetit. Ak ja, her var det atter Sproget det kneb med, thi hvor tit og ofte jeg end sagde »Marot« (»syg« paa ungarnsk), blev de dog ved med at svare, at jeg trængte til Søvn (»Spat«), og bare skulde følge med.

Jeg rejste mig gav Kvinderne et Haandtryk, takkede dem for deres Gæstfrihed, og med et »Lev vel og paa Gensyn« forlod jeg, i Ledtog med Kosakkerne, dette Hus. Jeg skulde gaa midt imellem Kosakkerne, som begge var et helt Hoved højere end jeg, saa jeg gik som en lille Dreng mellem to Voksne. Vi gik akkurat den samme Vej, som jeg var kommen, i hvert Fald et Stykke Tid, hvorefter vi bøjede af til højre, og nu blev Gaaden løst. Jeg havde jo hørt Støj og Rumlen af Vogne, da jeg rykkede ud, og nu viste det sig, at Larmen hidrørte fra et Kosakregiment, der under Krigen var stationeret paa et her værende Teglværk, som dog var sat ud af Drift. Det Vand, jeg før var stødt paa, viste sig at være Lergrave, hvorfra der var taget Ler til Stenfabrikationen, men under Krigen var de løben fulde af Vand som følge af Teglværkets Indstilling. Indtil nu havde jeg stadig baaret min Vielsesring paa Fingeren, da jeg besluttede at gøre alt, hvad der stod i min Magt, for at beholde den. Med dette for Øje tog jeg undervejs Ringen af Fingeren og stak den ned i min Vestelomme. En Æske Tændstikker gik samme Vej, og jeg bildte mig ind, at nu var de to Ting godt gemt. Det var jo min Kones Ønske, at Ringen skulde følge mig i Krigen. Om hun har tænkt sig noget med det, kan jeg ikke sige, men som Situationen for Øjeblikket laa, kunde Ringen maaske frelse mig for Sult og alskens Kvaler.

Teglværket var et stort Komplex af Bygninger. Først gik det lige ud, derpaa til højre, saa til venstre og vi tog Retning efter en stor Lade, som efter min Mening benyttedes til Opstabling af Sten, der ventede paa Ovnens Varme. Som jeg fik at se, blev den nu benyttet til Hestestald, thi vi gik lige ind mellem to Rækker Heste, der tilsyneladende stod og gumlede paa deres Foder. Midtvejs i Laden havde Vagten sit Sæde og til denne blev jeg overgivet som Arrestant. Vagtmændene sværmede om mig som Krager om et Aadsel. Alle var interesserede i denne løjerlige Germanski, der bar en saa famøs Hovedbeklædning. Tilfældigvis kunde en af Vagtmændene tale Tysk.

Han var fra Byen Lodz i Polen og det lavede lidt op paa mig thi nu kunde jeg da i det mindste gøre mig forstaaelig med ham. Vi sad i fortrolig Samtale paa hver sin Bænk og Manden fra Lodz spurgte mig ud og oversatte det derefter paa russisk til de andre, som spændte hørte efter. De nikkede til hinanden, pegede paa min Mundering og mine Støvler, men mest af alt var det dog min Hovedbeklædning, der stak dem i Øjnene. Efterhaanden prøvede de alle at bære den paa deres Hoveder, og de morede sig akkurat lige saa meget, som en Flok Børn paa en Legeplads. Den faldt dem nemlig alle ned om Ørerne. Jeg havde altid syntes, at jeg talte temmelig godt Tysk, men min Dialekt maa have været afvigende fra andre Egnes, for Vagtmanden spurgte, hvordan det kunde være, at jeg ikke talte saadant som alle andre Tyskere gjorde, han før havde talt med. Jeg forsøgte at klargøre ham dette, men her var alt forgæves. Nordslesvig var jo ingen Verdensdel, det var kun et lille Stykke af et stort Rige, som umuligt kunde sigtes fra i en russisk Hjerne. Saaledes gik en lille Tid endnu, da var Diskussionen til Ende, og vi kunde gaa til Ro. Lige over Vagten, i to Meters Højde, fik jeg anvist et Leje paa en Platform. Op paa en Bænk, en Fod paa en Vagtmands Skulder, og jeg laa paa mit ikke just helt bløde Leje.

I lange Tider havde jeg været fornedret, ligget i Skyttegrave, paa Eng, paa Mark, i Lader og Stalde, i Avner og Halm, men denne Aften laa jeg paa et ophøjet Sæde med en Livvagt neden under. En underlig Tanke at være i Kosakkernes Vold. Blødt var Lejet ikke, men paa Grund af de mange Heste og den ringe Højde fra Loftet, var det meget varmt, saa her kom Kulden ikke til at genere mig. Endskønt jeg lagde alle de bløde Genstande, jeg havde paa mig, under mit Hoved, vilde Søvnens dog ikke indfinde sig, thi der var noget der stadig tumlede rundt i min Hjerne, nemlig Spørgsmaalet: »Hvad vil Tiden bringe?« Stalden, som jeg nu vil kalde den, var hele Natten igennem oplyst af Petroleumslygter, som kun kastede et mat Skær ud i Rummet, men dog saa stærkt, at det kunde aftegne Skyggen af en Skikkelse, der kom nærmere og nærmere. Nu standsede den neden for mit Leje, det var en russisk Officer. Op af Lommen tog han en Notitsbog og begyndte at udspørge mig paa flydende Tysk. Jeg havde længe regnet med at blive udspurgt, derfor havde jeg ogsaa lagt en Række Svar til Rette paa det, jeg mente, jeg vilde blive spurgt om. Spørgsmaalene kom, som jeg havde ventet, og Svarene kom lige saa hurtigt som han spurgte, og da han til sidst spurgte, om alt, hvad jeg

havde svaret, var sandt, kunde jeg roligt svare: »Jawohl Herr Hauptmann!« Jeg kom lige til at tænke paa, at »naar Enden er god er alting godt«. Nu saa han op til mig som vilde han sige: »Mange Tak for Oplysningen«. Saa stak han atter Bogen i Lommen, sagde Godnat, drejede om paa Hælen og forsvandt i samme Retning, han var kommen. Der gik en rigtig Lettelse gennem mig, den første Tørn var overstaaet, men alligevel vilde mine Øjne ikke lukke sig, der var nemlig noget, jeg skulde befries for, og det var: »Ud af Kosakkernes Vold!«

Tankerne var dog ikke ene om at frarøve mig Søvnens, nej alle de Heste, der stod her i Stalden, bidrog i allerhøjeste Grad til at bortjage Søvnens ved at lave en enorm Spektakel. Jeg saa ikke stort andet til Hestene end Bagrumpen og en viftende Hale, som af og til ledsagedes af en Vrinsken og et Slag mod Bejlingen, saa jeg kunde sige som Digteren sagde: »Vildtet i Skoven sig yndigt beteer, og Hestene vrinsker med Halen!« Staldvagten havde travlt med at løbe op og ned ad Mellemgangen og under Raab og Eder at uddele Piskeslag til de Dyr, der havde det fortjent.

En søvnløs Nat er som bekendt lang og ubehagelig, men Kosakkernes tidlige Opvaagnen hjalp til at forkorte den mig saa angstspændte Tid. Klokken 4¼ blev der blæst Reveille og snart var alle Kosakker i Færd med at strigle Heste. Ogsaa selve Stalden maatte renses for Gødning og deslige og efter en grundig Fejning var Stalden klar til at kunne forevises den tjenestgørende Vagtmester. Al denne Staldtjeneste blev ledsaget af en Snakken og Hvirken, hvor jeg mellem Ordene særlig gav Agt paa Ordet »Germanski«. De øvrige Ord maatte jeg gætte mig til og maaske har jeg ogsaa gættet rigtigt, thi kort Tid efter afløste en lille Klynge det Mandskab der stod posteret neden for mit Leje. De havde alle deres Strigle og Kadetske i Haanden og sendte stirrende Blikke op til mig paa mit op-højede Sæde. Enkelte stillede mig nogle Spørgsmaal, som jeg dog af en bestemt Aarsag ikke besvarede. Omsider var Staldtjenesten til Ende, Hestene stod blinkende blanke, gumlende paa deres Foder, medens Soldaterne vaskede sig i det Vand Hestene havde levnet. Et Øjekast i Spejlet, en hurtig Feltfrieure og saa af Sted i Huj og Hast, men snart var de atter tilbage igen. I den ene Haand et dampende Kogekar indeholdende Te, i den anden en eller to Bulki (store Rundstykker) eftersom deres Portemonnaier havde tilladt dem. Ogsaa Vagtmandskabet hentede Te og hvad Maven ellers begærede. Det kan ikke andet end siges, at det var med vedmodige Blikke,

jeg saa ned paa dem, men saa snart den tysktalende var færdig med at spise, spurgte han, om jeg ogsaa vilde nyde en Taar varm Te, hvilket jeg ikke afslog. Da jeg kom ned, rakte en mig en Kop, en anden skænkede Te, en tredie stak mig en Bulki, der var fyldt med Svedsker, en fjerde Mand gav mig ligeledes en Bulki, der var fyldt med Kvark. Saaledes blev det ved, jeg fik endnu tolv Stykker Terningsukker og jeg var allerede mæt, da der til syvende og sidst kom en Humpel Brød paa tre Pund. Ialt drak jeg tre Kopper Te, men Trepundsbrødet stak jeg i min Rygsæk til Sulten atter vilde indfinde sig. Nu blev Mundtøjet atter sat i Funktion, vi sad saamænd helt fredeligt og gemytligt sammen paa Briksen, da en Ordonnans traadte ind med Ordre til mig om at komme udenfor. Mine Sager blev pakket sammen, kastet paa Ryggen og snart stod jeg udenfor mit Natteherberge. Her stod den samme Officer, som havde taget Rapport over mig om Natten, endvidere stod der en hel Flok Kosakker. Jeg stillede mig hen foran Officeren i tre Skridts Afstand, slog Hælene sammen og hilste, som jeg som tysk Soldat var pligtig at gøre. Officeren vinkede af og spurgte, om jeg havde sovet godt om Natten. Det havde jeg jo ikke, men jeg svarede dog hurtigt ja. »Hvordan staar det til i Tyskland?« spurgte Officeren. »Saavidt mig bekendt staar det godt til,« svarede jeg. »Har I Brød nok? Har I Kanoner nok?« »Jeg er kun en almindelig Soldat og ved ingen som helst Besked om saadanne Ting!« »Deri har De fuldstændig Ret, men har De nu ogsaa drukket Te og spist Brød?« Denne Gang blev mit Svar atter et højt »Ja«. Jeg kunde gøre det med en rolig Samvittighed, for jeg var mæt som aldrig før. »Nuvel,« sagde Officeren, »der staar en lang Rejse foran Dem, vil De ikke have noget Brød med?« Hertil kunde jeg næsten ikke andet end sige »Ja«, og øjeblikkelig gjorde Officeren en Armbevægelse og sagde noget til Kosakkerne. Af Talen begreb jeg kun to Ord »Kammerat« og »Germanski«. Straks løb tre, fire Stykker af dem, der stod nærmest, ind og vendte hurtigt tilbage med mere Brød end min Rygsæk kunde rumme. I et Lommetørklæde maatte jeg anbringe alt det Brød, som ikke kunde være i Rygsækken. Officeren tog nu en Seddel ud af Lommebogen og gav den til en gammel fuldskægget Kosak. Jeg var Fange, paagrebet som Desertør, nu Arrestant. Som saadan gik jeg nu Side om Side med Kosakken, der vistnok havde et daarligt Ben, thi flere Gange naar vi gik godt til, greb han mig i Armen og sagde nogle uforstaaelige Ord. Vi kom forbi de store Bygninger, der efter min Mening tjente som

Magasiner, men da jeg spurgte min Ledsager om jeg havde gættet rigtigt, svarede han: »Net bolnema!«. Jeg spurgte atter og fik nøjagtig samme Svar. Da kom jeg til at tænke paa den rige Købmand »Kannitverstan«. Jeg var af den Mening, at vi paa en eller anden Maade kunde lære at forstaa hinanden. Saa sagde jeg da, idet jeg med Haanden pegede paa de store Huse: »Pan! Magasiner?« Nu hævdede han Blikket og svarede: »Da da, ruski Magasiner«. Mere kunde jeg ikke plukke ud af ham, men nu var vi ogsaa ved den Kaserne, hvorfra jeg den foregaaende Aften var rømmet.

Kosakken gik hen til en Dør, aabnede denne og lod derefter først mig træde ind. Derpaa gik det ti Trappetrin til Vejrs og ind gennem en lav Dør. Da stod vi i en lille Stue, hvor det eneste prydefulde var nogle Bogreoler, tungt belæssede med Akthæfter. Foran et lille Bord, hvis Pladefarve ikke kunde bedømmes paa Grund af de mange Papirer, der flød over hele Bordet, sad en høj, skægget Mand, der efter at have rejst sig nærmest mindede om en af de gamle Kæmper. Jeg antog den betræffende for at være Lejrkommandanten, og han havde en kort Samtale med min Ledsager, men for mig var denne Samtale mere end lang nok. Ganske vist forstod jeg kun to Ord, men det var ogsaa tilstrækkeligt, nemlig »Spion« og »Germanski«, altsaa en tysk Spion.

Efter denne Samtale skraanede vi tværs over Kasernepladsen med en anden Bygning for Øje. En stor Trop Krigsfanger marcherede alt imens ud mellem Bygningerne paa den modsatte Side af Pladsen. Nye Tanker trængte sig frem, skulde mine Landsmænd mon være blandt dem? Som jeg senere erfarede, havde jeg ikke taget fejl. De var, i mine Øjne set, frie Mænd med en slunken Mave, jeg var derimod en stakkels Arrestant med en propfyldt Vom og en spækket Brødpose paa Nakken, men alligevel priste jeg dog de andre lykkeligere. De gik nu ud i det Frie, hvorimod jeg med min Vogter gik lige ind i Mystikken. Først holdt vi vort Indtog gennem en hvælvet Port, hvor der til begge Sider var Rum, forsynede med Tremmer, som mest af alt mindede om Døre foran vilde Dyrs Bure. I Rummet til venstre var anbragt militæriske Fanger, russiske Soldater, der paa en eller anden Maade havde forbrudt sig mod de højere Myndigheder. I Rummet til højre sad der Civilfanger. Fra begge Sider stirrede de ud til os, et uhyggeligt Syn. Sulten, Graadigheden lyste dem ud af Øjnene. — Vi gik videre, lige ind gennem en Dør, og nu stod vi i en Vagtstue, hvorfra Vagten blev afløst til de før omtalte Fangebure. Med

Dagslyset var det meget spartansk her, der kom kun lidt Lys ind gennem et lille tilgitret Vindue, der var anbragt helt oppe under Loftet. Midt i Stuen stod et lille Bord, der var prydet med allehaande Madrester. Det var et uhyggeligt Rum, og Atmosfæren herinde var langt fra god. Der var en forfærdelig Dunst herinde, som yderligere forværredes ved, at en paa Bordet staaende Lampe udsendte en osende Flamme, som Dagslyset dog efter bedste Evne søgte at gøre til Skamme. Mandskabet, fire ialt, mønstrede mig fra Top til Taa, stak Hænderne ned i mine Lommer, men fandt ingen mistænkelige Ting udover et Par Snørebaand til et Par Kommissko. Snørebaandene tog de fra mig. De forklarede mig, at Baandede var livsfarlige for mig, jeg kunde jo gerne gaa hen og hænge mig i dem og hvad saa? Ja, saa havde de kun Besvær med at faa mig skaaret ned. Saaledes forklarede de Tingene for mig, men jeg var nu overbevist om, at de havde stærkt Brug for mine Snørebaand selv, om end ikke just til dette Formaal. En Finger fandt ogsaa Vej ned i min Vestelomme, men mærkede kun Tændstikæsken, som de lod blive, hvor den var. Nedenunder laa min Guld-ring, den skulde de blot have opdaget, saa var den røget samme Vej som Snørebaandene, men Guds Villie var, at den skulde frelse mit Liv, naar Sulten var paa det højeste. Beholde mig her vilde de dog ikke, nej, jeg blev atter ført ud gennem Porten, hvor nysgerrige Blikke forfulgte mig fra begge Sider. Disse stakkels Mennesker, tænkte jeg uden at ane, — tre Skridt videre, jeg stod lige foran Gitterporten der blev aabnet, og med et Skub fra Vagtmanden forsvandt jeg ind i Fængselsrummet, midt ind i Mylderet.

Her stod jeg da som en lille Purk mellem store Kæmper. Som gridske, glubende Ulve flokkes om et Faar paa Vinterens Snemarker, stod de nu alle samlede om mig. De spurgte, hvor jeg kom fra, — hvad jeg havde forbrudt, — om jeg vidste, hvordan det stod til i Tarnepol, i deres Hjem? Alle led de den samme mørke Skæbne som jeg, plaget af Sult og hærget af Lus. Nogle af dem var velklædte, andre mere tarveligt. Efter min Mening var de klædte, som de stod ved deres Arbejde, da Russerne kom og slæbte dem bort fra Kone og Børn. Giv dem noget Svar paa deres Spørgsmaal kunde jeg ikke, hvor gerne jeg end vilde. Jeg vidste saa godt som ingenting, thi mange Dage var forløbet siden jeg var i Tarnepol; det eneste, jeg vidste, var at jeg endnu var et levende Væsen, som blev jaget fra Morgen til Aften, men hvor længe vilde det mon vare, inden jeg hang paa en Galgepæl mellem Himmel og Jord? —

Langs alle Vægge stod store Reoler, der naaede fra Gulv til Loft. Rummet havde sikkert i Fredstid været benyttet som Tøjkammer. Af den ypperste blandt Selskabet fik jeg anvist en Plads til min Rygsæk og denne skulde samtidig være min Plads for den kommende Nat. Dersom en af de civile skulde ud paa W. C., skulde der altid følge en Vagtmand med. Jeg kunde derimod gaa alene. Denne lille Chance havde jeg, fordi jeg var i Uniform, altsaa let kendelig. Indbyggerne i disse to Fangebure havde deres eget W. C., et Indelukke, altsaa var Faren for, at de skulde undslippe, ikke saa stor. Henimod Klokken elleve aabnedes Fængselsporten atter, og en tysk Officer- Stedfortræder blev skubbet ind. Han bar ingen Hovedbeklædning, ej heller Akselklapper og haltede ikke saa lidt. Han og jeg havde nu fundet gensidigt Selskab. Vi var begge Flygtninge, begge fra Tyskland, begge talte vi samme Sprog, dog med en lille Afvigelse i Dialekten. Før var han min Foresatte, nu var vi begge Arrestanter og af den Grund gjorde vi os fortrolige overfor hinanden. Jeg fortalte ham om mine Eventyr, og han berettede sin Skæbne. Han var flygtet fra den samme Kaserne, var kommet et godt Stykke ind mod Grænsen, men var saa blevet opdaget af en Kavalleri-Patrulje, som raabte efter ham. Han vilde flygte fra dem ved at løbe tværs over en Mark og under denne løben om Kap, havde han tabt Huen. Omsider landede han i en Sump, derpaa maatte han overgive sig. Paa den Maade var han kommen hid. Endvidere oplyste han, at han var nede fra Sachsen, hvor han, før Krigen brød ud, havde haft et lille Embede. Ikke alene i Alder var jeg ham forud, men ogsaa i Fængselslivet var jeg bedre bevandret end han. Han mærkede, at jeg allerede besad en Frækhed, som han først skulde vænne sig til. En Ting havde han dog, som jeg ikke havde, nemlig Penge, derfor intet Under, at han vilde købe sig Brød, helst Hvedebrød, og hos de Handlende ude paa Pladsen var der nok at købe. Men hvorledes komme ud? Saadan henvendte han sig til mig. Dersom han blot vilde give mig Penge, skulde jeg nok sørge for at komme ud, trøstede jeg ham med. Naturligvis kunde det slaa fejl, men jeg vilde forsøge alle Kunstens Regler, uden dog at love noget bestemt. Under de Besøg, jeg allerede havde aflagt paa W. C., havde jeg bemærket en Dør, der førte ud i det Frie, hvis den bare ikke var laaset eller stænget, lod Eksperimentet sig sikkert udføre. Jeg troede helt bestemt ikke, at den var laaset, thi saa behøvede de civile Fanger ingen Bevogtning, naar de besørgede dette vigtige Ærinde. I hvert Tilfælde vilde jeg undersøge

Sagen. Lykkedes det mig at smutte ud og faa fat i Brødet, var Officeren sikkert saa godhjertet at give mig et Stykke med for min Ulejlighed. Jeg fik Pengene og gik derpaa ud. Penge var noget helt nyt for mig og da i Særdeleshed russiske Penge, enkelte var ganske smaa, andre derimod var kæmpestore, — som Trillehjul. Som jeg havde ventet, var Døren ikke laaset, tværtimod — til min store Forbavselse stod den paa vid Gab, hvilket altsaa vil sige, at W. C.'et kunde benyttes fra to Sider. Jeg kastede et Blik ind i Cellerne, de var alle tomme, og snart stod jeg ude paa den store Kaserneplads. En Rundgang paa Pladsen, Brødet blev købt, det var endog billigere end min Medarrestant havde ment, men maaske var det ogsaa mindre, end han havde regnet med. Jeg fulgte den samme Vej tilbage, og kort Tid efter saa jeg, hvorledes de tiloversblevne Moneter forsvandt i Officerens Portemonnai. Ligeledes saa jeg ogsaa det hvide Brød forsvinde i hans Mave, og det kan kun siges, at jeg med spændte Blikke afventede det Øjeblik, hvor han vilde sige: »Vær's'go', spis med«. Dette Øjeblik udeblev fuldstændig, og jeg var nødsaget til at godte mig med det Rugbrød, de elskværdige Kosakker havde givet mig med paa Valsen. Der var kun to i hele Rummet, der kunde spise sig mætte, og det var Officeren og mig, alle de andre maatte nøjes med at se paa os. Den Smule Hvidkaalssuppe, samt den Mundfuld tørret Brød, der blev serveret om Middagen, var forlængst fortæret, mangen een stod med Taarer i Øjnene, som blev drevet frem ved Synet af det dejlige Brød. Da jeg vendte mig om for at give den nærmeststaaende en lille Mundsmag med, trillede der noget ned ad hans smalle Kind, en Taare saa stor som en Ærte og saa klar som Krystal. Han gav mig et Haandtryk som Tak for min Godhed.

Det kunde ikke skjules, at Officeren var glad over den Ærlighed, jeg lagde for Dagen ved at komme tilbage, og et »Gut gemacht, Kamerad«, var Ros, Hyldest og Belønning for min Daad, men deraf var jeg jo langt fra blevet mæt, dersom jeg ikke selv havde været i Besiddelse af noget Brød. Jeg kunde lige saa godt være blevet borte, og nu bebrejdede jeg mig selv, at jeg ikke var blevet borte, jeg stemplede mig selv som en Dumrian. Dog, en Dumhed kan der bødes for, tænkte jeg, men jeg vilde dog vente til der bød sig en Lejlighed. — Endelig efter denne, paa Eventyr rige Dag, kom Natten og sænkede sit Slør omkring os. Enhver fandt sin Hylde, der tjente som Leje, og jeg fandt ogsaa min, som var en af de nederste Hylder og hermed følte jeg mig veltilfreds, for saa

havde jeg ikke saa dybt at falde under en urolig Søvn. I Freds-tid havde disse Hylder været stoppede fulde af Tøj, nu var de fulde af Menneskekroppe, hvorpaa der huserede uhyre Mængder af Snyltedyr, der formerede sig fra Morgen til Aften. Natten forløb dog nogenlunde roligt, naar undtages den vedvarende gaaen paa Klapjagt efter de modbydelige graa Basser.

Ved Afhøringen den næste Morgen meldte tre Mand sig syge, de blev sendt til Lægen, og jeg saa dem aldrig mere. Døren blev atter aabnet og den nærmeststaaende modtog en Fejekost og en Skovl, der skulde fejles og gøres rent i vor Dagligstue, men det værste var at faa Kosten i Gang for lutter Menneskeben, derfor maatte en Del af os igen paa Hylderne. Da der var skruppet og fejet, alt var i den skønneste Orden, blev en Spand Vand sat indenfor. Først gik den paa Omgang mellem os, og vi drak, hvad vi kunde, derefter vaskede vi os i det, der blev tilovers. I mine Tanker pønsede jeg stadig paa at gøre min Dumhed god igen ved at komme bort, men min dyrebare Rygsæk med det kostelige Brød, vilde jeg have med, endskønt der var Fare for, at den vilde vække Opsigt.

Det var igen Middag og den nok saa bekendte Blikskaal med Hvidkaalssuppe blev bragt ind i Fængslet tillige med en knap halv Sæk Brød, men hvad var det til saa mange? Nu maatte vi selv om Resten. Brødet kunde vi sagtens faa delt, men hvorledes vi fik Suppen hældt i Maven, ja, det skulde der ligefrem en lærd Mand til at udgrunde. Her var jeg dog atter blandt de heldige, et eller andet Sted havde jeg fundet et østerrigsk Kogekar og som Spiseske havde jeg krummet et Stykke Blik sammen. I Kogekarrene blev Suppen nu maalt op. Den, der selv ejede et Kogekar, fik sin Portion tildelt deri, de andre maatte i Fællesskab søbe af den store Skaal. Tanker svirrede rundt i min Hjerne; var det da Meningen, at vi skulde sultes ihjel i dette Bur? Dette Ord »Spion«, som jeg havde hørt Lejrkommandanten udtale, huede mig slet ikke, det kunde faa det kvarterlange Haar til at rejse sig paa mit Hovede og af Talen mellem Civilfolkene kunde jeg forstaa, at de var underrettede om, at de skulde føres længere ind i Landet. Men hvor skulde jeg saa blive af? — Maaske dingle i Galgen.

En Plan var under Opsejling, nu var den lagt, endelig skulde de mange faa Svar, der havde rykket mig i Frakken og spurgt, om Skrædderen havde taget Maal efter en Øltønde, da han syede min Mundering. Jeg knappede min Frakke op og puttede alt Brødet ind under den, nogle enkelte Skiver gled ogsaa ned i Bukserne. Mit Linned blev lagt uden om hele

Figuren og derpaa blev Frakken knappet til. Jeg kastede et Blik ned ad mig selv, ja nu kunde jeg godt minde om Manden, der havde drukket Øltønden læns. Min Rygsæk, der laa tilbage paa Hylden, sendte jeg et vedmodigt Blik. Jeg vilde gerne have haft den med, men for ikke at vække Mistanke, lod jeg den blive liggende. Der var endnu Brød i den, men Liebhave var der nok af. Atter var jeg parat til at gaa paa Eventyr, dog jeg studsede; min Kammerat og Kollega Officeren nævnede mig ved Navn og tilføjede, om jeg ikke lige kunde springe ud paa Pladsen efter en Kop. Han gav mig Penge, og for ikke at han skulle opdage min Hensigt, svarede jeg resolut »ja«.

Paa Grund af, at der ogsaa stod en høj Reol midt paa Gulvet, kunde min Udstyrsvirksomhed foregaa uden at Vagtmanden, der stod uden for Gitterporten, kunde se noget. Saa gik jeg som saa mange Gange tidligere, hen til Vagtmanden og brokkede noget af mig, som jeg mente var russisk, og samtidig pegede jeg paa den mest kødfulde Del. Vagtmanden gav straks sin Tilladelse hertil. Denne Gang gik det dog ikke saa glat, for W.C.'et var besat med adskillige russiske Soldater fra Gitterfængslet og en Vagtmand ventede paa at føre dem tilbage. Omsider drog de af, Vagtmanden henvendte sig til mig og spurgte, om jeg ogsaa kunde følge med tilbage. Jeg svarede hurtigt, at jeg var syg. Nu vidste jeg hvad »syg« hed paa russisk, og alt imens stønnede jeg saa jammerligt, jeg kunde. Da de var gaaet, saa jeg efter, om jeg nu ogsaa var helt alene. Ja, Luften var ren og snart stod jeg ude i det Frie. For anden Gang var jeg uden for Fængslets Mure, Dumheden fra forleden var atter gjort god igen. Jeg glædede mig indvendig og maaske glædede Civilfangerne sig ogsaa, thi de kunde nu gøre sig til Gode med alt det Brød, jeg ikke kunde have med mig. Men Officeren, — hvad der er gaaet af ham, da han omsider er bleven klar over at jeg ikke vendte tilbage, ved jeg ikke, men han er temmelig sikkert bleven ordentlig lang i Ansigtet. Jeg stillede den Teori op, at han vel sagtens selv en Gang maatte aflægge Latrinen et Besøg, saa blev han vistnok klogere. Hurtigt opsøgte jeg Pladsens Yderkant, hvor jeg strejfede om mellem de Handlede. Her busede jeg lige i Armene paa en tysk Feltartillerist, der naturligtvis ogsaa var Fange. Med Forundring stod jeg stille, han var den første Artillerist, jeg havde set i Fangenskab. Jeg fortalte ham per omgaaende, hvorledes min Situation laa, og jeg fik ogsaa hans Navn at vide, efter hvilket vi udmærket godt kunde være Brødre. Saa vidt jeg erindrer var han fra Flensborg og hans Profession var Bager. Jeg stirrede paa ham, og han paa mig.

En Arm lagde sig om min Hals og en Stemme hørte jeg sige: »Fra nu af er du min Kammerat hvorhen det end gaar. Deroppe under Taget paa den store Bygning kan vi sove Side om Side, der skal ingen Sjæl finde dig.« Et Venskabsbaand blev sluttet midt i denne triste Tid. Kinderne lænedes sammen og Taarer fandt Vej til Mundvigerne. Han havde allerede faaet Kig paa Brødet under min Frakke, Brød der mere end en Gang kunne stille hans Sult og min med. Snart efter laa vi paa Loftet, mange Trappetrin havde ført os derop, men aldrig saa snart laa vi der, før han udtalte sin store Forundring over mit Forraad og tillige en Bøn og Ønske om at blive mæt.

Begge sled vi nu i Fjendens Brød, det Brød som Fjenden havde givet mig. Venskabet knyttedes fastere indtil Søvnens mindede os om, at Dagens Gerning var endt. Mørkt var det oppe under Taget, Ur havde vi ingen af og Lyst til atter at gaa ned havde vi heller ikke, altsaa blev der intet andet tilovers end at slumre ind og glemme alt Djævelskab paa denne mørke Jord. — Sovet havde jeg og frisk vaagnede jeg, men om det var Dag eller Nat lod sig ikke konstatere, dog et Ærinde til udendørs følte jeg, at jeg havde. Ved at famle mig frem i Mørket fandt jeg Trappegangen, saa jeg stod snart nede ved dens Udgang, hvor jeg saa en hel Trop Krigsfanger staaende i Geled.

Nu Anelser min Hjerne brød,
Jeg hastig op ad Trappen løb,
At hente ham min kære Ven.
Dog ved jeg ej hvordan det skete,
Forgæves efter ham jeg ledte.

I hvad for Rum jeg end kom saa jeg ikke andet end Tomhed. Vi maatte have sovet godt og været godt gemt, siden vi ikke havde hørt at Fangerne havde forladt Bygningen, uden Tvivl maatte det være dem som stod marchberedt udenfor. Som sagt, finde ham kunde jeg ikke, blive turde jeg ikke, hvad var der andet at gøre end at buse midt ind i Flokken og med Albuerne skaffe mig en Plads.

For mig det var jo lige fedt,
Om det paa Turen blev lidt hedt.
Mit ene Ønske var nu det,
Langt bort fra dette Helvede,
Hvor jeg kun for Galgen skælvede.

Ja mit Ønske var blot at forlade dette Sted saa hurtigt, som muligt. Jeg stod i Geledet, vi talte af i Gruppeformationer.

* * *

Kartoffelkogning med Afbrydelse

Se de gaar og jager efter Høns.

Nej, det er s'gu os de mener Kammerat. Kan du ikke høre som de skælder os ud for tyske Djævlé. — Vi maa se at komme af Sted.

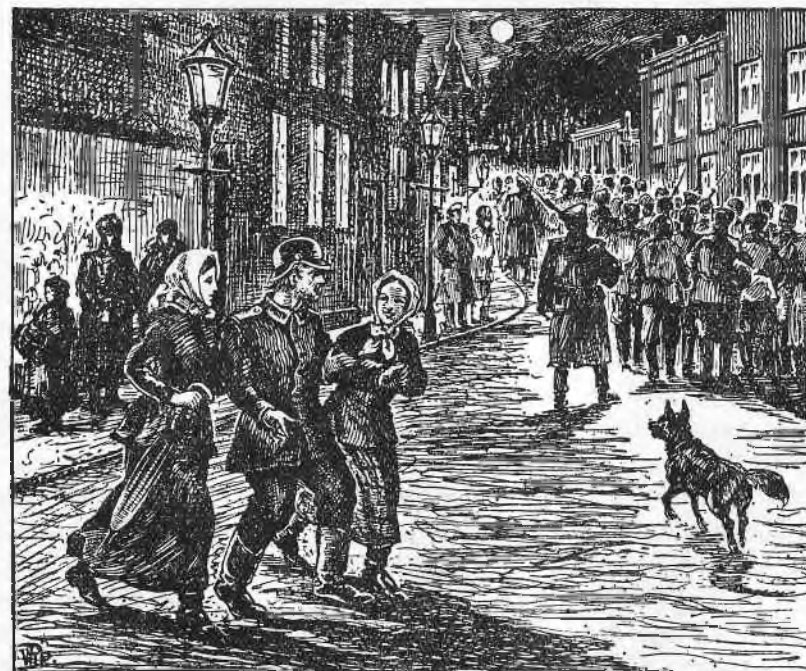

PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN

AF HANS HANSEN, OKSBØL

FRA LYØ'S KYST
TIL
URAL BJERGENE
(III. Del, 1. Hæfte)

Hvad der alt mere hændte paa Rejsen
til den ukendte Fangelejr

Fra Fængslets Mur min Flugt jeg forserer,
men nu i Kvindeklør jeg kom,
derfor jeg nu min Flugt maa standse
og snart jeg vente kan min Dom.

Eftertryk forbudt
Biblioteksudlaan forbudt

8. Hæfte

I 6. Hæfte læste jeg, at Hansen og Kammeraten blev narret for Morgenkaffen den 30. August 1915. Det var mig der var med Køkkenvognen den Morgen og Hansen og Kammeraten maa være glade for, at de ingen Kaffe fik, thi ellers var ingen kommen derfra, da Slagmarken kort efter blev overfejet med Maskingeværerne.

Jørgen Dums. Klinting etc.

Indledning til 8. Hæfte

Første Del, Hæfte 1-3, indeholdt en Skildring om min Aktivtjeneste i kortfattet Stil og desuden Kystvagten paa Als og Sundeved ud fra Sønderborg, fra den 2. August 1914 til Jul samme Aar.

Anden Del, Hæfte 4-7, indeholdt Rejsen til Fronten, Episoder fra Fronten i Galicien, Tilfangetagelsen og et Flugtforsøg, som endte i Kosakkernes Klør.

Tredie Del. Efter dette mislykkede Flugtforsøg fra Czeranowitz søgte jeg igen at komme bort, thi det hæslige Ord »Spion«, bruste mig altid for Ørerne, og nu stod jeg med andre i Gruppeformationer. Mit Motto var: bort, bort herfra.

* * *

Tørret Brød blev delt ud paa staaende Fod med samt en lille Mundfuld Te, og derpaa gik det løs mod et ukendt og fjernt Maal. Det var ikke, som da jeg for lang Tid siden drog bort fra Sønderborg, med en stor Flæskepakke under Armen, nej vi havde kun tørret Brød i Lommen, og den, der havde en Pakke under Armen, eller den, der havde et Ur eller en Guldring i Lommen var rig. Taktmæssigt som til en anden Parade gik det ud mod den store brede Landevej under en hævet Bom. Paa hver Side af Vejen stod en Vagtmand og talte os, efterhaanden som vi kom frem, og da 1000 Mand var naaet gennem Bommen, blev den sænket. Det var en Transport, der skulde af Sted til det vilde Sibiriens Bjerge og Sletter. Foran os laa Vejen, den haarde, udstrakte Vej, som russiske politiske Fanger for Aar tilbage maatte vandre med Lænker om Benene, der tit og ofte nagede sig helt ind i Kødets, før der blev gjort noget imod det. Havde Vejene og de over hundrede Aar gamle Træer langs disses Sider kunnet tale, da, . . . men godt at det ikke var saaledes, godt at de var stumme. — Glad i Hjertet var jeg over at have dette Hungerkvarter bag mig. Men det var dog med Angst og Bæven man tænkte paa den forestaaende lange Rejse, der førte os hen, hvor engang Revolutionens Tromme vilde hvirvle højt, baaret frem af de forvistes

Efterkommere. Meget maatte have forandret sig siden Træernes Barndomstid, thi det kan kun siges, at vi blev meget human behandlet. Hver Dags Aften fik vi Hvidkaalssuppe, Kød, Brød og en lille Klat Grød fremstillet af Boghvedegryn eller Hirse. Det værste var dog at Portionerne var alt for smaa, naar man tager i Betragtning, at de skulde strække til for en hel Dag. Suppen, blandet med Kødet, blev tildelt os i store Blikkskaale, hver af disse indeholdende Mad til ti Mand. Her var den betræffende godt stillet, der ejede Kogekar og Ske. Skulde ti Mand staa rundt om et Fad, kan enhver sikkert forstaa, at de som stod yderst i Kredsen tit kørte forgæves, de væltede som oftest med Læset inden de naaede Indkørselsporten. Gik de russiske Myndigheder i den Tro, at Krigsfangernes Bispising var god, har Bestikkelsen og Svindelen fra Uddelernes Side været enorm, sikkert er det, at havde Gæstfriheden fra Befolkningens Side ikke været saa stor, som den var, havde mange flere bukket under. Jeg undrede mig over den Uorden, der herskede mellem Østerrigerne og Tyrkerne under Marchen.

Øjnedes en By forude, gjaldt det blot om, hvem der kunde blive de første til at gennemtrave Byen, thi de første fik gennemgaaende altid Brød af Indbyggerne. Naar selve Transporten naaede Byen blev Haverne plyndret for Løg. En, to, tre stod Haverne tomme, det var det rene Røveri, men grundet paa Svin delen fra Transportføernes Side, blev dette holdt hemmeligt, og Befolkningen turde ikke murre, langt mindre knurre. De store Røde Kors Køkkener, der var oprettede med visse Mellem rum, tog sig mere af den store Mængde Flygtninge fra de krigshærgede Egne end af Krigsfangerne, dog skete det undertiden, at ogsaa vi blev bispist af saadanne Køkkener.

Atter havde vi en Dagsmarch bag os, en Landsby laa forude, det var den, der skulde huse os den kommende Nat. I Selskab med nogle Østerrigere laa jeg i en lille Lade, Mad havde vi ikke noget af og fik det nok heller ikke, derfor havde vi nu Kik paa nogle lækre Græskar ude i Haven. De blev skrællede og fortæret i raa Tilstand, der blev sagt at de smagte ganske fortræffeligt, ja, de roste denne Tip-Top delikate Vare i smigrende Ord, men min Fordøjelsesmaskine vilde dog ikke tage imod Kosten. Det kan jo ogsaa være, at mine Kammerater har været Drøvtyggere eller ogsaa har de maaske været mere sultne end jeg. I hvert Fald holdt jeg mere af det Rugbrød, jeg havde i Bylten, ja, jeg havde endnu Officerens Penge i Lommen, som jeg skattede endnu højere. Jeg havde Penge paa Lommen, jeg kunde ligefrem mærke, hvordan de trykkede.

Ved Siden af Laden laa en Høkerbutik, i hvilken jeg gik ind og lagde Pengene paa Bordet, og i Stedet for modtog jeg et dejligt stort Hvedebrød. Nu spiste jeg Hvedebrød, og jeg kunde ikke lade være at sende Officeren en venlig Tanke, — — alt imens godtede Kammeraterne sig med de raa Græskar.

Næste Morgen mødte vi igen op med det samme Maal for Øje, men da vi skulde til at sætte Bentøjet i Gang, som endnu ikke havde været modtageligt for Blærer, hvilket dog med Tiden blev ret almindeligt, gav den russiske Transportfører til vor store Forundring Ordre til, at alle Germanere skulde foran i Troppen. Hvad Meningen hermed vel kunde være anede vi ikke. Nogle mente, at Disciplinen var bedre indprentet i os end de andre, en anden Udtalelse gik ud paa, at det blev gjort for at Befolkningen rigtig kunde faa Øje paa Germanerne, disse Umennesker, om hvilke de russiske Sagn helt inde i det dybe Rusland fortalte, at de havde Horn i Panden. Herom vidste jeg ikke noget, men min Forundring steg, da jeg hørte dette. Der kan have været Grundlag for begge Meninger, thi sandt var det, at Tyskerne marcherede i mere sammenhængende Geledder end de andre Nationer, der manges en Gang ikke kunde nøjes med Vejens Bredde, men søgte ind paa Markerne ved Siden af. Og hvad den anden Mening angaar, da kan der ogsaa være noget i den, for i hvert Land blev der forestillet Befolkningen de afskyeligste Grusomheder for at opildne Hadet imellem Nationerne. Den ene Dag gik efter den anden, men altid med Bekymring for ikke at blive mætte eller for at vi ikke skulde kunne værne os mod Kulden. Den meste Tid var det jo lidt skralt med Uddelingen af Fødemidler, men foreløbig kunde der ikke klages over Nattely til Beskærmelse mod det lunefulde Vejr. Det kom af den saare simple Aarsag, at paa Fødemidlerne var der Penge at tjene, det var der derimod ikke paa Natlogierne, og Penge er altid Roden til alt ondt.

Dagen efter gjorde vi Holdt paa en stor Herregaardsmark lige op til selve Herregaarden. Mange af Fangerne havde samlet sig nogle Kartoffler sammen, som nu skulde koges. Snart flammede en hel Mængde smaa Blus, men aldrig saa snart Vagtmændene fik Øje paa dette Forhold, sprang de op og spredte det hele saa enhver fik travlt med at redde af sine underjordiske Knolde, hvad han kunde. Sagen var den, at det var temmelig nær nogle Hølæs for ikke at nævne en straatækket Lade. Som jeg før har omtalt, begyndte jeg straks efter Tilfangetagelsen at samle paa Værdier, og for at forøge disse

søgte jeg altid rundt omkring. Her fandt jeg et Par virkelig gode, kortskafte Strømper, nej, holdt nu, der var omtrent lige stort Hul i begge Ender, altsaa var det kun Skafterne der var brugelige, men de var til Gengæld ogsaa rigtig gode; de var af graat Garn, isprængt hvide Kommaer, og jeg fandt hurtigt ud af, at de kunde benyttes som Pulsvarmere, naar de blev lidt forkortet i den ene Ende. Da jeg ikke havde nogen Kniv hos mig, voldte det mig lidt Besvær at faa det braadne Stykke fra, men da dette var sket fyldest, puttede jeg dem ned i Bukselommen til Brug for koldere Tider. Denne Dag fik vi Mad fra nogle Gullaschkanoner, der kom kørende et eller andet Sted fra. Vi havde den 15. September, en Nat var hurtigt omme, og Natten til den 16. September logerede vi os ind paa en Cementfabrik, som var ude af Drift. Vi laa paa Loftet og paa Stengulvet, Trapperne afgav ogsaa en Plads, men det blev dog i siddende Stilling. Paa det Sted, hvor jeg betraadte Fabrikken, fandt jeg en Cementsæk, den fik jeg efterset i Sømmene, og ved Hjælp af et Par Snore fik jeg lavet en Rygsæk. Nu kunde Kartoffelopsamlingen for Alvor begynde, det vil dog sige, dersom vi igen kom forbi en Kartoffelmark. Om Morgen fik vi tildelt Brød og Te, ja ovenikøbet et Par Stykker Terningsukker, hvilket vi ansaa for en stor Højtidelighed. I det sædvanlige dagligdags Tempo gik det atter løs mellem de tykke vejrbidte Poppeltræer, der vidnede om Vejens Alder. Snart begyndte vi at blive kede af dette evige Traveri, som saa ud til ingen Ende at ville tage. Spurgte vi en Vagtmand desangaaende, fik vi altid et beroligende Svar: »Næste Station«. Dog blev det stadig trukket ud, den ene Dag kom, den anden gik, men endnu tippede vi. Spurgte vi nok engang, fik vi det samme beroligende Svar. Da endelig en Aften, vi marcherede mod en By med Teglstenstage, dens Navn var »Wlodzimierz«, syntes det, at vore Ønsker om at køre Resten af Vejen til Sibirien, skulde gaa i Opfyldelse. Banelinien var os ganske nær og vi nærmede os den mere og mere, nu gik vi i Retning af en stor, grundmuret Bygning med høje, røde Mure og mange taarnagtige Bygninger. Her maatte Stationen uden Tvivl være, der bag den hvælvede, lukkede Port, som vi hastigt nærmede os. Her skulde Tipperiet ophøre, herfra kunde vi saa køre, om det saa skulde være, til Vladivostok, Sibiriens nordøstligste Havneplads. Saadan Tanker beskæftigede mig og mange andre i denne sene Aftentime, da vi stod foran den svære, solide Port med dens Lukkemekanisme. Grundet paa disse store Forventninger, blev Skuffelsen saa meget større, da vi stod inde

paa den af høje Mure omgivne Plads; det viste sig nemlig at være en stor Straffeanstalt, maaske et Tugthus. Naar man traadte ind i den hvælvede Port, kastede et Blik til venstre, saa man et stort tilgitret Rum og derinde 25 til 30 Kvinder. Det er et underligt, et vederstyggeligt Syn at se Mennesker bevæge sig indenfor et Jerngitter.

Gruppevis blev vi nu ført ind i alle Fængselsbygningens Sider og her skulde vi saa overnatte. Lejet var haardt, ja mindst lige saa haardt som sidst i Cementfabrikken, og endnu mere skummelt end dette. Uvilkaarligt maatte man tænke paa, hvad disse utallige Celler indeholdt, der engang havde været afsondrede Rum for de værste Forbrydere. Alle Døre til de forskellige Celler var laasede; jeg prøvede dem selv, da jeg tænkte paa at finde et mere behageligt Leje. Helt henne ved Gangens Udløb hørte jeg en Mand staa og bande noget saa drabeligt over den usle Forplejning og det miserable Natkvarter. »Fritz, hvor har du det store Søm, du samlede op, da vi passerede Banelinien?« — Sømmet blev halet frem, vi fik det bugseret ind i de forskellige Laase, og ved Hjælp af en Tændstik saa vi, at Cellerne var ganske smaa, kun beregnede til en Person. Af Bohave fandtes der kun en Briks, som var anbragt lige indenfor med Enden ud imod Døren og oppe tæt under Loftet sad et lille Vindue. Jeg foretrak at blive paa Gangen, hvor vi skiftevis laa eller lænede os op mod Væggen, og jeg, som eneste dansk-talende, sendte mangan en Tanke hjem til Landet mellem tvende Have, der laa mine Paarørende i en ordentlig Seng. En saa tidlig Afmarch, som ved Solskærets Frembrud i Øst, forkortede den natlige Situation betydeligt. I Dag saa vi ikke noget til Kvinder bag Gitrene, de har sikkert endnu ligget i dyb Søvn, men man kunde jo næsten frygte for Fremtiden, naar man først havde set saa meget, og da især naar man selv for kun faa Dage siden var rømmet fra et Fængsel.

Den solide Fængselsport lukkede sig bag os, og vi var atter paa Landevejen. Mange af os, jeg selv med, saa nogle Gange tilbage efter den skumle Bygning, der forsvandt efterhaanden som Solen steg i Øst og Kolonnen travede af Sted med en ret slunken Mave. En stor Folkevandring var det, Skare paa Skare vandrede fremad, de krydsede hverandre; unge veluniformerede Soldater rykkede vestpaa, det var nye Brikker paa Krigsgrevernes Skakbræt. Andre gustne, lasede Skikkelser, der stadig blev slankere og slankere, for ikke at sige radmagre, og som alle trængte til saavel Haarklipning som Barbering, sneglede sig østpaa, drevet frem af Vagtmændenes Pisker. Hvad Vejret angik, da

kunde man ikke ønske det stort bedre, der var høj, klar Luft hver Dag, intet Under at Befolkningen havde travlt med at tage Kartofler op. Allerede tidligt paa Morgenstunden havde jeg faaet en Del af disse fortrinlige Knolde i min Rygsæk, saa hen ad Dagen blev den tung nok, og grundet paa, at jeg under Opsamlingen havde det Uheld, at en mindre Sten fandt sig et Skjulested i min højre Støvle, og nu generede mig paa den i Forvejen trættende March, følte jeg Sækken endnu tungere. Under den stadige March fremad var det ikke let at faa denne Støvleaffære ordnet. En Bakketop blev entret, derhenne paa Marken, kun ca. 10 m fra Vejen, stod en Fjælleovgn, muligvis en der skulde læsses Kartofler paa, da jeg saa en 5-6 Mand i Færd med Kartoffeloptagning. Denne Vogn tog jeg som Maal, naaede derhen, hævede Benet og anbragte Støvlen mellem Egerne, greb fat i Vognfælgen og halede til saa godt det lod sig gøre. Men den sad fast, og det Spektakel der opstod, takket være Folkene, bragte en Vagtmand til at flyve i Flint. Jeg saa ham komme løbende, svingende Pisken højt over Hovedet saa det lange Baand søgte at flyve viden om i Sky. Om Folkene nu troede, at Germanen i den famøse Hovedbeklædning var mere vild end de andre, vilde knuse deres Vogn til Pindebrænde, ved jeg ikke, men da tog de fejl, dog jeg fandt det raadeligst at forsvinde ind i Kolonnens Midte. Stenen forblev i Støvlen til Aftenens Time slog, dog fik den sig en anden Plads. Denne Aften fik vi Mad af et Røde-Kors Køkken, det var det samme Traktement som ellers, Hvidkaalssuppe og ti Mand om hver Skaal. Jeg stegte nogle af mine Kartofler under en af de store Kedler, og da de var sat til Livs faldt jeg i Søvn paa en af Køkkenets Bænke. Dagen herefter, det var henimod Middagstid, passerede vi en stor Plads til højre for Vejen. Russiske Soldater eksercerede her frem og tilbage, men det var ikke just dette der interesserede mig saa stærkt; saadant noget havde man jo selv gjort med, uha, det hang mig ud af Halsen, naar jeg tænkte tilbage derpaa. Nej, jeg standsede et Øjeblik, der kom nemlig en russisk Soldat løbende fra et opstillet Geled. Med fældende Bajonet løb han under høje Skraal: »Tyske Djævel« lige løs paa en opstillet Straamand og jog Bajonetten gennem Maven paa ham. Straamanden havde baade Pikkelhue og en tysk Uniformfrakke paa. Da Soldaten atter havde faaet Bajonetten halet ud, gik han tilbage paa sin Plads og den næste satte i Løb, under samme Ceremonier. Soldaterne lærte altsaa at træffe lige i Maven for ikke at blive udsatte for det Uheld at brække Bajonetten mellem Ribbenene, det var samtidigt grinagtigt, pinligt

»Job tvoi Matj Germanski Tschort« raabte Soldaten, og saa jog han Bajonetten gennem Straamanden.

for ikke at sige nervepirrende, i det mindste for dem, der endnu sad inde med Tanker og Følelser, hvad jeg nu næppe tror Straamanden har gjort. Otte Uger ved Fronten, fjorten Dage med Jernbane og fem Uger paa Landevejen kan næppe forandre meget paa et Par ny jernbeslaaede Støvlers Udseende, nej endnu lyste ogsaa den rene, brune Læderfarve op, naar jeg gik mellem gamacheomviklede Storkeben. Saa iøjnefaldende var det, at en gammel civil Russer, der sad ved Vejkanten, kaldte mig hen til sig og spurgte, om vi ikke skulde bytte Fodtøj, han vilde give en Rubel i Byttepenge. Dersom jeg havde kunnet udtrykke mig paa hans Modersmaal, vilde jeg have spurgt, om han var forrykt, eller om han troede jeg var det, thi begge hans Støvlesnuder gabede som sultne Fugleunger.

Han sad roligt og saa til og forundrede sig. Maaske var han Optællingsmand for Regeringen for de Tusinder og atter Tusinder der skulde have et lille Gram af Ruslands rige Kornkammer til Livets Ophold. I sin Fantasi har han sikkert tænkt, at saa mange Krigsfanger hver Dag snart maatte gøre Ende paa Krigen og gøre Rusland til Sejrrherre.

Nu vil jeg slaa over to Dage, hvor der ikke forefaldt andet end det sædvanlige med Hensyn til Tjenesten, vi marcherede

blot og udover Vagtmændenes Banden over de tyske Djævelskete der intet. Vi skrev saa den 30. September, som et stemplet Postkort viste mig. Vi travede op gennem en Flække, hvis Gader var brolagte. Fra en Sidegade, der skraanede lidt ned mod Hovedgaden, som havde den Ære at blive betraadt af en stor Hob Krigsfanger, kom en lille velklædt Pige med en Kurv fuld af Æbler. Aldrig saa snart hun var bleven opdaget stormede en Flok forsultne Kannibaler over hende. De betog sig som en Flok vilde Dyr, og det endte med, at den lille Pige tabte Kurven saa Æblerne trillede ud paa Gaden. Vagtmændene stormede til og slog med Piskene ned paa Klyngen, der havde travlt med at samle Æblerne op. Da jeg var kommet et Stykke forbi stod den lille Pige med noget sammentrykt i Haanden, der lignede en Tallerken. En Mand stod bøjet over hende og sagde nogle trøstende Ord, medens han strøg sin Haand gennem hendes Haarlokker. Hun vil altid mindes de grusomme Germaner, og dog var det de frække Magyarer, der var i Flertal. Nattekvarter blev opsøgt, Morgenens oprandt og vi drog videre. Det blev ligeledes en kedelig Dag, intet nyt under Solen, der langsomt forsvandt i Horisonten, medens Bønderne drog hjem fra Markerne. De kom kørende den ene efter den anden, de var vel ti ialt. Her maatte der absolut kunne laves et Kup, et rigtigt Røverkup. Enhver Vogn blev anholdt og maatte give Almisser. En Kammerat og jeg holdt ligeledes en Vogn an og bad nok saa ynkeligt om et Stykke Brød. Dette havde de første dog faaet, men Manden, der viste sig som Gentleman, tog sin Pung frem og gav mig 25 Kopeker, som jeg skulde dele med min Kammerat og endnu en Mand, der var kommet til. Byttet var sikret. Endnu en Vogn blev anholdt med samme Maal for Øje, nemlig en lille Smule Brød. Manden sagde »Nej«, det havde de andre faaet. Konen, der sad ved Siden af, havde mere Barmhjertighed med en stakkels Krigsfange, eller ogsaa har hendes Hukommelse været større. Hun stak Haanden ind under Sædet og halede en Lærredspose frem. De arbejdsvante Fingre løsnede Baandet, og ud af Posen kom et Brød til Syne. Det sad saa fast, saa man næsten skulde tro, at det var bagt i Posen. Jeg saa dens dejlige Indhold og var straks parat til at hjælpe Konen af med Indholdet. Med den ene Haand greb jeg fat i Brødet medens Konen halede i Posen, og det saa ud, som om vi forstod hinanden ret godt. Jeg havde allerede Fornemmelsen af at have Penge i Lommen og et Brød i Favnen, da et Par store ungarnske Labber slog ned over Brødet efterfulgt af et snærende Piskeslag fra en Vagtmand. Jeg slap mit Tag og min Haand for i

Lommen, det sved og dirrede i Fingerspidserne. Under Bespisningen om Aftenen købte jeg Brød for de 25 Kopeker, som jeg broderligt delte med mine to Lidelsesfæller.

To Dage forløb, da gjorde vi Holdt i en stor Landsby, midt paa en stor Plads, til alle Sider omringet af Bøndergaarde. Alle Bønder fik Indkvartering, ja de skulde endog bispise os. Tre Kammerater og jeg fik anvist Logi paa et lille Husmandsbrug i Udkanten af Byen. Besætningen bestod af tre Køer, en Ged, nogle Høns, en sort Kat og nogle sortbrogede Kaniner. Manden selv var ogsaa i Krigen og hjemme i Huset var hans unge Kone og hendes Forældre. Den gamle havde Dagen igennem tærsket Rug med Plejlen. Da den pæne Indkvartering fra Landevejen ankom, blev den tærskede Rug fejlet til Side og af Halmen blev der beredt os et Leje i den ene Ende af Loen, her skulde vi sove om Natten. Det var altsammen saare godt, men vi vilde gerne have noget at spise. Vi ventede og ventede, men vi fik ingen Mad. Da vi af andre Fanger hørte, at de havde faaet rigtig god Mad, hørte vor Taalmodighed op. Vi aflagde et Besøg i Haven, men her var intet spiseligt. Nogle Bønner aad vi i raa Tilstand, de bekom os ikke godt. Nu var vi kun to tilbage, de to andre var søgt andet Steds hen. Da kom jeg til at tænke paa min Rygsæk, der var halvfuld af Kartoffler og nogle flere fandt vi i Haven. Nu gjaldt det bare om at finde et større Kogekar, for Sulten var stor. Vi søgte alle Vegne. En Sætning stod endnu prentet i min Hjerne, den havde jeg lært udenad da jeg gik i Skole hos Per Degn: »Søger saa skulde I finde.« Jeg anmodede Kammeraten om ogsaa at tage Del i Eftersøgningen, og Ransagningen kronedes med Held. Midt i Hønsegaarden stod halvtbegravet i Snavset en Gryde, Hønsenes Drikkestrug, vi enedes omsider om, at den var meget passende. Noget snavset var den jo baade ind- og udvendig. Gryden blev okkuperet, og vi stilede vor Gang ned mod en Aa. Kammeraten rensede Gryden i Aaens Vand, medens jeg var ivrigt beskæftiget med at samle Kvas sammen fra et nærtstaaende Gærde. Snart blussede Ilden lystigt under Kartofflerne. For at faa rigtigt Kog paa Gryden, blev der hentet Hamperødder fra et Stykke Hamp, som stod i Skok, ikke langt fra vort Baal. Midt inde i Rusland, ved en rindende Aa, sad to Germanere og frydede sig over den delikate Spise, som Gryden, det forhenværende Hønsetrug, om faa Minutter vilde frembyde. Tarmene skreg, Bønnerne vendte sig i Maven medens Tænderne løb i Vand efter nogle tørre Kartoffler, der vilde blive skyllet gennem Halsen ved Hjælp af en Kop af Aaens klare Vand. Det var

ikke mere som dengang Underkorporalen kunde synge om, at hans Mave var indrettet til Cacao og Kalvesteg.

En vedblivende Raaben og Skrigen hørtes bag os, og uvilkaarligt vendte vi os om. To Kvinder kom løbende over Hampemarken, slog ud med Armene, hujede og skreg. »De jager efter Høns,« sagde min Kammerat, »nej, de jager s'gu efter os,« svarede jeg, thi efterhaanden som de kom nærmere, hørte jeg tydeligere og tydeligere, at de overdængede os med Skældsord, bl. a. titulerede de os »Germanski Tschort«. Vi skottede lidt til hinanden min Kammerat greb resolut Gryden, men brændte sig og tabte hele Herligheden. Hurtig fik vi Indholdet samlet op igen, Kammeraten svøbte en Tot Græs om Grydens Hanke, og saa gik det over Stok og Sten til vort pæne Kvarter. Med min famøse Hovedbeklædning fik jeg hældt noget Vand over Ilden og saa gik det sporenstregs efter Kammeraten. Hjertet hamrede i mit Bryst, og det hamrede ogsaa i Kammeratens Bryst, det fortalte han mig lidt senere, medens vi sad omkring Gryden og pillede Kartofler med Fingrene. Gryden aad vi helt læns, hvorefter nogle uartikulerede Lyde beviste, at Indvoldene i hvert Fald var stoppede. Nu blev den tomme Gryde stillet paa sin gamle Plads, hvorefter vi belavede os paa et lille Hvil. Vort Hvilested skulde være inde i Loen; vi fandt derhen, og lidt efter kom vore to Kammerater, som ligeledes var tildelt dette Husmandssted, for at sove. De var godt ved det, og fortalte vidt og bredt om al den gode Mad, de havde faaet at spise. Snart slumrede vi alle ind, men kun kort efter blev jeg atter vaagen. Vinden stod lige ind gennem Portens Revner, og da jeg havde en vis Respekt for Snue, kom jeg hurtigt paa Benene, fik fat i en Stige og klatrede op paa den utærskede Rug, hvor Negene gjorde Tjeneste som henholdsvis Over- og Underdyne. Da jeg atter blev vaagen om Morgen, stod vor Logivært inde i Loen og hilste med et »God Morgen«. Tre Mand, tænker jeg, har kun hævet sig i Halmen, thi han spurgte straks efter den fjerde, hvorefter han brummende gik bort. Kort efter, at vi var staaet op, forsvandt de to andre atter, men saavel min Kammerat som jeg selv tog det ikke saa alvorligt op, for de talte et helt uforstaaeligt Sprog i vore Øren. Efter at Sønnen var gnedet ud af Øjnene og Skidtet jævnet lidt ud i Ansigtet ved Hjælp af en Spand Vand, jeg hentede i Byens fælles Brønd, gik vi lidt omkring og tænkte paa den lille russiske Bys Bedste. Vi vendte dog hurtigt tilbage, og da stod vor Logifru i Døren og kaldte paa Hønsene, som alle sporenstregs flokkedes om hende. Det var en rigtig broget Hønseskare, som vi to næsten faldt i Trance over, og da vi spurgte

deres Madmoder, om disse brogede Høns lagde mange Æg, svarede hun smilende »Jaika monogo«. Hun havde Besvær med at komme af Sted for Hønsene, ingen af dem kunde give Tid, men allerværst var dog Hanen, som satte sig til at gale paa hendes Skulder. Med mange korte Skridt naaede hun hen til Hønsetruget, men var vi før faldet i Trance over Hønsene, kom Turen nu til hende. Hun besaa Truget fra alle Sider, indeni straalende rent, udvendig sort som Kul. Hun hældte dog Hønsfoderet i Truget, og maaske gjorde hun sig ogsaa den Tanke, at Hønsene nu sikkert vilde lægge mindst et Æg mere om Dagen. Den unge Kone kom ud i Døraabningen, raabte noget til den gamle, som atter svarede og vinkede ad os, vi skulde gaa med ind. Vi nølede ikke og fulgte lige i Hælene paa den gamle ind i Stuen, hvor der blev budt os Plads ved Bordet. Den unge Kone anbragte nogle tykke Pandekager og en Pot Fløde foran os, bad os tage for af Retterne og beklagede samtidig, at de to andre var løbet deres Vej. Efter at have guffet i os, sad vi endnu en lille Stund ved Bordet, hvorpaa vi atter gik udendørs. Kvinderne havde alt for travlt med Brødbagningen, i hvert Fald slet ingen Tid til Passiar, og vi maatte jo heller ikke glemme, at der var noget, som hed Lus, dem skulde vi have flyttet rundt med paa vor Krop.

Kl. 11 skulde vi stille paa Pladsen midt i Byen, og da vi regnede med, at det atter skulde gaa videre, mødte vi i fuld Harnisk. Vi gjorde store Øjne, da vi kom derhen. Af store indmurede Kedler blev der uddelt Mad, som efter Datidens Spiseseddel var ret god. Efter Middagen fik vi Besked om at opsøge vore gamle Kvarterer, og vi vandrede tilbage til Husmandshjemmet, hvor vi traf Værten ved Indgangen og gjorde ham bekendt med, at Gæsterne tøvede et Døgn længere. Om dette nu var efter hans Hoved, skal jeg ikke kunde sige, men knurret blev der i alt Fald ikke. Eftermiddagen blev brugt til Rensning af vort Tøj, og jeg, der var saa heldig at besidde et ekstra Sæt Undertøj, skiftede dette her. Tidligt blev der denne Dag gaaet til Køjs, og tidlig blev der atter staaet op. Vort Habengut blev pakket, vi vilde gaa for at være tidlig nok paa Samlingspladsen. »Stoi« blev der raabt inde fra Stuehuset, det var den unge Kones Stemme. Vi vendte os om. Ud af Døren kom gamle Far med en Bænk og Mor med et lille Bord. Manden stillede de to Dele forskriftsmæssigt paa Pladsen, medens Konen atter løb ind i Huset. Et Øjeblik efter vendte hun igen tilbage, bærende paa en Gryde med Trælaag, løb hen til Rendestenen, hvor hun hældte dampende Vand fra. Nu fik vi hele Gryden

med samt Indhold stillet hen paa Bordet. Det viste sig at være Kartofler. Pilningen begyndte, og da Kartoflerne var blevet lidt afkølede, begyndte Spisningen. Som Krydderi brugte vi Salt. Gaden blev efterhaanden levende, Krigsfangerne skyndte sig af Sted, alle gloede paa os, som vi sad der og fyldte vore Maver. Ovenpaa fik vi en Kop Te og en to Tommer tyk Skive Brød. Teen drak vi staaende, vi skulde af Sted. Brødskiven stak vi i vor Lomme, og efter et velment Haandtryk og Farvel var vi atter paa Valsen. Den paafølgende Nat maatte Halvdelen af Transporten bivakere ude paa den frie Mark, men her var der højt til Loftet, saa Bivakbaalets Varme forslog kun saa lidt. Da det tilkom mig den Ære at være blandt den bivakerende Del af Mandskabet, gik jeg som alle andre rundt for at holde Varmen. Marken blev mig efterhaanden for lille, og jeg strejfede efter Byen til. Store Æblehaver var der ved hver Bondegård, men der var ingen Æbler at finde, hvilket maaske skyldtes det Bælgmærke, der omgav mig, og flere Gange følte jeg efter, om min Pande havde holdt for det sidste Stød. Da Morgen gryede, gik jeg lige saa tomhændet tilbage, som jeg var gaaet ud. Jeg kom akkurat tidsnok tilbage til at slutte mig til Bagtroppen af Transporten, der vandrede ad Byen til, for at faa en Taar varm Te og en Skive Brød. Til min store Overraskelse blev der forespurgt, om der var nogle, der havde daarlige Fødder. Hvis der var det, skulde de blot melde sig. Der stod Vogne til Disposition, de værkbrudne vilde blive kørte. Jeg tænkte og tænkte igen, det maatte være noget for mig, og jo mere jeg tænkte, desto daarligere blev mine Fødder. Jeg humplede hen til Vognkommandanten og blev til min store Fornøjelse antaget. Der var 12 Vogne paa Rad, og vi rullede elegant forbi hele Troppen, nu var jeg godt kørende. Dog det russiske Tempo fik hurtigt Ende, og nu halede hele Kolonnen ind paa os. Aftenen kom, og vi var ikke saa helt fri for at være møre og ømme i Bagdelen, da Vognene gjorde Holdt lige ved en Landsby. Vi — de dødsyge — steg af og lejrede os ved Vejkanten. Paa Marken eller i Haven lige overfor var Køkkenet oprettet, hvorfra hele Transporten skulde bispises. Vi, der havde kørt, skulde vente til sidst, men til Gengæld kunde vi faa Lov at opholde os der i Nærheden om Natten. Vi havde vel siddet i det bløde Græs en halv Times Tid, da Hovedstyrken troppede op. Der blev kommanderet og Ordre blev fulgte, der blev marcheret stram March op i Gruppe-Formation. Man kunde ikke undgaa at lægge Mærke til, at der endnu randt Soldaterblod i Aarerne paa dem, naar der gaves »Menaick« som Ungarerne sagde. Ti

Mand om en Skaal »Menaick«, og ti Mand i en Gruppe à 2 Geledder, det var Reglementet. Nu sad jeg der paa Vejkanten, ja, jeg fandt det for en naturlig Sag at være Tællingsmand. Jeg begyndte, og holdt nøje Øje med Grupperne efterhaanden som de marcherede forbi, og jeg talte 420 Grupper à 10 Mand, det vilde altsaa sige 4200 Mand, der skulde bispises denne Aften. Vi maatte pænt blive siddende paa Vejkanten, vi havde jo kørt med Rummelvognene, men derfor var vor Sult dog lige saa glubende, som de andres. Vi tøvede dog uden at knurre, thi vi havde dog den Fordel, at kunne blive paa Stedet om Natten, medens de andre maatte trave til den næste Landsby. Det varede længe, Tiden gik hen, Solen var forlængst gaaet ned, vor Taalmodighed stod for en haard Prøve, Bægeret var lige ved at flyde over. »Idi suda«, blev der nu raabt henne fra Køkkenet. Majsommelig humpede vi derhen, vi var jo dødssyge. Vi fik os hurtigt rangeret op, og ventede nu paa Mad. En Russer med Fuldsæk, Ærmerne smøget op og dampende paa en Cigaretstump, kom hen imod os. Han tog endnu et Par langstrakte Sug af Stumpen, derpaa smed han den bort, og vi hørte ham sige noget. Forstod vi ham, eller forstod vi ham ikke? Kunde det være muligt? Han sagde jo, at de andre havde spist det hele, men dersom vi vilde vente en Timestid, skulde vi nok faa Mad. Vi satte nogle store Øjne op og ventede. »Nu faar vi se, om han holder Ord«, sagde en Lidelsesfælle, idet han tog sit Ur op af Lommen. Han fortalte os, at det havde han reddet ved at lade det glide ned i Støvlen. Tre Kvarter var gaaet, da kom Russeren igen, baffende paa en ny Cigaret og meddelte os, at Maden var færdig. Et Smil oplyste alle Ansigter, i Aften gav det en helt ny Ret, sød Byggrynssuppe, men Pandekagerne manglede. Aah, vi smilte og spiste, og Russerne smilte med; Gryden havde været helt fuld og den skulde tømmes, derfor diskede de stadig en ny Portion op for os, og Suppen svandt længere og længere ned mod Grydens Bund. Vi havde alle spist det vi kunde orke, men der var endnu en Rest tilbage i Gryden, som vi fordelte i vore egne Kogekar; saa havde vi lidt i Reserve, naar Maven atter vilde skrike efter Mad.

Herpaa fulgte en urolig Nat, vi sov alle i en stor Lade med Halm, men hele Natten igennem var der en eller anden, der skulde udenfor i et bestemt Ærinde. Først paa Aftenen, havde vi alle stillet vore Kogekar hen i et Hjørne, men da vi stod op om Morgen, saa vi noget meget besynderligt. Suppen havde formeret sig i Kogekarrene, de løb alle over, Suppen blev smidt ud. Ved 8 Tiden stod hele Kolonnen atter marchberedt, Føreren red

frem og tilbage paa Vejen, alle Germanerne maatte foran. Vi begyndte næsten at føle os stolte over, at vi tilhørte en saadan Folkestamme, der paa denne Maade skulde al Ære bevises. Det var os, Indbyggerne vilde se, det var os »die stolzen Germanen«, der havde Ryet. Vi ventede endnu et Stykke Tid, saa kom nogle Vagtmænd løbende fra Byen og meldte sig hos Føreren, der skældte dem godt ud. De havde sovet lidt lovligt længe. Taktmæssigt begyndte den evige Valsen paa Landevejen, men i Dag dog med en lille Opmuntring, nemlig den, at det denne Dag var den sidste Tur, der blev foretaget til Fods, men Kijev skulde naas samme Aften. Vi tippede og tippede, i Dag var der ikke Tale om nogen Art Fodsyge, vi maatte alle med til Fods. Ej heller fik vi hverken Te eller Brød; Kartofflerne, der laa oven paa Jorden paa Markerne, var frosne, dog var jeg glad over min Kartoffelsæk, endskønt jeg maatte høre mange skadefro Bemærkninger om den. Solen straaled paa Himmelen den hele Dag, Støvet omkring os blev levende og hvirvledes op af de Tusinder af Ben, der søgte at naa frem. Støvbesmudset lejrede Kolonnen sig i Vejsiden, just paa det Tidspunkt, da Solen som en glødende Ildkugle gik ned i Vest. Byen Kijev laa foran os, Larmen hørtes derinde fra, Fangenskabets Tragedies første Afsnit var tilendebragt.

En halv Times Tid og vi var udhvilede. Atter blev der kommanderet »Germanerne foran«. Byen Kijev skulde ogsaa se et Glimt af os, omend det var ved Gadelygternes Skær. Vi gik ind i Byen, ned ad en brolagt Gade, der var saa stejl, at ingen Vogne kunde færdes her. En Bom for hver Ende af Gaden hindrede dem ogsaa i at forsøge. Der blev befalet »Slut op«, hvilket dog ikke blev ænset, da vi kom ind paa det befærdede Strøg. Tilfældigvis kom jeg til at gaa yderst til venstre i et af de forreste Geledder. Jeg benyttede mig af Chancen. Tre Herrer kom gaaende. Jeg traadte ud lige foran dem og bad nok saa ynkelig om et Stykke Brød eller ogsaa lidt Penge. Jeg fik straks et blankt Afslag, men da jeg for anden Gang anmodede dem om Hjælp, kronedes mit Forsøg med Held, idet en af dem tog sin Pung frem og gav mig tre Kopekstykker. Det, at give en lille Skærv til en stakkels Germaner, var dem meget modbydeligt. Det kunde jeg tydeligt se, men jeg takkede dem mange Gange og skyndte mig at finde mit Hul i Geledet igen. Vel var Gaven kun lille, men Forretningens Grundsten var lagt. Der færdedes kun faa Folk paa Gaden, men jeg spejdede ivrigt efter eventuelle nye Ofre. Gaden slog 'et Sving og en Sidegade gik ind. Herfra kom tre smaa

Piger løbende, den ene lidt større end den anden. Jeg traadte frem, men blev staaende stille. To Arme straktes ud. Jeg mærkede en lille blød Barnehaand, som min smudsige, barkede Lab greb om. Fire Øjne mødtes, jeg tænkte paa min femaarige Datter derhjemme, jeg var fredløs, jeg maatte af Sted, derfor tog jeg min Haand til mig. Der var noget i den og knugende Haanden sammen gik jeg til den næste Gadelygte, hvor jeg ved Lysets Skær saa et 25-Kopekstykke. En Taare trillede ned ad min Kind, jeg vilde gerne have sagt Tak, men den lille Pige var borte — forsvundet. Endnu en Almis og jeg kunde gøre mig Haab om at eje 35 Kopeker. En Dame forærede mig en rigtig rød Tomat, som slukkede Tørsten godt. En ældre Kone stod paa Fortovet og delte af Medlidenhed den Smule Brød ud, hun kunde undvære. Nu skulde Kronen sættes paa Værket, men det anede jeg ikke. Der stod to Piger, gifte eller ugifte, jeg ved det ikke, men de saa godmodige og elskværdige ud, og jeg bad dem om et Stykke Brød. Brød var jo det naturligste at bede om, og var det ikke for Haanden, kunde man jo altid bede om Penge. De to Piger lod hinanden noget forstaa, hvorefter jeg ikke blev Spor klogere. Da greb de mig pludselig i hver en Arm, jeg maatte følge med. Jeg tænkte, nu bliver det godt. Det var et Optrin, jeg aldrig havde været udsat for før i en Storbys Gader, selv ikke i Lømmelalderen, men jeg fulgte godvilligt med. Vi gjorde omkring, en Dør blev lukket op af den ene, og vi landede i en veludstyret Slagterforretning. Begge Piger var et helt Hoved højere end jeg, og Slagteren, der havde en fremadstaaende Mave, som dækkedes af et hvidt Forklæde, og Briller paa Næsen, faldt helt i sig selv, da jeg i min famøse Hovedbeklædning traadte ind i Følgeskab med Pigerne. En Krigsfange i tysk Militærtøj mellem to russiske Piger er jo ogsaa et uvant Syn. Slagteren saa med et Blik paa Pigerne, som om han vilde sige: »Hvad skal denne Germaner her?« Begge Piger gik længere ind i Butikken, hen til Disken, bag hvilken Slagteren nu havde søgt Dækning, og sagde noget til ham om »Kolbas«. De pegede rundt i Forretningen, Skinker hang paa Væggen, Pølser under Loftet og Slagteren snakkede, Pigerne grinte og mine Øjne fulgte med. Jeg maatte tænke som Katten: »Gid det lange, det smalle, sad indeni mig«. Nu tog Slagteren en lang Stok, som for Enden havde en Mekanisme, gik derpaa hen og tog en lang tynd Pølse ned, som var bundet i en Ringel. Ansigtet paa ham forandrede sig til en smilende Fuldmaane, og inden jeg vidste af det, eller havde faaet sagt et Ord, lod han Pølsen falde ned over mit

Hovede. Bekranset var jeg, og Pigerne lo og betalte, og havde min Vielsesring i Vestelommen ikke ymtet om, at jeg var gift, havde jeg sikkert bejlet til dem begge to, nu nøjedes jeg med et Haandtryk, Taknemlighed i Blik og i Ord, samt med et velment »Lev vel«. Atter stod jeg ude paa Gaden, Pølsen knap-
pede jeg ind paa Brystet, nu var jeg en Oplevelse, ligefrem et Eventyr rigere, og jeg glemte aldrig, hvad »Kolbas« betød. Transportens Bagtrop naaede jeg atter, jeg sluttede mig til den. Glad og tilfreds var jeg, havde Penge paa Lommen, Kartofler og Brød i Rygsækken og en Pølse under Frakken, alt tegnede nu paa en lys Fremtid. Det var nu langt ud paa Aftenen og stadig gik det i et godt Tempo videre. Kijev laa nu bag os, Klokken slog 11, Toget fløjtede, vi marcherede ind i en Lund, kaldet Danitza, og her laa en Barakke. Maalet for Jernbane-
fartens Begyndelse var naaet. Et Døgn var forløbet siden vi fik den velsødede Byggrynssuppe, vor sidste Forplejning. Det var da heller intet Under, at der mellem Fangerne smaasnak-
kedes om det næste Maaltid, thi efter 24 Timers Forløb kunde Appetitten nok være til Stede, selv om den ogsaa engang havde været forrejt. Det var det daarligste Kvarter, vi endnu havde haft, ingen Forplejning, ingen Bivuak-ild, kun Hvilested paa den frosne Jord, og som Overdyne tjente Guds blaa Himmel med Tusinder af funklende Stjerner. Selvfølgelig laa der en Barakke dens Sider var lave, dens indvendige Højde var halv-
vejs i Jorden og for hver Ende var der en Indgang. I denne fik de syge og svage deres Underhold. Udefra kunde vi gennem Vinduerne i den sene Nattetime se Sygeplejersker og Sygepassere bevæge sig frem og tilbage mellem Sengene, og selv om jeg skulde ligge udenfor, var jeg endda glad, fremfor at ligge indenfor og være syg.

* * *

under Krigen var han bleven interneret af Russerne og ført hertil. Sporenstregs løb Manden hjem og vendte tilbage med en lille Pakke under Armen. Den gav han mig. Den indeholdt ved et nærmere Eftersyn en Skjorte, der var ren, han vidste aabenbart nok hvad en stakkels Krigsfange trængte mest til. Saa tog de os i Fællesskab med ind til en Høker, købte et Tipunds Hvedebrød, som vi fire Mand delte broderligt. Endvidere modtog vi Cigaretter og Tændstikker. Det var meget længe siden, jeg havde været Ejer af saadanne Ting. Det var en hel Nydelse midt paa Slobevskøjs Gade.

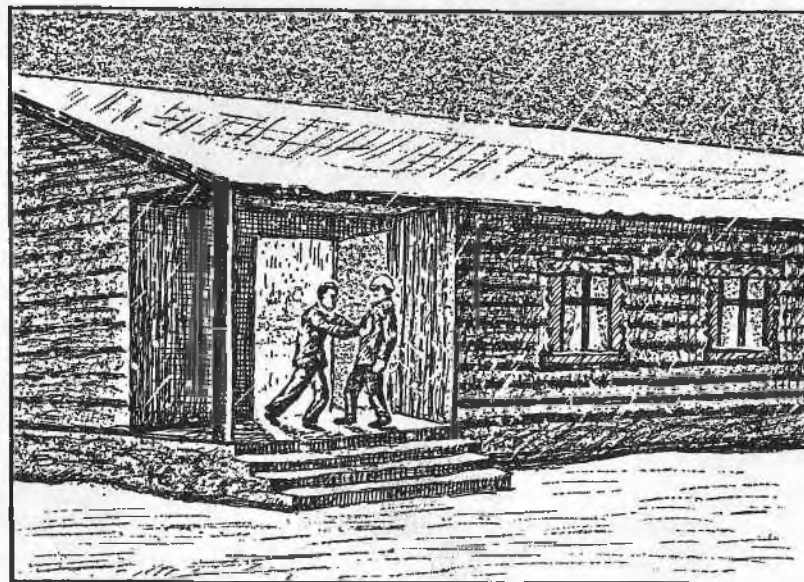
Medens vi saaledes stod og passiarede og Brødet stadig blev mindre og mindre, kom der pludselig nogle gamle fuldskæggede russiske Soldater til Syne omkring Hjørnet med Gevær og opplantet Bajonet. Nu var vi klar over, at Klokken havde ringet, for de var selvfølgelig sendt ud for at indfange omstrejfende Krigsfanger, der havde foretrukket den gyldne Frihed i Nattens Mulm og Mørke fremfor de øvriges Selskab. — Med et »Auf Wiedersehen« (paa Gensyn) til vore Velyndere, et Gensyn, som aldrig fandt Sted, begav vi os tavse og under skarp Bevogtning ned gennem Byens Gader, ind gennem en stor Port, der bevogtedes af to patruljerende Soldater, foran os laa da et stort hvidkalket Hus med tilhørende Ladebygning. Efter sigende skulde det have været et Palæ, som nu var omdannet til en Krigsfangelejr.

PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN AF HANS HANSEN, OKSBØL

FRA LYØ'S KYST
TIL
URAL BJERGENE
(III. Del, 2. Hæfte)

I fremmed Mands Hus

En Haand for Brystet, — og jeg tumlede tilbage

Eftertryk forbudt
Biblioteksudlaan forbudt

9. Hæfte

Indledning til 9. Hæfte

Paa Turen gennem Kijew som Krigsfange havde jeg truffet et Par elskværdige Piger, som forærede mig en Pølse, der kom mig vel tilpas i dette Hungerkvarter.

* * *

I Fangelejren Danitza ved Kijew.

Knurren og Banden over Forplejningen, ja, hvad kunde vel andet være for dem, som intet havde. Jeg derimod opsøgte et enligt Hjørne, hvor jeg fik en Del Kartoffler kogt. Jeg sad og puslede med Ilden, Træet var ikke rigtigt tørt. Pludselig saa jeg op. Nu var jeg ikke mere ene, nej, rundt omkring mig stod en lille Klynge og saa til. Mange af Ansigterne kunde jeg føre hen under dem, der havde krænket og brugt nedsættende Ord om min store Rygsæk. Da Pølsen blev draget frem for Lyset, blev de ligefrem næsvise. Nu spistes der skiftevis Kartoffler og Pølse, og da det sidste blev sidende i Munden paa mig, overlod jeg Resten til et Par af de nærmest staaende, det vil sige, af Kartofflerne i Kogekarret, Pølsen puttede jeg langt ned i Rygsækken.

Morgenen kom, russiske Soldater kom gaaende med Kurve fyldte med Brød og store Kedler med dampende Te, men tænkte mangen en paa Frokost, blev han slemt skuffet; Levnedsmidlerne forsvandt ind i Barakken.

Vi maatte afvente vor Skæbne og var nødsaget til at tage imod den, i hvilken som helst Skikkelse den end vilde vise sig, det havde vi da lært. Det blev Middag, store Skaale med Hvidkaalssuppe blev bragt ind i Barakken; vi nøjedes med at se til, det højnede vor Sult endnu en Smule mere. Jeg spiste min Pølse til nogle Krummer Brød, mine Kammerater maatte se til, de spændte Livremmen et Par Huller længere ind og tænkte ved næste Lejlighed at sørge for Forraad. Paa en Gang brød alle ud i høje Glædesraab, to lange Godstog kørte op foran Lunden. Det var nu en Kendsgerning, at vi kunde fortsætte pr. Bane. Skydedørene lukkedes op, der laa Brædder paa Kryds og Tværs. Krigsfangerne blev kaldt sammen, der maatte marcheres op, hver Vogn skulde belægges med 40 Mand. Krigsfanger er Mennesker, og Mennesker har deres Ejendele kær,

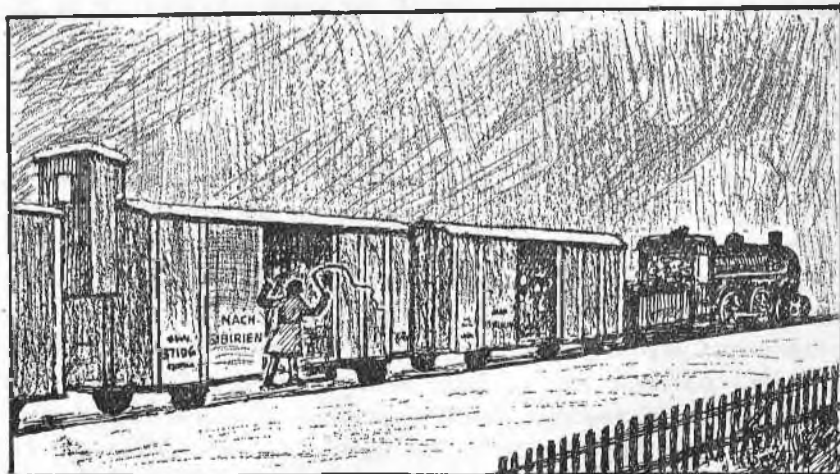

Hvis de ser mig, — hvad saa?

selv om de kun er smaa, og da i Særdeleshed, naar Sult og Kulde staar for Døren. Vore Kogekar, og dem drog vi stor Omsorg for, maatte med, for selv om der ikke var noget at koge, kunde vi dog altid varme noget Vand om det skulde være. De russiske Vagtmænd mente dog noget andet, de gik nemlig rundt og krævede dem udleveret. Nogle af Krigsfangerne langede en Arm ud gennem Skydedøren og hev Kogekarrene op paa Taget, men det var at hælde Vand paa Vagtens Mølle, thi paa Taget fik de let Øje paa dem og ragede dem lige saa hurtigt ned igen. I Vognen, hvori jeg var anbragt, svarede vi alle rask væk nej, da vi blev spurgt, om vi havde saadanne Ting. Havde Vagtmanden gjort sig den Ulejlighed at krybe ind i Kupéen og set efter under Sæderne, havde han fundet et helt Hjørne fuldt af Blikvarer. Lokomotivet fløjtede, Vognene begyndte at rulle, vi kørte østpaa, men noget efter skiftede vi Retning. Hen paa Aftenen blev der skubbet fire Skaale Hvidkaalssuppe og lidt Brød ind gennem Døren i hver Kreaturvogn. Saa kunde vi more os dermed, men hvorledes vilde denne Opgave være blevet løst, dersom ingen havde haft noget Kogekar. Halvparten havde ikke engang Skeer, langt mindre Kniv eller Gaffel. Paa en Maade havde vi det bedre nu, vi kunde i alt Fald køre med Toget, men det havde da ogsaa sine Skyggesider. Havde vi førhen været plagede af Lus, saa var det ingenting imod de Besværligheder, vi nu fik. Naar man tænker, syv, otte eller ni Uger uden at kunne skifte Under-tøj og altid paa Valsen, endda i en Kreaturvogn med 40 Mand stuvet sammen som Sild i en Tønde, da er det heller intet Under, at de seksbenede omtrent gjorde det af med os. Gjorde vi holdt ved en Station, sprang alle Mand ud, trak Skjorten over Hovedet og saa blev denne eftersat i Sømmene. Snylterne blev halet frem fra deres Skjulesteder, stillet frem for Standretten, dømt til Døden — uden Undtagelse — Eksekutionen fuldførtes straks. Det var just ikke helt fornøjeligt at undvære Skjorten saalænge Eftersøgningen og Eksekutionen stod paa, naar Termometret viste 15—20 Grader under Nul. En Dag blev jeg noget ør i Hovedet. Vi sad paa vore Brædder, de øverste Hylder i Vognen, passiarende om hver Dags Behov. Min Sidemand havde Ordet, nu holdt han inde, sænkede Øjnene og brød ud i Forundring: »Nej, se der, de marcherer jo op til Parademarch.« Jeg kiggede ned og ganske rigtigt, der kom et helt Regiment Jernkorsbærere ud af min Lomme, de marcherede op, som til Stormangreb. Nu faldt der mig noget ind. De hvide, isprængte Kommaer i Strømpeskafterne havde været Æg,

der nu under Varmen havde udviklet sig til levende Menneskeplagere. Ved næste Station blev der afholdt Klapjagt. For dem, som havde lidt Penge paa Lommen, var der ingen rigtig Nød paa Færde, thi overalt ved Stationerne kunde man købe Hvedebrød, Pølse og andre spiselige Ting, deriblandt Sylte og stegte Kyllinger, og desuden var der en stor Kedel med kogende Vand, hvoraf enhver kunde lave Te. Ogsaa jeg var blevet en Penge-mand med de 35 Kopeker paa Lommen, nu skulde der købes et Brød. Vi holdt ved en Station, jeg løb hen til Hvedebrøds-sælgeren, Pengene havde jeg i Haanden. Konen, der forhandlede denne Vare, hævdede et Brød i Vejret, jeg trængte de andre til Side, thi jeg havde de nødvendige 35 Kopeker parat i Haanden. Konen tog mod Pengene, saa paa dem, overlod Brødet til en anden, og gav mig Pengene tilbage. Toget fløjtede, vi maatte af Sted. Ved næste Station var jeg atter paa Tærne, men Konen mumlede noget mellem Tænderne, hvoraf jeg kun forstod »Malo Gengi« og gav mig Pengene tilbage. Jeg studsede, kunde mine Penge ikke være lige saa gode som de andres. Jeg viste dem til en Kollega, som gjorde mig opmærksom paa, at den Mønt, jeg antog for at være en 5 Kopek, kun var en 3 Kopek. Ja, saadan gaar det, naar man har med ukendte Møntsorter at gøre. Signalet til Afgang blev givet, og min Sult og mine Penge maatte jeg atter gemme bort. Endelig holdt vi atter, og nu stod Heldet mig bi, jeg opnaaede virkelig at faa købt et halvt Hvedebrød til en Pris af 21 Kopeker, saa jeg beholdt en Restsum paa 12 Kopeker. Ved en større Station, vistnok »Benshen«, kneb en Kammerat og jeg uden om Vagten og kom ud i Byen. Vi vilde paa Eventyr og gik op ad den første den bedste Gade. Russiske Officerer kom imod os, vi hilste paa bedste militæriske Maade, og de hilste igen. »Se der,« sagde min Kammerat. Jeg saa mig om og fik Øje paa en Bagerbutik. »Der maa vi ind,« sagde jeg til Kollegaen, jeg havde jo endnu 12 Kopeker. Vi aabnede Døren, selveste Bagermesteren i egen høje Person stod bag Disken. »Drastje,« sagde vi, da vi traadte ind og Bagermesteren svarede ogsaa med et »Drastje«. Hans Øjne fangedes straks af min sælsomme Hovedbeklædning. Han traadte nærmere, tog den af mit Hoved og vendte og drejede den mellem Hænderne, satte den paa sit eget Hoved, grinede dumt og sagde noget, som vi ikke forstod. Han besaa den endnu engang og satte den derefter paa Plads paa mit Hoved. Jeg købte 5 Bulki (Rundstykker) for 10 Kopeker, og vi slentrede atter mod Banegaarden. De russiske Jernbanemænd var gode, fremsynede Personer. De havde paa Væg-

gen udenfor hver Vogn anbragt en meget stor Spand med Laag paa. Om Aftenen blev den taget ind, den skulde gøre Tjeneste som Latrinkumme, dersom nogen skulde føle Trang i Løbet af Natten. Tiltrods for, at vi var 40 Mand i hver Kupé, var Kulden os dog en Plage. Men blandt saa mange Mennesker er der jo gerne een, der faar en lys Idé. En Fange foreslog, at det store Laag paa Spanden skulde vendes om saa Hulningen kom til at vende opad, det vilde give et fint Fyrsted. Som sagt saa gjort, nu gjaldt det blot om at skaffe Brænde. Længs de russiske Jernbaner løb der i en Afstand af ca. 50 m en Staaltraad, fastgjort ved Pæle. Med bestemte Mellemrum laa der opstablede Plankeværksafdelinger af Træ, som, naar Vinteren meldte sig, skulde sættes op mod Staaltraaden, som et Værn imod den flyvende Sne. Ved Aftenstid, da der blev gjort Holdt ved en Station, fik vi i en Fart hentet nogle Delinger Træ, knækkede dem over og benyttede dem som Optændingstræ. Vi havde set, at nogle russiske Internerede havde gjort det samme i deres Vogne. Et Par Aftener gik denne Taktik godt, men en skønne Aften, bedst som vi sad placerede omkring Ilden og varmede os og stirrede paa den lystig blussende Ild, gik Skydedøren op paa den modsatte Side af Baalet, og en Vagtmand langede med sin Hundepisk ind mellem os. Der opstod

Hov, hov, Soldaten Pisker flittig svinger,
vi sad og frøs, vi varmed os ved Ilden
og knækked Lus, som om vi var i Felten;
men han vilde straks Varme i os bringe!

almindelig Forvirring og enkelte faldt ned fra deres Liggeplads, som forskrækkede Høns fra deres Pinde. Ilden gik ud, det blev bælgmørkt og endnu en Overhaling med Pisken til alle Sider samt nogle Skældsord fulgte efter. Omsider rullede Døren atter for. — vor Plageand var forsvundet. Som det havde været hele Tiden, skiftedes der hver Uge Transportfører. Nu havde vi den første Uges Togfart bag os. Efter vor ringe Mening havde vi i den forløbne Uge haft det saa nogenlunde, og vi havde haabet paa, at det vilde fortsætte som paabegyndt, ja, en lille Bedring vilde vi naturligvis ikke have sagt nej til, dersom vi var blevet spurgt. Kosten havde just ikke været rigelig, men da vi nu fik en ny Transportfører, blev den helt miserabel. Havde disse Førere blot været ærlige, havde Fangerne aldrig lidt nogen Nød, thi der tilkom dem 25 Kopeker hver Dag, det var dengang lig 8 Pund Brød à 400 gr. Nu fik vi kun Forplejning hver anden Dag, saa det var unægtelig ikke noget Under, at vi var sultne evig og altid, men det værste var dog, at Appetitten tog af. Vemodige Tanker kredsede om mit kostbare Klenodie, min Guldring, som jeg endnu havde i Lommen. Mången en Guldring var vandret over i Jødernes Hænder, og snart vilde Turen ogsaa komme til min Guldring, thi dog hellere sælge den end lide Sultedøden. »Hvorfor dø Sultedøden, naar din Redningsmand ligger i Lommen?« det var de Tanker, der fik mig til at gaa over til Handling. Toget holdt, jeg styrtede ud af Vognen og løb hen til Boderne, hvor jeg falbød den med underlige Følelser. »Skolga Pan,« lød det fra alle Sider; min Forstand stod stille. Jeg opfattede det paa den Maade, at de spurgte, om det var Guld, og svarede hurtigt ja. Deraf blev ingen af os klogere. Toget fløjtede og jeg puttete Ringen i Lommen igen, den Erfaring rigere, at russisk aldrig kunde blive mit Modersmaal. Ved næste Station gav jeg Ringen til en god Kammerat, der var det fremmede Sprog mægtigt. Han solgte den saa for mig for den lille pæne Sum af 1,75 Rubel. Det var ikke ret meget, men det, at Ringen havde været itu og var bleven loddet sammen, satte ogsaa Værdien og Prisen ned. Kammeraten fik 15 Kopeker for Ulejligheden, saa var der en Rest paa 1,60 Rubel. Nu kunde jeg atter købe Brød, og hurtigt løb jeg hen til Boderne, men her var alt Brød udsolgt. Jeg maatte altsaa vente, til vi atter naaede en Station, men her fik jeg ogsaa mit Ønske opfyldt. Det Brød jeg købte, holdt ud et Par Dage, da var Ugen omme og vi skiftede atter Fører. Nu blev det bedre Tider for os, det blev akkurat som Dag mod Nat. Var den foregaaende Fører en

Storsvindler, en Bedrager overfor os i Ordets rette Betydning, der stak Pengene i sin egen Lomme og lod os suge paa Labben, saa var den vi nu fik, til Gengæld en hel Velgører. Han lod hveranden Dag vor fulde Ration uddele, og traf det sig, at vi ikke fik vor Grød, fik vi 9 Kopeker udbetalt pro Mand. De andre Dage ind imellem fik vi 25 Kopeker pro Mand. Det var da en Ordning, vi alle kunde være tjent med. Nu havde enhver Mand Penge mellem Fingrene. Han kunde nu tillade sig at købe lidt andet end lige netop Brød.

Den første Uge gik hen uden Kakkelovn, nu holdt vi stille, der kørte et tomt Tog op paa Siden af os. Dette besteg vi. Det indeholdt en lovbefalet Kakkelovn i hver Vogn. Den var anbragt i Midten, og man skulde tro, at nu kunde man indrette sig det ret hyggeligt, men dette var dog langt fra Tilfældet, thi oppe under Vognens Tag var der en umaadelig Varme, men nede ved Gulvet frøs det. Kun paa Vognens Bund, lige ind til Kakkelovnen, var der en passende Varmegrad. Var der nogen, der rigtig fandt sig tilpas, var det vel nok de seksbenede. De florerede og formerede sig i saa stor Stil, at vi maatte have Skjorten af og eftersat en Gang oftere, ja, havde de endda alle haft en Skjorte. Men om man med ogsaa nok saa megen Omhu eftersøgte Fjenden, var der dog altid nok tilbage, der kunde plage en. Det værste Sted var Halsen, som tit blev kradset til Blods. Dog var det ikke vor eneste Plageaand, men der meldte sig snart andre i Form af Tyveri og Sygdom. Kiggede man straks ved Togets Ankomst til en Station ud gennem Vognens Dør, blev man Vidne til, at Ambulancerne kørte bort med belagte Baarer — Krigens Høst. Det var midt paa Dagen, da vi kørte ind til en Station. Der blev straks raabt, at vi skulde hente Mad, og det skulde helst gaa lidt rask. Vi røg alle ud af Vognen, og der glemmer jeg minsandten at faa min Bylt med, som nu havde udviklet sig til en Sæk. Ved min snarlige Tilbagekomst var det hele forsvundet. Nu bestod mine Ejendele kun af det lille Kogekar. — Rygsækken, en Sæk, en Skjorte af hjemmelavet Lin og et Par Underbenklæder var ranet. Det var en trist Opdagelse at gøre, det sporedes mere og mere, at man var fattig. Hvor var det blevet af? Ja, det var langt fra let at afgøre. Langs Siden af os holdt et andet Tog med Flygtninge i lige saa stort Antal som os. Det var ikke helt let at finde det forsvundne blandt saa mange, og det kunde sikkert ogsaa siges, at de trængte i langt højere Grad til et Stykke Tøj end jeg eller vi gjorde, for de havde baade Kone og Børn med. En trist Rejse var det for de Tusinder af Familier. I snavsede Dynner

og Pjalter, smudsige efter flere Ugers Rejse, laa Mødrene i Vognene og i Stationernes Ventesale med blottede Bryster og gav deres spæde, nyfødte Børn Die under Rejsen, medens Fædrene og de større Børn syslede med at faa Maden tilberedt. Saa man dette Syn, og det saa man tit, kom man mere og mere til at tænke paa, hvor godt vi dog havde det derhjemme. Mest ondt gjorde det mig, at den gamle Sæk forsvandt, thi den var mig et blødt Underlag paa Brædderne, og naar jeg vilde sove, en god Underdyne. Det gjaldt for alt i Verden om ved den første den bedste Lejlighed at faa den erstattet. Den Vej, vi de sidste 6 Dage havde tilbagelagt, havde helt været uden Træer, det var opdyrket Agerland saa langt Øjet rækkede. Noget var ompløjet, noget var Stubber, hvorpaa Straaene havde staaet med gyldne Aks. Byerne laa spredte rundt omkring, der var aldrig et Træ, der ragede saa højt op i Landskabet, at det kunde ses fra Toget. Afveksling fryder det menneskelige Øje, snart begyndte vi atter at se Træer. Atter stod Toget stille. Byen »Ufa« var naaet og det var Aften. Her skulde vi spise, men et Bud fra Køkkenet oplyste, at Maden ikke var færdig før en Times Tid senere. Jeg følte Købelysten krible i mig, ikke til delikate Varer, men ligefrem til Brød. Skildvagter var posteret hist og her, dog fandt jeg ret snart en Udgang. Ind ad Byen til styrede jeg min Gang. En Mandsperson gik mig forbi, jeg slog Følgeskab med ham og spurgte, om han kunde fortælle mig, hvor der boede en Bager. Paa en lidt akademisk Vis blev Spørgsmaalet klaret. »Pan, Klebfabrik«, sagde Manden, »Da«, svarede jeg. Nu forstod vi hinanden. »Idi«, sagde han, og vi gik videre. Vi kom til en Høkerbutik, hvor der i de oplyste Vinduer laa fremlagt Brød. Manden pegede derhen. Jeg gik derind og fik et halvt Brød. Jeg spurgte efter Prisen, men jeg forstod ham ikke, det var et helt underligt Sprog han fremstammede. Der hang dog en Tavle i Butikken og paa den fik jeg ham til at skrive Prisen. Med stor Færdighed tegnede han nogle Kruseduller. Atter slog det Klik for mig. Nu greb Høkeren Regnemaskinen, og med en Færdighed, vi ikke kender her til Lands, vilde han klargøre mig det, men jeg forblev lige klog. Dog vilde jeg ikke længere spille den dumme, men gav ham 50 Kopeker. Nu greb Høkeren i Kassen og gav mig 14 Kopeker tilbage. Gaaden var løst, Brødet kostede 36 Kopeker for 12 Pd. à 400 gr. Stor blev Begejstringen i Toget da jeg vendte tilbage, mange andre ønskede et saadant Brød som Ejendom. For anden Gang maatte jeg nu gaa med en Kammerat derhen, men da vi naaede derhen, var Høkeren gaaet i Seng, thi det var ogsaa højeste Sengetid,

men vi bankede saa længe paa, at Høkeren til sidst tabte Taalmodigheden og lukkede op. Kammeraten fik et helt Rugbrød til en Vægt af 23 Pd. under Armen, og vi naaede lige tilbage til Vognen, da der blev raabt ud til Mad. Hen paa Natten kørte Toget videre, og ved Daggry var vi inde mellem Uralbjergene. Helt malerisk tog det sig ud, dette bakkede, skovbeklædte Terræn, der i sit Indre gemmer utallige Mineraler. Selv om jeg stod inde i Vognen og frydede mig sammen med de andre over de skønne, skiftende Panoramaer, tænkte jeg dog altid paa min stjaalne Bagage, kunde den da ikke erstattes, eller i det mindste en Del af den.

Toget holdt ved en Station. Det var Aften, Stjernerne blinkede og alt tydede paa, at det vilde sætte ind med forstærket Kulde. En By laa foran os, dens Lysskær glimtede ud mellem Træerne. Min fuldkomne Frakke blev knappet helt til, Kraven smøget op om Ørerne, Huen trukket ned, og med et Spring var jeg nede paa Jorden. Vagtmænd saa jeg ingen af i Nærheden, altsaa fremad, lige ud efter Lysenes matte Skin. Snart stod jeg oppe i Byen, foran mig til højre laa et stort oplyst Hus. Folk gik ud og ind, jeg kunde høre dem snakke, der maatte være en større Sammenkomst. Til venstre saa jeg en Porthvælving af Træ, der havde omtrent samme Form som en udsavet Portrætteramme. Ind under denne førte en Vej, og den fulgte jeg. Hvad gik jeg i Grunden efter? Havde jeg nu ogsaa overvejet, hvad dette kunde føre til? Saadanne Tanker slog ned i mig, alt imens jeg vandrede videre. Pludselig standsede jeg, jeg lyttede. Blodet steg mig til Hovedet, thi jeg hørte Fodtrin bag mig. Mine Øjne søgte et Skjulested og jeg smuttede ind bag et Gærde foran et Hus. Stille som en Mus laa min Skikkelse presset mod Jorden, medens et Par Kærestefolk gik lige forbi mig. Deres Gang sagtnedes, de bøjede ind paa en Gang, der førte op til Huset, hvor jeg laa. Deres Øjne og Tanker har kredset om noget ganske andet end deres Omgivelser, og derfor undslap jeg deres Blikke. Mine Øjne fulgte dem. »De gaar ind i Huset«, tænkte jeg, men til min Forundring standsede de foran Husets Dør, næppe 40 Skridt fra mig. Var der førhen to Skikkelser at skelne, saa var det nu som de smeltede sammen til een. For mig blev Tiden lang, Jorden var kold, men jeg turde ikke hæve mig. Omsider hørtes et Smæk, og Skikkelsen blev atter til to. Pigen forsvandt ind gennem Døren, og Karlen hyllede Ansigtet mere ind i Pelskraven paa sin Frakke og forsvandt skyndsomst i samme Retning, hvorfra han var kommet. Alt var atter roligt, jeg rejste mig, pustede i Hænderne, for de var blevet kolde

og jeg var jo ikke Ejer af et Par Handsker. Paa maa og faa gik det nu videre, Husene laa som halvmørke Skikkelser, alle lidt inde fra Vejen. Hvorledes det egentlig gik til aner jeg ikke, jeg fulgte Vejens venstre Side og med et stod jeg ved noget, der ved nærmere Eftersyn lignede en Have med Buske. Jeg drejede om for at gaa tilbage; da jeg lagde Mærke til noget hvidt. Kunde det være Tøj? Skulde det mon være noget, jeg havde Brug for? Jeg gik derhen, og det viste sig at være en hel Vask, der var hængt op til Tørring. Jeg studsede lidt. De Par lumpne Sager, jeg engang havde ejet, var stjaalet fra mig og nu stod jeg overfor en hel Vask. Selv i Mørket lyste det hvidt, var det en Drøm? Nej, jeg saa de enkelte Stykker, altsaa maatte det være Virkelighed. Var det mon Lykken eller maaske Friestelsen der smilte til mig? Jeg tænkte mig om, — et Lagen kunde beskytte mig mod Kulden og mon Ejeren vilde savne et eneste Lagen, jeg troede det næppe, i hvert Fald ikke, hvis han vidste, at en stakkels Fange havde taget det for at holde Kulden saa nogenlunde fra Livet. Disse Tanker jog gennem min Hjerne medens usynlige Kræfter dirigerede mine Hænder hen imod et Lagen. Det var stivfrossen, det kunde ligefrem staa alene. Skulde der handles maatte det ske lynsnart; Lagenet blev knækket sammen et Par Gange hvorefter jeg svøbte det om min Krop indenfor Frakken. Hvis der skal tales om kolde og varme Omslag, hørte mit sikkert til det første. Den samme Vej tilbagelagdes, og nede ved Toget saa jeg Vagtmandskabet varme sig ved et flammende Baal. Omkring Baalet stod ogsaa nogle Østerrigere og passiarede, al Samtale foregik paa russisk. For ikke at vække Mistanke om min natlige Ekspedition, slentrede jeg hen til Baalet og stillede mig i Række med alle de andre, gned Hænderne, rakte dem ud over Ilden og brokkede noget russisk af om Kulden. De kiggede dog alle interesserede paa mig, det var min egenartede Hovedbeklædning, der vakte Opsigt. En Østerriger gik om bag mig og overbegloede min Bagside, og med et smøret Grin sagde han til mig paa tysk: »Kammerat, Skjorten hænger udenfor Bukserne«. Nu kunde det være nok. Havde det blot været Skjorten, havde jeg næppe følt nogen Angst, men under disse Omstændigheder fandt jeg det raadeligst at forlade Valpladsen, for om muligt at undgaa mere Blamage. Jeg stoppede Lagenet længere op under Frakken, for det var jo dette, der var gledet ned, og opsøgte mit midlertidige Hjem, Jernbanevognen. Der faldt en stor Sten fra mit Hjerte, da jeg endelig fik Lagenet smidt fra mig, og jeg gemte det langt inde i et af Vognens Hjørner. Ro havde jeg ingen af, derfor gik

det snart af Sted igen, Brødet var snart fortæret, der maatte en ny Forsyning til. Atter vandrede jeg ind mod Byen. Store Brændestabler foran et Hus, var tit og ofte et Tegn paa, at her boede en Bager. For nu at være til Stede om Morgen, naar Bageren stod op, besluttede jeg at opholde mig i Nærheden af en saadan. Da det som sagt var meget koldt, vandrede jeg frem og tilbage, grundende og filosoferende over, hvor denne Valsen rundt mon vilde tage sin Afslutning, men jeg kom ikke til noget Resultat, da jeg i det samme hørte en Stemme raabe »Guda Pan« (hvorhen). Jeg vendte mig om, og ved et Hjørne af Huset, i en Afstand af ca. 4 m, stod en Vagtmand. Jeg fik fremstammet noget om Brød, men Vagtmanden hørte ikke til de fredelige. »Idi skare«, greb fat om Bajonetten paa Geværet og langede ud, saa han ramte mit Skinneben med Kolben. Med et højlydt »Av«, humpede jeg raskere af Sted. Vi var to, men pludselig viste en tredie Mand sig paa Arenaen og tog mig i Forsvar. Jeg hørte et Øjeblik til, det gik som Kæp i Hjul, Kvak, kvab, det var alt hvad jeg fik ud af denne Samtale. Jeg lod dem ufortrødent skændes og sjokkede ned til Toget uden at fortælle nogen noget om min eventyrlige Udflugt i Nattens Mulm og Mørke. Paa en Maade var jeg ganske godt tilfreds, jeg havde dog mine hele Lemmer, og en Frihed tog jeg mig da ogsaa af og til, hvad jeg ogsaa gjorde kort Tid efter. Denne Gang naaede jeg ikke saa langt. En af Bevogtningsmandskabet kom gaaende med to Brød, et under hver Arm. Paa min Forespørgsel, om han vilde sælge mig et halvt Brød, gik han over al Forventning ind paa Forslaget. Han greb ned i sin Lomme og halede en stor Kniv frem, hvorefter han delte et Brød. Denne fribaarne Mand delte Brød med en i andre Lande saa forhadet Krigsfange. I en Fart gik det tilbage til Vognen, hvor jeg spiste mig mæt i Hvedebrød; og saa gik jeg til Ro. Jeg trængte til Søvn efter en Nats Omstrejfen. Lagenet fik jeg hurtigt tørret ved Hjælp af Kakkelovnen, og det blev mig til stor Nytte under den fortsatte Rejse. Toget gik stedse mod Nord, op gennem Uralbjergene og snart saa vi Bjerger paa hver Side af Toget, altsaa ingen videre Udsigt, men paa en Gang naaede Øjet dog langt ud over Fjeldtoppene. Omend det ogsaa var ensformigt, var det dog et Syn, der frydede Øjet. Op ad Bjergskraaningerne stod stolte, hvide Birketræer og ind mellem disse stod der mørkegrønne Graner og Fyrretræer med Snefnug hængende paa Naalene. Det var, som om de stod derhjemme en Juleaften i vor Stue og prangede i al deres Magt og Vælde til Fryd og Gammen for saavel store som smaa. Saalænge vi endnu vandrede

til Fods, trak jeg hver Aften mine Støvler af, men da vi kom i Toget, forsømte jeg dette, fordi de sad saa godt. Der var intet i Vejen den første Uge, men da vi fik Varme i Toget, hovnede de helt op. Der fulgte en Læge med i Toget, til ham meldte jeg mig, men han gav mig det gode Raad, trøstigt at følge med til Rejsens Afslutning, thi der var flere end nok, der skulde indlægges undervejs. Videre gik det. Da hed det sig en Eftermiddag, at Bestemmelsesstedet var naaet, og hvad kunde vi vel tænke andet. Siden den 30. August havde vi været paa Valsen, og nu holdt vi foran en stor Krigsfangelejr, bygget i Kvadrat med en stor Plads i Midten, hvortil der kun førte en Indgang, som løb langs med Barakken, der var bygget halvvejs ned i Jorden. Det hele saa saa godt og pænt ud, i hvert Fald saalænge vi saa det udefra. Tyske Krigsfanger, vistnok Køkkenpersonalet, gik med store Stykker Oksekød tværs over Pladsen, efterfulgt af en Soldat. I Tankerne indrettede jeg mig det allerede hyggeligt inde i Barakken, hvor der vilde blive serveret Oksekød for mig. Men længere kom jeg ikke, der blev nemlig givet Signal til Indstigning, Oksekødsuppen var beregnet til andre. Lokomotivet fløjtede, en Vagtmand løb langs Toget, saa alle Vogne efter og spurgte, om enhver igen var paa sin Plads. Den sidste Vogn var eftersat, han skulde tilbage igen, men Toget fløjtede for tredie Gang, og Vagtmanden hoppede op i vor Vogn. Atter Skov paa begge Sider, igen den monotone, rullende Lyd, der var lige saa kendt, som Droskens klare Triller derhjemme i de alske Hegn. Pan, hvorfor kunde vi da ikke blive her, spurgte vi vor Vagtmand. Svaret blev, at der var ingen Plads, da alt var overfyldt. Vi lagde os til at sove, saa gik den Tid da, den rullende Bevægelse lullede os ligefrem i Søvn. Hen paa Natten blev jeg lysvaagen. Toget kørte frem, derefter tilbage, det rangerede, hvorefter jeg atter lagde mig til Hvile. En klar, solrød Morgen oprandt, Toget pustede, stønnede og rullede ind til en Station, hvorefter vi hurtigt stillede op i Række for at faa noget varmt Vand til Te. Hundekoldt var det, enhver vilde gerne have en Taar varm Te, derfor ventede vi taalmodigt. »Nu er der Fred,« sagde en Kammerat, der stod foran mig. »Det var da glædeligt, men jeg vil nu ikke rigtig tro det,« bemærkede jeg, »Jo, mærkede du ikke, at vi kørte vestpaa hele Natten.« Det første Fløjt fra Lokomotivet forkyndte, at vi skulde stige ind. Vi fandt vore Vogne, og et Øjeblik efter kørte vi videre. Ja, det var rigtigt nok, vi kørte mod Vest. »Freden er der,« raabtes der her og der. Om der virkelig var nogen, som troede det, var en helt anden Sag.

Ved Aftenstid kørte Toget ind til en anden Station, hvorefter det rangeredes ind paa et dødt Spor, hvilket var ensbetydende med, at vi skulde tilbringe Natten her. Vi var temmelig godt kendte med Forholdene efter at have kørt i tre samfulde Uger. Jeg havde fuldstændig tabt Lysten til at fortsætte denne Rejse, nu skulde det være Slut, og jeg besluttede at melde mig syg. Paa Halsen havde jeg Saar ved Saar, de pinte mig ved hver eneste Bevægelse. Paa Fødderne sad Støvlerne som smedet fast. Jeg gik en Tur rundt paa Stationen og saa paa Sagerne. Der var ligeledes nok at købe her af Hvedebrød, lange, brune Pølser og andre spiselige Ting. Der var endog Blikvarer og meget andet Stads, men mine Tanker kredsede dog kun om de fordøjelige Sager. Jeg greb i Lommen for at overbevise mig om, at jeg endnu havde Penge i Behold af den Sum, der var indkommen ved Salget af min Guldring, som min Kone engang havde anbragt paa min Finger, som Tegn paa Troskab. Jeg købte et seks Punds Hvedebrød, denne Gang var der ikke Raad til Fedt og Pølse, nej, jeg var kun en fattig Skabning, der fik Tilladelse til at gaa under Guds Himmel. Efter at Brødet var bragt i Sikkerhed i Vognen, gik jeg atter en Tur rundt paa Banegaardspladsen. Mine Øjne fæstnede sig ved Vandkedlen, det forekom mig, at den var af enorm Dimension. Pludselig kom jeg i Tanker om, at jeg kunde fylde mit Kogekar med det varme Vand og saa faa en Russerdreng til at vaske mine Saar paa Halsen, for jeg var lidt betænkelig over disse Udslet. Der kunde jo meget let gaa Betændelse, ja, endog Blodforgiftning i Saarene, og det vilde under disse Forhold være den visse Død. Som tænkt, saa gjort. Til trods for Kulden smed jeg Skjorten. Vandet var dog til dette Formaal temmeligt varmt, der maatte gaas forsigtigt til Værks. Jeg drog et Befrielsessuk, da det var overstaaet, thi det gjorde særdeles godt. Derefter gik jeg tilbage til min Vogn og havde en rolig Nat.

Atter til Fods.

Den næste Dags Morgen fik vi Besked om, at Rejsen skulde fortsættes Kl. 8 $\frac{1}{2}$, men ikke pr. Jernbane, derimod til Fods, og vi skulde tilbagelægge 32 Verst (1 Verst lig en god Kilometer) for at naa vor Rejses endelige Maal. Til den fastsatte Tid mødte vi op, fire og fire i Rækkerne og Marchturen kunde begynde. Kolonnen satte sig i Bevægelse og drog gennem Byens Hovedgade, hvor nysgerrige Folk hang ud ad Vinduerne for at se os. Langs Gadens Sider laa der Boder, hvorfra der solgtes alle mulige Ting. Aldrig saa snart man stod

stille og betragtede Varerne, susede Hundepisken os om Ørerne. Et Stykke forude saa jeg, at Fangerne pludselig styrtede hen mod et aabentstaaende Vindue, hvorfra en Kone uddelte Brød. Der maatte jeg selvfølgelig ogsaa hen og løb alt hvad mine Ben kunde bære, det gjaldt om at komme rettidig for ikke at spille en mulig Chance. I en ynkelig Tone bad ogsaa jeg om et Stykke Brød, som jeg ogsaa fik, medens Kvinden samtidig bad mig vise hende en Tysker. Jeg pegede resolut paa mig selv. Forfærdet slog hun Hænderne sammen og udbrød: »Nej, er De en Tysker, De ser jo ud som alle andre Mennesker!« Uvilkaarligt studsede jeg, grundede et Øjeblik, men strøg saa sporenstregs af Sted for ikke at smage Hundepisken. Senere hørte jeg saa fortælle, at Russerne havde bildt Befolkningen ind, at Germanerne havde Horn i Panden. Derefter forstod jeg tilfulde Konens Forbavselse. Længere fremme stod en gammel Morlil, som ogsaa delte smaa Stykker Brød ud til Fangerne. Hos hende fik jeg ligeledes en Skive Brød. Saa gik det videre ned ad en Bakke til Floden »Viatka«, som ogsaa har givet Byen Navn eller ogsaa har Byen givet Floden Navn. Isen var endnu saa tynd, at den ikke kunde bære os, derfor blev vi færgen over. Saa betraadte vi igen en af Ruslands gode Færdselsaarer. Det havde længe været Frostvejr, men nu begyndte Sneen ogsaa at dække Jorden med hvide, bløde Dun. I Begyndelsen gik vi i sluttet Trop, fire og fire, men efterhaanden beslaglagde vi dog hele Vejbredden, vi smaa Væsener, ja, jeg siger Væsener, thi kun Benene bevægede sig mekanisk under os, og ingen vidste, hvornaar det var hans Tur til at segne om paa Landevejen, segne om af Træthed og Sløvhed. Langsomt passeredes den ene Verstpæl efter den anden, og Haabet om at kunde naa Bestemmelsesstedet i god Behold, fæstnede sig i mig. Saa saare jeg vendte mig om, svigtede Modet mig dog atter, thi det var slet ikke saa faa, der var faldet om paa Ruslands frosne Jord. Ambulancen kørte nok bagefter for at samle dem op, der blev liggende, men at ligge paa en Vogn i denne Kulde, kunde ogsaa have sine Ubehageligheder.

Efter at have tilbagelagt 12 Verst, øjnede vi forude en By, og vi opdagede straks, at det ikke var nogen almindelig Landsby. Nærmere kom vi; vi gik gennem Byen, en stærk, ram Lugt slog os i Møde. Vi gættede paa, at det var et Garveri, hvilket ogsaa viste sig at være rigtigt. Forretningshuse og Arbejdshuse havde lagt Beslag paa Arealerne ved Vejens venstre Side, medens selve Hovedvirksomheden laa til højre. Byens Centrum var

naaet. En Mand kom løbende ud fra en Slagterforretning, løb lige klods ind paa mig og trykkede mig og nogle Kammerater en Pølse og nogle Smaakager i Haanden. Med et fornøjet Smil paa Læben og med et takkende Blik fra vor Side, forsvandt Manden lige saa hurtigt som han var kommen til Syne. Byen laa bag os og forude saa vi ikke andet end den brede, lige Landevej. Den afgrænsedes skarpt fra det øvrige Terræn ved en Grøft og de ældgamle Træer, i hvilke talrige Ravne havde deres Reder. Det gik stadig fremad, fremad i et kedeligt March-tempo, enhver hensunken i sine egne Tanker. Vi fik dog Indtrykket af, at det gik flottere fremad end til at begynde med, men Ravnenes Skrig overbeviste os ogsaa om, at Aftenen og den mørke Nat nærmede sig. Snart blev det saa mørkt, at vi ikke formaaede at læse Tallene paa Verstpælene. Efter længere Tids Sløven, en March halvt i Drømme, halvt i Sovetilstand, gav jeg et Ryk i mig selv, rejste Nakken og Blikket, og hvad saa jeg der forude? Et Lys, flere Lys, omsider mange Lys. Altsaa nærmede vi os atter et Sted, hvor der boede Mennesker. Tanken og Bevidstheden herom lavede op i de trætte Lemmer. Ret snart naaede vi Byens Yderkant, og lidt efter havde vi Huse paa begge Sider af Vejen, liggende et Stykke tilbage bag Træerne. Der laa Hus ved Hus, adskilte fra hinanden ved et Plankeværk, Typen paa denne Egn's Byggemaade, til Værn mod Ulvene. Hvorledes det egentlig kom, ved jeg ikke selv, men pludselig dukkede der en sand Eventyrlyst op i mig. Hvorfor blive ved til det yderste, hvorfor muligvis segne om ude paa den nøgne Landevej, risikere at sove blidt ind i denne Vinterkulde og forsvinde i Sneens bløde Dun for aldrig mere at se Dagens Lys. Mon der ikke ogsaa fandtes godhjertede Mennesker paa denne afsides Egn?

* * *

Paa vilde Veje.

Med eet fik jeg Øje paa nogle mørke Silhuetter, det var nogle Østerrigere, der fjernede sig mere og mere ud fra Massen, for efterhaanden fuldstændig at forsvinde i Mørket — ind til Landsbyens Huse. Jeg var ikke længe om at tage samme Beslutning og Retning. Op imod Facaden af et Hus klemte jeg mig, medens hele Fangekolonnen sneglede sig forbi og sluttede med et Hold Vagtmænd. Uvilkaarligt trykkede jeg mig noget tættere mod Facaden, vilde Flugten lykkes, eller vilde den røbes? Det var spændende Øjeblikke, jeg vovede næppe at trække Vejret. Saa, nu passerede de sidste forbi mig, deres Trin døde hen. Kun i det Fjerne hørtes en knitrende Lyd af

store Støvler, der borede sig ned i den frosne Sne. Sammen med nogle andre Desertører satte jeg mig nu i Bevægelse, listede som en Forbryder ned langs Husrækken og prøvede Dørene. Dog hidtil havde alt været forgæves, de var og forblev laasede. Et Sted længere henne skinnede et Lys ud gennem de tæt forhængte Vinduer. En Østerriger tog noget voldsomt fat i Døren, og jeg tænkte: »Bare ikke saa haardt, tag den med Ro«. Kort derpaa hørtes der Fodtrin indefra. Vi lyttede et Øjeblik. Ja, rigtig nok, Fodtrinene nærmede sig og midt i Porten gik en lille Lem til Side. Et Menneske stak Hovedet ud, der var omkranset af et stort vildtvoksende Fuldskeg. Han holdt en Lygte i Haanden. Østerrigeren plaprede nu russisk, saa godt han formaaede, efter det, han havde lært. Men et Klask, et Brag og Lemmen klaskedes haardt i, godt at man ikke havde Næsen i Klemme der. Tavse stirrede vi paa hinanden, maalløse, midt paa en øde russisk Landevej, fjernt fra Hjem og Arne, uden Hjælp og Venner, kun prisgivet den sibiriske Kulde. Jeg gled bort fra de andre, idet jeg antog, at jeg lettere kunde klare mig paa egen Haand fremfor i en sluttet Kolonne.

Pludselig stod jeg foran et mindre Hus paa den anden Side af Vejen, hvis Stuer alle var oplyste, og jeg kunde, efter at have lyttet ved Vinduerne, konstatere, at der maatte være Kaffe eller rettere sagt Teselskab. Efter en lille Betæknings-tid vovede jeg Forsøget og entrede de tre Trappetrin op til Døren, skubbede Hjertet paa Plads og bankede paa Døren. En velklædt Herre aabnede denne, og jeg kunde gennem Aabningen se, at der i den velordnede Stue var dækket med Kopper og Madvarer og at der sad 4 til 5 Mand og lige saa mange Damer omkring Bordet. Det kan nok være mine Tænder løb i Vand ved dette uvante Syn. Men hvad var jeg? En Krigsfange, et Gidsel, en Landevejsridder, et Individ, som alle helst søgte at undgaa, især i Tusmørket for ikke at sige midt paa Natten. Nu var jeg naaet saa vidt, det gjaldt blot om at føre mit paabegyndte Foretagende til Ende, og nogle underlige Lyde for over mine Læber, russiske Gloser, jeg havde faaet lært. Døren blev lukket til, udefra hørte jeg, at der debatteredes frem og tilbage, derpaa hørtes atter Skridt henimod Døren, som atter blev aabnet og den samme Mand overrakte mig et Stykke belagt Hvedebrød. Nu fik jeg Blod paa Tanden og bad om lidt Te, men jeg fik dog kun et kort og haardt »Nej«. Da jeg derpaa spurgte, om jeg maatte sove i Forstuen denne Nat, blev det øjensynligt Manden for broget, han satte mig en Haand for Brystet og smækkede Døren i. Igen udenfor, atter alene.

Brødet blev hurtigt fortæret. Jeg var søvrig og træt og trængte til Hvile, men hvor var mit Natteleje, det var foreløbig kun et fata morgana — et Fikserbillede. I Huset ved Siden af prøvede jeg ogsaa Forstuen, men her stod Vinden lige ind, og det gøs i mig ved Tanken om at skulle tilbringe Natten her i denne Forstue, hvor Sneen fæg ind. Der laa allerede en Bylt henne i Hjørnet, der ved nærmere Eftersyn viste sig at være en Østerriger. Han snorkede allerede, saa han har sikkert ogsaa været mere end træt. Jeg misundte ham ikke et saadant Leje, nej, Gud skærme mig mod at sove et saadant Sted i denne bidende Kulde. Men hvor skulde jeg ty hen, hvor skulde jeg rede mit Leje for denne Nat? Jeg opsøgte atter mine Kammerater, og videre gik Turen, Hus efter Hus blev prøvet, Dør efter Dør, Port efter Port, men stadig forblev Resultatet negativt. Dybere og dybere sank Humøret. Det havde forlængst passeret Nulpunktet, da en Østerriger foretog et fortvivlet Angreb mod Porten i det allersidste Hus i Landsbyen. Og nu skete der noget. Porten gav efter for hans Tryk og gled langsomt op. Det var for os det samme, som at vinde det store Lod i Lotteriet, Hjertet hamrede, Blodet steg os til Hovedet, og vi traadte lydløst indenfor, følte os famlende for langs Væggen, jo, her var et Lukke, vistnok en Dør. Mekanismen blev drejet om, og gennem Døren naaede vi ind i et eller andet, hvad det var, anede vi ikke. Der var ingen til at byde os Velkommen, men vi tog os selv den Frihed og gik indenfor. Rummet blev straks beslaglagt som Herberge for rejsende Svende. Der var bælgeomørkt derinde, men vi fandt dog noget, der tydede paa at være Avner, der var fejlet sammen i en stor Hob. Glad over dette Fund, rodede jeg mig straks ind i disse formodede Avner saa godt det lod sig gøre. Den største Omsorg havde jeg for mine Fødder, thi hvor ofte havde man ikke hørt, at Folk vaagnede med forfrosne Fødder. De blev derfor pakket ekstra godt ind.

Saa sov vi endelig ind efter denne Dags Anstrengelser og Strabadser. Om Morgen blev vi vækket ved Hanegal, og nu opdagede vi, at vi delte Logi med Hønsene. Det generede os dog ingenlunde. To Østerrigere forsvandt ved Morgengry, vi andre sov videre i vort nu engang indtagne Logi. Lidt senere aabnedes en Luge, vi blev lysvaagne, og ud for al Husets fjerprydede Dyr, vel sagtens paa Grund af Sult, men det sovende Selskab har vel ogsaa været Skyld i, at de løb saa hurtigt udenfor. Omsider rejste vi os ogsaa, fik Døren skubbet op og lod den friske Luft strømme ind. Jeg kom i Tanker om, at jeg

endnu havde Brød i Ranslen. Det blev nu draget frem. Det var blevet lidt lovligt tørt, men det smagte dog, som den mest lækre Honningkage. Ja, Sult er ubetinget den bedste Kok. Bedst som jeg sad og gumlede Brødet i mig, blev der aabnet en Dør foroven, og en Kvinde kom ned ad en Trappe. Familien boede aabenbart lige over os. Da Kvinden fik Øje paa os, kan det nok være hun fik en ordentlig Forskrækkelse, men hun fik dog ret hurtigt Munden paa Gled og remsede op om Politi, Tændstikker, Voino Plen (Krigsfanger) og meget andet, og fægtede samtidig med Armene, saa man nærmest fik Indtrykket af, at hun var gal i Hovedet. En af Østerrigerne fik hende talt til Fornuft, idet han forklarede hende Situationen, saa godt han formaaede. Nu blev hun endda flink og medgørlig og inviterede os med ovenpaa. Paa en Bænk fik vi fire Mand anvist Plads medens en gammel skægget Mand sad for Bordenden. En 3 til 4 Børn i forskellige Aldre holdt til omkring Moderen. Sultne var vi allesammen, saavel Børnene som vi Fanger. Vi fik hver en Skive Rugbrød paa den Tykkelse, man herhjemme skærer til en Hest. Der blev ikke budt os noget Paalæg. Det gjorde nu heller ikke noget, men jeg kunde godt have nydt en Kop varm Te. Den drak Familien selv. Ogsaa her maatte jeg nøjes med at se den dampende »Samovar«, den russiske Temaskine.

Da Brødet var gledet ned, rejste vi os fra Bordet, gav Konen Haanden til Tak og Farvel, og derpaa gik det atter ud paa den brede, ukendte Vej. Endnu sneede det, men snart trak Skyerne sig ud af hinanden, og den klare blaa Himmel viste sig over vore Hoveder. Paa den ene Side af Landevejen, lige uden for det Hus, hvor vi havde været selvbudne Gæster om Natten, stod en Verstpæl, der viste Tallet 30. Altsaa havde vi endnu 2 Verst at tilbagelægge, før vi naaede vort Maal, vor Fremtids Hjem. Naa, kort Proces, Kraven op om Ørerne, Huen halet ned og saa af Sted. Nattesøvnen og Morgenmaden havde givet os fornyet Kræfter, Tempoet var rigtig flot. Snart havde vi tilbagelagt de to Verst, og vi befandt os i en lille Købstad hvis Eksistens vi hidtil ikke havde anet noget om, og hvis Navn endnu var os fuldstændig ukendt. Vi mødte tre Herrer, der først talte til os paa russisk, dernæst paa et endnu mere indviklet Sprog. Langt om længe henvendte den ene af Herrerne sig til mig og spurgte paa tysk, hvor jeg var fra. Da han hørte, at jeg var fra Slesvig-Holsten blev han saare glad over at træffe en Landsmand, thi han fortalte mig, at hans Fødeby var Heide i Holsten. I nogle Aar havde han opholdt sig i Libau, men

Indklædningscene paa Hospitalet

PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN

AF HANS HANSEN, OKSBØL

FRA LYØ'S KYST

TIL

URAL BJERGENE

(III. Del, 3. Hæfte)

Livet i Fangelejren Slobevskoj
og paa russiske Hospitaler

Min Modtagelse paa Hospitalet

Af med Klunset — saa i Bad og saa i Seng!

Eftertryk forbudt

Biblioteksudlaan forbudt

10. Hæfte

Manglende Hæfter kan efterbestilles! Sammel dem — gem dem!

Indledning til 10. Hæfte

Efter en lang Rejse til Fods, afvekslende med en Tur pr. Jernbane, naaede vi i en sørgelig og medtaget Tilstand Krigsfangelejren Slobevskoj, hvor et gammelt Palæ skulde huse os.

Vi regner nu med russisk Tid, som ligger 13 Dage efter vor Tidsberegning.

* * *

I Fangelejren Slobevskoj.

Palæets store Sal var stuvende fuld af Krigsfanger, en babylonisk Sammenblanding af forskellige Nationer, mere eller mindre tapre Stridsmænd. Hvad Salen ikke kunde rumme, laa i de tilstødende Rum eller i Ladebygningen, hvor dog den ene Ende var forbeholdt Køkkenet. Medens de tyske Soldater godt forstod hinanden indbyrdes, var dette langt fra Tilfældet med de østerrig-ungarske Soldater. Det kunde hænde, at to østerrigske Soldater stod og stirrede paa hinanden i vild Forlegenhed, idet det viste sig at være en Umulighed at tolke deres gensidige Tanker og Følelser. Stod man stillet overfor saadanne to, var man tilbøjelig til at tro, at de var født og baaret saa langt fra hinanden, som fra Sydpol til Nordpol. Allermindst vilde man tro, at de var Undersaatter i et og samme Monarki. Trods al Usikkerhed og Utryghed var vi dog tilfredse med at være kommet til et fast Opholdssted. —

Det første, der blev besørget efter at vi var kommen godt og vel indenfor Murene, var at sende nogle faa Ord hjem, et Par Ord hjem til Als for dog at give et Livstegn til Kende, saa Familien kunde føle sig beroliget. Det Tidspunkt var længe naaet, hvor Tvivl og Sorg havde fæstnet sig i de Kære derhjemme. Jeg havde ganske vist skrevet to Gange siden hin skæbnesvangre Dag, men hvem anede om de var naaet Bestemmelsesstedet i disse usikre Tider. I Kantinen ved Siden af Køkkenet skaffede jeg Konvolut og Brevpapir. En Blyant gik paa Rundgang, den besørgede ved Haandens Hjælp Nedskrivningen af de forskellige Følelser og Tanker. Salens Kommandant havde allerede sørget for Tidsregningen i Form af en

stor Afriivningskalender. Den havde sin Plads ved Siden af Døren, og ved at kaste et Blik paa den, var man straks klar over, hvilken Dato det var. Fuldt og fast indprentede den os, at i Dag, den 29. Oktober 1915, var jeg traadt indenfor Palæets Mure. Altsaa siden den 30. August havde vi været paa Vandring, jaget fra Sted til Sted. Nu maa der desuden tages i Betragtning, at den russiske Tidsberegning laa 13 Dage efter vor. Disse 13 Dage maa altsaa lægges til. En langvarig Rejse under saadanne Forhold.

Der regnes nu efter russisk Tid.

Det næste jeg tænkte paa var mine Fødder, samt de grimme Saar paa Halsen, der var frembragt af de kendte Snylterdyr. Jeg tænkte, at det vilde baade være rigtigst og mest heldig at melde mig syg, og nu begav jeg mig paa Opdagelsesekspedition efter Saniteteren, som jeg ogsaa fandt efter nogen Tids Søgen. »Det er ikke nemt at finde dig, Kammerat«, sagde jeg, »nej, jeg holder mig til Spisekammeret. — Nu er der akkurat lige saa tørt her, som alle andre Steder, men jeg tror nok, at der engang har hængt de dejligste røgede Skinker og Medisterpølser her.« Saniteteren paastod, at han kunde lugte Sagerne endnu, og pegede paa Krogene og Sømmene, hvorpaa Delikatesserne havde hængt. Efterhaanden maatte jeg ogsaa dele Mandens Anskuelser. Rummet var kun lille, men i det tilstødende stod der et storslaaet Komfur. Naa, jeg fik mit Ærinde bragt frem, og til Held for mig selv blev jeg meldt syg. En ældre Russer skulde føre mig paa Hospitalet.

Medens Russeren i Ro og Mag spadserede paa det blanke, fejede Fortov, maatte jeg pænt og stiltiende traske gennem den bløde Sne paa Kørebanen. Det var nu ikke fordi Russeren ikke vilde tillade at jeg gik ved Siden af ham paa Fortovet, men det viste sig umuligt for mig at gaa paa dette, da det bestod af Brædder og var meget glat, og jeg havde store jernbeslaaede Støvler paa Fødderne. Russeren havde derimod lange hvide og rødfarvede Filtstøvler paa. Efter tre Kvarters møjsommelig Vandring naaede vi Hospitalet.

Paa Hospitalet.

Det var første Gang jeg satte min Fod indenfor et russisk Hospitals Døre, saa jeg udviste en lidt nysgerrig Interesse. Men det skulde nu forresten ikke blive sidste Gang. Ogsaa Hospitalet var, som de fleste Huse, et Blokhus, bygget i Kvadratform. Træstamme paa Træstamme, anbragt saa tæt sammen som muligt og tættet med Mos eller Hamp. Dersom en saadan

Væg skulde være nobel paa den indvendige Side, var den afpudset med Kalk. Dørene var paa Kanten forsynet med en Strimmel Tøj for bedre at kunne holde Kulden ude. Et Ryk i en stor Krampe var nok til at aabne Døren, og vi traadte ind i en Forstue. Hidkaldt af Støjen, vi fremkaldte ved vor Indtræden, mødte Husets faste Indvaanere straks op, et Par Ungarere, en Pige, samt nogle ældre Kvinder, de vilde syne de nyankomne. Min Vogter fremmumlede nogle Ord, hvoraf jeg ikke forstod et Muk og derpaa fjernede han sig atter. De Ord jeg hørte var en Gaade for en Sønderjydes Øre, selv om han var klædt i en Germaner-Habit. Saa blev Tegnsproget taget til Hjælp, og ved Hjælp af disse gaadefulde Fagter fik de mig gjort begribeligt, at jeg skulde af med Munderingen. Naa, jeg anbragte mig paa en Stol og gjorde dem ligeledes ved Tegn kloge paa, at nu skulde de bare hale i mine Støvler af Hjertets Lyst. De var saamænd ret flinke til at trække i Støvlerne, men Resultatet blev dog kun, at jeg med samt Stol og hele Balladen fulgte en Omgang med rundt i Stuen. Paa den Maade gik det altsaa ikke. Omsider fik jeg dem forklaret paa hvilken Maade der burde tages fat. Endelig langt om længe gav Støvlerne efter og drattede ned paa Gulvet efter i Ugevis ikke at have været af mine Fødder. Nu traadte Pigen hen til mig, skar nogle underlige Grimasser, pegede hen paa en af de ældre Kvinder, der netop kom gaaende med en Spand varmt Vand, som hun forsvandt med i et Rum ved Siden af. Nu vidste jeg af Erfaring andre Steder fra, at det første, der blev gjort ved en paa Hospitaler, var, at give vedkommende et ordentligt Bad. Jeg begyndte derfor at knappe min Soldatertrøje op, men jeg tror næsten det gik den unge Pige for langsomt, hun greb fat i mig, og jeg maa tilstaa, at hun var sit Fag mægtig, thi i Løbet af ganske kort Tid stod jeg splitternøgen. Døren til Baderummet gik op, og et hvidt emaillet Badekar straaledede mig i Møde, halvt fyldt med varmt Vand. Paa et Tegn fra Pigen entrede jeg Badekarret, og nu tog hun fat paa at skrubbe min Krop ved Hjælp af et Stykke Sæbe og en sammenlagt Halmvisk. Efter denne Renselsesproces blev jeg iført rent Linned. Derpaa ledsagedes jeg til Sygesalonen, hvor alle Sengemed Undtagelse af en eneste var optaget af syge Fanger. Denne ene Seng fik jeg anvist. Graaden stod mig i Halsen, da jeg fik Lov til at tage en saa pæn Seng i Besiddelse. Hvad det vil sige at staa overfor en rigtig Seng, formaar kun den tilfulde at forstaa, der gennem Maaneder har maattet undvære alt, hvad der hedder Seng eller sorterer under en saadan.

Lige siden den første Dag, jeg blev taget til Fange, hørte jeg hver Dag det fæle Ord »Sibiria« blive udtalt af de russiske Soldater, hvad enten det nu var paa en Forespørgsel om, hvorhen Rejsen gjaldt, eller det var en hadefuld Russer, der vilde indgyde Fangerne Respekt og Bekymring for Fremtiden. Ordet »Sibiria« maa have haft en frygtelig Klang i en russisk Undersaats Øre. Ogsaa for os lød det afskrækkende, det Ord bar ligesom al Djævelens Ondskab i sig. Men hvad andet var der for os at gøre end at parere Ordre og følge med hvorhen det saa end gik, men for mit Vedkommende haabede jeg dog paa det bedste. Ganske vist kom vi til Sibirien, saavidt havde de russiske Soldater talt sandt, men takket være Pladsmangelen i Fangelejren, der laa nu det brede Ural Gebet mellem os og de forvistes Land. Jeg laa blødt og rent, det kunde slet ikke være bedre derhjemme, og Drømmene bar mig hjem hin Nat, men ak, da jeg vaagnede, var jeg straks klar over, at jeg befandt mig Tusinder af Kilometer fra Hjemmet — som Fange i et fremmed Land. — Døren gik op, og den unge Pige, der Dagen i Forvejen havde hjulpet mig saa rask af Tøjjet, traadte nu ind med en Skaal Vand, et Stykke Sæbe tilligemed en Svamp og et Haandtørklæde. Det kan nok være jeg stirrede, da hun uden videre vaskede Ansigt og Hænder paa den ene efter den anden. Selvfølgelig blev det ogsaa min Tur. Alt skulde være rent, saavel Sygeværrelset, som de syge selv, naar Lægen indfandt sig.

Da dette var godt overstaaet, blev der baaret en hel Kurv Hvedebrød ind. Skiver indtil tre Tommers Tykkelse blev delt ud mellem os. Hver eneste Patient fik to Pund tillige med al den Te, han kunde drikke. Derefter ankom Lægen, eftersaa Patienterne og beordrede de Lægemedler, der skulde til. Alt dette gik ret hurtigt. Hvad Forplejningen angik, maa denne betegnes som værende god, til Middag gav det Risengrød, Kød, Kartofler og Sauce. Paa denne Maade forløb tolv Dage for mig i lutter Velvære. Derefter ansaa Lægen mig for helbredet, og jeg blev udskrevet. Jeg modtog atter mit Kluns, som jeg havde afleveret ved min Indlæggelse, og det maa siges, at den befandt sig i nøjagtig samme Tilstand, som ved Afleveringen, ingen havde saa meget som rørt den med en Finger, alt var i skønneste Orden. I Bylden laa ogsaa min smudsige Skjorte, jeg havde haft paa i flere Uger, men heldigvis traf jeg Landsmanden fra Heide, der forærede mig en ren Skjorte, saa jeg slap for at krybe i den snavsede igen. Men den rene Skjorte vakte Mistanke; man troede, jeg havde tilegnet mig Sygehusets Linned, hvorfor jeg omgaaende blev meldt til

Forstanderinden. — Naa, Sagen blev undersøgt, og jeg fik naturligvis Lov at beholde Skjorten. Jeg vilde gerne endnu have aflagt et Besøg hos mine Kammerater for at tage Afsked med dem, men det lod sig ikke gøre. Da jeg stod i mit eget Tøj var al Adgang til Sygestuen forbudt, og jeg maatte nødtvungen tilbringe Ventetiden i Køkkenet, indtil en russisk Soldat kom og førte mig tilbage til Fangelejren.

Der blev næsten Opstandelse i Lejren, da jeg vendte tilbage, alle spurgte de mig, om jeg havde faaet den pæne Skjorte paa Sygehuset, for saa vilde de alle melde sig syge. Ja, jeg kunde godt forstaa dette deres Ønske, for under Lægeundersøgelsen viste det sig, at mange var uden Skjorte. Mange blottede deres Krop, som man trækker gamle Tapeter af en Væg, ogsaa disse var Skjorten kvit. Det kunde være ret ubehageligt, saaledes at vandre rundt uden Skjorte, men Lægen, som studsede ved dette Syn, lovede at skaffe rent Linned. Ja, han overbeviste sig da om, at der var Nød paa Færde. Omtrent fjorten Dage senere fik vi Besked om at opgive, hvor meget Linned vi ejede, og hver Fange fik derpaa saa meget, at han havde to fulde Sæt. »Ønsker De ikke en anden Hovedbeklædning?« spurgte den russiske Officer, der forestod Uddelingen, henvendt til mig. »Med den Gryde paa Hovedet er De jo aldrig i Tørvejr, hvad enten det sner eller regner,« fortsatte han, og jeg maatte give ham Ret. Derfor svarede jeg resolut »Ja«. Saa fik jeg overrakt en russisk Felthat, men, ih du forbarmende, den dækkede kun de tre øverste Hovedhaar. Skaldet var jeg ikke, Officeren grinede og gav en Ordre til en af Uddelerne, der derpaa straks tog Kasketten retur. Lidt efter vendte han tilbage og tog Maal af min Pandeskal. Dagen efter modtog jeg en Kasket, der sad som støbt til mit Hoved. Officeren fik min Pikkelhue, eller rettere sagt Resterne af denne, vi havde lavet en Byttehandel, og jeg følte, at jeg havde lavet et vældigt Kup, noget splinternyt for noget gammelt. Jeg var glad, og det samme tror jeg Officeren var, som sikkert har opbevaret den som et varigt Minde om de hornløse Germanere. Jeg blev som sagt meget stærkt beundret, da jeg vendte tilbage fra Hospitalet, og som dette havde været tæt belagt, saaledes var Briksen det nu ogsaa her omkring mig. Jeg vandrede frem og tilbage med Salens Kommandant; vi søgte en Plads. Den blev ogsaa fundet, og jeg maatte knibe mig ned mellem et Par, jeg ikke kendte. Jeg faldt næsten øjeblikkelig i Søvn, jeg behøvede jo ikke at vente paa Forplejningen, den havde jeg faaet paa Hospitalet. Lejet var haardt, det bestod kun af de nøgne Brædder. Det var en grim Afveksling, tolv

Dage mellem Dyner og Tæpper, nu igen tilbage til det gamle; det var Aarsagen til, at jeg vaagnede, om i alle Lemmer. Nu saa jeg, hvor herligt det var at være befriet for Utøj. Jeg saa, hvorledes Kammeraterne i Søvn langede ud, snart her, snart der, for om muligt at give nogle af Snylterne en Overhaling. Dog, mine Lykkedage var snart talte, hurtigt blev jeg atter smittet. Foruden denne almindelige Plage kom endnu et Onde til, nemlig Væggelusene, der om Dagen var skjult i det gamle Træværk, men saa saare Natten meldte sig, var de ogsaa fremme for at plage deres Ofre. Det var ikke paa alle og enhver, de fandt det behageligt, nej, de var mere kræsne end deres Makkere, der bar Jernkorset paa Ryggen.

Penge er som bekendt en uundværlig Ting, derfor bliver den eftertragtet. Kan en Vare ikke byttes med en anden Vare, sættes den først om i Penge. Saaledes gik det en Del Fanger, der solgte noget af deres Linned, kun for at faa nogle Mønter mellem Fingrene. Dette kom for de Foresattes Øren og en skønne Dag fik vi Ordre til at møde op udenfor med alle vore Sager i Haanden. Det var hundekoldt, mange bandede ved sig selv og kunde ikke forstaa, hvad dette skulde betyde. Vi stod paa Geled, medens to Vagtmænd løb Salen og de tilstødende Værelser igennem. Enhver Fange maatte nu vise de foreskrevne Stykker Linned frem, derefter kunde vi atter gaa ind. De, der havde været saa uheldige at sælge af Sagerne, maatte ind at brumme tre Dage.

Vinduerne i den store Sal kunde ikke lukkes op, da de var fuldstændig tilfrosne, de vendte ogsaa stik mod Nord. Af den Grund var det helt uhyggeligt indenfor, Atmosfæren blev efterhaanden lummer, for ikke at sige uudholdelig. Vi havde ogsaa en Kakkelovn, men Udleveringen af Brænde var kun sparsom. For hver Dag, der gik, sank Solen mere og mere og Kulden tog samtidig til, saa Fangerne, der holdt til i Laden, kunde ikke mere hytte sig, der maatte skaffes Plads til dem i Salen. En Stab Tømrere indfandt sig med et Par Læs Tømmer og Brædder, og i Løbet af forholdsvis kort Tid var der lagt et nyt Loft, halvvejs mellem Gulvet og det hidtidige Loft. Paa denne Maade blev der Soveplads til dobbelt saa mange Fanger.

Nogen videre Beskæftigelse havde vi ikke, saa Tiden maatte fordrives paa en eller anden Maade. Et Skakbrædt blev fremstillet, og de, der forstod sig paa denne Sport, spillede nu til langt ud paa Natten, andre saa til, og atter andre fortalte Historier, der var mere eller mindre sandfærdige, mange af dem var ligefrem haarrejsende.

Midt ind i det hele blev der afholdt Klapjagter. Dyrebestanden formerede sig med rivende Hast, og i Salen herskede der nu næsten tropisk Varme. Det begyndte nu ogsaa at sne, men mærkværdigt nok faldt denne kun om Natten. Pladsen udenfor Bygningen skulde holdes ren, og om Morgen var det Fangernes Arbejde at gøre dette, men der var ingen, der kunde udholde Kulden i Hænderne, og Vanter havde vi ingen af, derfor maatte der skiftes Arbejdsstyrke ret ofte. Af andre smaa Adspredelser var der Kartoffelskrælning, Kaalhakning og Silderensning. Til disse huslige Arbejder blev der ligeledes beordret nogle Fanger. Det skulde gaa skiftevis, men den, der var lidt ude om sig kunde godt risikere at komme en Gang oftere med, og det var ensbetydende med, at der faldt lidt ekstra af til den paagældende. Ingen kunde dog sige, at han led af Sult, thi hver Morgen fik vi Te, og hver fire Mand et otte Punds Brød til Deling. Til Middag fik vi lidt Suppe og 40 gr. Kød pr. Mand, foruden lidt Grød af Hirse eller Boghvede. Det eneste vi manglede var Fedtstof. Nu var det her som alle andre Steder, der var altid nogle misfornøjede Individer imellem. De indgav en Klage til Kommandanten og besværede sig over, at Brødrationerne var for smaa. Belønningen udeblev heller ikke. Den kom ikke i Form af Tillæg, derimod lige det modsatte. I hele fjorten Dage maatte vi nu være fem Mand om et otte Punds Brød pr. Dag. Brødet var godt.

En anden Adspredelse var at hente de mange Brød hos Bageren, som boede helt i den modsatte Ende af Byen. For at naa derhen, maatte vi tværs over Markedspladsen, hvor Bønderne holdt med Slæder, der var belæssede med Træ fra den omliggende Skov. Dersom en Mand i Byen købte et Læs Træ, fik han det omgaaende kørt hjem. Det, der forundrede mig mest, var, at Hestene i Timevis stod paa Torvet uden Dækkener. I de tre Aar jeg maatte farte rundt i Rusland, saa jeg overhovedet ikke nogen Hest med Dækken, trods en Kulde paa 35 Grader.

Selv om jeg nok kunde tilfredsstille min Sult i den daglige udleverede Ration, ønskede jeg mig dog lidt ekstra. Her kom mine fuldkomne Benklæder mig atter til gode. Heri syede jeg mig en ekstra Lomme paa den indvendige Side. Under Kartoffelskrælningen, som jeg sværmede mest for, lod jeg af og til en Kartoffel glide ned i den hemmelige Lomme. Om Aftenen blev Lommens Indhold stegt i Kakkelovnen og fortæret med Begær. Nogen Tid gik dette godt, da blev det opdaget af Køkkenkorporalen, at enkelte stak Kartoffler til sig. Resultatet blev, at enhver maatte vende sine Lommer ved Udgangsdøren.

Her bed Korporalen Mærke i sine Pappenheimere. Hans Øjne fulgte stadig mig, og da jeg nærmede mig Døren, greb han mig i min mest kødfulde Del, der havde en ganske egenartig Facon, satte den bekendte Ed paa, greb Hundepisken og langede mig en ned over Ørene, medens jeg skyndsomt tog Flugten ud af Køkkenet, der var fyldt med Damp. Kartoflerne beholdt jeg, de smagte denne Aften dobbelt godt, men Tilstedeværelsen af den hemmelige Lomme var røbet, og jeg var alt for kendelig paa min russiske Kasket, saa jeg maatte søge nye Græsgange for ikke at ligge helt paa den lade Side. Jeg anbefalede mig som en øvet Brændehugger, hvilket jeg ogsaa blev engageret som, tillige med et Par andre Kammerater. Belønningen herfor var, at vi havde Tilladelse til at skrabe Grødgryden.

Det, at ligge paa de haarde Brikser medførte Liggesaar paa hele Kroppen. Denne Ulempe skulde afhjælpes, Bønderne leverede plejltærsket Rughalm, og snart var vi alle beskæftigede med at fabrikere Maatter. Aah, hvor laa vi dog blødt nu. — De professionelle Haandværkere blev taget ud af Lejren, de skulde andet Steds hen at arbejde. Barbererne dannede dog en Undertagelse, de skulde blive for at pynte lidt op paa os andre. Til at begynde med foregik Forskønnelsen ved Hjælp af en Saks, men de, der havde Penge, maatte give Barberen to Kopeker, og da det fornødne Beløb var skaffet til Veje, kunde han anskaffe sig en Barberkniv. Sygdom havde allerede holdt sit Indtog i Lejren, og det tyndede hver Dag ud i den store Skare. Denne Udtynning og den stærke Kulde gjorde sit til, at jeg søgte op paa Loftet. Her laa Fangerne pakkede som Sild i en Tønde, og det medførte, at Luften var meget daarlig. En god Fornemelse var det, at man kunde klæde sig helt af om Natten. — Den tropiske Varme var steget herop, nedenunder herskede der meget stærk Kulde. Ofte blev man vækket ved, at en Rotte løb hen over ens Ansigt, en Stakkel, der søgte efter Brødkrummer. Som aktiv tysk Soldat glædede enhver sig til Kejser Wilhelms Fødselsdag, thi da gav det lidt ekstra for Tanden og der var Bal hele Natten. Dette Problem blev af Fangerne sat paa Tapetet i Begyndelsen af December Maaned, da der fortaltes, at Zar Nikolaus havde Fødselsdag den sjette, thi vi syntes, at han nok kunde vise sig en Smule gavmild overfor os Fanger. Og minsandten, vi fik en bedre Middag. Gentagne Gange, naar jeg vaagnede om Natten, hørte jeg fra den modsatte Side af Salen nogle underlige Lyde, som jeg paa ingen Maade kunde begribe, hvad kunde være. En Morgen fik jeg denne Gaade løst ved at høre en lille, munter Østerriger

holde Foredrag om, hvorledes han eksperimenterede med de graa. »Det er barbarisk at brænde dem i Lyset eller Ilden, som man gjorde ved Heksene i gamle Dage,« sagde han. »Siden hen kom Skaffottet, og dertil benytter jeg denne Æske.« Han holdt den op i Vejret og fortsatte: »de lægges paa dens Bund, som er elastisk, og Lydene, der fremkommer, er lig en rigtig Salut.«

En Dag fik jeg nogle Kuldegysninger, men jeg slog det hen og regnede med, at det var ligesom hjemme, naar en Forkølelse var i Anmarch. Syg vilde jeg ikke melde mig, men jeg fik dog Lov til at gaa med til Lægen, for at denne kunde give mig et Svedemiddel. Det fik jeg ogsaa, men det virkede paa den Maade, at jeg syv Gange maatte paa Latrinen den Nat. Det var frygteligt i denne Kulde, og jeg tænkte næsten, at jeg vilde bukke under, men jeg holdt mig dog gaaende.

Julen nærmede sig. Den kære, gamle Jul, hvortil vi som Børn havde glædet os saa tit, naar Far og Mor tændte Julelysene og vi alle sang i Kor. Eller vi tænkte paa Julen som Fædre, der havde gjort alt for at højne Feststemningen derhjemme, og nu laa vi som Fanger paa et Loft i Nordøstrusland, Juleaften oprandt; fra Køkkenet mærkede vi intet som helst til denne Højtid, men fra Røde Kors blev der uddelt smaa Pakker, en for hver tiende Mand. Vel var det kun en Ubetydelighed, men det mindede os i hvert Fald om, at det var Jul, om den Jul, som mange af os havde troet skulde fejres derhjemme med hele Familien. Dog, Tankerne om Skyttegravslivet holdt Modet oppe. — Næppe var Julen overstaaet, før jeg atter blev syg. Som sidste Gang ledsagede en Russer mig til Hospitalet. Denne Gang kom jeg til at ligge i en større Sal, som var belagt med Syge fra Ende til anden. Lægen konstaterede Malaria, og jeg maatte holde Sengen i fulde fjorten Dage. Da de fjorten Dage var omme, blev jeg atter meldt rask, og om Aftenen ledsagedes jeg tilbage til Lejren. Undervejs sank jeg kraftløs om paa Vejen og blev liggende i Sneen, og, det blev ikke ved den ene Gang, nej, to Gange maatte Russeren hjælpe mig paa Benene. Jeg længtes efter at naa Lejren for muligvis at samle nogle Kræfter, jeg havde ingen Feber, men Benene vilde ikke som jeg, de slog ustandselig Kors. Det varede temmelig længe inden vi naaede derhen, for min Vogter gjorde en lille Afstikker hen til en anden Lejr, og jeg havde bare at følge med. Hen paa Aftenen naaede vi, ja, jeg kan vel nok sige, hjem. Hvor saa alt dog forandret ud. Ved min Bortgang var Salen forneden næsten tom, nu var den stuvende

fuld, der var atter kommet en ny Forsyning Fanger. Jeg maatte saa paa Aftægt, det kaldtes en lille lav Tilbygning for Enden af den store. Her var det dog heller ikke meget bedre, thi jeg maatte denne Nat ligge paa Gulvet, som i Dagens Løb havde modtaget ikke saa lidt Sne fra Indbyggernes Fodtøj. Dagen efter blev der en ledig Plads paa Briksen, en Mand var død. I Aftægten var der ikke ret højt til Loftet, og den indmurede Kamin udsendte en umaadelig Varme, thi der blev ikke sparet paa det Brænde, der blev stillet til Raadighed. Klager manges en Aftægtsnyder i Vintermaanederne over Ildebrændselets Knap-
hed, havde vi dog ingenlunde Grund hertil. Jeg tror nu heller ikke, at det blev fremskaffet paa helt regulær Maade. Der var nu indenfor Lejrens Mure blevet truffet den Foranstaltning, at alt snavset Linned blev samlet sammen af et Par Vaskejunkere og vasket i Fællesskab. En anden Foranstaltning var, at de Syge skulde have først, naar der deltes Middag ud, men snart var de syge allesammen, saa den Skik havde ingen lang Levetid.

En Dag følte jeg atter Trang til at skrive hjem, Forbindelsen maatte da snart kunde komme i Stand. Ni Uger var hengaaet i Lejren og endnu havde jeg ikke hørt et Ord fra dem derhjemme. Længselen efter at skrive hjem forstærkedes yderligere ved, at jeg saa en Kammerat sidde med et Postkort. Jeg talte mine Kopeker, tog tre Styk til Side, der var nemlig ikke flere, og paa Forespørgsel fik jeg oplyst, at Kammeraten forlangte to Kopeker for Kortet. Han vilde altsaa tjene 100 %, en rigtig Jødehandel. Jeg stak Mønterne dybt ned i Lommen med den Overbevisning, at jeg kunde faa noget mere nyttigt for disse Penge. Ved Siden af mig havde en Tjekker sin Plads, hans Modersmaal og Sindelag var tjekkisk, dog talte han flydende tysk. Vi kunde altsaa tale sammen og den hele Dag underholdt vi os med hinanden. Vi talte om Hjemmet, om Kampen for ens eget Modersmaal og om Nationaliteten.

Følte jeg mig trods en glubende Appetit syg, følte min Kammerat sig dog endnu svagere med aftagende Lyst til at spise. Snart blev Brødet og Maden ham alt for meget, og han gav mig en broderlig Part deraf. For hver Dag, der gik, blev han daarligere, omsider maatte han paa Hospitalet, og her døde han, langt fra Hjemmet, den tiende Dag. En Uge gik hen, jeg kæmpede stadig for at faa lidt Tilskud af Madvarer fra Køkkenet eller fra syge Kammerater. En fyldt Mave holdt Humøret og Modstandskraften oppe, men som det gik min Kammerat, saaledes gik det ogsaa mig, jeg tabte Appetitten. Nu kunde jeg i Modsætning til fordums Dage give mine Kamme-

rater noget af min egen Mad, jeg kunde ikke faa noget ned, alt var mig modbydeligt, og en skønne Dag kunde jeg, sammen med en Del andre, vandre til Lægen. I en Flok paa 30 drog vi den Morgen af Sted, den ene støttede sig til den anden. Jeg lagde Mærke til en, der uafslædig greb ned i Sneen for at slukke sin Tørst, thi Feberen var høj. Han døde tre Dage senere. Da vi ankom til Lægens Bolig, maatte jeg lægge mig ned paa Gulvet til mit Navn »Gans Gansen« blev raabt op. Ja, hvad skulde man ikke alt opleve. Er det russiske Sprog og Alfabet end stort og vidtstrakt, fandtes der dog intet H deri. Her stod Autoriteternes Forstand stille.

Hele Sværmen blev beordret til Hospitalet, hvorefter en Kane kørte op foran Døren, og jeg samt to Kammerater blev hjulpet op i den. Vi fik udleveret et Dækken, som skulde beskytte os mod Kulden og derefter samlede Kusken Tømmen, lod Hundepisken suse hen over Hestens Rumpe. Vi kørte hurtigt, overhalede alle andre, og snart laa Krigsfangelejren langt bag os. Omsider naaede vi Hospitalet, hvor jeg vandrede ind i den store Sal, som var mig bekendt fra tidligere Dage. Her laa langt flere Syge nu end ved mit sidste Besøg, det konstaterede jeg

I Sygesalen.

straks. Smalle Jernsengestel, som vi kender dem herhjemme, var skubbet sammen to og to, og i hver af disse Dobbeltsenge laa fire Mand, to med Hovedet mod Syd, to med Hovedet mod Nord. Sygeplejersken anviste mig et saadant Sengested,

hvor der kun laa tre Mand i Forvejen. »Her kan De sikkert nok knibe Dem ned,« sagde hun. Efter megen Møje og Besvær fik jeg smidt mit Tøj, og saa maatte jeg se om der kunde blive en lille Plads til mig i Sengen, hvor allerede tre Mand ventede paa, — ja, ventede mon paa hvad? — Jeg overdriver vel næppe, naar jeg svarer paa — Døden. En arrig Brummen og en Del ungarske Gloser forkyndte, at Glæden over at faa endnu en Mand i »Kassen« ej var stor, i Særdeleshed ikke, da de erfarede, at det drejede sig om en Germaner. For tredie Gang var jeg indlagt paa et Hospital, og hver Gang forværredes min Tilstand. Aldrig før i mit omstrejfende Liv havde jeg ligget paa denne Maade, ikke engang Fødderne kunde jeg røre, thi saa kom Side- mandens Hoved for tæt paa, og gennem uforstaaelige Ord og vrede Blikke gjorde han mig bekendt med, at jeg maatte ligge stille som en Mus i Kattens Nærhed. Der blev sagt, at Salen var belagt med 400 Personer, hvilket Tal sikkert ogsaa har holdt Stik. Hver eneste Morgen tidlig blev der skuret og skrubbet over hele Salen. Paa denne Maade forløb 5 Dage, saa blev der mere Plads i Sengen. Det var om Morgenens paa Sjettedagen, at jeg syntes min Sidemand var blevet saa underlig stille og rolig, han rørte sig overhovedet ikke. Jeg stirrede paa ham, han saa saa løjerlig bleg ud. Mine Øjne lukkede sig atter til, Teen var endnu ikke færdig, hvorfor saa ligge vaagen, naar man kunde sove. Der forløb kun et Øjeblik og jeg var atter lysvaagen. Der var nogen, der puslede ved min Side, og ved nærmere Eftersyn viste det sig at være to russiske Soldater, som tog min Sidemand og bar ham bort i et Lagen. — Han var død. — »Det var den første der forlod Reden,« sagde jeg til mig selv, »hvem bliver mon den næste?« Det gav et Sæt i mig, da min nye Sidemand, der hidtil kun havde talt ungarsk, paa godt tysk sagde til mig: »Gudskelov, nu fik vi Plads,« hvorefter han strakte sig ordentligt for rigtigt at vise, at han nu ogsaa havde faaet større Tumbleplads. Paa en Maade maatte jeg give Manden Ret, men for mit Vedkommende blev Lejet ringere, da jeg nu kom til at ligge i Midten, thi Madrasserne gled bort under mig, ud til Siderne, saa jeg laa omsider paa selve Jernstellet. Dette havde til Følge, at jeg fik Hul paa Legemet. Det er jo saadan her i Verden, at en Ulykke sjældent kommer alene, saadan ogsaa her. Det skete en Aften efter at en Kop kogende Te som sædvanlig var serveret for os. For bedre at kunne række bagover efter et Stykke Brød, som laa paa et Bord, stillede jeg Koppen paa Sengelagenet. Da vilde Skæbnen, at min Sidekammerat ved Uforsigtighed væltede den

dampende Te. Resultatet var, at Indholdet flød ud og skoldede mig paa Maven, hvilket jeg dog ikke ænsede de første Dage, ja, jeg glemte det næsten. Først tre Dage senere begyndte det at smerte, jeg meldte det til Lægen og min Sidekammerat maatte oplyse, hvorfra det stammede. Lægen anordnede en Forbinding, men denne var meget mangelfuld, da der nu var Hul paa mig saavel for som agter. Paa Grund af de mange, der skulde forbindes, blev Forbindingen kun skiftet hver tredie Dag, og dette medførte, at Saarene forurenedes.

I Sengen ved Siden af os laa en Mand, der var blevet opereret i Hovedet, lige bag Øret. Han havde altid naar Aftenen nærmede sig, meget høj Feber, men naar det saa blev Morgen, var det som om han intet fejlede, men det varede kun Dagen lang, om Aftenen sank han atter sammen. Til sidst kom Sygeplejerskerne med et vaadt, iskoldt Lagen som Vandet var vredet grundigt af, og i dette blev Manden svøbt ind og tildækket med varme Uldtæpper, som toges fra de nærmeste Senge. I den halve Time, Svedekuren stod paa, maatte vi nøjes med vore Lagener, og det skal ikke være usagt, at vi knurrede, endda ikke saa lidt, men Manden kom sig.

Hos mig steg Feberen, og for at denne ikke skulde blive for høj, fik jeg udleveret en Ispose, som jeg saa skiftevis anbragte paa Hoved og Bryst. Paa denne Maade holdt jeg Feberen nede. En stærk Opspytning traadte ogsaa til, og Appetitten gik helt og holdent bort, saa jeg tænkte mere paa at dø i fremmed Land end at komme hjem. Hver Aften blev Isposen fornyet, men den stærke Varme foraarsagede, at Isen hurtigt smeltede og da jeg bad om at faa den fyldt, fik jeg et hvast Nej. Hvad gjorde jeg? — Jeg stod op, og støttende mig langs Sengene naaede jeg hen til Isbeholderen, som stod ved Udgangsdøren. Her fyldte jeg i den stille Nattetime Posen med Is, dette gjorde jeg tre Gange, men jeg maatte uvilkaarligt tænke paa, hvad Følgerne mon vilde blive, ja, jeg ængstedes, naar jeg uafbrudt flyttede den iskolde Pose fra Hoved til Bryst og omvendt. Morgenens kom, Sygepasseren sneglede sig fra Seng til Seng med sine Termometre. Omsider kom han til os og noterede Feberkurven paa Tabellen. Han saa paa mig, derefter paa Termometret, jeg saa forresten ogsaa paa ham. Han troede ikke sine egne Øjne, men stak Termometret godt ind i Armhulen paa mig og gik videre. Da han havde været hos alle Patienterne vendte han tilbage igen, læste af og Resultatet blev »Ingen Feber«. Een blev glad og det var mig. Feberen var jaget bort, men jeg følte mig dog meget svag. Den følgende Dag fik vi Besøg af fire Læger og

en Skriver i Sygestuen. De vandrede fra Seng til Seng og talte indbyrdes sammen. Nu gjorde de Holdt ud for min Seng, hvor en længere Samtale blev ført, alt imens Skriveren noterede i en medbragt Protokol. Række for Række tog de alle i Øjesyn for endelig til sidst at forsvinde ud af Døren. Nu blev der en Spørgen frem og tilbage, alle vilde vide hvad der var paa Færde. Snart rygtedes det, at alle, der var noterede, skulde flyttes et andet Sted hen og det endnu idag. Til disse hørte ogsaa jeg og min Sidekammerat. Med Glæde modtog jeg ikke dette Budskab, for jeg holdt det for en Umulighed at blive flyttet i denne frygtelige Kulde, og det samme syntes ogsaa min Kammerat. Vi saa paa Uret, der var anbragt paa Væggen, det ene Kvarter forløb efter det andet, snart blev det Eftermiddag, men stadig intet Nyt. Vi beroligede os selv med, at i Rusland gik intet saa hurtigt for Haanden. Helst vilde vi blive liggende, hvor vi laa, det var vort fælles Ønske, thi Døden var jo uundgaaelig.

»Nu er Klokken halv fire, saa bliver det ikke i Dag,« sagde jeg til min Kammerat. »Døren bliver aabnet,« svarede denne. Jeg vendte Blikket mod Døren og saa en Mand træde ind, som jeg genkendte fra Formiddagsbesøget. Det var Skriven. Han holdt først en Konference med Sygeplejersken, derefter begyndte han paa Oplæsningen af en Række Navne. Jeg saa den ene Patient efter den anden rejse sig over Ende og gaa over mod Døren, hvortil Tjenerpersonalet allerede havde bragt en Del Tøj. Ogsaa mit Navn blev raabt op, og jeg listede ligeledes over mod Døren, men jeg følte mig meget svag. Oven i Købet oplevede jeg den Skuffelse, at mit Tøj intetsteds var at finde. Der blev søgt mange Gange, men uden Resultat. Mine gode Støvler, som jeg holdt saa meget af, var ogsaa blandt det forsvundne Gods. Nu var gode Raad dyre. Jeg skulde med, men uden Klæder kunde jeg ikke komme af Sted. Til Oplysning kunde jeg kun fortælle, at mit Tøj var bundet sammen med et Par gode Seler, og ved mig selv tænkte jeg, at det var Selerne, der havde stukket andre i Øjnene for ikke direkte at sige, de havde stjålet mit Tøj. Der sad jeg i bar Skjorte, jeg frøs og spekulerede paa den alvorlige Tid. Nu kom man slæbende med en stor Bylt, Ansigterne straaede af Glæde, endelig havde de fundet mit Navn. Det var paasat denne Bylt Tøj, jeg kunde selv se. Jeg blev glad, om ikke for andet saa dog for mine gode Støvler. Bylten blev overgivet mig, jeg skævede til den, men skævere blev Øjnene, da jeg opdagede, at det var en østerrigsk Uniform. Bylten blev aabnet og indeni laa et Par Lapki. Det var en

ordentlig Fiskehandel, naar jeg tænker paa mine egne gode Støvler. Men hvad var der at gøre? Jeg havde kun en Udvej, og den greb jeg. Jeg trak Uniformen paa, det vil sige jeg maatte have Hjælp dertil, thi jeg var paa dette Tidspunkt saa svag, at jeg ikke magtede dette Arbejde. Da dette var overstaaet betragtede jeg mig selv fra oven og ned, Bukserne var en lille halv Alen for lange, Ærmerne i Trøjen noget lignende. Med Huen var det lige modsat, og det var næsten væmmeligt at trykke den fedtede Hue ned over Issen. Med nogen Ret turde jeg vel ytre: »Hvad mon Enden paa det hele bliver?« Nu ventede vi spændte paa det næste, der vilde ske. Døren smækkedes op, »Slæderne holder for Døren,« blev der raabt »alle ud!« Vi tænker os et Par Medetræ og oven paa disse en Bund, som enten er flad eller let buet. Udenfor denne Bund er der fastgjort en Stang i hver Side og i samme Højde. Paa Grund af denne Stang kan Slæden ikke vælte helt om. Paa en saadan fladbundet Slæde blev vi læssede i dobbelt Lag, hvorefter vi blev tildækket med nogle Tæpper. Tæpperne holdt godt paa Varmen, men der var helt mørkt, saa ingen af os kunde se.

Kørselen blev ikke langvarig, men paa den Maade vi laa pakkede var den mere end lang nok. Farten laa næsten paa Galoptempoet, og Slæden huggede i Sneen, som var meget ujævn. Klagende Lyde kom fra det underste Lag, jeg holdt krampagtig fast i Bundens Kant for ikke at flyve af, og ønskede Rejsen endt saa hurtigt som muligt.

Pludselig holdt Slæden stille, Tæpperne blev taget af, og jeg saa, at vi holdt foran et mindre Hus. Det laa ganske ene, lidt derfra laa endnu et Par Stykker, saa vi maatte være ude paa Landet. Jeg rejste mig, mine Ben kunde ikke bære mig og jeg knækkede sammen, Sneens bløde, hvide Dun, som var føjet sammen i store Driver, blev mit Leje. Trods det tragiske heri var jeg dog glad og taknemmelig, jeg havde dog endnu mit Liv i Behold, hvad en spinkel Østerriger derimod ikke mere havde. Hans Liv var udslukt, klemmt til Døde. To Soldater kom, hævdede mig op og hjalp mig ind gennem Husets Dør, og vi var nu i Forstuen. Denne var rummelig, en Bænk stod langs den ene Væg, og paa denne blev der budt os Plads. Af og til gik Døren op og en Fange blev kaldt ind i Stuen. Efterhaanden blev vi alle kaldt ind, og Turen kom ogsaa til mig. To Kvinder modtog mig. »Af med Klæderne,« var det første, og jeg sendte min Støvlekomedie fra første Hospitalsophold en Tanke. Støvlerne var borte, de var nu ombyttet med et Par Lapki, som let gled af. Lapki er Sko, der er flettet af Lindebark

eller Spaaner og forsynede med Baand, der kan naa fire Gange om Benet. Skoene var altsaa en Spaankurv, de holdt ikke paa Vandet, thi dette havde fri Indgang og spurgte selvfølgelig heller ikke om Lov til at komme ud. Var det meget fugtigt, lagdes et Stykke Voksdug i Skoene.

Jeg blev gnedet ind i Sæbe fra Top til Taa, derpaa en hastig Afvaskning og Tørring og næste Mand stod for Tur. Iført rent, snehvidt Linned, som en yngre Jødinde iførte mig, blev jeg ledsaget hen til en Seng. Var det virkelig muligt at man var i Fangenskab og fik en saa venlig og kærlig Behandling? Jeg saa mig om, maaske var der en eller anden jeg kendte; min sandten, der laa jo min Sidekammerat fra forrige Hospital. Nu saa han ogsaa mig og udtalte sin Tilfredshed med Gensynet. Det Hus, hvori vi nu boede, havde før været et Udskænkningsssted for stærke Drikke, nu var det omdannet til Hospital med et Antal af 30 Patienter.

En Nat var forløbet, atter blev det Dag. En Bagerlærling bragte Rug- og Hvedebrød, som jeg dog ikke havde Appetit til at gaa i Lag med, men min Kammerat kunde nok sætte baade sin egen og min Portion til Livs, og paa den Maade slap Bagerlærlingen for igen at bære Brødet bort. Den første Dag Lægen kom, beordrede han særskilt Kost til enhver. Der gik nogle Dage, da syntes den ene og anden, at Sidemandens Kost var langt bedre end hans egen. Et Andragende desangaaende blev forelagt Lægen, hvilket medførte, at alle kunde faa samme Kost paa nogle faa Undtagelser nær. Kosten var næsten overdaadig. Den bestod af et Pund Rugbrød, et Pund Hvedebrød, en Frikadelle, en Tallerken Suppe blandet med Kød og Gryn samt en Kop Te, endvidere gav det to eller tre brunede Kartofler, Kompot og en Kop Mælk. Ved halv tre Tiden om Eftermiddagen fik vi alle en Kop Te med Sukker. Til Aftensmaden gav det ligeledes Te til Brødet. Hidindtil havde min Appetit ikke været særlig glubende, men nu begyndte den atter at finde sig, og snart kunde jeg sætte hele Foderet til Livs. Alligevel var jeg endnu meget svag, men jeg klamrede mig ved Haabet. Lægen var da ogsaa af den Mening, at jeg nok skulde blive rask. Lægen talte kun russisk, men han ledsagedes af en ung Assistent, der talte flydende tysk. Denne var fra Byen Lodz, men ved Krigens Udbrud var han taget hertil i Følge med sin Moder og Søster. Den russiske Læge var en meget dygtig Mand, flink og forstaaelig i enhver Henseende, men da han jo kun talte russisk, blev Assistenten den førende, og vi fik ham alle kær, thi han vilde kun vort Bedste. Skete det af og til, at

han blev borte, længtes vi ligefrem efter ham. Heller ikke Kvinderne vidste undertiden hvad de skulde gøre for at vi skulde faa det saa behageligt som muligt. Saaledes kom de en Aften silde ind til os med en Tallerken stegt Kød der svømmede rundt i den herligste brune Sauce. Hver syvende Dag fik vi udleveret rent Linned og et rent Lagen til Sengen, saa vi manglede intet. En Dag kom Lægen alene, den næste og de følgende Dage ligeledes, og det rygtedes, at Assistenten var blevet syg. Da blev der Sorg paa Stuen. For faa Dage siden var alle vore Navne atter blevet raabt op, og det fortaltes, at vi atter skulde flyttes. Det var ensbetydende med, at vi igen skulde paa Valsen. Fra højere Instans var der nemlig kommet Ordre om, at alle uhelbredelige skulde hjemsendes, og til disse hørte ogsaa jeg. Med Længsel og Spænding ventede vi paa denne Dag, men Tidspunktet blev stadig skubbet ud, og snart troede vi ikke længere paa den Historie.

* * *

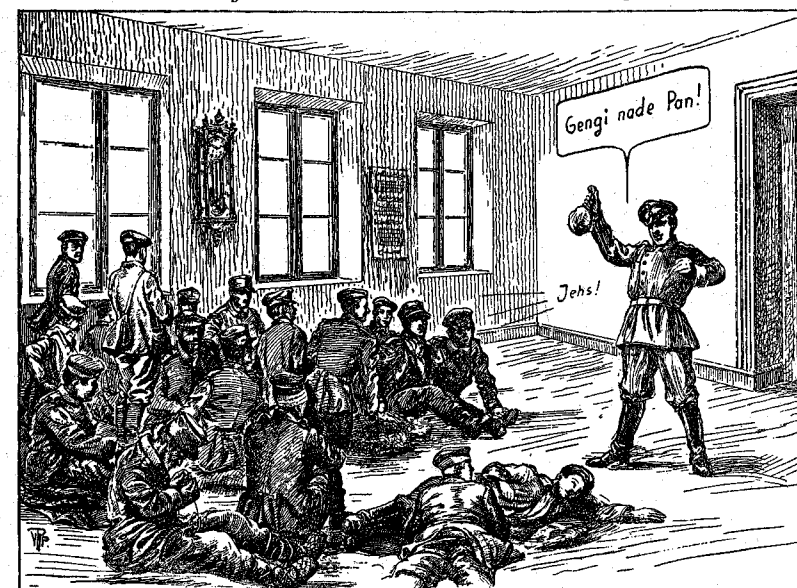
Indklædningscene paa Hospitalet

PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN

AF HANS HANSEN, OKSBØL

FRA LYØ'S KYST
TIL
URAL BJERGENE
(III. Del, 4. Hæfte)

En Rejse pr. Kane, Tog og Sporvogn
for de Krigsinvalider og Syge,
der skal hjemsendes fra Rusland og Sibirien

Lønningsappel for de Syge

Eftertryk forbudt
Biblioteksudlaan forbudt

11. Hæfte

Manglende Hæfter kan efterbestilles! Sammel dem — gem dem!

Indledning til 11. Hæfte

Mit forrige Hæfte sluttede med, at jeg og flere Kammerater laa syge paa et Hospital i Slobevskoj; hver Dag ventende paa at blive transporteret videre.

* * *

Den første Marts laa bag os, Solen kom for hver Dag højere paa Himmelen, og dens Straaler varmede saa dejligt gennem de store Vinduer, men Sneen ydede dog endnu haardnakket Modstand, og den havde en god Hjælper i Nattens haarde Frost. Saa man ud af Vinduet, viste det samme Billede sig for vore Øjne Dag efter Dag, det snehvide Landskab, hvorover der jog nogle enkelte Køretøjer i russisk Tempo, et Billede som vi alle var lede og kede af at se paa. Kom der derimod hen paa Eftermiddagen en Flok sort-hvide Køer forbi, da steg Interessen ganske af sig selv. Vi løb alle til Vinduerne. Den tyvende Marts lød det begejstret gennem Salen: »Det regner,« og ganske rigtigt, ved nøjere Eftersyn viste det sig, at det virkelig smaa regnede. Den toogtyvende samme Maaned kom Assistenten igen, han var meget bleg, og der var ingen Tvivl om, at han havde været syg og muligvis var det endnu. I Dag strammede han sig op for at overbringe os den Nyhed, at i Overmorgen gik det hjemad. Assistenten blev paa Stuen efter at Lægen var gaaet, han vilde tage Afsked med hver enkelt af os, give os alle et hjerteligt Haandtryk, et sidste Farvel. Derefter gik han. Næppe var ti Minutter forløbet før Døren atter aabnedes. Assistenten traadte ind. Han havde knap nok faaet Døren lukket til, før han segnede om paa Gulvet med Blodet løbende ud af saavel Næse som Mund, en Blodstyrtning. Der gik kun et Par Minutter og Manden var død. Der svømmede han i sit eget Blod, et Syn der nok kunde faa en intetanende til at ryste. Denne Skæbne overgik en Nabokone, som just paa dette Tidspunkt aabnede Døren for at aflægge et Besøg. Rædselsslagen stod hun nu og saa paa det grufulde, der mødte hendes Blik, derefter vendte hun om og løb ud af Døren, ud i Sneen, hvor hun blev ved at løbe hujende rundt som en Afsindig. Kvinderne kom skrigende til Undsætning, fik sendt Bud efter Lægen, men

med os blev i Ordets Forstand et sidste Farvel. Kvinderne løb nu ud i Sneen til den fortumlede Kone og fik hende beroliget, hun troede, at der var sket et Mord. Naturligvis kunde det afsjælede Legeme ikke blive liggende, det maatte bæres bort. Der blev hentet et Par Soldater, og disse maatte udføre dette triste Hverv. Ved deres Ankomst viste de deres sande Ansigt, og deres fanatiske Had til deres nu underlegne Fjende kom til Udfoldelse derved, at de spyttede paa Liget. De troede nemlig, at det var en Tysker eller en Østerriger, der laa for deres Fødder. En Patient oplyste Soldaterne om, at det var en af deres egne og det kan nok være, at Piben fik en anden Lyd, som man siger, de faldt paa Knæ, slog Kors for sig og kyssede Liget før de bar det bort paa den medbragte Baare. Nu fik Kvinderne travlt med at gøre rent, og snart var alle Blodspor udslettet. Næste Dag fik vi Besøg af den afdødes Moder og Søster. De talte pænt og venligt til hver af os, og før de forlod Sygestuen fik vi endog 1,50 Rubel pr. Mand. De svageste fik ogsaa en Tavle Chokolade ekstra.

Der var Foraar i Luften, Solen bragte dette med sig, den gjorde helt og holdent Kakkellovnen til Skamme, naar den skinde som i Dag. Sneen smeltede bort og blev til Vand. Hvor havde jeg glædet mig til den Dag, jeg atter kunde færdes i Guds frie Natur, og nu var den nær forestaaende, ja, i Morgen skulde Rejsen gaa løs, saadan fortalte Lægen i Dag. Men hvor skulde Rejsen gaa hen? Ja, det var Samtaleemnet Resten af Dagen Mand og Mand imellem.

Dagen oprandt med straalende Solskin, et rigtigt Midsommervej, dog laa der endnu Sne paa Jorden. Min Bylt Tøj kom til Syne, med skæve Øjne skelede jeg paa min lasede østerrigske Uniform, men mest beundringsværdige var dog mine hullede Lapki, hvor Snestjappet ikke fandt et eneste Hvilested. En Berliner, der var meget svag, blev for sidste Gang spurgt, om han mente han kunde gøre Turen med, og han svarede bekræftende. Kvinderne hjalp ham i Tøjet; det blev ham en skæbnsvanger Dag. Min hjemmenvævede Skjorte laa i det gamle Palæ, jeg sendte den en sidste Tanke, vi skiltes for evigt, alle drog vi ud til nye Eventyr. Et Farvel samt et taknemmeligt Blik til Husets Kvinder, og jeg vandrede i mine, jeg havde nær sagt Laksko, ud til Slæderne. Hver Slæde blev belæsset med to Patienter og en Kvinde fungerede som Kusk. Der blev givet et Signal, Konen svingede Pisken, og en Karavane paa 30 Slæder kørte mod Viatka. En Slædetur i Rusland er meget interessant,

endnu laa Sne overalt, det var kun lige ved Huset, at Sneen var smeltet, men Vejret var straalende. Da vi var naaet et Stykke udenfor Byen holdt hele Transporten stille. Vi ventede, men hvad ventede vi paa? Langt om længe saa vi i det fjerne en Slæde der nærmede sig i fuldt Firspring fra en anden Kant. Kuskene vandrede ned mod Karavanens Slutning og snart holdt den ventende Slæde, der var belæsset med Pelse, Filtstøvler, Pelshuer og Vanter, som blev fordelt imellem os, hvorefter vi kørte videre. Forsynet med alle disse rare Ting syntes vi, at en Rejse til Nordpolen kun vilde være en Leg. »Hyp, Hyp min Hest,« Kuskene brugte flittigt Pisken. Den fire Mile lange Vej skulde tilbagelægges inden Aften. De dybt furede Spor tilkendegav den stærke Trafik, der havde hersket Vinteren igennem. Vi fik prøvet, hvor praktisk en russisk Slæde er lavet. Russeren selv kender mere til Slædekørsel end vi herhjemme. Han kender en Slædes Mangler og Fortrin. Der var ikke noget der hed, vig udenom for en modgaende Slæde, nej, Landevejen var skam dobbeltsporet. I alle Retninger kørtes der altid i højre Side af Vejen, stadig lige ud, ingen Forsinkelser af nogen Art kom for. Den hastige Fart, de dybe Huller i Snebanen, som dog blev udbedret, bevirkede at en Fange af og til fløj af og maatte samles op igen. Da vi var naaet midtvejs, besteg vi andre Køretøjer, og dette bevirkede, at vi stadig holdt det samme Tempo. De tre sidste Verst kørte vi paa Floden, vistnok for at forkorte Vejen. Vandet var allerede begyndt at samle sig paa Isen, men at køre i Skridt, nej, det lod sig ikke gøre, det var noget Russerne ikke kendte, derfor intet Under at vi af og til tog Vand ind i Slæden. Som overalt bar ogsaa Viatkas Gader Præg af Foraarets snarlige Komme. Brostenene var kun dækket af et tykt Lag Smuds, som Beboerne var i Færd med at fjerne. Desuagtet benyttede mange dog endnu Slæden. Vi var ved Foden af en Bakke og ned ad denne kom en Slæde i fuld Karriere, bemandet med to velklædte Herrer. Pludselig blev Hesten bange og for ind til Siden. Det ene Medetræ løb op paa noget højtstaaende og begge Herrerne trillede ud. Kuskene holdt godt paa Tømmen, men slæbtes dog et Stykke med. Den anden Herre rejste sig af Dyndet og trippede af Sted, men ih hvor saa de begge ud. Vi kørte videre, og snart var de uheldige ude af Syne. Gaden slog et Knæk og det sidste Stykke Vej maatte vi tage til Fods, da Hesten ikke kunde trække os paa de bare Sten. Vort Maal var Banegaarden, vi skulde ud at rejse, og nu var vi her. Kaneturen var tilendebragt, nu skulde

stensmurede Bygning. Filtstøvlerne, Pelshuerne og Vanterne maatte vi atter aflevere til Slædekaravanen, som nu vendte om og kørte hjemad. Saa stod vi da der, koldt var det, Brødet, vi havde faaet med, var fortæret, ingen tog sig af os og Natten stod for Døren. Efter Dagens anstrengende Fart oven paa et langt Sygeleje, var vi meget trætte. Vi gik rundt i Ventesalen og fandt et fredeligt Hjørne, og her bredte vi vore Pelse ud og lagde os tilrette for at afvente Begivenhedernes Gang. Stationens Ur slog just elleve, da Døren gik op og en russisk Korporal traadte ind. Han saa sig om i Salen og satte saa sin Kurs hen mod vort ideelle Hjørne. Da han stadig svingede en lille Lærredspose i Haanden, begyndte Fangerne at røre paa sig og tale om »Bukseknapper«, saa gjaldt det blot om, at vi havde Traad. Nu stod Korporalen lige foran os. Posens Indhold klirrede. Posen blev holdt op, det var som om han mønstrede den for os. »Gengi Pan,« raabte han fornøjet, ja, Glæden lyste ogsaa ud af Fangernes Øjne, vi kunde nok tænke, hvad der forestod, — Lønningssappel og vi tænkte rigtigt. Korporalen greb ned i Posen, som indeholdt lutter 25 Kopekstykker. Hver af Fangerne modtog nu saadan en Sølv mønt, og en af os maatte underskrive for hele Selskabet. Nu var alle godt forsynet med Penge, om Morgenens 1,50 Rubel af Assistentens Moder og nu 25 Kopeker af Korporalen, ja, nu var der Velstand blandt Fangerne. Maven skulde ogsaa fornemme, at vi var kommet til Penge, derfor stoppede vi straks et Stykke Pølse og en Bulki i den. Maven blev rolig og Søvnens indfandt sig. Dog var det ikke saa behageligt som i den bløde Sygehusseng. Det blev Dag, der kom Liv over Bygningen, Folk kom for at tage med Toget. Gamle Bønderkoner kom for at sælge Mælk, og vi, de paa Eventyr farende Krigsfanger, rejste os fra vort Leje. Det vil sige vi rejste os paa en Mand nær; det var Berlinereren, han blev liggende. Han laa ganske stille, han skulde aldrig rejse sig mere, Døden havde taget ham. Jeg vandrede omkring, andre gjorde det samme. Vi følte os hjemme, jeg kendte Stationen. Der laa Boderne jo med allehaande Varer, ja, jeg kendte endog Sælgerne, som stod bag Diskene. Penge havde jeg paa Lommen, men derimod var mit Kogekar borte, derfor købte jeg et Blikbæger, saa jeg i det mindste kunde nyde en Kop Te. Klokken blev elleve og vi skrev den 25. Marts. En Mand traadte ind og meddelte, at om fem Minutter kom det Tog, Fangerne skulde bestige. Et Ærinde, som de fleste af os trængte til, blev udført, og nu susede Toget ind paa Perronen. Da vi i sin Tid kørte fra

fik vi Lov til at bestige tredie Klasses Personvogne, saa vi var dog kommet i en højere Rang siden dengang. Der er en himmelvid Forskel paa de russiske og vore egne Jernbanevogne. For det første er Sporvidden 10 cm bredere end vor, saa alt, der skal ind- og udføres fra det store russiske Rige, maa omlades ved Grænsen. Der var Bænke i Kupeen som hos os, men disse Bænke var saaledes indrettet, at de kunde slaas ud, saa der fremkom et Bræt mellem Bænkene og paa denne Maade kunde de benyttes som Natteleje. I Mandshøjde var der et Loft, og over dette fandtes endnu et Leje eller Bagagerum, det var altsaa Vogne med en enorm Højde. Vognene var Gennemgangsvogne. Naar en Russer kommer ind i Vognen med sit Tæppe under Armen og sin Tekedel i Haanden, søger han altid efter den bedste Liggeplads, det vil sige, naar han skal paa Langfart. Viste det sig, at en af de øverste Hylder stod tomme, en, to, tre, laa han ogsaa deroppe, ingen maatte forstyrre ham, Søvnens søde Drømme vilde han nyde til Rejsens Maal blev naaet, og i dette store Land var det ofte meget store Distancer, der maatte køres. — Det tredie Klokkeslag lød, der blev givet Signal til Afgang, Toget begyndte at rulle og snart laa Stationen bag os, vi kørte vestpaa, men hvorhen? Der blev sagt mod Hjemmet, og dette var vel heller ikke usandsynligt, thi vi var jo blevet erklæret for uhelbredelige. Forskellige Egne, skiftevis med Skov og Landbrug rullede vi igennem, og dette holdt vor Interesse vedlige. Nu gik det sydpaa, det var vidunderligt at se, hvorledes Vegetationen udfoldede sig mere og mere jo længere det gik mod Syd. Ja, somme Steder begyndte Folk endda at tænke paa Harvning. En smuk Morgenstund rullede vi ind paa Moskva Jernbanestation, vi havde da kørt i fem Dage. De, som kunde, maatte til Fods spadserer til Hospitalet, andre befordrede i Sporvogn eller i Taksavogne. Paa Turen til Hospitalet fik de, der havde Lykken med sig, overrakt Kager og Penge af Befolkningen. Den Bygning, vi nu betraadte, var et fem Etagers Hus, som før Krigen havde tjent som en Slags højere Skole, nu var den, som saa mange andre, omdannet til Hospital. Efter Sigende var der Plads til tusind Senge, og disse var alle optaget af Syge. Vi naaede hertil fjorten Dage før Paaske, og det var Skik og Brug i det dengang hellige Rusland, at der ikke maatte spises Kød de sidste Uger før Paaske, og denne Skik maatte vi ogsaa bøje os for. Til trods herfor var Maden dog rigtig god. Hveranden Dag gav det Ærtesuppe, og den Dag, der laa imellem, fik vi Fiskesuppe. Som Efterret fik vi

mad fik vi Middagens Retter. Vi laa elleve Mand paa samme Stue, der kunde kun spores et enkelt Tilfælde for Bedring. Til min fulde Tilfredshed konstaterede jeg, at det for mit Vedkommende gik fremad for hver Dag, Maven blev mere og mere medgørlig, og Appetitten steg næsten til det unormale. En meget stor Del led af Tuberkulose, denne snigende, uhelbredelige Sygdom, men deres Tal formindskedes for hver Dag der gik, da der gennemgaaende døde 6—7 Mand om Dagen. En anden Del var Invalider, andre igen led af Mave-, Blære-, Nyrerlidelse eller Blindhed. Præcis Klokken elleve bragte en langbenet russisk Soldat os hver et Blikfad. Klokken halv tolv gik det løs med at hente Middagsmad. Dersom nogen ikke selv kunde gaa, skulde han sende sit Fad ud med en anden. Maden blev hentet i den tilstødende Sal. Paa vor Stue laa en Mand hvis Mave var helt i Uorden, han skulde have Særkost. Til trods herfor var han i Besiddelse af en glubende Appetit, hvilket viste sig derved, at han ikke kunde nøjes med lidt Mælk, to blødkogte Æg og lidt Hvedebrød, derfor snappede han et Fad og gemte det i Sengen. Han bad mig om at tage en Portion med til sig, men jeg vidste, at han kun blev daarligere deraf, men mine Indvendinger var til ingen Nytte, saa blev han bare grov. For Sygeplejersken var det en Gaade, at hans Mave ikke blev bedre. Hun kom hver Dag. Saa spurgte hun en Dag nok saa venligt om, hvormange Gange han egentlig maatte op om Natten. »Sytten Gange,« var Mandens Svar, og jeg, som hørte det, tænkte ved mig selv at det var da en Løgn saa stor, at den kunde staa uden Støtte og ønskede blot at Manden skulde have haft et Kæbestød. Hvad Sygeplejersken tænkte ved jeg ikke, men hun slog Hænderne sammen og sagde saadan noget som »Gud bevar mig vel«, men mærkeligt nok var hendes Medlidenhedsfølelse fra den Dag af fuldstændig forsvunden. Et Par Dage efter vor Ankomst havde vi en herlig Oplevelse. Vi fik Besøg af en Dame. Hun skulde hilse os i Fædrelandets Navn, hvorefter hun aabnede sin med Banknoter velspækkede Haandtaske. Fangernes Øjne blev store, da hun trykkede enhver af dem der var af tysk Nationalitet, en fem Rubel-Seddel i Haanden. Fangerne fra den østerrigske Fløj maatte derimod nøjes med tre. At dette vakte Glæde og Forundring behøver jeg vel næppe at forklare, alle som een havde kun det Ønske, at hun snart maatte komme igen. Jeg vendte og drejede min Seddel mange Gange, nej, saadan en fin Seddel havde jeg endnu aldrig set. Fra et Sted midt i Stuen hørte jeg et beundrende

vort Ønske skulde blive opfyldt. Ti Dage senere, det var Paaskelørdag, kom Damen igen, men denne Gang gav det kun en Rubel pr. Næse. Dette skulde dog heller ikke blive sidste Gang, fjorten Dage forløb, da vendte hun tilbage og overgav os det samme Beløb, som ved det første Besøg. Dagen efter Damens tredie Besøg indfandt sig paa Stuerne en meget tyk Mand med en endnu tykkere Bog under Armen og afkrævede enhver hvad han havde over tre Rubel. Det var ikke dem alle og saa snart Manden, som straks blev døbt som den russiske Finansminister, var gaaet, udbrød en anden: »Saa nu er I blevet godt narret, nu kan I kigge i det blaa, nu er I jeres Penge kvit. Rusland har Brug for Pengene til at føre Krigen videre for.« Andre opponerede. Det kunde aldrig ske, thi vores Navne blev dog noteret. Svindel ud og ind, Svindel det hele, blev der raabt og Finansministeren blev forbandet og ønsket ned i den sorteste Jord. Det var jo galt det hele, men vi var jo kun Fanger og paa det sov vi ind. Paa Trediedagen efter vor Ankomst traadte tre Herrer ind og optog et Navneregister over samtlige Fanger. Efterhaanden som en Fanges Navn blev noteret, maatte denne egenhændigt skrive sit Navn paa et ham overgivet Kort. For manges Vedkommende var dette en Umulighed, de nøjedes med at male tre Kors og en Kammerat skrev saa deres Navn. Af disse var der ikke saa faa blandt Østerrigerne. Efter at alle Navne var raabt op, fik alle Fanger udleveret et Postkort, og vi blev anmodet om at skrive hjem. Pen og Blæk eller en Blyant gik nu paa Rundtur, en Mængde Kort blev skrevet og en af Hospitalets Portører gik rundt og samlede dem sammen. Snart troede vi, at Kortene var paa Vej hjem til vore kære, men vi forregnede os. Fem Dage senere, det var et straalende fint Vejr, Fangerne fik Lov til at gaa nede i Gaarden hvor der blev kigget i Skarnkassen, og her fandtes en hel Mængde iturevne Postkort. Mit eget fandt jeg ogsaa imellem Stumperne. Sagen blev anmeldt, og den betræffende Russer kom ind at brumme. Saadan gik det altsaa med denne Post, og hvem ved, hvorledes det var gaaet al den anden Post, jeg tidligere havde sendt hjem. Endnu havde jeg ikke hørt et Ord fra dem derhjemme. Takket være Røde-Kors Damen havde vi nu Penge mellem Hænderne og der blev købt en hel Del Fødevarer til at styrke os paa. Mange købte Cigaretter og Tobak, men paa Stuerne var det forbudt at ryge. Latrinen var da ogsaa besat i Timevis ad Gangen, og mangan Latrinparole blev udklækket her. Ikke alle blandt de rygende var saa stærke, at de kunde komme derhen, de

syge. Skønt Lægen forbød det hver eneste Dag, var der dog en paa Stuen, der var saa forfalden til Cigaretter, at han blev ved, og det endskønt han var saa svag, at han ikke engang kunde tænde selv. Han røg til to Dage før Døden indhentede ham. En af hans Landsmænd havde holdt sig gode Venner med ham, i hvert Fald saa længe han havde Penge, da disse slap op, brød han sig ikke mere om ham. En Nat blev jeg vaagen og hørte den syge kalde, ustandselig kaldte han paa sin Landsmand, men forgæves, den syge kunde jo ikke give ham flere Penge. Jeg stod op, gav ham Vand at drikke og lagde ham lidt bedre til Rette. Hans Sprog kunde jeg ikke forstaa, men han sendte mig et taknemmeligt Blik. Da Morgenens kom var han død. Hans Penge slog lige til, der blev intet efterladt til eventuelle Arvinger. Der forløb atter nogle Dage, da døde der en anden, denne Gang var det en Rigstysker. En Formue paa nogle faa Rubler var hans Efterladenskaber. Den russiske Finansminister indfandt sig atter med den store Bog under Armen. Boet skulde gøres op, han gjorde nogle Notater, Efterladenskaberne skulde tilfalde »Røde Kors«. Omsider var han færdig, den tykke Bog blev aabnet, han vilde til at skrive ind. En af Fangerne paa Stuen kom ham i Forkøbet. Denne talte godt russisk, og gennem ham blev der forelagt Finansministeren et Forslag. Dette gik ud paa, at den afdødes Penge skulde deles mellem Stuens Patienter. Til vor store Overraskelse blev vort Forslag anerkendt. Selvfølgelig var Arven ikke stor, men vi var taknemmelige for selv den allermindste Skærv. At Tiden blev lang for os kan jo tænkes, derfor fandt snart den ene, saa den anden paa Afvekslinger. I en tilstødende Sal laa en Rigstysker og en Ungarer Side om Side, den ene kunde ikke forstaa den anden. Først laa de og saa hinanden stift i Øjnene, som vilde de begge sige: »Hvad er du for en.« Det blev de dog snart kede af, nu begyndte de hver for sig at optræde som Sproglærere. Alle Ting paa Stuen blev først navngivne og da dette var overstaaet begyndte de at tegne Ting paa et Stykke Papir. Helt forbavsende var det at høre, hvorledes de i Løbet af utrolig kort Tid kunde tale sammen.

Ret meget fik vi ikke set af Moskva. En Dag gjorde jeg og en Kammerat en Afstikker op paa femte Etage. Et pragtfuldt Syn var det at se ud over Moskvaskas hvide, marmorbeklædte Mure. Her saa man ud over den Stad, Napoleon indtog i 1812. Han drog ind som Sejrrherre, men han tog sig ikke i Agt for, at Hovmod staar paa Fald. Han blev røget ud af Byen, som

bar Aarstallet 1812. Ja, et imponerende Syn var det at se ud over Moskvaskas gyldne Kupler og Taarne, over denne Millionby, hvor det ene Bygningsværk forsøgte at overgaa det andet i Pomp og Pragt. Man øjnede fra dette høje Punkt Frelserkirken, som er den største og smukkeste Kirke i Moskva. Den blev bygget i Aarene 1837—83 til Minde om Sejren over Napoleon. Fem Millioner Rubler har den kostet i Opførelse, denne mægtige Kirke med dens fem forgyldte Kupler, der rager 102 m op i Vejret. En anden mægtig Bygning er Ivantaarnet, der er beliggende paa Slotspladsen. Dette Taarn rummer i dets nederste Etage to Kirkesale, har 34 Klokker, der vejer 130 000 Pund. Efter at have set ud over denne By, der efter Sigende skulde eje de fleste Gudshuse, gik vi atter ned. Der blev sagt, at der fandtes 15 til 1600 Kirker, som dog ikke alle var forsynet med Taarne og Kupler. Det var Paaskelørdag, jeg blev vaagen hen paa Natten, hvor yndigt lød ikke disse harmoniske Klokketoner fra alle Byens Kanter, som blev ved at ringe til den lyse Dag, hvor alle hilste med Ordene »Herren er opstanden«!

Der var en Ting, jeg ikke kunde forstaa, og det var, at Hospitalet aldrig blev overfyldt trods de store Transporter. Snart skulde dog ogsaa denne Gaade blive løst. En sen Aftenstund, Klokken kan vel have været hen ved tolv, blev jeg og et Par Stykker mere forket ud af vore Senge. Det var mystisk. Vi blev ført ind i et stort Rum, hvor travle Krigsfanger var i Færd med at iføre sig Tøjet, som endnu mere travle Hænder rakte dem hid. Alt foregik i største Ro og Stilhed, der var næsten uhyggeligt stille, enhver maatte ud af Sengen, Søvnens sad endnu i Øjenkrogene. Nu var vi færdige, vi ventede. Døren blev aabnet, ud gik det i den kølige Foraarsluft. Her var alt ogsaa tyst og stille, Moskva sov. Det viste sig, af vi var langt flere end jeg havde antaget, fremad gik det i sluttet Trop, hvorhen vidste ingen, alt laa i dybeste Mørke. Ved Gadelygternes sparsomme Skær saas et Sørgetog, der langsomt bevægede sig fremad. Forrest gik Ambulancen, bærende de Halte, de Svage, Krøblinger uden Arme og Ben, paa Baarer. Langsomt og højtideligt bar de Baarerne Trit for Trit. Efter Ambulancen kom i Sørgetoget de, der var stemplet med Sygdommens uhelbredelige Tegn. Kolonnen gjorde Holdt, Moskvaskas store Færdselsaare var naaet, Sporvogn efter Sporvogn kom kørende, vi steg alle ind og Baarerne blev skubbet ind, derefter kørte vi. Der blev atter gjort Holdt og vi maatte alle stige ud. Her fandtes en stor Sal, som blev taget til Kvarter. Der var sandelig noget mystisk over det

i den kolde Luft derefter i Sporvogn og af Sporvogn og nu et Leje paa Salens nøgne Brædegulv. Hvilken Forandring.

Natten gik hen, der skete saamænd ingen Forstyrrelser udover Menneskenes naturlige Pligter, men ingen følte sig dog tilpas. Vi ventede paa Te, der kom dog ingen, vi var ganske overladt til os selv, i Dag var vi paa egen Kost. Heldigvis havde de fleste endnu en Skærv i Behold fra Røde Kors. Lynen og Banden i Fællesskab raslede ned over Manden med den tykke Bog, fordi han saaledes havde afkrævet os vore Penge. »Finansministeren kommer«, blev der brølet gennem den aabentstaaende Dør. Det var næsten som Svar paa Tiltale at alle stormede ud, det vil dog sige, de som kunde. Navnene blev raabt op paa dem, der havde afgivet deres Penge, og enhver fik sit Tilgodehavende. Atter blev der Glæde, og Finansministeren fik herefter en meget hæderlig Omtale. Taarnuret slog ti, Sporvognene rullede op, og snart sad vi i Toget, der hastede ad Petersborg til.

Stadig nye Egne, altid Afveksling, det var nu min største Glæde. Vi var jo paa Rejse, paa Valsen, vi førte et omflakkende Nomadeliv. Skove og Sumpe, Sumpe og Skove, herigennem banede Toget sig, altsaa et temmeligt ensformigt Syn. Vakte dette Syn ikke Beundring, var der dog noget, der tiltrak min Opmærksomhed, nemlig Banens snorlige Retning.

Om dette fortælles der:

Efter at Ingeniørerne havde undersøgt Terrænet og afstukket, hvor Banen skulde gaa og iøvrigt havde lagt deres Planer, maatte man først indhente Zarens Syn paa Sagen. »Hvor Banen skal gaa,« sagde Herskeren over alle Russere, »skal jeg sige Dem, mine Herrer,« hvorpaa han tog et Kort og en Linial, lagde Linialen mellem Moskva og Petersborg og trak en Streg efter denne: »Der skal Banen gaa.«

Skønt dette var paa tværs af alle Ingeniørers Planer, maatte Eneherskerens Bud dog adlydes og Banen anlagdes nu gennem Sumpe, Skove og Højdedrag, den gik ikke af Vejen for noget. Af denne Grund blev det den mest snorlige Jernbane i Verden. Denne Skiften fra Sump til Skov vedvarede lige til Petersborg, dengang Ruslands Hovedstad. Før Indkørslen til Byen saa man den ene store Skorsten ved Siden af den anden sende vældige Røgmasser mod Himmelen. Store Bygninger i hvis Indre arbejdende Maskiner dirrende forarbejdede Skovens Rigdomme til Brugsgenstande. Jernbanenettet blev bredere, det udvidede sig mere og mere, og snart rullede vi ind paa Stationen. Det

hvilken vi traadte ind, viste et Kvarter over elleve. »Ha,« tænkte jeg, da jeg saa de mange Borde og Bænke, der var oprangerede i Salen, »her gives der noget for Tandens, det er jo lige ved Middagstid, — det er gæstfrie Mennesker disse Russere.« Der blev budt os Plads, Salen blev fuldt besat, jeg ventede mig en bedre Middag, thi jeg var meget sulten. Denne udeblev lidt lovlig længe, jeg saa mig om, hvilken Overraskelse. Enhver fik Ordre til at lægge alle sine Sager op paa Bordene, og et Par Soldater var allerede i Færd med at skrabe dem sammen i en stor Vaskekurv. — Den ene blev fyldt, blev baaret bort og den næste blev fyldt. Store Ting var det ikke, Sagerne bestod hovedsageligt af Sakse, Knive og Papir. Hvem der kunde, stak det atter tilbage i Lommen før Kurven naaede dem. Her paa Petersborg Banegaard blev vi ikke belæsset med Mad og Drikke, nej, vi blev lettede, ligefrem udplyndrede, dog paa en meget human Maade. Plyndringen var forbi, Røverne havde taget deres Bytte, nu kørte Sporvognen op paa den modsatte Side af Bygningen. Vi steg ind og Vognene kørte af Sted efterhaanden som Pladserne blev indtagne. Turen gik over Neva Floden, hvor dengang en mægtig Flaade af smaa Fartøjer laa forankrede. Det var et Resultat af Krigen, nu laa Fartøjernes Ejere alle ved Fronten. Ind gennem Byens træbelagte Gader med høje Huse til begge Sider kørte vi, og gjorde saa Holdt foran en stor Bygning, et Hospital. Krøblinger og Invalidere blev først hjulpet ind, siden kom vi andre. Korridoren blev snart fuld, den sidste Vogns Passagerer maatte tage til Takke med Trappetrinene, jeg sad paa det tredie øverste. Dersom nogen havde været saa heldig at beholde sine Sager paa Banegaarden, blev han det nu kvit her. I et Rum eller Stue, eller hvad man nu vil kalde det, maatte vi klæde os af. Alt Tøj blev smidt sammen i en Hob og det blev til sidst en meget stor Hob. Med vore Penge i Haanden maatte vi nu nøgne gaa hen til et Bord, hvor der sad to Officerer, en Skriver og en Vekselerer. Papirpengene lod man os beholde, men Kobber- og Sølvmonter erstattedes med Seddelpenge. Den Ting, jeg holdt mest paa, var det Bæger, jeg i Viatka havde købt for 15 Kopeker. Jeg viste det frem til en af Personalet, han tog det fra mig og kort efter slog det Klask mod alle de andre Sager i den store Hob i Hjørnet. Det var den sidste Rest af mit Habengut. Nu var jeg fuldstændig afblanket, naar undtages Pengene. For fjerde Gang var jeg blevet mine Sager kvit, men dog aldrig saa radikalt som denne Gang. Nøgne og med Pengene i Haanden

i en anden Stue. Her modtog vi rent Linned. En Fange, der satte alt ind paa at beholde sin Kniv havde aabnet en lille Jerndør, der førte ind i en Skorsten, og lagde den indenfor. Den laa godt forvaret, — vi kom en anden Vej ud. Vi stillede op, der taltes af, og hver Kolonne fik en Stue anvist. Øjnene spilede op, blev større og større. Der stod opstillet Sengesteder, Side om Side med himmelhøje Straasække. Et sribet Dækken laa sammenlagt paa hver Seng, det var hele Udstyret. Der herskede en kølig Luft paa Stuen, derfor blev de tarvelige Senge straks benyttet. Hos enkelte indfandt Søvn sig straks trods den evige gaaen frem og tilbage ude paa Korridoren. Der blev brummet over det tarvelige Sengeudstyr, vi skulde ikke forvænses saadan lige med det samme. Kl. 12 om Natten blev vi vækkede, vi skulde til Lægeundersøgelse. »De maa have forfærdeligt travlt siden de purrer os ud midt om Natten,« bemærkede en Kammerat. Det var en Afbrydelse i vor bedste Søvn. Endnu en Dag maatte vi tilbringe paa denne Stue, da kom vi hen i ret gode Senge og bedre Omgivelser. En Transport var taget af Sted. Her var Forplejningen temmelig god, dog kunde den ikke maale sig med Maden i Moskva. To Gange ugentlig gav det Championsuppe, som smagte ganske fortræffeligt, men jeg kunde alligevel ikke undlade at tænke paa hvad der vilde ske, dersom der ved en Fejltagelse kom giftige Svampe i Suppen.

Der gik Dag ind og Dag ud, nu maatte det da snart vise sig, hvem der skulde vederfares den Lykke, at blive sendt hjem. For min egen Persons Vedkommende var jeg ganske sikker paa, at blive sendt retur.

Endelig oprandt den Dag, Hovedundersøgelsen skulde foregaa. Der indfandt sig to Læger fra henholdsvis den russiske og den svenske Generalstab, desuden to Underlæger, som ogsaa var Russere. Resultatet blev, at af de fem Mand, der laa paa samme Stue som jeg, blev de tre sendt hjem, hvorimod en Kammerat og jeg maatte kuldkaste vore skønne Drømme og prøve paa at indleve os under russiske Forhold, for nu varede det sikkert længe, før der atter sendtes nogen hjem. Det viste sig dog, at der hveranden Dag sendtes en lille Transport af Sted, det var Svage, der sendtes tilbage til deres Hjemland, men naar man saa de Stakler, der blev baaret ud i den ventende Sporvogn, da maatte den være tilfreds, som fik Lov at blive, hvor han var. Uvilkaarligt trængte den Tanke sig i Forgrunden: »Hvormange af disse Stakler naar mon levende hjem?« Det var Krigens Høst, man bar ud i Sporvognen, en støttede sig til en Stok, en

fjerde bar man ud i et Lagen, denne manglede begge Ben, men røg dog flot sin Cigaret. Alle forsvandt de ind i Sporvognen, som saa kørte bort. Det tyndede godt ud paa Hospitalet, de Syge var borte, de Sunde blev tilbage. Vi blev kaldt sammen ude paa Korridoren og en Frakke blev tildelt os hver. Med Frakken hængende løst over Skuldrene gik det nu tværs over en stor Plads, ind i en anden flere Etagers Bygning. Her havde vi den herligste Udsigt over Fjorden, hvor Marinens Flyvere holdt deres Øvelser. Fra Vandets blanke Overflade hævede disse Luftens Fugle sig for atter i Glideflugt at lande paa samme Element. Nu havde vi da noget at se paa, noget som alle interesserede sig for. Vi holdt Udkik og Tiden gik meget hurtigt. Det var en god Adspredelse for os at se paa disse Flyvere, men Fanatismen var stærk her i Nærheden af Fronten, det skulde vi snart faa Beviser for. En Dag kom en Mand, man kan vel ikke sige i hvidt, for baade Jakke og Benklæder bar de utroligste Kulører, ind paa vor Stue. Til vor store Forbavselse dyppede han en Pensel i Farvepotten og med et Par lange Træk havde han overmalet alle Ruderne saa disse var ganske uigennemsigtige. Den herlige Udsigt over Fjorden og Nevas Munding var forbi. Det var ikke just smigrende Ord, der lød fra de forskellige Munde over det Puds, man her spillede os, men det nyttede intet, vi var jo Fanger, som ikke turde kny. Forbuden Frugt smager altid bedst, og det varede ikke længe før ganske smaa Pletter var rensat for Farve, og gennem disse Glughuller nød man saa Udsigten videre. Med Tiden bliver dog alt for ensformigt, der skulde andet til at fordrive Tiden. Gennem Personalet købte vi Papir, og paa dette blev der tegnet et Terningspil, selve Terningerne lavede vi af Brød. Nu optog Terningspillet vor Tid, men ogsaa dette havde sine Fjender. Blandt Vagtmandskabet, der patrullerede nede paa Pladsen, var ogsaa nogle fanatiske, hadefulde Russere, som dette Spil var en Torn i Øjet paa. Omtrent en Gang hver Dag gik de Stuerne igennem, og hvor det lod sig gøre kaprede de Spillet. Paa denne Maade fandt vi hver Dag Arbejde nok, thi hver Gang et Spil forsvandt, lavede vi et nyt. Spillet var jo ikke særligt kostbart. Naar vi skulde spise, fik vi udleveret Ske og Tallerken, det var helt fine Ting, forsynet med et svensk Stempel. Hvor kostbare disse Genstande har været er jeg ikke i Stand til at udtale mig om, men Personalet drog i hvert Fald stor Omsorg for disse Ting. Ved Afhentningen blev de talt to Gange, men alligevel passerede det en Dag, at en Opvarter havde talt forkert, først i Køkkenet

Postyr i Huset, alle Fanger blev jaget paa Stuerne, og nu begyndte en meget grundig Efterforskning af den forsvundne Ske. Enhver Fange blev visiteret, hvilket var en let Sag, da ingen havde mere end det blotte Linned paa, men med Sengene tog det længere Tid. Her blev hver Madras, hvert Dynebetæk og hver Hovedpude gennembanket, for ikke at tale om selve Sengestedet. Alt blev gjort, dog uden Resultat, Skeen var og blev borte. Medens Søgningen stod paa kom en Vagtmand travende med den forsvundne Ske i Haanden, og han forklarede, at en forbi-passerende havde fundet den nede paa Fortovet, men hvem der havde kastet den derned blev aldrig opklaret.

Om Aftenen, jeg ved ikke om jeg kan sige, naar Dagens Slid og Møje var tilendebragt, var det svært at falde til Ro, thi blandt saa mange Mennesker er der altid nogen, der kan finde Ørenlyd ved at fortælle og vedblive at fortælle. Skulde de velkendte Ord »Her er Liv og glade Dage, her gaar Solen aldrig ned,« nogensinde komme til deres Ret, saa tror jeg nok det maatte være her. Om Dagen var der ingen som sørgede, og om Natten Kl. 1 kunde man læse en Bog uden at tænde Lys. Mellem elleve og tolv gik en Søster fra Stue til Stue, alle maatte i Seng. Der var en stor Forskel paa Petrograd og Galizien, dernede tændtes Lyset allerede Kl. 7 paa samme Aarstid. Et mærkeligt Fænomen, dersom man ikke tænker nærmere over det, men endnu mærkeligere bliver det, naar jeg senere hen i min Bog fortæller: »Kl. 2 Eftermiddag havde alle Lysene tændt,« — det var i Januar Maaned.

»Alle Mand maa i Morgen holde sig parat til Lægeundersøgelse fra Kl. 10 Formiddag,« blev der meddelt os en Aftenstund. Dagen oprandt, Tidspunktet ligeledes, hos alle dæmrede endnu Haabet om at blive hjemsendt. Lægen tog Ophold paa en bestemt Stue, der maatte vi alle søge hen, men alt vort Tøj skulde vi lade ligge paa vore respektive Stuer, da Lægens Stue var meget lille. Omsider blev det min Tur til at betræde Lægens Stue. Lægen var en kæmpestor Mand med et kraftigt Overskæg. Kun fire Mand ad Gangen fik Lov at komme ind, Stuen var ikke af de største. Foruden et lille Bord, hvorpaa Lægen havde sine Instrumenter liggende, stod endnu et større Bord, hvor to unge Piger havde Plads som Skrivere. Fandt Lægen nogle Sygdomstegn, dikterede han disse til Pigerne. Den, som var færdigbehandlet, traadte hen foran det andet Bord modtog af Pigerne et Stykke Papir, som han skulde opbevare. Da vi atter stod paa vore egne Stuer, steg vor Nysgerrighed efter at se, hvad

som næsten stod paa alles Papirer, blev grundigt studeret, Ordet var »Nischevo«, der maaske bedst kan oversættes ved et opgivende, ligeglad Skuldertræk.

Hvor ofte har man ikke herhjemme hørt sige hellere døv end blind, dog hvor meget tænker man sig egentlig ved det? Vist kun saare lidt. Jeg sad i en større Stue eller rettere sagt i en Sal, hvor jeg besøgte en Kammerat. To Patienter gik op langs Gangen, hver for sig støttede de sig til Sengene. De stødte Hovederne mod hinanden og den ene udbrød vredt: »Hvorfor gaar du ikke af Vejen for mig, ser du ikke, at jeg er blind?« »Aa, jeg er ogsaa blind,« kom det sørgmodigt fra den anden. Her saa man atter et Bevis paa Krigens ødelæggende Værk, deres Liv var forspildt, aldrig mere skulde de se Guds skønne Natur. Det har sikkert dirret af Harme og Vrede i begges Indre, et stilsfærdigt Raab om Hævn over de skyldige.

Vi var mange sunde raske Gutter paa Hospitalet, i det mindste ansaa man os for at være det. Vi troppede endnu engang op i Salen til Lægeundersøgelse. Vi havde paa Fornem-melsen, at alle gode Gange er tre, men skulde dette vise sig negativt, maatte dette dog vise sig fjerde Gang. Her for denne Læge, en lille bredskuldret Mand, skulde vor Skæbne afgøres. Vi var mange i Salen. Jeg stod langt tilbage i Salen, foran mig gik en Østerriger, frem og tilbage gik han, af og til hævede han sin højre Haand og studerede den nøje, den havde været saaret. Pludselig fik han en Ide, jeg saa det paa ham, det var som lyste der et Glædesglimt ud af hans Øjne. Han aabnede Døren, der førte ud til Korridoren, herude fandtes en Hane fra Vandledningen. Østerrigeren aabnede Hanen og lod det iskolde Vand strømme ned over Haanden. Cirka tyve Minutter lod han Vandet sprudle, endelig holdt han inde. Haanden saa frygtelig ud, det iskolde Vand havde gjort den helt blaa. Næppe var han naaet ind i Salen igen, før hans Navn blev raabt op, han skyndte sig til Lægen. En anden var allerede kommet ham i Forkøbet, men da han stillede sig lige ind til Lægen, blev han den næste. Han strakte Haanden ud mod Lægen, og denne sagde: »Denne Mand burde for længe siden have været hjemsendt.« Østerrigeren vendte tilbage, kastede et »Gut gemacht, Kamerad« hen til mig og forlod fornøjet Salen. Ved at se ud over Petersborg, Petrograd eller Leningrad, kært Barn har mange Navne, saa man ikke de mange forgyldte Kupler og Taarne som i Moskva.

paa bedre Tider, saaledes stod ogsaa store, halvfærdige Huse rundt om i Rigets Hovedstad, alle Arbejdere stod i Krigens Tjeneste. Petrograd, eller hvad man nu vil kalde den, er en forholdsvis ny By. Det var Zar Peter den Første, der anlagde Byen, idet han flyttede sin Residens hertil. Det var den Mand, der engang sagde de ærlige Ord: »Ja, vi vil ofte blive slaet, men til sidst vil vi lære at sejre.« Ikke en Sky viste sig paa Himmelen, og Solens Varme vilde have været enorm, dersom ikke en frisk Brise fra Fjorden havde kølet lidt. Det var en rigtig Højsommerdag, jeg laa og dasede paa Sengen, det begyndte at blive kedeligt, Vinduerne ud til Fjorden maatte ikke aabnes og til den anden Side saa vi kun den nøgne Gaardsplads, ak hvor kedeligt, men vi var jo Fanger. Andre sad og spillede Kort, et ulovligt Tidsfordriv, hvor fanatiske Vagtmænd strejfede omkring. Ørerne vænnedes til at høre de kendte, tunge Fodtrin, og paa et Øjeblik var alle Kort som fejlet af Bordene. Saadan omtrent var det daglige Liv, og det gentog sig atter i Dag. Jeg forandrede min Stilling, da jeg hørte de vante Trin, og da Personen traadte ind, sad jeg paa Sengekanten og en passierende Klynge sad omkring Bordet. Vi havde taget fejl, Hørelsen havde bedraget os, det var ikke en af de nedenfor patrullerende Vagtmænd, nej, det var den øverste Sygepasser. Han læste alle vore Navne op af en stor Bog, og vi skulde begive os ned paa Pladsen. Vi modtog alle en Frakke, som vi skulde hænge om os. Saa blev vi i Gaasegang ført over den store Plads, der laa mellem de to Hospitalsbygninger. Op paa øverste Etage gik det. Alle Frakkerne blev kastet i en stor Hob, Skjorte og Benklæder i en anden. Nøgne stod vi der, altsaa ingen Fare for ulovligt at have tilegnet os noget. Fra Korridoren gik det ind i Stuen, hvor der blev tildelt os rent Linned, Skjorte og Benklæder. I en Stue ved Siden af maatte vi finde et Par passende Bukser ved at maale dem mellem Armene, en Trøje blev smidt i Hænderne paa os og en Pelshue blev trykket mig ned over Ørerne. Derefter samledes vi atter ude paa Korridoren, hvor vi blev stillet op i Geled. De store Bunker kasseret Tøj var allerede baaret bort. En i godt Humør værende Underofficer tog enhver i Øjesyn og lod derefter Geledet gaa videre, saa der ikke skete nogen klumpen sammen ved Døren.

Mine Tanker fik Luft. Ved en højlydt Mumlen ytrede jeg min Tilfredshed over at have et Par Bukser. Men da jeg fik stukket Benene igennem dem slog det om til Utilfredshed over at Katten havde løbet med Maalet for Skrædderen. Hvordan det

Jeg halede dem op hvad jeg kunde og bandt dem om Høfterne sammen med Snoren som hørte til hvert Sæt Tøj. Min Sidekammerat sendte jeg et Blik. Han trak højlydt paa Smilebaandet ved at studere min Habit og ytrede: »Skær dog et Stykke af, vi er dog kun Fanger.« Den russiske Underofficer havde iagttaget os og kom hen.

Han gloede op og ned paa mig og kom til samme Mening som min Sidemand. Jeg gav mig tilfreds. Nu kom Turen til Trøjen. Jeg trak den paa, men var det galt fat med Bukserne var det endnu værre med Trøjen. Den venstre Arm manglede helt. Underofficeren var af den Mening, at der i Bukserne sad overflødigt Tøj nok, om det end ikke havde samme Farve. Jeg var af en anden Mening, Bukserne var af tysk Stof og Trøjen ungarsk Stof, hvem ved om de kunde forliges og desuden vilde jeg endnu mere ligne en Tugthusfange. »Niochevo, kara-scho« kommer det fra Underofficeren. I den Mening: »Jeg maa selv sy mig et Ærme i.«

Vi skal alle herfra igen som Krigsfanger, men vi er alle sunde og raske og da hellere det end ende paa Vestfronten eller at dø som syg paa »Hjemvejen«. Derfor er vi glade og oprømte og nu har Underofficeren vist, at han er det tyske Sprog mægtig og fortalte at Rejsen gik til Moskva. Jeg tiltalte ham nu mere frit, Sproget skulde nu ikke skille os, pegede paa min Klovn-Habit, i denne sønderflængede Trøje kunde jeg jo dog ikke rejse til Moskva med de hvide Mure.

»Og skal jeg selv et Ærme sy,« de siger,
 »er her da slet ingen smaa Piger,
 og hvorfra skal Tøjet jeg tage,
 naar jeg ej som Tyv vil ende mine Dage?«

En lille Sydtysker træder frem med Front imod Underofficeren og mig, gør Komplimenter og beskuer Tøjet.

»Det har jo dog slet ingen Nød
 om Trøjen har en Revne,
 paa Lommen ej en »Rød«
 Blot Pigen ej er sat til Stævne.«

En lille Klynge som har hørt til, erindrer Tanker og Diskussioner mellem Soldater:

»Men er hun sat til Stævne
 i den store Borg-Allé,
 da strammes maa vor Evne
 saa en flot Kavalier hun se.«

len. Vi fik travlt. Vi skulde endnu modtage Sko og Frakke. Med disse Ting var jeg godt tilfreds. Frakken dækkede over Tugthuskandidatens Kendetegn og Skoene, ja, de havde dejlige Lufthuller hvor Fodsveden kunde trække ud i denne Højsom-
mertid.

PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN

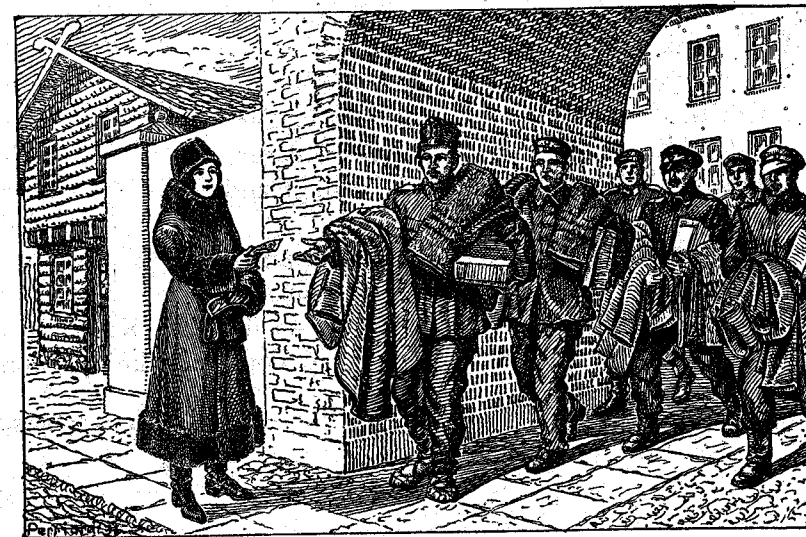
AF HANS HANSEN, OKSBØL (Als)

ET OPHOLD I
URAL BJERGENE

(Andet Bind, 1. Hæfte)

Et Krigsfangeliv —
fuldt af Arbejde — gennem Rusland

Gjorde Tyskland noget for at mildne
sine Soldaters Kaar, der var Krigsfanger i Rusland?

Billedet giver Svar derpaa;
Hæftens Indhold endnu mere!

Eftertryk forbudt
Biblioteksudlaan forbudt

12. Hæfte

Manglende Hæfter kan efterbestilles! Sammel dem — gem dem!

Sadler op til Landbrugsarbejde

Franz, kan du køre med Okser? Mejer har du Okseforstand? Pas paa, ellers bliver du selv en Okse, tilraabes der fra alle Sider.

F.C. Eggert, Bogtrykkeri, Sønderborg

PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN

AF HANS HANSEN, OKSBØL (Als)

ET OPHOLD I URAL BJERGENE

(Andet Bind, 1. Hæfte)

Et Krigsfangeliv —
fuldt af Arbejde — gennem Rusland

Gjorde Tyskland noget for at mildne
sine Soldaters Kaar, der var Krigsfanger i Rusland?

Billedet giver Svar derpaa;
Hæftens Indhold endnu mere!

Eftertryk forbudt
Biblioteksudlaan forbudt

12. Hæfte

Manglende Hæfter kan efterbestilles! Sammel dem — gem dem!

Skiftende Vinde stedse ledsaget mig har,
 Kammeraterne altid bortfejret de blev.
 En Vise af Sult og Sygdom mod mig var stemt.
 Men Vinden sig drejet, i Medfør jeg kom,
 jeg følte mig sund, men Lommen var tom.
 Dog nu blandt blivende Kammerater jeg drev.
 Deres Navne og Daad forlængst var glemt,
 hvis ej nedprentet i Bogen de var.

Bogani	Direktøren
Vigoni	Skriveren
Picchoviak	Tolken
Franz Mejer	Arbejder
Friedrich	Landarbejder
Reinholdt	Flikskomager
Lehmann	Altmuligmand
Alfons	Smed
Steinmann	Barakkommandant
Halvblod	Handelsmand
Krebling	Den af os udvalgte Kok
Presto og Voltermann . .	Mine to Forretningskompagnoner

Hans Hansen.

Andet Bind

Paa den store Rundrejse i Rusland som Krigsfange, var jeg med flere landet paa et Hospital i Petersborg (Lenin-grad). Derfra var de fleste sendt hjem som syge eller Invalidere. Om end vi der var kommen over Sygdommen og endnu skulde forblive en Tid i Rusland, herskede der dog en glad Stemning, saa at ingen ænsede en Russers Skraalen ved Døren om at komme ned.

* * *

Russeren brølede endnu engang. Korporalen var nu saa godt hjemme i det tyske Sprog, at han kommanderede »Links um,« alle saa op, mange Østerrigere forstod det ikke, men Instinkt sagde dem det. Nede paa Pladsen stillede vi op, vi var en lang Række. Endnu engang blev vore Navne raabt op. Pludselig hørtes et Raab ovre fra den anden Bygning, og en Sygeplejerske kom løbende, hun havde næsten tabt Vejret. Nu stod hun ved os, den Officer der skulde lede Transporten, gik hen imod hende. De førte en Samtale, Officeren standsede Aftællingen. Begge gik nu ned langs hele Fronten, Sygeplejersken saa os alle ind i Ansigtet, Tanker krydsedes i vore Hjerner, hvad kunde der mon være i Vejen? Nu var hun snart naaet Rækken igennem, jeg fulgte hende med Øjnene, alle andre gjorde ligesaa. Da standsede hun hævede Haanden og pegede paa den Krigsfange, som stod lige over for hende og samtidig sagde hun noget. Officeren gav Ordre, Fangen traadte frem. Jeg kendte ham straks, det var min Ven fra Moskva, til hvem jeg hentede forbuden Mad, ham der bildte Røde-Kors Søsteren ind, at han paa en Nat havde været sytten Gange paa Latrinen. Gaar det engang godt med dumme Frækheder glipper det dog en anden Gang. Her havde han om Morgenens fornærmet Sygeplejersken og tilmed taget hendes Lommetørklæde. Et Par Sol-dater førte ham bort, nu maatte han ind at sone sin Brøde.

Saa gik det atter ind i Sporvognen, som holdt parat ude paa Gaden. Der var ikke saa lidt mere Liv over denne Transport, som over alle de andre, vi havde set forsvinde. Og dog havde de forudgaaende været glade ved Tanken om at komme hjem, men de var syge, fuldstændig ødelagte, og det var Krigens Stiftere Skyld i. Dagen i Forvejen var vi alle blevet glatbarberet, tre Barbersvende havde været i Aktivitet den hele Dag.

Nu lignede vi atter rigtige Mennesker, men til Trods for dette maatte vi dog alle tilbagelægge den 600 Verst lange Strækning til Moskva i Kreaturvogne.

Kalenderen viste den 22. Juni, da jeg samt alle mine Kammerater steg ud paa Perronen i Moskva, Klokken var blevet halv seks, saa vi havde været godt treogtyve Timer undervejs. Vi var midt i Fjendens Land, men ikke desto mindre blev vi modtaget med en Moderkærlighed, som havde det været deres egne. En gammel Kone stod med en Kurv, der var fuld af Wienerbrød og delte ud blandt Fangerne, som om det var hendes egne Børn. Vi tilhørte en Hær, der havde kæmpet mod hendes eget Fædreland, ja maaske ogsaa mod hendes egen Søn, og alligevel skulde vi mærke, at der hamrede et Moderhjerter i hendes Bryst.

Atter et nyt Hospital aabnede sine Porte for os, og Forplejningen her viste sig at være lige saa ulastelig som alle andre Steder.

To Dage gik hen, da kom der ved Aftenstid en stor Transport af saarede Fanger, der var taget foran Luck i Wolhynien. Saaledes var Kampene gaaet frem og tilbage siden jeg for tre Fjerdingaar siden blev taget ved Vingebeinet.

I de følgende Dage blev der ivrigt diskuteret om det store Søslag, der havde fundet Sted i Skagerrak, Aviserne bragte lange Beretninger herom, og mellem os blev der stærkt haabet paa en snarlig Fred. Vor Visit i Moskva blev denne Gang ikke særlig langvarig. Allerede saa tidligt som den 2. Juli marcherede vi af Sted til en Holdeplads uden for Byen. Det blev en ret fornøjelig Tur. Vi saa Kremls Mure, vi saa Seværdigheder, men desværre kun flygtigt. Midt inde i Byen saa vi nu et Panorama, der i en stor Runding viste os Billeder fra forskellige Episoder, vi saa Moskvas hvide marmorbeklædte Mure, og det var blot en Skam, at vi ikke fik Tid til at se paa de mange Seværdigheder.

Vi naaede Holdepladsen, det viste sig kun at være et langt Skur af Træ, tækket med Jernplader. Længe vandrede vi frem og tilbage og ventede paa Toget, der vilde føre os, — føre os, ja hvorhen? Ingen vidste Besked herom. Vi ønskede, at vi havde tilbragt denne Tid inde i Byen. Langt om længe rullede et Lazarettog op foran Rampen, det bestod af en uendelig lang Række Vogne, der var besatte af letsaarede. Vi var blevet udskrevet som sunde, raske Gutter, men nu maatte vi underkaste os Ambulancetogets Forskrifter. Vi blev behandlet paa samme Maade, her var ingen Forskel. Vi modtog alle en Sæk og to enslydende Numre, derpaa Tøjet af og i Sækken med

det. Det ene Nummer blev hæftet paa Sækken, som saa blev pakket i en ekstra Vogn det andet blev i vor Varetægt. Hist og her stod en ledig Seng, og det var mig paafaldende, at disse tomme Senge stod saaledes spredt i Stedet for samlet. Sagen var den, fortalte en letsaaret mig, at mange var døde under den lange Jernbanerejse, deres Saar havde været af en alvorligere Karakter end først antaget. Jeg vilde helst have en af de nederste Senge for ikke at have saa langt at falde naar Uheld endelig skulde være, dog kunde jeg ikke fortsætte min Søgen i Undertøj, og tilmed maatte jeg holde Bukserne oppe ved Hjælp af Hænderne. »Heroppe er en Plads fri,« blev der raabt fra Vognens ene Ende, og jeg gik derhen. Ganske vist var det en af de øverste Senge, men det kunde vel ikke gaa værre end galt. Det blev Aften, og medens Toget dampede af Sted blev der serveret Te for os tilligemed noget tørt Brød. Natten var lys nok til, at man ud gennem Vinduerne kunde se Omgivelserne. Ikke et eneste Træ var at se, hvor Øjet saa end vendte sig, hverken i Syd eller Nord eller Øst og Vest. Det var en brat Overgang fra Skov til Sletteland. Paa en Maade genkendte jeg Egnen fra Efteraaret forud, men da var det kun nøgne Marker, nu bugnede det hele af frodigt Græs og Korn. Her kørte vi gennem en af Ruslands mest kornrige Egne, hvor ingen Bjerger saas. Her laa Byerne spredte, mange Steder var det som om de søgte Ly bag en lav Bakke, der dog ikke fremtraadte særligt skarpt i Landskabet. Kirken udgør Midtpunktet i en By, dog gives der ganske smaa Byer, som ingen Kirke har, disse slutter sig saa til den nærmeste Kirkelandsby, og kaldes paa russisk for »Zelo«, f. Eks. »Zarskoje Zelo« betyder »Zarens By«.

Det er Sengetid, overalt høres en højlydt Snorken, alle vil indhente den forsømte Søvn, ogsaa jeg blunder ind. Toget gaar lydløst, meget sagte. Nogle slæbende Trin frem og tilbage hørt paa Gangen, skulde det allerede være Dag? Jeg slog Øjnene op. Det viste sig at være Sygeplejerskerne, der var i Færd med at befri Vognens Gulv for Smuds og andre ikke delikate Ting. »Mon vi ikke snart kan komme ud af denne Hundekupé,« hørte jeg min Sidemand kvæde. »Aa, du med din Hundekupé, du ligger saagu godt nok, hvor du ligger,« hørtes der fra nederste Etage. »Ja, men jeg kan ikke faa mig en Skraa.« »Den faar du ikke, om du saa kommer ud,« faldt jeg ind i Samtalen, »nu har jeg været paa Rejse siden den 30. August, da de tog mig i Kraven, men endnu har jeg ikke set en saadan Tingest.« »Det var da Satans,« siger min Sidekammerat, »men hvad Pokker hedder du da?« Jeg gav ham mit

Navn, og han svarede med at sige, at han hed Franz Meier, havde Kone og fem Børn i Elsaß, men Børnene var døde. Den sidste, en Søn paa nitten Aar døde den Dag Krigen brød ud. »Det er da godt, at du siger det saa højt, at alle og enhver kan høre det er Løgn. Herregud, hvad var du for en Knægt for tyve Aar siden,« hørtes der atter fra neden. »Ja, den Grønskoling dernede er tyve Aar og hedder Friedrich, han har ikke engang Dun paa Læben,« grinte Franz Meier. »Klokken er mange,« hørtes en Stemme sige, »det maa snart give Menasch.« Det var en af de lykkelige der havde beholdt sit Ur.

Døren gik op, Sygeplejersken traadte ind med Blikfæde og Skeer, som hun fordelte mellem os. Derefter kom nogle andre slæbende med en Kedel Suppe, »Hvad har I i Spanden i Dag,« spurgte Franz Meier straks, »frisk Suppe,« var Svaret. »Gaa ad Helvede til med den raadne Fiskesuppe! — Siden vi kom til Zarens Regiment har det kun givet Fiskesuppe.« Vi var alle enige om, at en Afveksling vilde gøre Underværker. Suppen blev øset op i vore Fade, Spisningen begyndte. Franz Meier sad og rodede rundt i sin Suppe, langede pludselig en Næve ned i Skaalen og fik fat i et og andet, som med et Klask havnede paa Gulvet. »Hvorfor smider du saadan med Kød?« spurgte Friedrich. »Naar jeg tænker paa hvad disse Fisketarme indeholder, da maa jeg brække mig,« bemærkede Franz. Hos mig var Appetitten som fejlet bort, da jeg førte en Skefuld Fisketarme til Munden, Haanden bremsede op og Læsset faldt tilbage i Skaalen. Sygeplejersken vendte noget efter tilbage, tog vore Fade og hældte den tiloversblevne Suppe tilbage i Kedlen igen. Om det nu blev gemt til næste Dag, skal jeg ikke kunne sige, men Fakta er, at den følgende Dag gav det atter Fiskesuppe. Franz Meier var overbevist om, at det var Resterne fra Gaarsdagens Middag. En Middagslur blev taget, det mente Franz var i højeste Grad nødvendigt. Om Aftenen gav det atter Te og tørt Brød, Kosten var ikke særlig god.

Saaledes forløb fire kedelige Dage, da holdt vi udenfor Samara, vi steg ud paa den aabne Mark. Der blev kommanderet Marchkolonne, fire og fire stillede vi op, men hvem der ikke følte sig stærk nok, kunde roligt blive liggende, han vilde senere blive afhentet i Vogn, Franz Meier mente i lukket Karet. I seks Maaneder havde jeg nu ligget og var kørt fra Sted til Sted, jeg havde næsten glemt at gaa, og naar man kunde blive kørt, hvorfor saa plage sig selv med at gaa? Jeg lagde mig hen i det bløde Græs og ventede paa Vognens Ankomst. Efter min Mening var Luften lige saa varm som i Troperne, saa jeg

længtes saamænd slet ikke efter at komme under Tag. I Nærheden laa en frodig Græsmark, og som Bonde glædede jeg mig over den Højde Græsset havde og gik derhen. Til min store Forbavselse fik jeg Indtrykket af, at det maatte være en Kirkegaard, Kors ved Kors fortalte mig det. — En Vogn rumlede paa Byens brolagte Gader, den nærmede sig mere og mere, nu saa jeg en stor Rullevogn, forspændt med en kraftig blaa skimlet Hest. I saa Henseende var Køretøjet, der gjorde omkring lige ved os, ulasteligt, Kusken sprang af, mælede nogle uforstaaelige Ord, som jeg og mine Kammerater dog antog for en Indbydelse »Vil Herrenne ikke være saa elskværdige at stige til Tops.« Vi kravlede op paa Vognen, saa mange den kunde rumme,

Vognen sidder fast i Pløret

og saa gik det ad Byen til. De maa have haft en meget regnfuld Tid paa disse Kanter, thi Vejene var ganske opblødte og bum, — der stod Hest og Vogn i en mægtig Vandpøl. Hesten strittede af alle Kræfter, men Læsset var tungere end den kunde trække. Vi sad herligt paa Vognen, vi befandt os som sad vi paa en Ø med Vand til alle Sider om os. Hvad var der andet at gøre end at staa af, men vi Hospitalsgutter, som havde tilbragt saa megen Tid i Sengen, eller i hvert Fald haft denne som bedste Ven, kunde vi nu ogsaa taale et Fodbad af denne Natur, dersom Fodtøjet gjorde Strejke og tog Vand om Bord? Der var ikke andet at gøre, vi maatte staa af, og Utilfredsheden gav sig Udtryk i et Par rappe Bemærkninger og Eder, men nu

var Hesten lettet for sine tunge Byrder. Kusken svingede Piskeren til et Knald, som bevirkede, at Hesten med et Ryk trak Vognen ud af Smudset. Med en Oplevelse rigere indtog vi atter vore Pladser paa Vognen. Som Turister rullede vi nu ind i Byens Gader. Hvad mit Øje i Begyndelsen saa, gav ikke noget godt Indtryk af Byen, der stod nemlig en hel Del faldsfærdige Huse og Barakker af Træ, men jo længere vi rullede ind mod Byens Centrum desto bedre saa Bygningerne ud, og asfalterede Gader afløste Stenbroen. Sporvogne løb paa kryds og tværs, Politibetjente stod paa de trafikerede Gadehjørner og dirigerede Færdselen, ligeledes stod der ogsaa Skopudsere hist og her og ventede paa de vejfarendes Fodtøj, det vil sige mod Betaling kunde man faa Skoene pudset. Alt tydede paa, at det maatte være en rigtig moderne Handelsby, hvor Nordens og Sydens Frugter mødtes paa Markedet. Pragtfulde Kirker, med grøntirret Tag pyntede særdeles op i Landskabet. Vi opholdt os i Melonens Land, den Frugt, som her hos os kun dyrkes med stor Vanskelighed i Drivhuse, derimod dyrkes den her paa samme Maade som al anden Frugt. Denne Frugt har stor Lighed med vore Græskar, men skærer man den midt over, studser man uvilkaarligt. Udvendig er den grøn, men indvendig er den derimod blodrød. Kernerne er sorte og ligger enkeltvis rundt om i det røde Kød. Melonen giver en Mængde Saft, som man kunde købe rundt om i Forretningerne. Optaget af at se paa hele denne Herlighed svingede Vognen til venstre ind ad en Port. Vi holdt foran et privat Hjem, der var omdannet til Hospital, og som i Stedet for Navn bar Nummeret 126. Vort Komme vakte Opmærksomhed, fra Kælder til Kvist hang Patienterne ud af Vinduerne, det var jo ikke hver Dag, der kom saa pænt et Selskab kørende.

Næppe var vi naaet indenfor Murene, før vi maatte smide Tøjet og gaa i Bad. Et hvidt emaillet Badekar, hvor enhver kunde temperere Vandet efter Behag, skinnede os i Møde. Alt var tiptop, dog kom det mig en Smule fremmed for, der manglede Damebetjeningen. Næste Dag skulde vi til Parade hos Lægen. Afgørelsens Time var kommet for mig og mange andre, og jeg kan ikke sige andet, end at jeg glædede mig usigeligt, da Lægen erklærede mig for fuldstændig rask. Inden jeg forlod Hospitalet havde jeg en Samtale med en ung russisk Læge. Han havde før Krigen været paa Studierejse til Leipzig, men ved Krigens Udbrud blev han, som ellers skulde have været interneret, udvekslet, fordi han var Læge. Paa Grund af dette Ophold i Tyskland talte han flydende tysk, og netop herfor

flokkedes Fangerne omkring ham for at høre hans Fortælling. Han hævdede blandt andet, at inden Udgangen af Oktober vilde Rusland have vundet Krigen, thi Tyskland var fuldstændig ruineret. Vi betvivlede dog dette, men helt bestride Lægens Paastand kunde vi heller ikke, for vi saa jo kun paa Forholdene med Menigmands Øje.

Syv eller otte Mand, deriblandt Franz Meier, Friedrich og jeg, efter alt at dømme et rigtigt Trekløver, gik den 9. Juli i lange Klæder ud gennem Hospitalets Port ledsaget af en Vagtsoldat. »Nu skal du bare se, Friedrich,« sagde Franz Meier, »nu gaar vi den Onde — lige op i Kirken;« den laa lige foran os. Saa slemt blev det nu ikke, vi drejede til højre og landede i en ryddet Købmandsforretning, hvor en Vagtpost slentrede frem og tilbage med opplantet Bajonet. Bygningen laa ved en Korsvej, et rigtigt befærdet Sted. Med et »Hvordan gaar det, Kammerater,« blev vi ført ind i et stort Rum af dem, som ved vor Ankomst stod opstillet i Døren. Rummet var omlavet til en eneste Toetagers Briks, hvorpaa vi ogsaa fik anvist en Plads. Her maatte vi igen til at spise, ti Mand af samme Fad, men for mig var det værste dog, at jeg ingen Ske havde. Det at faa en Ske var det første det gjaldt om, det var en Livsbetingelse. Lidt længere henne i Gaden fik jeg hos en Købmand fat i et saadant Mordinstrument, hvilket jeg betalte med otte Kopeker. Inflationstiden var begyndt for Kobberpengenes Vedkommende for ikke at tale om de ædlere Metaller, som ligeledes var erstattet med Papir. Paa en Hylde bag Disken laa en stor Hob af disse Kopeksedler, og nu kan enhver sikkert tænke sig, hvorledes saadanne smaa Papirer kommer til at se ud, naar Købmanden med sine fedtede Hænder rodede op i dem. Der blev baade Mel og Sirup hængende paa dem. Ved Betalingen af denne Ske fik jeg blandt andet en Banknote tilbage, lydende paa fem Kopeker. Denne og nogle andre stoppede jeg ned i min Brystpung. Alle var de befængt med samme Sygdom, nemlig Smudsen. Friheden her var stor, og om Eftermiddagen gik jeg en Tur hen ad Gaden, her saa jeg en Kone staa med en Kurv fuld af Bulki. Saa snart hun saa mig falbød hun sine Varer. Fristelsen var for stor, den overmandede mig og jeg købte een for Købmandens Fem-Kopekseddel. Aldrig saa snart var Bulkien blevet min, før jeg begyndte at sætte den til Livs, derpaa vendte jeg om og gik. »Pan,« raabte Kvinden, »Genginit karaso,« hvorpaa hun holdt Sedlen op for mig, jeg saa, at den var sammenklæbet og ikke lod sig folde ud. Jeg vidste godt, at Sedlen var snavset, men at Jødens Sirup skulde lave

mig en saadan Streg i Regningen, havde jeg dog ikke kunnet forudse. Nu stod jeg der med Haaret hængende ned i Nakken, Bulkien havde jeg omtrent fortæret, og nu paastod Konen, at Pengene ikke duede, fordi Siruppen klæbede den sammen. Med Haanden pegede jeg paa Bulkien og gjorde en afværgende Bevægelse, idet jeg sagde »Nitschevo«. Det var maaske frækt gjort af mig som Fange, thi nu tilkaldte Konen en næstaaende Soldat og forklarede ham Situationen, men af ham fik hun den samme Forklaring, Pengesedlen er god nok, Siruppen gør ingen Skade. Konen brummede noget mellem Tænderne, jeg købte endnu en Bulki og vi skiltes som gode Venner. Herhjemme ser man ofte Solsikken staa som en Pryd i Haverne, og ingen tænker vel paa, at i dens Hjemland spises Frøene af alle, saavel rige som fattige. For nogle faa Kopeker faar man et Maal Frø hos Købmanden, som hælder dem ned i Køberens Lomme. Med en Kanariefugls Behændighed sorterer man mellem Tænderne Skallerne fra Kernerne og spytter det uspiselige ud paa Gaden. Til Tider kan Fortovet være oversaaet med et tyndt Lag Avner.

I denne Bygning blev Opholdet ikke af Varighed, vi blev ført hen i en nyopført Bygning, der ogsaa tjente som Krigsfangelejr.

Denne Bygning laa saa at sige helt for sig selv, der løb Gader rundt om hele Grundstykket. Det var isoleret fra Omverdenen ved Hjælp af et højt, solidt Plankeværk, som kun havde en Aabning lige uden for Bygningens Indgang, ved hvilken Soldater holdt Vagt. Bevogtningen var dog ikke strengere, end at enhver kunde gaa ud at købe Mælk, Øl, Brød og deslige hos de Handlende, som havde Stade ude paa Torvet. En Ræv har altid to Udgange fra sin Hule, det samme havde Krigsfangerne her. I den modsatte Ende af, hvor Hullet i Plankeværket fandtes, var en Tremme gjort drejelig, det var en Bagdør, som ikke kontrolleredes. En Dag nærmede en civil Person sig Plankeværket og gav sig straks i Samtale med os og meddelte, at ogsaa han var Krigsfange og trængte til et Stykke Brød, Sulten havde overvæltet ham. Tremmen blev drejet til Side, Adgangen var fri. Da han var naaet indenfor fortalte han følgende:

»En Kammerat og jeg blev en Dag hentet af en Bonde fra en anden Fangelejr her i Byen. Min Kammerat blev afleveret hos en Møller, da han forstod sig paa denne Haandtering. Jeg Stakkell, som af Profession er Maler, maatte med Bonden langt ud paa en enligt beliggende Gaard. Allerede paa Turen ud til

Møllen aftalte vi at flygte tredie Natten fra Dato, og som Mødested blev vi enige om et bestemt Vejkryds, hvor vi saa skulde være Klokken tolv. Natten kom, Flugten skulde iværksættes. Jeg tog en Tømme og et Reb, bandt dem sammen og gjorde den ene Ende fast, smed Rebet over Huset, hvorefter jeg, med de Par Sager jeg ejede, besteg Mønningen og lod mig glide ned paa den modsatte Side af Gaarden. Her stod jeg da som fri Mand, men dog i Fjendens Land. Paa det aftalte Mødested ventede jeg paa Kammeraten, men min Venten var forgæves. Taarnuret i det fjerne slog tolv, jeg ventede endnu en liden Stund, — der kom ingen. Jeg begav mig paa Vandring, men forfejlede Vejen, til sidst blev jeg saa søvnig og træt, at jeg lagde mig til at sove i en Skov; ved Dag gry blev jeg vækket af et Par Soldater, som spurgte mig ud om alt og alle. Da min Hjemstavn er Schlesien, lige ved den russiske Grænse, var jeg det russiske Sprog mægtigt. Det var mig derfor en let Sag at bilde dem ind, at jeg var en stakkels Flygtning fra den krigshærgede Egn, og jeg bad dem saa inderligt om at sige mig, hvor Vejen laa, der førte til Samara. Det gjorde de, hvorefter de gik og lod mig være mig selv. For nu at være paa den rigtige Side klatrede jeg op i et Træ, hvorfra jeg kunde skue ud over hele Terrænet, ja, langt ud i det fjerne, hvor jeg skimtede Samaras grønne Kirketaarne. Med dette Maal for Øje naaede jeg herhen og fandt denne Lejr.«

Sulten og udmattet stod han nu her, vi tog os af ham, men hans Ophold hos os varede kun to Dage, da forsvandt han den samme Vej ud, som han var kommet ind. Selv om der herskede en stegende Varme, var det dog en stor Forandring at komme ud i den frie Luft efter et saa langt Hospitalsophold. Resultatet blev, at jeg plagedes slemt af Gigt i Benene. En Morgenstund blev jeg liggende lidt længere end sædvanligt paa Briksen, der skulde hentes Brød ude i Byen. En Vagtmand foretog en Gennemgang af alle Stuer, enhver maatte med, i Dag blev ingen Undskyldninger antaget. Ogsaa jeg maatte med, endskønt det kostede mig baade Møje og Besvær at følge Trop. Ud for en stor Bygning standsede vi. Varmen var usigelig, ikke en eneste Sky paa Himmelen, det kunde næppe være værre lige under Ækvator. Føreren gik hen mod en Port, der var lukket og laaset. Før Krigen havde jeg af og til læst Romaner fra ældgamle Dage, skeptisk og med et Smil paa Læben havde jeg læst omtrent saalydende: »Den besøgende slog nogle bestemte og aftalende Slag paa Ridderborgens Port, som var et Tegn paa, at han intet ondt havde

i Sinde, men kun kom for at aflægge et almindeligt, fredsom-
meligt Besøg.« — Nu skulde Tvivlens Slør dog slaas til Side.
Paa denne Port, ved hvilken Føreren nu stod, hang Hammeren
i en Kæde. Føreren tog fat i Hammeren, og nu lød tre takt-
faste Slag mod den jernbeslaaede Port. Faste Skridt hørtes
indenfor og Porten blev aabnet.

En stor rummelig Gaardsplads laa foran os omgivet af
Bygninger til alle Sider, en rigtig Solbadeanstalt, thi her kunde
Solen ubarmhjerteligt og i al sin Vælde udfolde sig, da ikke
en Vind rørte sig i denne indesluttede Gaard. Dette havde
til Følge, at alle Personer der færdedes herinde, kun havde de
allernødvendigste Klædningsstykker paa Legemet, hvilket vil
sige, at de kun gik i Benklæder, Skjorten var ganske overflødig.
Der forefandtes ogsaa et Arresthus i Bygningskomplekset, og
det var ikke saa faa nysgerrige Blikke, de militære Fanger sendte
ud mellem Jerntremmerne. Ud af et Vindue hang en nøgen
Overkrop, kun en hvid, melet Hue var anbragt paa de øverste
Hovedhaar. Da han fik Øje paa os, drejede han Hovedet
rundt og raabte nogle Ord ind i Bageriet. Det var nemlig
Bageriets Vindue han hang ud af. Øjeblikkeligt kom tre til
fire kraftigt byggede Mænd ud i Gaarden og Uddelingen kunde
begynde. Jeg holdt mig beskedent i Baggrunden og haabede
paa denne Maade at slippe fri for at bære Brød, men paa denne
Konto forregnede jeg mig dog. Mandskabet blev for faatalligt,
de sidste kom til at bære tre eller fire Brød i Stedet for to.
Lidt Barmhjertighedsfølelse sad der dog gemt i Føreren, for da
han saa, at jeg havde svært ved at følge med, tog han to af
mine Brød og gav dem til andre. Mange af Krigsfangerne
solgte omgaaende deres Brød til Handelsfolkene ude paa Gaden
og købte i Stedet for andre nyttige spiselige Ting.

Da tre Dage var henrunden blev der spurgt, hvem af os
der havde Kendskab til Landbrug, de skulde melde sig. Jeg
føjte, at jeg længe nok havde været indendørs, nu længtes jeg
mere og mere efter at komme ud at tumle mig i Guds frie
Natur, og nu bød der sig en Chance, jeg greb den. Fyrretyve
Mand meldte sig, Militærkommandoen ejede en Kartoffelmark,
den skulde vi ud at rense. Dagen efter, vi havde netop lige
staaet ti Mand om en Skaal Kabusta Suppe, og mange var
undervejs fra Skaal til Mund tørnet sammen, saa de paa den
Maade kun fik en meget ringe Del af Skeens Indhold i Munden
ad Gangen, blev der givet Signal til, at vi skulde stille paa
Samplingspladsen. Fyrre Mand var nu beskæftiget med at smøre
Vognen, spænde to rødbrøgede Stude for, læsse Brændsel, en

stor Kedel, Kød og flere Sække Kartofler paa den. Alle var
rejselystne og glade, og hvorfor ikke?

Der stod Vognen nu paa Gaardspladsen, forspændt med
Okser, ja, Okser er nogle særegne Trækdyr, som ikke bærer
deres Navn for ingenting og som tillige maa have en ret forstandig
Kusk, thi ellers bliver ogsaa han en Okse. Vagtmanden pegede
paa Tømmen, vi forstod ham, og fra Mand til Mand lød nu
Ordene »Hvem har Okseforstand?« Med faste Skridt traadte
Franz Meier ud af Klyngen, gumlende paa Malhorkaen og med
et bredt Grin om Munden, som han sendte ud til alle Sider.
»Har du Okseforstand, Franz,« raabte Friedrich, »saa kan du
komme med til Meklenborg, naar Krigen er forbi.« Linen blev
overgivet ham. Ja sandelig, det viste sig at de forstod hinanden.
Okserne med Stavtøjet satte sig i Bevægelse, vi andre fulgte i
sluttet Trop lige bag efter. Turen gik ind gennem Byen, hvor
vi til sidst kom ind i en total bundløs Gade, her maatte Kusken
sætte sig op paa Vognen, Mudderet slog klask-klask fra Vogn-
fælgene ned i Smadderet, og vi Krigsfanger søgte efter bedste
Evne op til begge Sider, hvor Grunden knap var saa gyngende.
For mine Øjne viste der sig nu et stolt Syn, et herligt Panorama.
Først en bred, bundløs Gade med Husrækker paa begge Sider
og Fortove udenfor Husene. Midt gennem Gadens Dynd kørte
Franz sine Stude, desuden badede firbenede Svin sig i Dyndet,
og Geder, som lagde lidt mere Renlighed for Dagen, span-
kulerede rundt paa Fortovene og kiggede ind ad hver Mands
Dør. Passerer det, at Dyrene bliver for nærgaaende eller næsvisse,
kommer Madammen styrtende med en Stok, Geden faar et Slag
paa Næsen og spadserer fornærmet hen til det næste Hus, hvor
den sikkert forventer lidt mere Gæstfrihed. Gaden hører op,
vi er udenfor Byen. En stor Slette ligger foran os, til højre
og venstre ses frodige Kartoffelmarker saa langt Øjet rækker.
Et Stykke inde paa Markerne ses travle Hænder i Funktion,
de tilhører unge Piger. »Ser I dem,« raabte Franz Meier tilbage
og sendte Pigerne et langstrakt Fingerkys, efterfulgt af et rungende
»Hallo«, Pigerne gengældte med synlig Glæde hans Opmærk-
somhed. Endnu et Stykke Vej fremad og vi svingede til venstre.
Til højre for os laa der en dejlig stor Frugtplantage med en
Mængde Træer. Vort Maal var naaet, alt blev læsset af og
Vagtmanden kørte tilbage med Vognen. Her stod saa vi
fyrretyve Mand som en Flok Faar uden Hyrde, midt i en syd-
russisk Oase, hvor frodige Kartofler kæmpede om Kap med lige
saa frodigt Ukrudt. Nu skulde vi vise vor Kunst ved at faa
denne Mark rensat for Ukrudt. Vi tog fat, hvor var det dejligt

at bevæge sig i det Frie, være beskæftiget ved et Arbejde, der før havde været vort Erhverv. Fra Morgenstunden havde Solen sendt sine brændende Straaler lodret ned mod Jordens Overflade, nu blev de mildere, deres Kraft svækkedes, en sort Sky truede med at faa Overtaget. Himmelen formørkedes, et øredøvende Brag og Regnen øsede ned i stride Strømme. Vi søgte Dækning under Frugttræerne, vi var bekymrede for den kommende Nat herude paa Sletten. Paa et Øjeblik var Jorden forvandlet til et Ælte. Ejeren af Frugtplantagen havde ogsaa Krigsfanger i Arbejde, og gennem disse fik vi Forbindelse med ham, og han gav os Ophold i et Baghus. Glade blev vi og skyndte os derhen, ind i det gæstfrie Hus, bort fra Ælte og Væde. Gigten værkede mig i Benene, derfor maatte jeg regnes med blandt de sidste, der naaede Huset, og da maatte jeg nøjes med et Leje paa Gulvet. Vi sov ind, og havde vi før været baade vaade og kolde, da blev vi nu lige det modsatte, der var varmt og lunt i den lave Stue, Ilden i Ovnen blussede lystigt. Da Morgenrøden skinnede ind gennem Ruderne og alt blev levende, rejste enhver sig fra sit Leje, men hvor forandret saa ikke de ud, der havde haft de bedste Pladser. Hele deres Ansigt var ophovnet. Væggelusene havde været i Aktivitet og bidt dem hele Natten. Den værste Medfart havde de lidt, som var krøbet op paa Ovnen.

Klokken blev ni, vi maatte ud at se til vore Kartofler men Dyndet var saa opløst og fedtet, at det viste sig umuligt at arbejde. Langt borte saa vi et Køretøj nærme sig, som viste sig at være Vagtmanden med de røde Stude, han havde haft et bedre Logi inde i Byen. Han gjorde Holdt, udtalte et »Dobre Den« og spurgte efter vort Befindende, desuden syntes han det var paa Tiden, at vi fik vor Suppe kogt. I en Fart blev der baaret Træ sammen, som blev lagt under Kedlen, der var fyldt med Vand. Kartofflerne, vi havde bragt med, blev vasket og skrællet, Kødet blev parteret og det hele blev til en god Kødsuppe, thi paa Kødet blev der ikke sparet. Maden blev omsider færdig, blev fortæret, men om Opvasken ved jeg intet. Vi kørte igen mod Samara og lod Kartoffler og Ukrudt kappes videre. For mit eget Vedkommende var det en drøj Tur at følge med i, men Vagtmanden gav mig dog Lov til at sidde op paa Vognen. Det var der dog Plan i og nu kunde jeg stolt nynne ud over det frugtbare Land. Dagen efter, vi var nu atter i vort midlertidige Hjem, skinnede Solen atter med sin tilsyneladende uindskrænkede Kraft, og hvorfor saa ikke vaske sit Linned? Som sagt saa gjort og snart var det ene

Sæt færdigt, hvorefter det blev hængt til Tørring, men da faldt det mig ind, at jeg jo egentlig lige saa godt kunde vaske det Sæt jeg bar. Næppe havde jeg faaet min Ide realiseret og stod nu i det rene ingenting, før jeg hørte nogen raabe oppe fra Bygningen: »Alle de, der endnu ikke har modtaget Gaver af Røde Kors skal træde an udenfor Porten.« Hurtigt blev det vaade Linned pakket sammen, Jakken, som allerede var blevet et Stykke kortere, blev smidt over den ærmeløse Trøje, thi Tugthusfange var jeg endnu ikke, omend jeg havde sovet i et Tugthus, men jeg kunde maaske blive det. I sluttet Trop gik det nu gennem Byen til det Sted, hvor Udleveringen skulde foregaa. Stor blev vor Forundring, Kasse paa Kasse stod opstabet i lange Rækker, der efter Sigende skulde indeholde Tøj. Vor Forundring steg yderligere, da vi saa, hvad Kasserne indeholdt, splinternye Militæruniformer af tysk Fredsgarniture, nogle af hver Vaabenart. Alle straaled af Glæde, da de modtog et komplet Garniture, der bestod af Frakke, Benklæder, en Felthue, to Skjorter, to Par Underbukser, et Halsbind, et Par Seler, et Par Strømper, Brevpapir, Blyant, Spejl, Kam o. s. v. Desuden modtog de, der havde helt daarligt Fodtøj, et Par Lædersko og til syvende og sidst fik hver Krigsfange et Hestedækken. Frakken skulde enhver prøve, og nu vakte jeg Opsigt over for Røde Kors Søstrene, som stod lige over for mig, thi jeg stod med nøgen Overkrop, jeg havde jo inden Skjorte paa. Hun kom straks hen, forhørte sig om fra hvilket Lazaret jeg var kommet, men jeg forklarede Aarsagen til, at jeg nu var nøgen. Søsteren smilede og sagde nogle Ord som »Renlighed er en Dyd«. Glade, tilfredse og fuldt belæssede gik vi atter gennem Porten, og her sattes Kronen paa Værket i Form af en Rubel, som en Dame overrakte os med en Hilsen fra dem derhjemme. Da den sidste var naaet gennem Porten, lukkedes denne og Vagten patrullerede frem og tilbage som da vi ankom. At der var Tilfredshed blandt Fangerne kan sikkert nok forstaas, vi var jo blevet udrustet, som skulde vi drage i Felten, men herom var der ikke Tale, vi var Fanger, men vi havde dog flere Gange bemærket, at vi ikke var glemte, endnu slog et Moderhjerter ogsaa for os.

Skolen var nu atter vort Hjem, men her gaves ingen Undervisning, ingen Adspredelse, nej Dagene var lange og i denne Højsommertid sneglede de sig endnu langsommere af Sted. Af og til besøgte en ung Mand os, han kom dog ikke indenfor, men talte til os gennem Plankeværket. Hans Videbegærlighed drog ham hid, han ønskede at høre nyt fra sine Landsmænd. Engang havde han lidt samme Skæbne som vi,

staaet under samme Bevogtning, men han kendte det russiske Sprogs Finesser og rendte sin Vej. Her i Samara opsøgte han Jøderne, der skaffede ham civilt Tøj og tilligemed Arbejde. Den unge Mand var Bager, levede nu som en fri Gentleman.

Vort Ophold her i Samara blev dog ikke af lang Varighed. Den 17. Juli indfandt der sig en Kommando paa fem Mand, og deres Ærinde bestod i, at en Transport skulde eskorteres. Det vil sige at Fangerne skulde føres et eller andet Sted hen for at arbejde. Et bestemt Antal skulde udtages, og skønt jeg var daarlig til Bens, meldte jeg mig dog frivillig til Tjeneste, Længslen efter at se nye og andre Egne drog mig, jeg stolede paa, at Skæbnens omskiftende Keglespil vilde vende Lykkesiden til mig. Den næste Dags Middag holdt Toget paa Banegaarden, Kreaturvogne fra Ende til anden. En spredt Flok slentrede hen mod Vognene, belæsset med Pakker, men fuldstændig uvidende om, hvorledes den Dag i Morgen vilde forme sig for dem. Jeg saa mig om, en Fange sprang ind mellem Vognene og forsvandt, Vagten saa ham ikke, og vi ønskede ham al den Frihed han kunde faa. Vi blev beordret 40 Mand i hver Vogn, det var næsten som at stuve Sild i en Tønde, det havde jeg før været med til, men det var langt fra sjovt. Jeg holdt mig ærbødigt tilbage aflagde af og til Latrinen et Besøg, og der hørte jeg nogle Brokker af en Samtale. Muligvis gaves der en Chance. Vagtkommandoen skulde i den midterste Vogn; de vilde ikke mases til Plukfisk, derfor skulde denne Vogn nøjes med en Bemanding paa tyve Mand. Fra Latrinens Bræddevæg skelede jeg om Hjørnet, jeg saa to Vagtmænd gaa fra Vogn til Vogn, eftertællende Beboerne, og hvor der ikke var det rette Antal, blev der stoppet flere ind. Alle Vogne var nu fuldt besat, jeg sprang hurtigt til, ivrigt beskæftiget med min Klædedragt, og sluttede mig til det lille Kuld, der blokerede den midterste Vogn. Vi fik Ordre paa at stige ind, vi var ti Mand foruden Vagten, Resten var stukket af, Friheden havde vinket og lokket, jo Friheden gik forud for alt.

Lokomotivet, den store Damphest, prustede og sendte Damp efter Damp gennem Stempelstængerne, en kulsort Røg steg op gennem Skorstenen, det gav et Ryk i Vognene og Toget havde sat sig i Bevægelse. Byen Samara og Floden, som bar samme Navn, laa snart bag os, vi var atter paa Farten, men hvor mon Turen denne Gang skulde gaa hen? Atter fangedes Øjet af de store Korn- og Græsarealer, hvor nu Hestene sled i Selerne, forspændt de forskellige Høstmaskiner, der fik Kornet til at falde for de skarpt skærende Knive. Vi spejdede frem i

Kørselsretningen, jeg kendte denne Egn, snart maatte Bjergene hæve sig forude, som en truende Afspærring for alt, hvad der hed Udsigt. Ved Nattetide rullede Toget ind paa Ufa Stationen og efter et kort Ophold dampede Toget videre og ved Daggry var vi inde mellem de birke- og naaletræbeklædte Bjerge. Lokomotivet stønnede, og Ekkoet rungede mod Bjergvæggene, Toget rullede videre mod Nord, stadig det ensformige Syn for Blikket, Skov, Skov og atter Skov. Ja, man blev hurtig ked af at stirre ud paa Træerne, men Hukommelsen arbejdede og i Fantasien genspejlede de sidste Tiders Begivenheder sig for mig. Billeder drog forbi mig fra den skønne idylliske By Samara med de mange dejlige Frugthaver, hvor Træerne prangede med de herligste røde, skinnende Æbler, hvor de pakkedes i Kasser, sendtes paa Torvet eller blev sendt til mere frugtfattige Egne. Billeder gik og nye dukkede frem, en Sammenstimlen paa aaben Gade, alle vilde se, hvad der foregik i Midten af Hoben. Det var en Kineser, der havde opslaaet sit Bo her, han var Tusindkunstner og Slangebeholders. Spillede han paa Fløjten kom en Slange ud af sit Bur, rejste sig paa Halen, men ved et af Kineseren givet Tegn forsvandt den omgaaende igen med en hvislende Lyd som af Angst. Dette Skuespil spærrede totalt Trafikken, der hørtes en Vognrumlen, en Betjent lod sig se, der maatte skaffes Plads. Et meget fornemt Køretøj skulde passere, et sælsomt Syn for os Nordboere, det var nemlig en Mejemaskine, forspændt med en Hest og en Kamel.

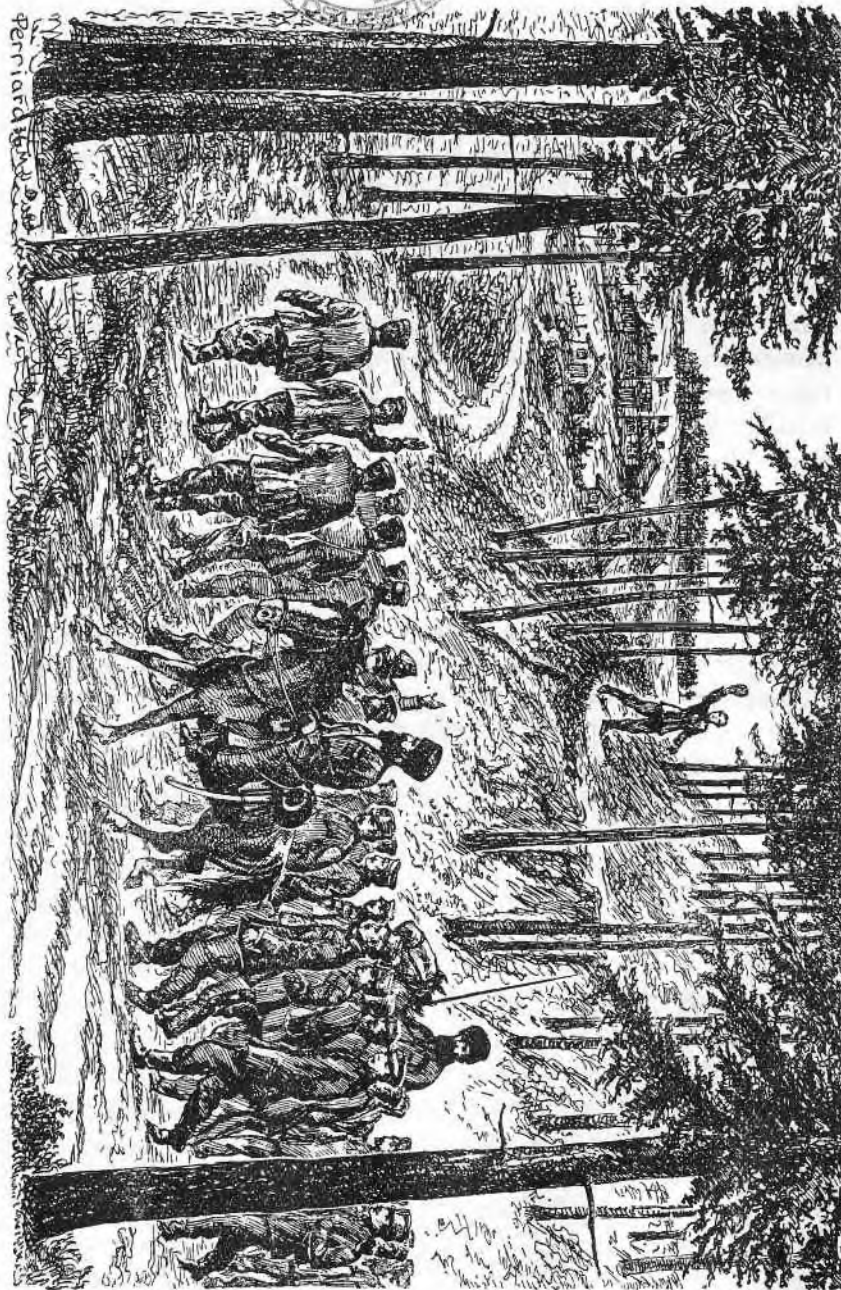
Lange Tog var rullet ind paa Banegaarden i Samara fuldt belæsset med Landbrugsmaskiner fra de krigshærgede Egne, maaske det havde været røvet Gods, ikke alene Godset, men selve Befolkningen var ogsaa bleven taget med til Samara. Kun meget faa var de Klædningsstykker, som enhver i Flugten havde kunnet tage med og dette Savn meldte sig hastigt i deres nye Hjem. Intet Under, at Flygtningerne stimlede sammen om os, da vi ventede paa Toget. Vore nye mørkeblaa Benklæder stak dem i Øjnene, det var jo et rigtigt Stykke civilt Tøj, naar blot den røde Stribe blev taget ud. Der var Krig, vi var Fanger, dog vidste jeg ogsaa, at min Ejendom derhjemme paa Als var bleven forskaanet for Granaternes ødelæggende Værk, men disse flygtende Skarer fik af os at vide, at deres Gaarde med de lodrette Gavle laa i Grus, eller deres Besætninger, det være Høns, Ænder, Køer og Svin var faldet som Offer for de fremstormende Troppers Sult. Med ét kiggede jeg ud gennem Skydedøren, her slog Banelinien en Kurve, der var større end almindeligt, for at komme ind mellem Bjergene. Ja, hvilken Omvej, tyve

Timers Kørsel og dog ikke naaet længere, det gjorde Afstanden endnu større end den i Forvejen var. Træer og Bjergvægge spærrede Udsigten, og jeg lagde mig atter til Rette paa Briksen. »Aah, hvor var min Kone glad, den Dag jeg drog ud i Krigen,« maabede Franz Meier. »Det var vel Haabet om at se dig vende hjem igen som en med Ordener dekoreret Nationalhelt der gjorde hende saa glad,« bemærkede jeg. »Nej, det var det nu ikke, men saa kunde hun more sig med en anden,« svarede han. Der blev Ro, alle forstummede. Lidt efter trak Franz Meier et dybt Suk og ytrede: »Saa slemt var det nu ikke, men bare jeg havde en Skraa.« »Hvor blev Friedrich egentlig af?« spurgte jeg. »Naa den Grønsckolling, det var ham der løb sin Vej i Samara,« svarede Franz Meier og vendte sig om paa den modsatte Side. Toget stoppede op og jeg gik atter hen til Skydedøren, alle Vagtmænd stod i Aabningen og stirrede ud, der maatte ske et eller andet. Jeg sprang op paa Briksen, der kunde jeg se ud gennem Skydelemmen, og jeg øjnede en Station, hvor Toget lidt efter kørte ind. Det var her jeg i Efteraaret nær havde forregnet min Tid. Dengang, det var om Natten, hundekoldt var det, en bidende Vind ruskede i alt, det, der ikke havde Modstandskraft nok, reves omkuld. Jeg vilde have en Taar Vand medens Toget holdt, og jeg løb hen paa den oplyste Station, hvor mine Læber just berørte Vandet, da Lokomotivet fløjtede for tredie Gang. Jeg vidste Besked og lod Bægeret falde, hvorpaa jeg i rasende Tempo satte af Sted og kun lige naaede at springe op paa Bremsvognen, da Hjulene satte sig i Bevægelse. En kæmpestor Brems varetog her Togets Sikring ved sin aarvaagne Agtpaagivenhed. Iført en stor Pelshue, der var trukket langt ned over Ørerne, og en Pelsfrakke, der naaede helt ned til Taaspidserne, var det ham muligt at trodse den bidende Kulde. Ret længe havde vi ikke kørt, før jeg opdagede, at min Plads ikke var her mellem to Vogne, hvor Kulden gik mig gennem Marv og Ben. Derfor intet Under at jeg ved den første givne Lejlighed opsøgte min egen Vogn, hvor Kammeraterne laa og hyggede sig ved Kakkelovnen. Ja, hvor forskelligt fra den Gang og nu; dengang var Jorden dækket af Sne og alt bar tydelige Spor af Vinterens Hærgen, nu saas de grønne løvklædte Birketræer og mellem disse tittede Tusinder af røde Jordbær frem. Saadan gik Dag efter Dag med Betragtning af Aarstidernes forskellige Klædedragter, men af og til saa man dog med Bekymring Fremtiden i Møde. Vore Kræfter skulde jo udnyttes, medens Landets egne Sønner laa og blødte ved Fronten.

Vagtmændene rejste sig, tog deres Bagage ned fra Hylderne og gjorde os samtidig forstaaeligt, at nu kom den sidste Station. Toget holdt, vi var kørt ind paa et Sidespor, her maatte vi vente til vi blev afhentet. To Vagtmænd sprang ud og løb tilbage paa Linien, hvad var der paa Færde? Lidt efter vendte de tilbage slæbende paa et Faar, dets Liv var udslukt, Toget havde kørt det ned. Skindet blev trukket af og Kødet kogt i en stor Kedel, der blev hentet i et af de nærmest liggende Huse. Krigsfangerne fra de andre Vogne kom til og købte sig en Lækkerbidsken, som de tilberedte efter bedste Evne. Smaa Blus saas hist og her, men vi, som havde gjort Vagtmændene Rejseselskab, blev betænkt med en Portion Lammekødssuppe, og det maa siges, at den smagte fortræffeligt i en ikke forvænt Krigsfanges Mave. Maaltidet var til Ende, nu kunde det gøre godt at strække de dovne Lemmer lidt. En Tur i det grønne, mellem Bakker og Dale, ud i et fremmed Land, med tusindvis af Jordbær, som Skovbunden gemte, bortjog Længslen efter Hjemmet. Her i Naturen saa vi ligeledes, hvordan Myrerne byggede deres Bolig, den saakaldte Myretue, og nogle af disse Myretuer naaede en saa anselig Højde som en Meter og i Luften hang en Dunst af Myrespiritus. Vi klatrede over mangt et Hegn og tvang os gennem næsten ufremkommeligt Krat, stadig søgende efter endnu større Bær, dog varede det ikke længe før vi besluttede at vende tilbage til vort Udgangspunkt.

* * *

»Hallo, Kammerater, op med Hovedet, her har vi det godt,«
raabes der fra en modgaende Krigsfange, som svinger højt med Huen.

PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN

AF HANS HANSEN, OKSBØL (Als)

ET OPHOLD I URAL BJERGENE

(Andet Bind, 2. Hæfte)

Muldvarpeliv gennem Stenmasserne
i Urals Urskov

Arbejdsfeltet 200 m under Overfladen
Massive Stenmasser til alle Sider

Eftertryk forbudt
Biblioteksudlaan forbudt

13. Hæfte

Manglende Hæfter kan efterbestilles! Sammel dem — gem dem!

Indledning til 13. Hæfte

For anden Gang gennemrejste jeg Uralbjergene paa langs. En hel Trop Krigsfanger var paa Rejse til en Arbejdsplads, men hvor skulde denne findes? Hvori skulde Arbejdet bestaa og hvorledes skulde Behandlingen blive? Alle tre Spørgsmaal vil nu klares op under Mottoet: »Behandel Dine Fanger eller Undergivne som Du selv vilde behandles!«

* * *

Mange i Flok, som vi var, var en Del blevet tilbage paa Stationen, medens vi andre tog paa Ekspedition, og disse gav os ved Tilbagekomsten et uventet Syn. De havde formeligt belejret et Hus fra to Sider, slæbt Kasser og Trapper sammen saa de bageste ogsaa kunde ses fra Huset og omvendt. Med Mellemrum blev et Vindue aabnet og ud strømmede Projektiler, men ikke i Form af Granater og Skrapnels, som ved Fronten, derimod af spiselige Ting. Paa den ene af Husets Sider solgtes Æg, paa den anden Pandekager ud af Vinduerne. — Naar en Ladning var fabrikeret, blev Vinduerne slaaet op, og Forretningen gik strygende.

Det almindelige Samtaleemne blandt os var, hvornaar vi egentlig vilde blive afhentet og hvordan vi mon vilde faa det. Dygtigt at spise, det var for os det vigtigste, thi Beklædningsgenstande og deslige, var vi foreløbig godt forsynet med. Derfor var vort første Spørgsmaal ogsaa, da Kuskene kom for at afhente os, om de havde noget spiseligt med til os. Stor blev Glæden, da vi modtog et bekræftende Svar. Der blev givet Ordre til at stille op i to Geledder, hvorefter en Læge gik langs disse med en Forespørgsel til enhver om dennes Sundhedstilstand. Alt blev noteret op, derefter ønskede Lægen os en god Fremtid og sagde blandt andet, at vi, som ved Fronten havde kæmpet Side om Side som Brødre og Venner, nu ogsaa i Fremtiden vilde vise hinanden samme Venskab og Forstaaelse. Tiden var nu saa langt fremskreden, at det blev mørkt, vore Sager blev pakket paa Vognen og af Sted gik det, ud til nye Eventyr.

Den store, tyve Meter brede Vej løb til højre for os; denne fulgte vi et Stykke Tid, da bøjede vi til venstre, ind

over Marken. Hegn maatte der krybes igennem, det var som om alle var besjælet af en og samme Tanke, nemlig den: »Fremad, fremad, Dagen hælder!« Af og til hørte vi i Mørket Franz Meiers Stemme raabe: »Vorsicht, Draht!«, hvilket bevirkede, at alle lo og kom i godt Humør, og den ene Opmuntning efter den anden gjorde Vejen meget lettere. De, som ved Fronten havde været Korporaler, gjorde nu atter Tjeneste, saa vidt det var nødvendigt, afgav de Ordre for at holde Orden, og enhver vidste, at det gjaldt om at adlyde, dersom alt skulde kunne gaa raskt for Haanden.

Byen var nær, Husene aftegnede sig i Maanens Skær som Silhuetter mod Himmelen. Der blev kommanderet »Holdt«. Dagens Gerning var endt, Maalet var naaet, enhver skulde have sin Lønning. I Gaasegang gik det ind mellem en Bondegaard og en med Brød belæsset Vogn. Hver femte Mand fik et Ti-Punds Brød udleveret, det var Hvedebrød og lige saa hvidt som nyfalden Sne; altsaa to Pund til hver Mand. En Tilfredshedsytring gik gennem Flokken, alle ønskede, at det maatte blive ved paa denne Maade. Da vi naaede ind til Byen, blev vi delt ind og ført i Natkvarter hos Bønderne. Trop efter Trop marcherede i forskellige Retninger, alle med en Bondegaard som Maal. Da vi naaede ind gennem Porten, kom en Mand, vistnok Bonden selv, og anviste os Plads i Stalden. Ved Hjælp af en Stige klatrede han op paa Loftet og smed det pragtfuld duftende Hø ned til os. Bonden havde nu sin Stald fuldt besat, han syntes ikke, det lige indkørte Hø var for godt til hans Besætning. Bonden vidste udmærket, at vi ikke var Drøvtyggere, alligevel vilde han berede os et behageligt Leje. Høet var indavlet, Halmgrøden stod endnu paa Roden, vi saa, at Gæstfrihed og Villighed var til Stede.

Der var lunt i Stalden, alle længtes efter at smide Munderingen i Aften, da vi efter alt at dømme var kommet i et roligt Kvarter. Klundset blev smidt, nu stod vi alle i det bare Under-tøj, der bar Sneens og Skarlagens Farve, da Husets voksne Datter traadte ind i Stalden med den Besked, at en tre til fire Stykker godt kunde ligge inde i Stuen. Dog hertil fandt ingen sig værdige. Efterhaanden sov vi alle ind, det var som om det velduftende Hø gjorde sit til, at alle hurtigt slumrede ind, i hvert Fald vaagnede ingen før en Vagtmand ved 5½ Tiden traadte ind og raabte: »Dorbre Utra, Pan stavai!« Vi gjorde vor Morgentoilette, et Stykke Brød blev sat til Livs, og til den fastsatte Tid, Klokken syv, stod hele Kolonnen marchberedt paa den brede, snorlige Bygade.

Vi spilede Øjnene op, havde vi faaet et nyt Vagtkommando, — nej, nu kendte vi dem igen. Det var de samme skæggede Mænd, men i Dag sad de højt til Hest og manøvrerede med deres Gangere, som var de fødte paa en Hesteryg. Mandskabet blev talt, det stemte paa en Prik. Saa blev der givet Ordre til Afmarch og nu gik det ned gennem Byen. Af og til blev vi overraskede af en Regnbyge, i stride Strømme løb Vandet ned ad Bakkerne, for ved Foden af disse at samle sig til smaa Søer, som gjorde Vejen næsten ufremkommelig. Det maa have været, hvad man kalder Tordenbyger, for nu var Himmelen atter høj og Solen skinnede og bagte med uindskrænket Styrke ned gennem Trærnes Toppe i Skoven, i hvilken vi befandt os. Den bløde Skovbund, hvor Vandet svuppede os om Fødderne, og truede med at trænge ind gennem selv den mindste Rift i Fodtøjet, gjorde Gangen endnu mere besværlig. En stegende Hede fra oven, et fugtigt Ælte om Fødderne, intet Under, at enhver ønskede Rejsens Maal naaet. Den ulidelige Varme gav en brændende Tørst, og mange var de, der langede ned i et Hjulspor efter en Haandfuld Vand, Kuløren blev der ikke taget Hensyn til.

»Goddag, Kammerater, velkommen i vor Kreds, velkommen til et Sted, hvor Krigsfangen endnu behandles som et Menneske. Vær blot ved frisk Mod!«, blev der raabt af en modgaaende Mand i tysk Soldateruniform. Uden en eneste Undtagelse blev Blikket hævet, Humøret var næsten paa Topunktet igen, vi kunde jo heller ikke ønske nogen bedre Profeti. Endnu et af Vejens bratte Sving og hvad saa Øjet? Det var ganske over Forventning. En stor Plads, hugget fri midt i Urals Urskov, Barakker her, Barakker der, alt vidnede om, at her udfoldede sig en Virksomhed, der ikke alene gav Arbejde, men tilligemed ogsaa Føde til mange Mennesker. Her hvor Skoven havde staaet, her hvor dens vilde Dyr havde tumlet sig, her var travle Hænder nu beskæftigede med at bryde Civilisationen en Vej til Skattene i Jorden og over denne. I Dag var der Fest paa Pladsen, det ene Flag vajede ved Siden af det andet, brogede Sammensætninger af Løv, Blomster og Flag spændt tværs over Vejen. Der holdtes Fest, ikke paa Grund af en Sejrr ved Fronten, som maaske vilde have kostet Tusinder af Mennesker Livet, nej, der var Fest i Anledning af et Stykke Arbejde, der var fuldført i Nattens Løb. Dage og Nætter i Forvejen, havde Dønninger af Skud og Sprængninger, ja, tilsidst endog menneskelige Stemmer, trængt sig gennem Klippens Væg, der skilte de arbejdende Hold. I Nat var det

altsaa sket, Glæden var stor, Spændingen var udløst, et Lysglimt havde vist sig, endnu et Hug, og to Kammerater gav hinanden Haanden, Klippens Modstandskraft var brudt. Derude ved Landets Grænse stod Hærmasserne samlet som en Klippevæg, der skulde brydes igennem, og for dem, der opnaaede at komme lykkelige og helskindede gennem Kæden, maatte enhver Hindring vige. Dog, de trængte til Forstærkning, ikke paa Grund af Mandefald, men for at yderligere Hindringer kunde ryddes af Vejen, derfor mødte vi nu frem som til Storm. Kontoret, hvorfra hele Administrationen foregik, laa halvvejs oppe paa Bjerget. Vejen, som førte herop, var efter alle Kunstens Regler blevet gjort til Chaussé, hvilket dog ikke var Tilfældet med den øvrige Del af Vejen, som under Regnperioder var næsten bundløs. Mod dette Kontor stiledes Troppen sin Gang. Nu gjordes der Holdt, foran os vajede det russiske og det italienske Flag, Side om Side. Troppen blev delt i Grupper, som derefter fik anvist Husrum i de tomme Barakker, der stod opført af Skovens Materiale, tilhuggede Træstammer, den ene lagt paa den anden, Fugerne var tættede med Mos eller Hamp. Barakkerne var saa store, at der var Plads til to Rækker Brikser med en bred Gang imellem, som afgav Plads til et Par Borde og nogle Kakkelovne. En Udbygning tjente som Køkken og her havde Kokken sin Residens, hvor han rigtig kunde udfolde al sin Skyttegravsvisdom. En saadan Baraks Indvaanere var ca. tredive Mand i Antal, foruden en tildelt Fører, for det meste en Korporal fra vor egen Midte.

Overfor Kokken herskede den almindelige frie Valgret. Ham skulde vi selv lønne med samme Løn, som vi selv fik, men til Gengæld kunde vi afskedige ham, naar Majoriteten ikke mere var paa hans Side. Vort nye Hjem var taget i Besiddelse, nu skulde vi paa Kontoret for at indregistreres. — Jeg var baade døbt og konfirmeret under Navnet Hans Hansen, da jeg blev taget til Fange blev det til Gans Gansen, og nu, hvor forunderligt det end lyder, skrev man Xans Xansen. Jeg fortalte dette, da vi naaede tilbage til Barakken og var i Færd med at efterse vore nye Sager. »Det kan du jo blot være stolt over, gid jeg dog bare havde haft et saadant Navn«, snerpede Franz Meier, som kun med Nød og næppe kunde fremtvinge Ordene, da Munden lige havde modtaget en ny Ladning Malhorka. —

Tøj ejede vi nu en hel Del af, men med Pengene var det Smalhans. Det var derfor heller ikke saa underligt, at der var mange, der solgte bort af deres Sager, Købere var der nok af, men Prisen, ak den var kun lille.

Enhver, ja jeg tænker dog her mest paa nygifte, der vil stifte deres eget Hjem, ved bedst, at der skal mere til end Husgeraad og Køkkentøj. Ja, jeg tror næsten det vigtigste er en lille nydelig Seng. Derfor op paa Kontoret igen efter vort Habengut. — Alle var i travl Aktivitet for at faa det hele slæbt sammen. Civilisationen var brudt igennem, jeg havde næsten sagt den forbandede Civilisation, thi overalt hvor den brød igennem skulde alt betales med rede Penge, det var ikke det samme som før, da der herskede en Byttehandel, Fødevarer og Nyttgegenstande for Arbejdsydelse. En Straasæk, som senere blev fyldt med Halm, blev taget under Armen og et Par Arbejdsstøvler i Haanden, og saa gik det igen til Barakken. Vi maatte ud at kløve Træ til en Kop Te, for Kokken var endnu ikke traadt i Aktivitet. Han sad for Bordenden med en Blyant og et Stykke Papir foran sig. Han var hensunken i sine egne Tanker, de gamle Fodermesterteorier maatte opfriskes. Det var ikke til Drøvtyggere, Fodertabellen skulde udregnes, derfor behøvede han ikke saa stort Forraadskammer, Fyldefoderet kunde undværes. En Rubel og halvtreds Kopeker skulde være vor Dagløn, efter denne Gage rettede Kokken sit Budget. Dette Beløb maatte ikke overstiges, nej, han skulde trachte efter et stort Overskud, som kom os alle til Gode. Vi skulde leve i Fællesskab, staa Last og Brast, dog skulde enhver sørge for, at han ikke kom i Gæld til de andre, hvad Føden angik. Kom nogen ud for dette Tilfælde, blev det vor Sag at rette paa Tingen, dersom vi ikke vilde have Snyltere.

* * *

Den Ingeniør, der havde overtaget Tunnelbygningen, var af Fødsel Italiener, i Vækst en Kæmpe og i Sind en rolig, fattet Arbejdsgiver, der rigtig forstod, hvorledes hans Folk, Arbejderne skulde behandles. Som Valgsprog havde han valgt: »Hvem der ikke vil arbejde, bør heller ikke spise. Hvem der vil have noget at spise, skal nok komme til at arbejde.« Dette var Ingeniørens Valgsprog og Tanke, nu maatte vi selv om Resten. Tog en og anden sig en Søndag midt i Ugen gjorde dette heller intet, naar det blot ikke blev en Vane, en ækel Vane, thi saa blev Fangernes egen Selvjustits »enten arbejde eller fordufte« bragt i Anvendelse.

»Kan du nu ogsaa koge os en rigtig god Kødsuppe«, bemærkede Franz Meier, »thi nu har vi faaet Fisketarme nok, ja, jeg tør vel ogsaa nok tage Frontmenuen »Blauer Heinrich« med.« En lille bredskuldret Dragon ved Navn Lehmann traadte

frem med en Kop i den ene Haand og et Stykke tørt Brød i den anden og sagde: »Og det vil jeg sige, Hr. Fodermester, lav endelig ikke for mange Fastedage om Ugen!«

Som i Amerikas Urskove eller paa Prærierne derovre, begyndte ogsaa her et Nybyggerliv. Tusinder af Kilometer fra Hjemmet med Træer paa alle Sider, i Dalen store svære Kæmper, langs Bjergsiderne forkrøblet Krat og højest oppe de nøgne, graa Klipper. Som en Vagtpost foran et Riges Skatkammers Dør stod disse Klippetinder og rugede over Jordens Skatte og Rigdomme. Jeg har set Jernerts saa skinnende sort som en nypudset Kakkelovn. Der blev sagt, at den indeholdt 75 pCt. Jern. —

Kalenderen viste den 25. August, da vi for første Gang trak i Arbejdstøjet, alle var blevet underrettet om, at der skulde mødes Klokken seks om Morgen, naar Dampflojstens hvinende Lyd trængte ud over Pladsen. Arbejdsstyrken deltes i to Hold, et udenfor og et inde i Tunnellen. Arbejdspladsen gik under Navnet »Tunnel 5«, fordi det var den femte Tunnel paa Strækningen Kasan-Jekatharinenborg. De fleste meldte sig til Arbejde i Tunnelen, men da jeg havde daarlige Øjne foretrak jeg at blive i det Frie. Den næste Dag gik jeg med blandede Følelser til Lægen, man havde jo saa tidt hørt sige: »De duer til Intet!«, men det passede ikke her. Det var Spild af en Dags Arbejde, jeg indsaa straks, at skulde der arbejdes for vort Underhold, maatte hver eneste Dag tages med. En Skovl i Haanden og en Hakke paa Nakken, det var de Redskaber jeg den næste Morgen mødte med i Arbejdsfeltet. I Ledtog med to andre blev jeg sat til at fylde en Tipvogn. Haardt Ler blev læsset paa, og naar Vognen var fuldt læsset, blev den skubbet hen ad Skinnevejen, hvor der et Sted trængtes til Fyld paa seks eller syv Meters Højde, langs Skinnevejen løb de tungt læssede Tipvogne let, ja der maatte endda bremses for ikke at faa for stærk Fart paa. Klokken blev elleve, og paa Slaget hørte Arbejdet op, den første halve Dag var forbi, nu gik det til Barakken. Straks ved min Indtræden sagde Kokken: »Saa nu kan det gaa løs«, jeg var mærkværdigvis nok den eneste paa vort Hold, der havde meldt mig til Arbejde i det Frie, de fra Tunnelen kom først Klokken to. Maden blev sat til Livs, der var Tid nok til at faa sig en Lur, som var haardt tiltrængt efter det lange Sygeleje. Kokken havde ordentligt strammet sig op, havde faaet fuldstændig nye, hvide Drejlsbukser, en hvid Jakke, en hvid Hue og et hvidt Forklæde, det var noget helt andet end i aarevis at ligge ude i Skyttegraven.

Han vilde straks vise, at vi havde valgt den rette Mand, hvilket vi ogsaa med Tiden maatte indrømme. Mælkemad var det helt udelukket at faa, altsaa var Faren for at faa sveden Grød ikke saa stor. Paapasselig var han ogsaa, han vidste godt, hvad der i modsat Tilfælde timedes ham. Dog Uheld kan fremkomme, saaledes tabte Kokken en Dag Saltposen i Suppen. Sveden blev Maden ikke, men mange vrede Blikke tilkendegav, at Suppen var meget lovlig krydret i Dag. Kokken skulde ligeledes Morgen og Aften sørge for varmt Vand til Te, men Brændselet maatte vi kløve. Da vi nu levede under ordnede Forhold, var det os meget om at gøre, at komme de seksbenede paa Livet. Bænkene blev vasket og skrubbet, vort Linned blev kogt og skrubbet, saa Snyltegæsterne omsider maatte melde Pas.

Den Maaned, som vi her hos os regner som Høstmaaned, var meget regnfuld. Mine Tanker drog hjem, jeg tænkte paa dem alle derhjemme, paa de bugnende Marker, hvorfra Kornet Læs efter Læs stabledes op lige til Mønningens Højde. Her hvor jeg var, saa jeg med egne Øjne Træ ved Træ, det var et ganske andet Syn, men hvordan skulde det vel være anderledes, det var jo Uralbjergenes gyldne Afgrøde. Paa Grund af al denne Regn var Jorden omkring Barakkerne blevet til et helt Ælte og Dyndet slæbtes med ind, om jeg saa maa sige, i vor pæne Stue. Det var derfor intet Under, at vi alle længtes efter Frost. Denne udeblev heller ikke, thi allerede den anden September, da vi gik paa Arbejde, var Jorden stenhaard, men dette varede dog kun kort, snart satte det atter ind med Regn. Midt paa Maaneden meldte Frost sig dog atter og denne Gang meldte Vinteren sit Komme. Jorden forvandlede om trent til Cement, Hakken prallede af mod den haarde Jord med en klingende Lyd. Vi, der var nye Arbejdere, studsede da nogle Jernstænger blev gjort gloende og derefter slaaet ned i Jorden med en Hammer. Det dybe Hul blev stoppet med en Dynamitpatron, og naar der var lavet et bestemt Antal af disse Huller blev det røde Flag hejst, og en Trompetfanfare forkyndte, hvad der var i Vente. Alle søgte Dækning. Nu hørtes der Knald paa Knald, passende til Hullernes Antal, og paa et af Skydemesteren givet Tegn sprang vi alle frem og fyldte Vognene. Det blev for Alvor koldt, nogle Dage gik hen, Sneen lagde sig som et hvidt Tæppe paa Jorden og Køerne blev taget ind i deres Stalde og fodret med Hø. Vi maa ikke tænke os en Stald som herhjemme, hvor der gennem Aarhundreder har boet Mennesker, nej, her var det Nybyggerstalde midt i Urals Urskove. Tre eller fire Meter lange Grene blev

stukket i Jorden, saaledes at de dannede en Firkant og medens de endnu bar Løv og saa tæt paa hinanden som muligt. Dette var Murene til en Hestestald, Kostalden derimod var betydelig lunere, men Mælk var om Vinteren et Fikserbillede. — Vi, der arbejdede udenfor i Indsnittet, havde en Arbejdstid paa ti Timer, de, der arbejdede i Jordens Indre, nøjedes med en Dag paa otte Timer, men Daglønnen var lige stor for begge Parter. Den kortere Arbejdstid gærede i mig, men naar jeg saa mine Kammerater forlade Gruben ved Arbejdstidens Ophør, betakkede jeg mig dog. Jeg kunde med Tiden alligevel ikke staa for Fristelsen og gik op paa Kontoret, hvor jeg modtog en Indretning, som kaldtes en Lampe. Derefter gik det af Sted, ind i det hemmelighedsfulde Rum. Klokken var henved to, Kammeraterne i Indsnittet svingede ivrigt deres Hakker, da jeg med mine nye Kollegaer passerede forbi dem. Mine Klæder var rene og pæne i Modsætning til de andres, altsaa var jeg let kendelig af Opsynsmanden, som vi nu gik forbi. »Halløj, hvor vil du hen?» raabte han efter mig. Jeg lod ham bare skraale, selv om han engang havde været Vagtmester ved »Train« var han dog nu det samme som vi andre, nemlig en ganske almindelig Fange. Jeg vilde blæse ham et Stykke, nu vilde jeg selv avancere.

Som Folk sidder i Teatersalen og med Spænding afventer det Øjeblik, hvor Tæppet skal gaa op, stod mine Kammerater og jeg nu foran den syv Meter høje Porthvælving, der førte ind i Tunnellen. Porthvælvingens Indgang var fuldstændig tillukket af Brædder, og kun en Port saa stor, at Tipvognene lige kunde passere, var til at lukke op. Vi traadte ind gennem denne Aabning, traadte over Skellet fra den lyse til den mørke Verden. Engang havde Bræddevæggen været forsynet med Vinduer, men grundet paa de mange Sprængninger var de alle gaaet et eller andet Sted hen i Atmosfæren. Porte smækkede i bag os, en Ubetydelighed Lys trængte sig ind gennem Hullerne, hvor Vinduerne før havde været, men hvor saa det ud herinde. Udenfor havde vi Sne og Is om Fødderne, her havde vi derimod det bare Pløre. Saa man op, øjnede man Bjælker paa kryds og tværs, men man saa dog kun alt ganske utydeligt, da det som sagt var meget spartansk med Lys. Jeg var Nybegynder, kendte intet som helst til Forholdene og en ca. tyve til tredive Skridt videre mellem Bjælker og Støtter og alt laa i dybeste Mørke. Hvad nyttede Lampen mig, den store Lampe uden Olie og Væge, jeg lod derfor andre gaa foran, der havde Blus paa Lampen. Mellem Tipvognsskinneerne var der

fæstet et Brædt, og dette holdt os fri for Pløret. Hvad jeg ellers tænkte, saa tror jeg dog, at jeg træffer det rigtige, naar jeg fortæller, at jeg troede, at vi gik lukt i Helvede. Halvtreds Meter fremad og Tunnelen udvidede sig til sin fulde Bredde. Bjælker og Støtter havde hidtil holdt Samling paa Lerjorden omkring os, nu aabenbaarede der sig et ganske andet Syn for mit Øje, nemlig Stenmasser til alle Sider, nu var vi i selve Klippen. Hvad var nu det? Saa jeg rigtigt eller var det en Vildmand? Byggede man mon ogsaa Huse i Jordens Indre? Det kunde da ikke være rigtigt. Længere fremme øjnede jeg et Blus, der af og til flammede op. Der hørtes svage Stemmer, der hørtes Lyde som af Amboltslag, jeg studsede. Kammeraterne stilede mod Huset, som viste sig at være et Bræddehus. Den forreste stak Hovedet ind gennem en Lem i Huset og raabte: »Maslo nit Du?« Alt er mørkt derinde, dog høres en arrig Stemme: »Den forbandede Polak, han har fuldstændig tømt Tønden, men bore en ny op, nej, dertil har han været for doven, og nu er min Lampe gaaet ud og mine Tændstikker har jeg tabt!« »Da skal vi sandelig hjælpe dig at aabne Tønden, Franz,« og et Par af os gik om paa den anden Side af Huset og ind gennem Døren. En ny Tønde Olie blev lagt i den tomme Sted og snart kunde Uddelingen begynde. »Hør, Alfons, Kammerat og Landsmand, giv mig noget Malhorka, mit eget er sluppet op.« »Nu bliver det dog for galt, det er jo ikke længere siden end i Forgaars, at du fik en hel Pakke.« »Giv her og ingen Vrøvl, de venter alle paa Maslo.« Franz Meier fik nu Munden proppet med Malhorka og hurtigt fik vi Lamperne fyldt og to Væge stukket i Haanden. Derefter fik vi tændt Lampen og saa gik det videre. I en Hulning i en af Tunnelens Sider modtog vi en Skovl, en Hakke eller en Hammer, alt efter Behov. Jeg havde Forkærlighed til en Skovl, derfor snuppede jeg en saadan Tingest.

Døren i Porthvælvingen blev slaaet op med et Brag og syv tomme Tipvogne rumlede ind. Dybere inde i Mørket saas smaa Lysglimt, der hørtes en Rumlen af Vogne og Stemmer. Et Tog rullede forbi os og holdt ved Porten. Her var nu samlet syv belæssede og syv tomme Vogne. Opsynsmanden kom til Stede, talte os af, og fjorten Mand, der var forsynet med Skovle, kom til Vognene, altsaa to til hver Vogn. Toget satte sig i Bevægelse, vi skubbede Vognene foran os, vore Lamper hang paa Vognkanten lige ud for vore Næser. Det gik stadigvæk videre ind i det underjordiske Mørke, de osende Lamper viste sig som smaa Katteøjne. Pludselig blev Gangen

atter saa smal, at Vognen indtog hele Bredden og bums, der stødte jeg Hovedet mod en fremspringende Sten i Loftet. Lampens Lys flimrede for mine Øjne som ganske smaa Stjerner. Jeg bed Læberne sammen, idet jeg tænkte paa, hvad jeg en gang havde lært:

»Min Søn, vil du gennem Verden frem — saa buk!«

Næppe var min første Befippelse overstaaet, da der lød et Skrald, et øredøvende Brag, noget hylede og væsede, Lyset gik ud, det blev sort Nat, jeg tumlede tilbage og tænkte saa smaat paa at blive levende begravet. Jeg rystede, det blev næsten som en Storm udi Kattegat. Der blev dødsstille, Boremaskinernes ellers saa støjende Larm hørte op, kun Blæsten tog til. Det var første Gang jeg i mit omtumlede Liv havde opholdt mig 200 Meter under Jorden, hvor uhyggeligt og jeg tænkte uvilkaarligt paa den gamle Vagtmesters Ord ved Indgangen til dette Dyb: »Bliv hellere her!« Nu hørtes der Stemmer, en skarp Carbidlampes Lys spaltede Mørket og en Stige blev stukket ned fra oven gennem et sort firkantet Hul. Altsaa maatte det være en To-Etagers Bygning, det var dog noget af det mest forunderlige. To Mænd kravlede ned ad Stigen, det var Boremændene, de bandede over den Standsning i deres Arbejde som vi havde foraarsaget, de havde nemlig Arbejdet i Akkord. Mændene begyndte at udbedre Skaden, det viste sig, at vi havde slaaet Gummislangen af, der førte den sammenpressede Luft til deres Maskine. Vi slap dog helskindet bort, jeg havde faaet en vaad Bagdel, men hvad min Kammerat fik, ved jeg ikke, men han bandede i hvert Fald længe over saadan noget Djævelskab. Vi fortsatte vor Vej lige til Tunnelens Midte, til det højtidelige Sted, hvor to arbejdende Hold ved Sammentræfningen havde rakt hinanden Haanden gennem Klippens sidste Skillemur. Selv var jeg Vidne til, hvor nøjagtig Beregningen havde været, der var ikke nogen som helst Kurs ud til Siderne. Vognen blev fyldt med Stenstumper og da den for syvende Gang naaede Udgangsporten, var de otte Timer omme og Afsløsningen stod parat til at fortsætte. Klokken var nu ti Aften, vi skulde til Barakken og have vor velfortjente Te.

Arbejdet gik sin monotone Gang Dag ud og Dag ind. Aarsdagen for Tilfangetagelsen var for længst overskredet og endnu havde jeg ikke hørt et Ord fra Hjemmet, underlige Tanker steg op i mig. Dette kom jeg til at tale om en Middag, lige efter at Posten var blevet omdelt, og vi stod og vaskede Arbejdssnavset af os. »Der kan du se,« sagde Franz Meier, »de Kvindfolk er ikke til at stole paa, saa snart man er dem

godt og vel af Syne gaar de Pokker i Vold!« »Aa, saa slemt gaar det vel heller ikke til,« bemærkede Lehmann, »det skulde da lige være for Franz' Vedkommende, at hans Kone har faaet Indkvartering saa nær ved Fronten.« Med et »Hi, hi« sluttede Franz Meier Diskussionen, hvorefter han dækkede sig til med Pelsen.

Ved Fronten havde det gerne været saaledes, at havde man just faaet alt godt indrettet, blev man beordret et andet Sted hen, og her saa det næsten ud til, at denne sanseløse Taktik skulde fortsættes. Det hed sig nemlig, at vi skulde flytte hen i en anden Barakke, som hidindtil havde været benyttet som Oplagsrum for en Del Cement. Først skulde den gøres i Stand, idet en Jordvold skulde kastes op rundt om den udvendige Side, i det hele taget skulde den tættes og forsynes med Brædegulv, Brikser, fire Kakkellovne, to i hver Halvdel, samt to Køkkener. I den vestlige Halvdel skulde Østerrigerne huse og i den østlige Tyskerne. Begge Folkeslag byggede sig en Veranda for hver sin Ende af Barakken og samme blev benyttet som Indgang.

»Det er dog for galt, at Max altid render Døren op med Forbenene, naar den vil ud, saa at Vinden har fri Adgang til os, der er saamænd koldt nok endda herinde,« brummede Franz Meier en Dag lige efter vor Indrykning i den nye Barakke. »Kan du ikke,« henvendte han sig til Alfons, »kan du ikke, som Smed i Tunnelen, lave os en saadan Mekanisme, som du laver til Bøndernes Stalddøre derhjemme?« Et Par Dage efter var Mekanismen anbragt i vor Dør, men den skaffede os altid ekstra Arbejde, for det første, naar en Russer besøgte os, ham maatte vi altid hjælpe ud, hans Opfindsomhed rakte ikke saa vidt. For det andet naar Hunden Max skulde besørge sit Ærinde. Mangen en Gang blev det ikke ænset, at den skulde ud, da besørgede den indenfor og hvor mærkeligt det end lyder, altid under Lehmanns Briks. Naar dette skete, blev Lehmann altid gal i Hovedet og gav os andre, der havde været i Barakken, Skylden. Max var Lehmanns bedste Ven. Lehmann var af Profession Vinduesdekoratør, altsaa et forholdsvis let Arbejde, derfor var dette grove Arbejde ikke efter hans Hovede, i hvert Fald da slet ikke, naar der skulde arbejdes i otte eller ti Timer. Kunde Daglønnen tjenes paa kortere Tid, da var han altid første Mand til at melde sig. Saaledes ogsaa, naar det lille Hus paa Skrænten, som det kaldtes, skulde gøres rent. Med Skovl og Hakke var han altid blandt de to, der frivilligt mødte frem. En Nat, jeg laa vaagen, jeg frøs og kunde ikke

falde i Søvn, alt hvad jeg kunde faa fat paa, svøbte jeg omkring mit Legeme, Kakkellovsvagten maa bestemt være sovet ind, tænkte jeg. Jeg rejste mig over Ende, umuligt, begge Kakkellovne var rødglødende og alligevel smed Vagten mere Brænde i dem. Max laa ved den ene Ovn, heller ikke den kunde faa det varmt nok. Jeg lagde mig atter ned og dækkede mig til med Pelsen, som jeg ellers havde ligget paa. Det hjalp, jeg sov ind, og vaagnede først da Dagslyset skinnede ind. — Jeg havde ikke engang hørt, at Natholdet kom Klokken halv syv.

Døren gik op og ind traadte den russiske Opsynsmand fra Indsnittet. Mærkeligt nok var ikke en eneste fra vor Barakke gaaet paa Arbejde i Indsnittet, og da de nu saa Opsynsmanden, gjorde de Mine til at staa op, men Opsynsmanden vinkede af. I Dag skulde der ikke arbejdes, Vinden stod lige ind i Indsnittet. »Alle mine Høns er frosset ihjel i Nat, og Termometret har været nede paa 42 Grader Réaumur,« fortalte Opsynsmanden. Hele denne Dag stod Tyskere og Østerrigere, som ikke var paa Arbejde, klinet op omkring Kakkellovnene. Østerrigerne kom dog efterhaanden alle over til os, da Vinden var vestlig og stod lige ind mod deres Dør. Vi var alle iført Frakke eller Pels og saa frøs vi endda. Klokken to gik jeg paa Arbejde i Tunnelen og det kan kun siges, at jeg følte mig glad, der var det varmt og man mærkede intet til Stormens Hyl.

En Tid lang havde jeg nu arbejdet fra Klokken to til ti, nu skiftede vi om, jeg fik Arbejdstiden forlagt fra Klokken ti Aften til seks Morgen. Da passerede det en Nat, Klokken var et, jeg skubbede en Vogn foran mig hen ad Skinnevejen, der et langt Stykke Vej hvilede paa Sveller, under disse var der en Fordybning paa en Meter, hele dette Rum var fyldt med Vand. Jeg snublede paa Skinnerne og faldt i Vandet. Jeg blev drivvaad fra Tæerne til Issen, kun det, der laa bag Ørerne, forblev saa nogenlunde tørt. Havde jeg blot straks haft noget tørt Tøj ved Haanden, vilde det hele kun have været et livligt Bad, men det var netop det, jeg manglede. Af Opsynsmanden fik jeg straks Lov at gaa, og jeg startede straks mod Udgangsdøren. Min største, ja, for Øjeblikket min eneste Glæde var, at jeg havde reddet min Lampe fra Død og Undergang i det vaade Element. Tænk om den var gaaet til Bunds, tænk at vandre gennem Mørkets Rige uden den, der vilde have kunnet ske en Ulykke. Jeg naaede Udgangsporten, som gled til Side ved min Vægt, nu var jeg i Kong Vinters Favntag. Jeg var ikke glad over Situationen, med knugende Haand lagde han Spændtrøjen om mig, Støvlerne var ikke mere af

blødt Juchtenlæder, nej, de var som sammentømreret af Brædder. Endnu et lille Stykke Vej, og jeg naaede Barakken. Blot Lampen ikke slukkedes af et Vindpust, det var min Bøn, min eneste Tanke.

Glad, ja endog overmaade glad og veltilfreds stod jeg i Barakken. Lampen kunde slukkes og atter hænges paa Plads. Dersom Kong Frost og Vinter havde troet, at have haft et godt Bytte i mig, tog de nu unægtelig fejl, thi jeg stod foran en gloende Kakkellovn, som næsten truede med at sprænges af Varme. Vinteren vilde næppe godvilligt have givet Afkald paa mig, men nu var han besejret, hans Majestæt maatte melde Pas. Jeg fik hentet noget varmt Vand ude i Køkkenet, saa jeg kunde faa den Del af Kroppen vasket, som var bleven forbi-gaaet under min første Renselsesproces, nemlig min Næsetip. Mit vaade Kluns, saa godt som hele Munderingen, blev hængt op til Tørring i den Tro, at det næste Morgen atter vilde være tørt. Morgenen oprandt, min Tro blev stadfæstet, Munderingen var tør, fuldkommen stiv, den kunde endda staa selv uden Hjælp, men alligevel kunde den ikke benyttes som Kakkellovnsskærm, jeg mener staa foran en rødglødende Kakkellovn. Paa Gulvet ca. 3 Alen fra Kakkellovnen, stod Vaskevandet, som jeg Aftenen før havde vasket mig i, det vil sige, nu var det dækket af en Isskorpe, tyk nok til at kunne bære en Tøffel. Samme Nat var vore Kartofler ogsaa frosset, det var et smerteligt Tab for hele Barakkens Indvaanere.

Arbejdet gik sin monotone Gang, jeg fortrød ikke min Færden i Tunnelen, det var da altid to Timers mindre Slid om Dagen. Vel nok lignede vi mest af alt en Skorstensfejer i fuld Aktivitet, naar vi efter endt Arbejdstid forlod Tunnelen, men Kokken eller Kakkellovsvagten skulde sørge for varmt Vaskevand hele Døgnet rundt. Direktøren havde endvidere sørget for Badeanstalten paa Pladsen, idet man to Gange i Løbet af en Uge kunde rense sig uden noget Vederlag. Naturligvis var disse kun helt primitive. I Huse, der ligesom alle andre var Blokhuse, stod en stor Kedel opstillet, hvori Vandet blev varmet op, herfra blev det saa tappet over i et Kar. Desuden var der ogsaa et Kar med koldt Vand, saa hvert Baderum indeholdt to Kar. Naar saa nogen følte Trang til at faa et Bad, fik han udleveret en lille Balje, og ved Hjælp af Karrene med henholdsvis varmt og koldt Vand, kunne han saa selv tilpasse sit Badevand. Der herskede en enorm Varme i Baderummet og desuden stod der altid en Damp saa tæt, at vi havde svært ved at skelne hinanden gennem den. Naar man havde opholdt

sig fem Minutter i Dampen, var man i Stand til at kunne vaske sig i sit eget Sved. Der var ogsaa nogle, der ikke kunde taale Varmen, men af og til maatte stikke Hovedet ud gennem Døren og snappe en Mundfuld frisk Luft. Man kunde ogsaa betragte Badet som en Afhærdningskur, thi i det Rum, hvori vi klædte os af og paa, frøs Vandet, som drev fra os og ned paa Gulvet, til smaa Isvabler. Havde man ikke godt Fodfæste, var der en Tendens for at falde omkuld.

Det var ikke alene voksne eller halvvoksne Mænd og Kvinder der tog Bad her, nej, Mødre kom med deres mindste Børn paa Armen eller bærende dem i en Pose, som de bar foran sig, kunde ogsaa hænde, at der hang et bagpaa Ryggen. En eller anden her til Lands har sikkert hørt om eller set Russere afbildet i Adamskostume i et regulært Sneboldslag udenfor en Badeanstalt, og dette skal jeg heller ikke gøre Forsøg paa at gøre til Skamme.

En midaldrende Dame tjente sit Brød ved at holde Vandet varmt og hælde det i Karrene. Saadanne Badeanstalter forefandtes i enhver Landsby. Findes der mon noget tilsvarende herhjemme? Svaret maa sikkert blive nej for de flestes Vedkommende.

Det var den 19. Oktober, jeg husker det endnu ganske tydeligt, hvor jeg tog mit rene Linned under Armen og vandrede hen til Badeanstalten. Udenfor var det koldt, Sneen var levende, men inde i Baderummet herskede der en tropisk Varme. Hvor var det nemt at faa sit snavsede Linned gjort rent her. Som sagt saa gjort. — Paa Vejen hjemad kom Franz Meier løbende, og endnu før han naaede hen til mig, raabte han: »Der ligger Brev til dig fra den gamle!« »Du mener vel fra min Kone,« svarede jeg. »Kan godt være,« bemærkede han og løb forbi mig, han vilde i Bad. — Brev, Brev til mig fra min Kone, er der virkelig endnu nogle, som vil kendes ved mig? Fjorten Maaneder og to Dage var forløbet siden min Udenlandsrejse blev paabegyndt, var det mon muligt, at der endelig var opnaaet Forbindelse. Jeg troede det næppe. Sneen feg tættere, det saa ud til at trække op til Uvej, og jeg skyndte mig til Barakken. I Verandaen eller Forstuen stampede jeg Sneen af Fodtøjet og indefra hørte jeg Stemmer sige: »Saa nu kommer han.« Døren blev aabnet og Næsen stukket ind, Dragon og Vinduesdekoratør Lehmann raabte: »Du har faaet Kort fra den gamle, se der, jeg synes hun skriver til dig paa et eller andet Polaksprog.« — Jeg tog Kortet mellem mine Fingre, endnu troede jeg næppe, at det kunde være rigtigt. Jeg stirrede paa

det, jo nu maatte jeg tro det, for jeg læste: »Mange er de Kort, som jeg har sendt til dig, men endnu har jeg intet Svar faaet. Jeg tror ikke de har fundet dig, nu vil jeg sende dette gennem »Røde Kors«! — Underskrift.«

»Ja, det var da et morsomt Sprog, ha-ha. Hvem skulde tro, at der var saadan et Sprog i det tyske Monarki. Det er endnu værre end russisk. Er det ikke Polsk,« tog Lehmann atter til Orde. »Nej,« svarede jeg »det er det nu ikke, men det er et Lands Sprog, som ligger højt mod Nord.« Lehmann grublede. »Det Land, hvor Solen aldrig gaar ned,« indskød Smed Alfons. »Havde vi dog bare haft dem her,« sagde Lehmann melankolsk. »Hvem?« spurgte Alfons. »De gamle derhjemme, som vi engang spillede Kæreste med. Vi har en hel Okse side hængende derude, desuden en lige saa dygtig Kok i Køkkenet som paa det flotteste Hotel, saa et godt Maaltid kunde vi nok arrangere med en efterfølgende Tur i Skoven og et afsluttende Promenadebad!«

»Nu har I igen glemt at lukke Max ud, da I gik til Kantinen efter Brød, se bare, hvordan min Skovl er svinet til, som jeg havde anbragt under min Briks.« Franz Meier var atter kommet til Stede. Han havde altid et godt Øje til Lehmann fordi denne altid søgte at komme udenom Arbejdet. Staaende ved Døren lyttede han til Lehmanns højtidelige Tale og indskød saa, da Samtalen blev ført hen paa Hunden Max, at denne nok vidste, at Lehmann var Latrinpudser. En Lattersalve drøede gennem Barakken. Lehmann var rasende, han hævdede Skovlen til Slag, betænkte sig dog og løb ud ad Døren. Han skulde nemlig paa Arbejde, det lille Hus paa Skrænten skulde flyttes. Meier havde Ret, Lehmann skulde pudse Latrinen. Kort efter fløjtede Dampmaskinen, og de fleste gik paa Arbejde. Fire eller fem Mand blev tilbage, deriblandt ogsaa jeg. Da den »Gamle« som Lehmann og Meier udtrykte sig, ikke kunde komme, vilde jeg holde Fest alene. Forbindelsen var bleven genoprettet, jeg erfarede, at der dog endnu var et Menneske paa Jorden, der tænkte paa mig.

Natten var omme. Morgenteen og Middagssuppen var allerede serveret og fortæret. Tipvognene rullede atter frem og tilbage, Lamperne udsendte deres osende Lugt, det var vi nu allerede saa vant til. »Der maa være mange paa Arbejde i Dag saadan som det os,« sagde min Arbejdskammerat, som i Kompagni med mig var ved at fylde en Tipvogn. Jeg var ogsaa af den Mening, at Tobaksrøgen, som vi kaldte Dunsten, var lovlig kras den Dag. Da kom der pludselig en Røgsky

væltende gennem Gangen, Lamperne gik ud og en Mandsstemme raabte: »Tunnelen brænder! Brand, Brand!« Jeg studsede. »Tunnelen brænder,« jog det gennem min Hjerne. Kunde Sten brænde, det var umuligt, men hvor kom saa al denne Røg fra? Der var ingen Tid til at filosofere, Røgen blev tættere, den bed i Øjnene, Gangen var i et Nu fyldt af Arbejdere, alle flygtede i samme Retning som Røgen, nemlig mod Udgangen. Det blev næsten en Flugt som fra selve Helvede, kun i Gaasegang kunde der løbes fremad i den smalle Gang, ellers løb man lige mod Klippen og faldt og hvad saa? — trampet ihjel. Det tog Tid, og Tiden var kostbar, det gjaldt vort Liv og vore Lemmer.

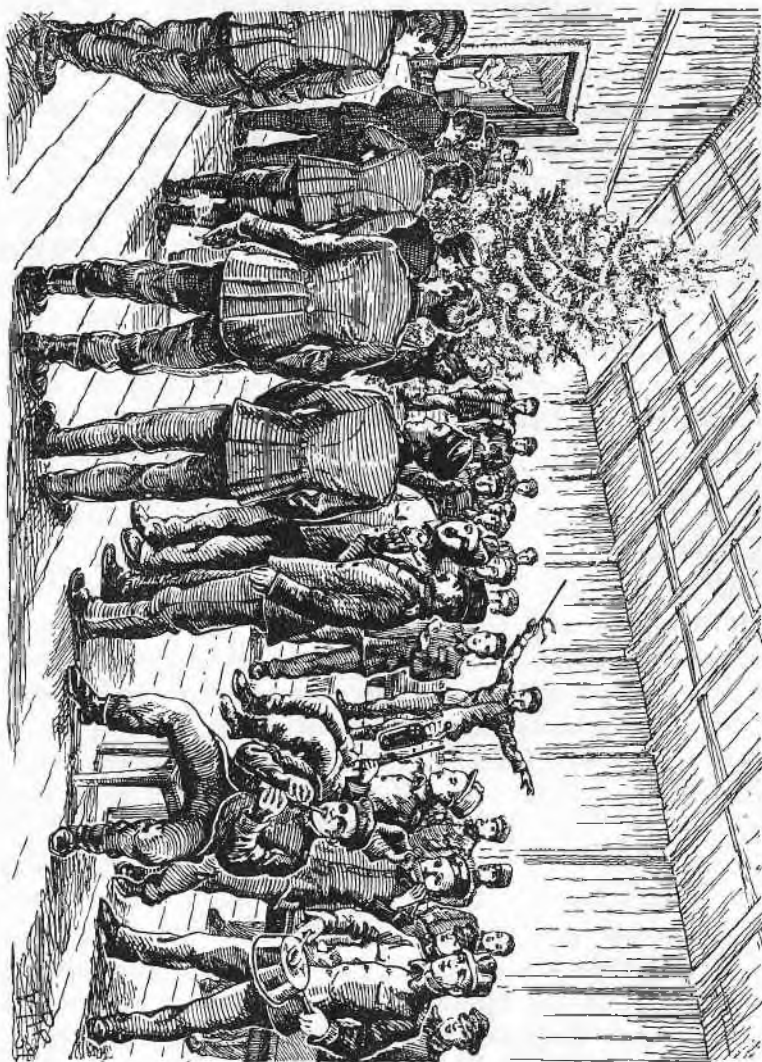
Vi kom alle lykkeligt ud, men den halve Dagløn var gaaet tabt. Røgen, der havde lejret sig i den øverste Etage, skulde først have Tid til at drive bort, oplyste Opsynsmanden os om.

En halv Dagløn var spildt, Franz Meier blev afskediget som »Maslo«-Mand og tilmed uden Pension. Det var ham der havde haft Uheld i Oliebuden. Vi kom tidligt hjem, men til trods for Tabet af den halve Dagløn skulde der dog en ekstra Kop Te til. Franz Meier, der altid plejede at være Ordfører, lod sig slet ikke høre. Han var Aftenens Syndebuk. — Lehmann brystede sig. Han havde om Eftermiddagen været paa Kontoret og var bleven antaget som Kusk. Det var der ingen, som syntes at have noget imod, han havde jo været Dragon, og saa maatte han vel være Mand for at omgaas Heste. »Det er jo ogsaa et mere ærværdigt Stykke Arbejde end at være Latrinpudser,« skulde Franz Meier dog have sagt efter en lang Pause. Nu fik Lehmann for Alvor Blod paa Tanden. Franz maatte give op. Grunden hertil var dog, at han i Dag selv havde gjort sig Skyld i en stor Bommert. Der blev ikke diskuteret mere om den Sag og alle gik til Ro. Som Nabo paa Briksen havde jeg en Borer, der allerede havde været her i halvandet Aar, altsaa en af de saakaldte gamle. Men da han blandt de nyankomne havde en gammel Ven, havde han søgt herhen. Gennem denne Brandaffære og den Forskrækkelse jeg fik den første Dag, fik jeg den Idé, at udspørge ham lidt nøjere om det store Byggearbejde, om de mange Rum og Etager, der havde været talt om. »Du maa hellere gaa med i Morgen tidlig Kl. 6. Natholdet gaar altid lidt tidligt hjem, og naar vi saa gaar lidt før fra Barakken, har vi Tid nok til at bese det hele, hvorom jeg dog skal fortælle dig ganske kort.«

»Først gaar vi altsaa ind gennem Porten, hvor vi ser Bjælker og Støtter saa tykke som Møllearme. De staar der for at

bære og støtte paa Jorden, at den ikke skrider sammen. Gangen som Vognene ruller igennem, var den første Gang, der blev lavet, et meget møjsommeligt Stykke Arbejde, hvor vi følte os som smaa Muldvarpe i Jorden. Et Stykke længere inde kommer saa selve Klippen, — Stenmassen. Nu gaar det lettere, Maskinerne staar i Maskinhuset paa Bakkens Top. Gennem en Rørledning sendes komprimeret Luft ned til Boremaskinerne. Paa den Maade arbejdedes der saa fra begge Ender, og den Dag, da vi skulde træffes paa Midten, blev imødeset med stor Spænding. Omsider blev Gangen da færdig, og der paabegyndtes straks paa den næste, som skulde ligge lige oven over den nylig fuldførte, dog saaledes, at der opstod et Mellemgulv paa ca. en Meter. Dette Mellemgulv blev i bestemte Afstande gennembrudt og det er gennem disse Huller, Vognene modtager deres Ladninger fra oven. Den øverste Gang bliver nu udvidet i passende Højde og Bredde. Naar dette er tilendebragt bliver den muret op i en Bue. Hver Bue har en Længde paa syv Meter, det er Tunnelens Buehvælving. Nu kommer det morsomste. Naar nu denne Gang er muret i Bue bliver først Loftet (Mellemgulvet) fjernet, derefter den Klippemur, som bærer Buen. Stykke for Stykke bliver skudt bort, og for hver Meter bliver der sat en Støtte op. Saa bliver Tunnelsiden muret op, og Tunnelens Tværsnit har Form som et paa langs gennemskåret Æg.«

* * *

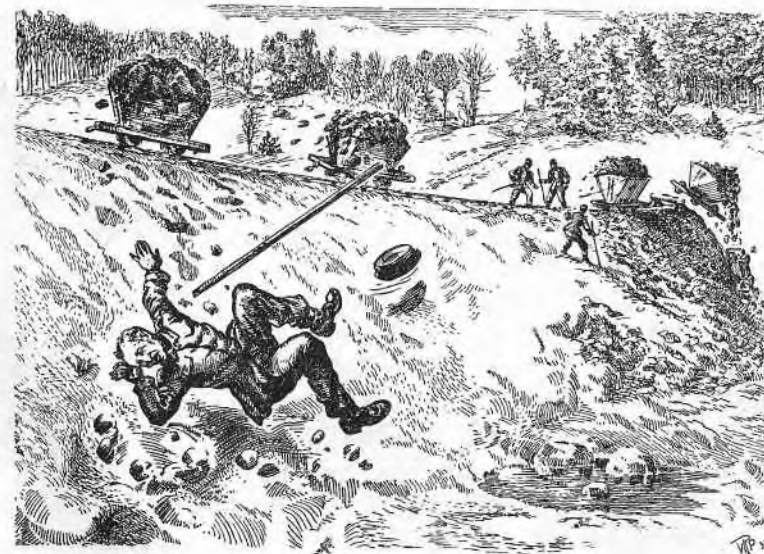
PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN

AF HANS HANSEN, OKSBØL (Als)

ET OPHOLD I URAL BJERGENE

(Andet Bind, 3. Hæfte)

Livet i Tunnelgangen og paa Arbejdspladsen
og Julestemningen 1916

Et Uheld paa Arbejdspladsen

Eftertryk forbudt
Biblioteksudlaan forbudt

14. Hæfte

Manglende Hæfter kan efterbestilles! Sammel dem — gem dem!

Indledning til 14. Hæfte

Arbejdspladsen, Tunnel 5, Billim Bai, var et stort Arbejds-kompleks. Om dette kom jeg og en Kammerat til at tale en Dag, vi fulgtes ad til Barakken. »Ja«, ymtede han »naar jeg sidder derinde i et lille bitte Hul med min Boremaskine under øredøvende Støj og tænker: nedenunder mig kører Tipvognene frem og tilbage, ovenover mig, 200 m til Vejrs, gror de frodige Granner og ikke langt fra mig regner det som en Tordenbyge drog hen over Egnen. — Ja, kan man ikke tænke sig at leve som i Robinsons Eventyr? Kom med i Morgen, saa følges vi ad, vi gaar lidt tidlig bort, jeg vil vise dig det, som jeg har fortalt dig om.«

* * *

Halløj Kammerat, Boremanden ruskede i mig den næste Morgen. Viseren paa Uret viste, at Kl. 5 lige var passeret. »Vi skal paa Arbejde, du husker vel nok vor Aftale i Aftes.« I en Fart fik jeg Klæderne paa, en Slurk varm Te tilligemed Brød gled ned, og saa gik det af Sted. Kun ganske faa var paa Benene, de fleste skulde først møde Kl. 2 og andre var lige kommet fra Arbejde. Dragon Lehmann var blandt dem, der skulde møde om Morgen, han var i godt Humør, ikke fri for at smaanyne, thi nu var han jo antaget som Kusk og maaske var der ogsaa en Chance for at avancere. Vi tændte vore Lamper i Barakken, Boremanden sin Karbidlampe og jeg min Olielampe. Det var tit vanskeligt om Morgen, at finde ind gennem Indsnittet paa Grund af Mørket, thi somme Tider havde der samlet sig en hel Del Djævelskab i Form af et helt Læs Grus, til Tider endog en hel Vogn, hvor man troede at have fri Bane. De utroligste Uheld var sket i Løbet af en Nat udenfor Tunnelens Indgang, og paa Grund af Mørket kunde Vejen først ryddes, naar Dagen brød frem. Indgangs-porten blev passeret, den nye Uddeler havde allerede givet Møde, jeg fik min Lampe fyldt op, og saa gik det videre. Inde i et Hjørne stod en Stige, hvilken vi entrede op ad; af Trin var der just ikke særlig mange, men der var saa til Gengæld forbandet langt imellem dem. En Dynamitlugt slog os i Møde, min Ledsager lyste rundt omkring og jeg studsede. Vi stod

saa at sige inde i en stor Sten, ingen Himmel, ingen Jord, kun en Sten, som ved Teknikkens Hjælp blev sprængt i Stumper og Stykker. Vi gik videre, overalt det samme Syn, dog saa jeg et Par Steder, at Murerarbejdet var paabegyndt. Jeg vilde standse, jeg var blevet ked af at vælte i de mange Sten, min Lampe havde jeg allerede tabt et Par Gange, Olien var løbet ud, Vægen var blevet tør, den var forlængst fortæret. »Kom«, raabte min Ledsager og holdt sin Lampe op »du skal endnu se Hulen fra Robinsons Eventyr«. Vi gik endnu et Stykke Vej. »Pas paa, der kommer et tomt Hul, Brædderne, der skal holde Materialet, er taget bort. Her kan der let ske en Ulykke«, raabte Boremanden. Vi maatte presse os op ad Klippens fremspringende Mur for at undgaa at styrte i Dybet. Atter passerede vi en muret Bue, Kammeraten standsede og holdt sin Lampe højt i Vejret. Klippen glinsede, dens Farve var helt blaa. »Se her«, sagde han, »her regner det altid som fra en Tordenbyge, der drager hen over Eggen«. I Karbidlampens skarpe Lys glinsede Regndraaberne som Perler. »Her gives alt Arbejde bort i Akkord, men man er kun beskæftiget ganske kort Tid, saa er man gennemblødt«. Jeg maatte give Kammeraten Ret i, at en Del af Robinson-Eventyret genopfriskedes.

Vandet, fortalte han videre, blev ved det stærke Fald, det havde et Stykke nedenfor Tunnelen, udnyttet til at drive et Savværk.

Arbejderne begyndte nu at indfinde sig i stort Tal, baade Fanger og Civile; ogsaa vi søgte hen til vort Arbejde. Jeg vilde til at gaa ned, da Kammeraten raabte, at jeg skulde blive hos ham, han havde mere end Brug for mig. Der kom flere op ad Stigen, men de gik længere bort, nogle af dem var Mure.

En Ungarer blev tilbage i det Hul, hvori vi befandt os og begyndte straks at skovle Sten ned i den halvfylde Aabning. Jeg saa straks, at han havde Kendskab til Sagerne. Ogsaa jeg begyndte paa dette Oprydningsarbejde. Op gennem Hullet, hvor Stigen stod, trængte en Karbidlampes Lys sig igennem, og et Øjeblik efter kom Opsynsmanden til Syne, jeg stod i umiddelbar Nærhed af Hullet. Han fik straks Øje paa mig og sagde: »Det kunde du lide«, og forlangte mig ned paa min gamle Arbejdsplads. Boremanden tog mig i Forsvar, han kunde med Lethed beskæftige to Mand. Opsynsmanden brummede et og andet af sig, men forsvandt derpaa samme Vej tilbage, hvorfra han var kommet. I Begyndelsen havde min nye Arbejdsfælle, Ungareren, travlt, men efterhaanden gik Tempoet af

ham, han blev mat. Til sidst lagde han sig paa Knæerne og arbejdede paa denne Maade Stenene bort.

Vi sad ved Middagsmaden, min Kammerat og jeg. Jeg førte Samtalen hen paa Ungareren, som jeg havde arbejdet sammen med. »Ja, den Dumrian«, sagde Boremanden »han arbejder 16 Timer i Døgnet, og naar han har tjent en Del Penge, begynder han at spille Kort. Havde han endda haft lidt Held, men han har altid det stik modsatte«. Vi tog os en Middagslur, men næppe var jeg slumret ind, før der blev Støj i Barakken. Jeg lurede. Det var Lehmanns Stemme. Han var højroset, bandede og skældte ud over det raadne Stads. »Hvad er der da i Vejen?« spurgte Kokken. »Er der hændt dig en Ulykke?« spurgte en anden. »Jeg ved ikke om jeg skal kalde det en Ulykke eller en Velgerning«, svarede Lehmann, »En Velgerning? Naar der times een en Velgerning plejer man da ikke at komme hjem i Arbejdstiden,« sagde Kokken. »Ja kan det ikke kaldes en Velgerning, at det gamle Skidt til en Slæde gik i Stykker. De Hallunker dernede i Stenbrudet kunde aldrig faa nok læsset paa, skønt jeg protesterede paa det kraftigste. Saa naaede jeg op hvor Vejen svinger til højre, og pludselig hører jeg en Knagen og Slæden skiltes i to Stykker. Jeg spændte Hesten fra, sprang op paa den, jeg har jo været Dragon, red saa hjem og satte Lotte i Stald, hvorefter jeg gav det gode Dyr noget Hø.« Dagen efter, da jeg atter kom fra Arbejde, var Lehmann allerede arriveret. Han havde modtaget sin Afsked som Kusk paa graat Papir, fordi han havde forladt sit Arbejde i Utide og desuden havde ladet Slæden ligge paa Vejen, hvor den spærrede Trafikken for de øvrige. Vor gode Ven Lehmann var atter arbejdsløs. For anden Gang vilde han forsøge sin Lykke i Tunnelen, fik udleveret en Lampe og fulgte om Aftenen Kl. 10 med dem, som skulde paa Arbejde. Det var hans Hensigt at søge Arbejde som Haandlanger hos Murermesteren, hvilket ogsaa lykkedes ham. Den næste Morgen var han sjæleglad, endelig havde han fundet et Stykke Arbejde, der rigtig passede for ham. Det var da noget ganske andet end at køre ti lange Timer om Dagen med disse hersens søvnige Krikker og de smaskraadne Slæder. Vi andre i Barakken holdt alle med ham, han maatte virkelig prøve paa af faa saa mange Arbejdsdage pr. Maaned, der svarede til hans Kostregning, eller vilde han maaske have, at vi andre skulde føde ham. Aftenen efter var han atter paa sin Post. Nu vilde Skæbnen, at en Murersvend var blevet syg. Lehmann stillede straks hos Mesteren som kvalificeret til Murerfaget. Brugte

Munden naar det talte til hans egen Fordel, det havde han lært, og Murermesteren fandt ret hurtigt Behag i ham og gav ham sin Tilladelse til at hente Hammer og Murske paa Kontoret. Velfornøjet kom han hjem, medens vi sad ved den skoldhede Te med et tørt Stykke Hvedebrød til. Murerne havde al deres Arbejde i Akkord og nu skulde han nok til Maanedens Slutning vise de Herrer i Barakken, hvem der førte an og hvem der kunde betale sin Kost. For at Ordene rigtig skulde have Vægt, smed han Støvlerne, som han lige havde trukket af, hen ad Gulvet, og med en Ildrager truede han Franz Meier, der endnu laa i Ejerene med Hovedet hævet til et ordentligt Grin. I en Fart, hurtigere end sædvanligt, fik han sig vasket og krøb selv i Seng. »Skal du ikke have dig en Taar Te ovenpaa det anstrengende Natarbejde«, spurgte Franz Meier og hævdede sig op for bedre at kunne se over til ham. De laa lige overfor hinanden, kun Gangen var imellem dem. »Pas dig selv«, hvæsedede Lehmann og svøbte sig bedre ind. »Har jeg nogen Sinde fornærmet dig«, kom det atter fra Franz Meier. »Pas dig selv. Det er da godt, at jeg ikke har en Kone, der render med alle og enhver«, lød det endnu engang fra den vrede Lehmann. Derefter blev alt roligt. Der herskede fuldkommen Tavshed, ingen havde noget at skulle have sagt.

»Av for Satan! Jeg skal love for, at Fodermesteren ikke har sparet paa Ildebrændslet i Dag«, raabte Alfons og holdt sig paa Fingeren. »Hvor vilde det være rart, hvis enhver blot kunde finde hen i den Baas, hvor han hører hjemme«, lød det fra en af Briksene. Maskinen fløjtede, og vi, der skulde af Sted, fik travlt.

Formiddagen var omme, jeg og mine Arbejdskammerater, der var lige sorte, skyndte os hjem. Tilfældigvis mødte vi Lehmann, der kom dampende paa en selvrullet Cigaret. Humøret var ikke saa daarligt, han var glad over sin Hammer og Murske. Vi fulgtes ad til Barakken. Lehmann forsikrede endnu engang, at han nok skulde tjene til Føden, vi skulde ikke længere have ham at hænge Hatten paa. Glædestraalende gik han om Aftenen til sin nye Dont. Men hvad skete? Da jeg næste Morgen stod op laa Lehmann nok saa rart og snorksov i sin Rede. Hunden laa hos ham. »Den varmer saa godt«, plejede han at sige, og vi gav ham alle Ret. Mange beskyldte den dog for at have Lopper.

Opsynsmanden havde givet mig og nogle andre Ordre til at forlægge vor Arbejdstid til om Natten, da de manglede Haandlangere. Murersvendene fortalte os nu om Lehmanns

skæbnesvangre Premiere som Murersvend. Mesteren havde den foregaaende Nat jaget ham hjem, ledsaget af en hel Del ikke videre pæne Gloser.

Til ubodelig Skade for hele Barakken var Lehmann nu atter arbejdsløs, men raadvild var han dog ikke. Alle de forskellige Arbejdsfelter paa Pladsen blev gennemtænkt, der var i Grunden slet ikke saa faa. Han kom omsider til det Resultat, at han vilde give Møde i Porthvælvingen Kl. 10. Muligvis kunde han komme til at rulle en af de belæssede Vogne ud paa Kippen. Arbejdet var let, og det kunde være sjovt i Nattens Mulm og Mørke at rulle ud til et Blus langt forude paa Kippen. Tre eller fire Nætter gik det godt. Alle troede det bedste om Lehmann. Saa en Nat, Vækkeren viste to, traadte Lehmann ind i Barakken. Hen paa Formiddagen fortalte han os selv, hvilket Uheld han nu havde haft, Uheld her og Uheld der. Da han rullede med den forreste Vogn, havde han tabt sin Bremsstang, og for at redde sit dyrebare Liv var han sprunget bagefter. Resultatet blev, at Vognen hoppede over Stoppebommen og havnede i den seks Meter dybe Afgrund. »At indhente den løbske Vogn vidste jeg var umuligt, desuden var det ikke til at løbe i det stenede Terræn, derfor fortsatte jeg kun i Gang. Men saa skulde I have hørt, da jeg naaede ud til Kippen. Rigtignok har jeg gaaet Dragon-skolen igennem, har lært at ride en Ganger mønsterværdigt, men aldrig nogensinde er jeg blevet skældt saadan ud. Selv paa Skolen er jeg aldrig blevet skældt ud for en tysk Djævel, det er mig dog for meget!« —

Julen nærmede sig, den Jul som vi alle havde drømt om kunde fejres i Hjemmet. Det vilde ikke blive til Virkelighed denne Gang, thi om faa Dage var den der allerede. Vi havde tit og ofte talt om, at dersom Julen skulde tilbringes her, vilde vi fejre den som hjemme. Men blive borte fra Arbejdet alle til Hobe, kunde det mon gaa an? Gaa paa Arbejde og samtidig fejre Julehøjtideligheden, det vilde ødelægge hele Stemningen. Dette Spørgsmaal diskuterede vi Dag ud og Dag ind, medens vi laa og dasede paa vore Brikse. I Dag laa vi der igen, det vil sige de som var hjemme. Da gik Døren op. Ind traadte en russisk Officer. Den lille Smule af den preussiske Aand, der endnu boede i os, gjorde sit til, at vi sprang op og gjorde stramt Honnør, men Officeren vinkede af. Paa godt Tysk fortalte han os saa, at Julen var nær, den kom fjorten Dage før den russiske. Det vilde jo give en dobbelt Standsning i Arbejdet, og han vilde nu foreslaa, at vi fejrede Julen

med dem. Tavshed. — Ingen svarede. »Naa ja, Tavshed er ogsaa et Svar«, tog Officeren atter fat »saa kan I jo ogsaa fejre eders egen Jul. Rigtignok kommer I saa til at fejre Julen to Gange, men det gør vel heller ikke noget?« Da løsnede Tungebaandet sig i et glad og enstemmigt »Nej!«

Officeren gjorde omkring. En Mand nær ved Døren rev denne op og Officeren forsvandt med en Haandbevægelse til Huen. Samtaleemnet havde nu faaet nyt Stof, og der herskede allerede Julestemning i Barakken.

Som Fagmand tilbød Lehmann straks at gaa hen i Kantinen og købe kulørt Papir, Englehaar og lignende. Hans Tilbud blev accepteret og kort efter var han forsvundet. Noget senere vendte han tilbage med det nødvendige Juletræspynt. Stemningen og Forstaaelsen af at skulle holde Jul i Fællesskab steg for hver Dag. Højtidsdagen nærmede sig. Blandt Fangerne fandtes der nogle fra enhver tænkelig Branche, fra Skuespiller til Landeveisridder, Sanger og Orgelspillere. En Sangforening blev oprettet, Julesalmer blev indøvet, enhver var glad over Julens snarlige Komme. Skuespillerne fik organiseret en Teatertrup. Der blev øvet hver Aften, det skulde jo gaa som Fod i Høse, Russerne skulde nok gøre store Øjne naar de saa, hvad Fangerne kunde præstere. Plakater blev slaaet op rundt omkring paa Pladsen med Bekendtgørelse om den store Forestilling m. v. der vilde finde Sted.

Den Del af vor Barakke, der beboedes af Ungarerne, blev udset til Festsal. Den var rummelig og der var højt til Loftet. Gulvet skraanede en Del ned mod Barakkens Ende, hvor Teater-scenen skulde bygges op. Det var, som var den skabt dertil af Haandværkernes Haand. Dagen for Forestillingens Afholdelse var bestemt til anden Juledags Aften.

Lehmann havde travlt med at klippe Guirlander og lime dem sammen ved Hjælp af de Ting, han havde hentet i Kantinen. Franz Meier og endnu en Mand fik Brændeøksen skærpet, Skoven skulde berøves sin smukkeste Gran. Den Gran skulde nyde den Ære at pyntes som Juletræ. Dette skete Dagen før, og da Natten var omme beredte vi os alle til den forestaaende Fest. Træet blev stillet op, det naaede lige til Loftet, Guirlander og hvide Vattopper blev hængt paa det. Ogsaa for Julelys var der sørget. Ja, hvor saa det smukt og festligt ud, da Lehmann om Aftenen tændte Lysene, og Sangforeningen istemte vore smukke Julesalmer til Musikkens Toner, som klang fra alle mulige og umulige Instrumenter. Festligt var det, og mange var de Tanker, der hin Aften blev sendt

hjem til vore Paarørende, som sikkert ikke kunde tænke sig den Travlhed og den Feststemning, der raadede her. Her, hvor Ulve og Bjørne ellers strejfede rundt, vilde Krigsfangerne samles om Juletræet. Det værste Slid havde Kokken dog haft med at faa Juleaftensmaden anrettet. Sveddryppende med Ærmerne smøget op og med den hvide Hue hængende nede paa Nakken kom han ind og erklærede, at Stegen var færdig, den burde spises med det samme, medens den endnu var varm. »Bare en endnu«, raabte Franz, der stod oppe paa Briksen og svingende med Dirigentstokken. »Lad gaa«, sagde Kokken og stemte selv i med »Glade Jul, dejlige Jul«. Selv om vi havde sunget den en Gang før, klang den dog med fornyet Kraft gennem Barakken.

Den kirkelige Handling var tilendebragt, derefter fulgte den verdslige, Maden blev serveret. Selvfølgelig var det ikke forloren Skildpadde eller fyldt And, der kom paa Bordet, dog maatte vi alle rose den skikkelige Kok, som i Aftenens Løb fik en hæderlig Omtale.

Der hørt Støj af stampende Fødder mod Verandaens Gulv, nogle forsøgte at befri sig for den vedhængende Sne. Ind traadte fire Fanger fra en anden Barakke, en Julehilsen blev givet og gengældt. De kom nærmere og besaa vort store dejlige Juletræ, som de fandt Behag i. »Har I faaet jeres Aftensmad«, spurgte Lehmann de nyankomne. Jo, det havde de da. »Hvad gav det saa?« spurgte han videre. »Pandekager som Forret, derefter Oksesteg«. »Ja«, sagde Studekusken Franz Meier, der var i Færd med at stoppe en MalhorkaSkraa i Munden, holdende MalhorkaPakken i venstre Haand »Kærlighed og Pandekager bør tages medens de er varme«. »He He«, brægede Alfons »Franz taler altid om Kærlighed, nej her paa Pladsen, Franz, hvor der ikke findes andet end Mandfolk og gifte Madammer, her hører Kærligheden Fortiden til«.

Aftenen forløb i lystigt Samvær med humoristiske Foredrag. Det fortaltes ogsaa, at der i Firemandsbarakken fandtes en Mand der var saa stærk, at han ved at suge Luft i Lungerne kunde sprænge selv den sværeste Læderlivrem. »Ha, ha«, lo Franz Meier »denne Mand kunde jeg nok have Lyst at se og det kunde I andre vel ogsaa«. Det kunde vi ikke benægte, og de fire Mand lovede at sige ham, den stærke Mand, Besked. De fire gik atter. Kakkellovnen blev endnu engang fyldt op, alle lagde sig til at sove, ogsaa Kakkellovnsvagten. Det varede dog ikke længe før Barakken blev levende igen. To Fanger fra en anden Barakke overbragte en Julehilsen. »Det var den

stærke Mand I vilde se«, begyndte den ene »nu staar han her og slaar sig for Brystet«. Vi saa alle med en spørgende Mine paa ham, kunde det være den stærke Mand? Hvorledes vilde han rive en Livrem itu uden at bruge Hænderne. »Har nogen af Jer en Livrem af Læder; en god, helst en ny?« En af Barak- kens Beboere spændte sin Livrem af og gav den hen til den spørgende, der imens havde blottet sin Overkrop for Klæd- ningsstykkerne. Han tog imod Remmen besaa den fra Ende til anden, kaldte den god og sagde til Manden: »Skade for den nye Rem«. »Den kan syes sammen igen«, fik han til Svar. Vi stirrede alle paa den halvnøgne Mand, det skal siges til hans Ros, at han havde en Bygning som ingen anden. Herkules'en tog nu Livremmen og spændte den omkring Bryst- kassen. Vi gloede betaget paa ham, han tog Luft til sig og Livremmen faldt ned paa Gulvet. Idet Remmen faldt greb han et Par af de nærmest staaende, en i hver Haand, og lagde dem op paa Briksen med de Ord: »Pas paa I ikke kommer i mine Klør«. Kan det være muligt, tænkte jeg, jo jeg saa det jo selv, det var virkeligt. Haarene rejste sig formeligt paa mit Hovede. Med lange sørgmodige Blikke saa Ejeren efter sin Livrem, da han omsider atter holdt den i Haanden. »Bring Livremmen til Reinholdt, han syer den sammen for et Par Kopeker, dem skal jeg nok betale«, stillede Herkules'en ham tilfreds med. Reinholdt, en Fange som vi, var Skomager i Barakken, men hvad han egentlig var i Civil, var ingen rigtig klar over. En Krigsfrivillig vidste vi dog alle, at han var. Tit havde han fortalt os om, hvorledes hans Kammerater, ja endog hans egen Fader havde opfordret ham til at melde sig som Frivillig. Maaske havde han endnu ikke valgt sig en Livsstilling, men til Skomagerfaget havde han Lyst, han var et helt Geni i dette Fag. Alle kunde kun sige godt om ham; ved Siden af sit Haandværk gik han saa mange Dage om Maaneden paa Arbejde i Tunnelen, at han ved Afregningen ikke kom i Gæld til Kammeraterne.

Der herskede Travlhed i Barakken, der blev savet og tøm- ret, Brædder slæbtes ind og Søm blev hamret i. En Scene skulde bygges op. Plakaterne bekendtgjorde, at det var anden Juledag Forestillingen skulde foregaa. Russerne, Tatarerne, Kirgiserne, som har smukke Ansigtstræk, stak Hovederne sam- men og mente, at Krigsfangerne havde forregnet sig med Tiden. Det var sandelig først Jul om fjorten Dage.

Den travle Dag var til Ende, Folk stimlede sammen, et broget Virvar af Nationer: her var Østerrigere, Tyskere, Tyrkere,

Russere, Tatarer, Kirgisere, Tjekkere, Kinesere, Italienerne og maaske endnu flere. Alle stirrede som fortryllet paa Tæppet. Teater midt i Urskoven, det var noget ganske Nyt. Stykket der blev spillet hed »Eleonora«, en Scene fra Maria Theresias Dage. Teateraftenen hilstes med stærkt Bifald fra alle Sider, og Stykket maatte endnu engang opføres. Det var en Jul der bragte glade Ansigter, ikke alene hos Fangerne, men ogsaa hos Russerne.

Fjorten Dage gik hen, da var det Russernes Tur til at fejre Jul.

Aldrig før var der blevet bagt og spist Rugbrød her paa Pladsen, men Krigen trak ud, Hvedemelstransporten lammedes, og nu var der ikke andet at gøre end at tage til Takke med Rugmelet. Det kom ganske uventet og pludseligt og desværre just da Russerne skulde fejre Julen. Vi stod udenfor Bageriet, Rugbrød blev baaret bort, men sikke noget Bras. Vi Fanger havde ikke andet at gøre end at holde Mund, men til Gengæld skældte Russerne ud saa det forslog noget. Bageren, en Fange fra Elsas, fik hele Skylden for de mislykkede Rugbrød, og han lagde atter Ansvar over paa Ovnen.

En Slæde suste af Sted mod Jekatharinenborg, som laa 46 Verst fra os, den skulde hente en Mester, der var Specialist i at bage Rugbrød. Bagermesteren kom, men Brødet blev ikke bedre, Ovnen maatte tage hele Skylden, den var jo ogsaa stum. Fangen, som ellers stod for Brødbagningen, flygtede fra Ovnen og løb over i Tunnelen, hvor han blev ansat som Tømrer.

Jul og atter Jul. To Gange Jul i en Maaned, det var vel nok noget, der kunde faa Pungen til et se slunken ud. Der maatte tages fat med fornyet Kraft og Energi, min Higen var med Tiden at faa samlet en lille Formue sammen til der maa- ske engang vilde indtræde en Krisetid, men min Sparsomme- lighed var ofte en Torn i Øjet for nogle af mine Arbejdssfæller.

Arbejdet gik atter sin jævne Gang. Lehmann spekulerede sig graa Haar i Hovedet over, ved hvilket Arbejde han nu skulde melde sig. Da gik der et Forlydende om, at Smede- svenden var blevet syg. Lehmann triumferede, skyndte sig der- hen og blev antaget. Nu drejede Samtalen i Barakken sig na- turligvis om den nye Plads, Lehmann næste Morgen skulde til- træde. Franz Meier rystede bekymret paa Hovedet. Ganske vist havde Vinduesdekoratøren i sin Egenskab som Dragon af og til rettet en Hesteko, men derfra og til at slaa nye Sko under Hesten var et stort Spring. Han vilde atter blive per- mitteret uden Pension, mente Franz Meier. Og ganske rigtigt.

To Dage efter var Lehmann furet, opsagt som sædvanligt. Nu var hans Løbebane her paa Pladsen endt, han blev overført til en Krigsfangelejr.

Forandring fryder. Hvor dejligt let gaar ikke Arbejdet for Haanden, naar der er lidt Afveksling. Vi var ikke bundne til et og samme Stykke Arbejde, dersom der bød sig en Lejlighed, kunde vi godt tage fat paa et nyt Stykke Arbejde. Jeg meldte mig atter til Tjeneste ved Arbejdet udenfor i Indsnittet. Daglønnen var den samme som i Mørkets Rige. Vi havde en lidt længere Arbejdsdag, men hvad gjorde det, her var dog i alt Fald frisk Luft. Jorden blev sprængt paa samme Maade som Stenene i Tunnelen, og med de store Klumper Jord var det et let Stykke Arbejde at fylde Tipvognene. Da vor Betaling erlagdes af Regeringen var det heller intet Under, at den igennem en Udsending følte Trang til at se lidt nærmere paa Forholdene. En Dag, bedst som vi var i Gang med at køre Jorden bort, kom en Herre spankulerende. Guldlorgnetter prydede hans krumme Næse, der mest af alt lignede et Ravnenæb. Han bar en sort Pelshue, som var presset langt ned over Ørene, Fødderne havde han begravet i et Par lange Filtstøvler og det øvrige Legeme var dækket af en sort, tæt tilknappet Kappe, paa hvilket Fligene, for hvert Skridt han foretog, vendte Indersiden udad. Man saa at den var foret med Zobelskind. Skulde denne Herres Forstand paa Jordarbejde udmaales, da naaede den næppe over Nulpunktet. Frem og tilbage travede han og opførte sig som en Gal. Hver Dag gav han nye Instrukser, stadig skulde Arbejdet gaa hurtigere fra Haanden. Paa Femtedagen for hans Ankomst, fulgte han med Vognene ud til Kippen, hvor han ogsaa vilde give sin Visdom til Kende. Det var ikke langt fra, at Væmmelsen hang os ud af Halsen. Han kommanderede med os, som havde han en Flok Rekrutter foran sig. Seks Vogne stod nu paa Rad, næppe havde den sidste Klump Jord fyldt Vognene, før han gjorde Tegn til Afgang. En Mand sprang op paa hver Vogn, jeg paa Nummer fire. Jeg mærkede straks at de forreste lod Vognen rulle som den vilde, de havde tilsyneladende kun fat paa Bremsstangen for et Syns Skyld. Vognene rullede, de smaa Hjul snurrede rundt, snart var vi langt borte, udenfor Guldlorgnetternes Synskreds. Pludselig bremsede tredie Vogn, og jeg maatte slaa Bremsstangen haardt i, for ikke at løbe ham over Ende, men hvad saa jeg? Manden tabte sin Bremsstang. Manden var dog Situationen voksen, han sprang af og raabte et Varsko til dem, der rullede foran ham. De saa sig tilbage

og opdagede den løbske Vogn, der mere og mere halede ind paa dem. De forstod, at der var Fare paa Færde, bremsede haardt op og sprang af. Jeg saa, hvad der passerede forude, hvor alle tre Vogne hoppede over Stoppebommen for at søge Hvile paa Bunden af Afgrunden. Derpaa saa jeg mig tilbage og bemærkede, at de to andre Vogne nærmede sig med stadig hastigere Fart, men hvor var Førerne? Haaret rejste sig paa mit Hovede, endnu engang saa jeg tilbage. Hvad vilde der ske? Dersom jeg lod min Vogn løbe stærkere, vilde den ikke længere ænse Bommen og med den Fart den skød for Øjeblikket, vilde den hurtigt overhales af de andre to. Nu var gode Raad dyre. Instinktet sagde mig, at der maatte handles hurtigt. Et rask Ryk paa Bremsstangen, Vognen sagtnede sin Fart og jeg foretog et Spring til Siden. Jeg snublede over en Sten, mine Bukser slog en Revne, men Livet var reddet. — I et Brus rullede, ja snarere suste Vognene forbi mig, de søgte Hvile, som ogsaa blev dem forundt, da de ogsaa hoppede over Bommen og fandt Selskab hos de øvrige Vogne paa Bunden af Dybet. Det var et Uheld, som skønt det ikke krævede noget Menneskeliv, dog gav en Standsning i Arbejdet. Mærkeligt nok saa vi ikke mere til Manden med Guldlorgnetterne, han forsvandt som Solen for Mørket. Fra Opsynsmandens Side havde vi ventet en alvorlig Reprimande, men denne tav. Der blev hentet en Hest, og ad lange Omveje og med stor Møje blev Vognene igen anbragt paa Skinnevejen, men inden dette skete var det atter blevet Aften.

Langs de nylig anlagte Veje, der paa de mest bundløse Steder var lavet som Broer, kørte smaa Enspænderkøretøjer med Cement, Sveller og Jernbaneskiner, men ogsaa Fødevarer blev transporteret paa smaa Vogne, saaledes Æg, Kartofler og Kaal. En Æggevogn var en saakaldt Rullevogn, hvor der paa Bunden blev spredt et Dække af Halm, derpaa blev der saa anbragt Æg, derefter atter et Lag Halm, saa Æg og saa fremdeles til Læsset naaede den Højde, Kusken ønskede. Halmviskerne blev fra Vognens Sider snoet ind mellem Æggene. Handelsmænd med Tøj, Linned og Strømper fandt ogsaa Vej herhen, men af gammel Erfaring, besad de en vis Kærlighed til at handle med Tyskerne. I de tyske Barakker forekom det aldrig, at de havde afleveret noget Tøj, som ikke var blevet betalt. Men, jo mere brun Folks Ansigtifarve var, desto mere rapsede de, og ikke saa sjældent kunde Handelsmanden finde et Stykke forsvundet Tøj oppe paa Barakkens Tag, naar han ved sin Bortgang kastede et Blik derop.

Stor var den Brændestabel, der hver Dag skulde kløves til Brænde og fyldes i Kakkellovnen eller bruges til Madlavningen. Muligvis har det været Arbejdsgiveren for meget, thi nu, den 27. Januar, blev vi dirigeret over paa den anden Side af Bjerget, hvor vi blev indlogeret i en tom Barakke, fordi Kineserne var draget bort. Det havde altid været en Opmuntring under Arbejdet, naar disse skævojede Folk blev uenige over et eller andet. Det første de greb fat i, var deres lange Haarpisk, der mange Gange var saa lang, at de kunde bruge den som Gynge, men under saadanne Haandgribeligheder kunde det godt ske, at Pisken skiltes i to Dele. Den var altsaa ikke helt ægte. I vort nye Hjem fandt vi os ret hurtigt tilpas, thi der var lunt og varmt i Modsætning til vor hidtidige Barakke. Hunden Max naaede ikke at komme med over i vort nye Gemak, for i den senere Tid havde den skrantet ikke saa lidt og det blev stadig værre og værre, og den Morgen, Flytningen skulde foregaa, laa den livløs paa sit Leje. Franz Meier mente, at den var død af Længsel efter sin kære Ven, Dragon og Dekorator Lehmann. Som Erstatning fik vi saa en lille Kat, men trods det, at den stadig tog paa i Vægt, dog ikke saa meget i Højde, kunde den alligevel ikke holde Rotterne borte. Naar vi sad og spiste vor Mad, kunde vi se dem løbe omkring paa Gulvet. Franz Meier sagde, at det var Kinesernes Stammefrænder.

— Alle i Barakken vilde nu arbejde i Indsnittet, men det var stadig meget koldt. Opsynsmanden fra Indsnittet havde faaet den Vane, hver Morgen at komme ind i Barakken, før han gik til Arbejdet. Herover blev Franz Meier vred og æggede ogsaa en anden, der kunde tale Polsk, saa længe, at han tog Parti for Franz. Opsynsmanden var Polak og nu skulde Franz Meiers Partifælle bringe det frem for Opsynsmanden, at hans Kommen i Barakken var os meget imod. Paa Arbejdspladsen kom det til en Konflikt, og Krigsfangen hævede sin Skovl til Slag, men gjorde ikke Alvor af sin Trusel. Opsynsmanden for op paa Kontoret og vendte lidt efter tilbage med hele Vagten, fem Mand stærk. Vagtmandskabet var Tsherkesser, deres Klædedragter var lange sorte Frakker, hvide Filtstøvler, rødbroderede og sorte Bukser, en sort Kosak-Pelshue paa Hovedet. Over Skulderen hang en Karabin og om Taljen var et Bælte med Patroner. Fangen maatte følge med til Arresthuset. — Det blev Middag; vi var alle i Færd med at sætte Maden til Livs, da vor elskværdige Kok stak Hovedet ind og raabte: »Nu kommer Bogani gaaende«. Straks slog den Tanke ned i nogle af Kammeraterne, at han maaske kunde frelse deres Kammerat

fra Spjældet. De ilede ud af Døren henimod Direktøren og bad om deres Kammerat maatte komme ud til Aften. »Hvad sagde Direktøren saa?« spurgte Franz Meier, da Ekspeditionen atter vendte tilbage. »Han sagde«, begyndte den ene »Jeres Kammerat var vel ikke helt uden Skyld i det passerede, derfor har han godt af at sidde i Arresten Natten over«. »Gjorde I slet ingen Indvendinger?« bemærkede Franz. »Nej, for da han havde givet os den Besked, gik han sin Vej«. »Saa maa vi se at faa bragt noget Mad op til ham i Aften samt et eller to Uldtæpper. Pelsen har han jo paa«, tog Franz atter fat. Hen paa Eftermiddagen sørgede Franz for, at der blev spejlet Æg, skaaret Brød og lavet en god Taar Te. Med to Tæpper under Armen skridtede jeg, Side om Side med Franz Meier, som bar et godt Maaltid i Haanden, indbunden i en Dug, op mod Arresthuset. »Bare vi nu kan faa stukket ham det ind«, brast det ud af mig, da vi travede op ad Bakketoppen. Det mente Franz vilde være den letteste Sag af Verden. Et Brædt, lige under Loftsbjælken, skulde være gjort løst med dette Formaal for Øje, havde han hørt. Nu stod vi ved Huset, besaa hele Siden, som syntes at være massiv. »Se der«, udbrød Franz og langede Haanden op mod et kort smalt Brædt. Ved Berøringen faldt Brættet ud, og der kom et Hul til Syne. Vi lyttede, var vi egentlig paa lovlige Veje eller ej, vi lyttede igen, men alt var roligt. Saa tog vi Mod til os og raabte Mandens Navn ind gennem Aabningen, lyttede igen, men fik intet Svar. Alt forblev roligt. Saa gik det om paa den anden Side, men her var en Dør, som var laaset. »En Skam for de dejlige Spejlæg«, udbrød Franz, »de har kostet mig baade Penge, Møje og Besvær«. Hans Pung var fuldstændig tom; paa Grund af den dobbelte Julefest, gav det ved den sidste Udbetaling kun saare lidt, men godt, at Lehmann den Snyltepeter var borte, det var en værre Snylter. Saa spadserede vi tilbage, det gik hurtigere, for nu var det jo ned ad Bakke, og nu havde vi en Efterretning at bringe. Barakken blev naaet, vi stilede hen mod Døren, som var i den modsatte Ende.

Franz stod stille og lyttede. Det var jo Arrestanten, der talte saa højt. Vi traadte ind. Fangen var ved at berette om den Modgang, der var overgaaet ham. »Aa, der har vi jo Franz Meier«, skoggerlo Arrestanten, da vi traadte nærmere. »Ja dette her maa du give en Pakke Malhorka for, men først naar du fortæller det om igen«, sagde Franz. Endnu engang maatte Franz trygle ham, da indvilgede han i at begynde forfra. »Af Vagtmændene blev jeg bragt til Arresthuset. Døren blev

lukkert op, og idet jeg blev skubbet ind, fik jeg én over Bagdelen af Hundepisken. Det smertede voldsomt, dog lod jeg dem ikke mærke dette. Døren blev smækket i, jeg befandt mig nu i Arresthuset, men jeg var ikke ene. Ved et lille firkantet Bord sad fire Ungarere, i Færd med at fortære deres Honningkager, som de kaldte det. Som mellem alle andre Tugthuskandidater spurgte den ene den anden, hvilken mislykket Bedrift der havde ført ham i Fedtefadet. Jeg fortalte dem, hvad der havde ført mig derhen, og da jeg var færdig blev det deres Tur til at fortælle. De var blevet beordret til Kantinen efter Brød, og til alt Uheld kunde de ikke se Forskel paa Brødet og en Skinke. Den blev puttet ned i Sækken til Brødet, hvorefter de nok saa fornøjet begav sig paa Hjemturen. Det første, de gjorde ved Skinken, var at partere den og dele den i fire lige store Stykker. Just som de var i Færd hermed, traadte Vagten ind, inde i Kantinen var Tabet af Skinken allerede blevet opdaget. Altsaa saa godt som nappet paa fersk Gerning. Det blev et værre Halløj, først maatte de betale Skinken og derefter vandre i Arresten. Jeg spurgte dem, om ingen fik Tid til at tage et Stykke af Skinken med, mine Tænder løb næsten i Vand ved Tanken om at kunne bide i et Stykke Skinke. Til Middag bragte en Vagtmand os en Skaal Hvidkaalssuppe, der var saa tynd som Vand. Rent galt var det, da ingen af os havde nogen Ske. Vi forklarede Vagtmanden, hvorledes det stod til, men som Svar fik vi blot et »Nischevo«. Der var nu intet andet at gøre end at lade Skaalen gaa paa Omgang, saa enhver af os kunde drikke en Portion.

Andægtig sad alle og hørte til, skønt det kun var til Franz Meier og mig der blev talt; der blev en lille Pause, og jeg kom til at tænke paa, at det akkurat maa være gaaet saadan til, som da vi i aktiv Tjeneste engang sad og drak Øl af en Støvle. Den gik ogsaa paa Rundgang i Kantinen i den tyske Garnison, og enhver lod en Del hænge i Overskægget. »Fortæl nu videre«, skyndte Franz sig at sige »jeg skal paa det lille Hus paa Skrænten.« — »Ja, det er saamænd hurtigt fortalt. Vagten kom lidt senere ind med et Spil Kort, en Pakke Malhorka samt noget Papir. Vi fik os saa drejet en Cigaret og spillede Kort til Vagtmanden blev ked af det. Saa tog han sine Kort og den tiloversblevne Malhorka, jagede os alle ud og lukkede Døren.«

Nu løb Franz sporenstregs. Det hastede. Den tilbagevendte Arrestant spiste derefter i Ro og Mag sine Spejlæg, og da Franz kom ind fra sit Ærinde, lod han ham faa en rigtig stor Malhorka-Skraa. Franz langede en Næve ned i Pakken

og tog alt hvad han kunde holde mellem tre Fingre, det fyldte godt i Munden. Naar Russerne saa, at Franz havde en saadan Udvækst paa den ene Kind, som en stor Skraa fremkaldte, ynkedes de over ham. De mente, at han havde Tandpine. Fortalte vi dem saa, det var Malhorka, spyttede de i Jorden og kaldte ham et stort Svin.

Filtstøvler havde jeg endnu ikke faaet anskaffet mig, og mine Fødder kunde ikke holde sig varme i Læderstøvlerne ved Arbejdet udenfor, hvorfor jeg atter var søgt ind i Tunnelen. Ogsaa Franz var fulgt med ind, dog gik han om Morgenens og jeg om Aftenen. Næppe var jeg kommen indenfor Porten, før min Lampe gik ud, Flammen havde ingen Næring. Jeg stod helt alene, det gamle Mandskab var inde i Klippen. Jeg følte mig forsigtig for, det vilde ikke være hyggeligt at knalde Panden mod Klippens haarde Stenmasser. Da bumsede jeg lige mod en Mandsperson, som var ude for det samme Uheld. Jeg kendte Manden paa Stemmen, det var ham, som kom næst efter Direktøren ved det store Foretagende. Han spurgte efter min Beskæftigelse, og da jeg svarede, at jeg tog mod alt mellem Himmel og Jord, tilbød han mig Pladsen som Uddeler af Olien, for den anden var løbet sin Vej. Glædestraalende tog jeg mod Tilbudet, og jeg fik udleveret en Æske Tændstikker af Manden saa jeg kunde finde hen til Maslabuden, som vi kaldte den.

Jeg syntes det var en rar Bestilling, jeg lige var rendt ind i. Jeg skulde altid forlade Barakken tyve Minutter før de andre, men saa kunde jeg til Gengæld forlade Tunnelen noget før. Dag ud og Dag ind fyldte jeg nu Olie paa Arbejdernes Lamper, og naar denne Dont var endt, bragte jeg Bor fra Boremændene til Smeden og omvendt. En Tønde Olie kunde vare i 72 Timer, da maatte en ny bugseres ind. En Tønde Olie blev ikke regnet for noget af Betydning, vi var jo i Oliens Land, her hvor den sorte Vædske blev draget frem fra Jordens Skød og pumpedes ind under de store Kedler, hvor den saa af knitrende Ildtunger blev fortæret og gav en overmaade Varme igen. Intet Under, at mit Tøj blev mere og mere fedtet, ja det glinsede ligefrem. Franz Meier lod mig en Dag vide, at min Frakke nærmest var tjenlig til at agere Spejl, han sagde dette som en Spydighed, men han vilde dog gerne selv have beholdt Pladsen. — Jeg var paa Vej til Smeden med en Haandfuld Bor, jeg havde netop passeret den snavsede Stige, der forbandt første og anden Etage med hinanden, da der hørtes et Skud. Det var nu ikke saa sjældent, at der afgaves et Skud, ja to, tre, fire og til Tider en hel Snes, medens vi var derinde, men jeg følte, at dette var saa

tæt ved, at det ikke kunde være rigtigt. Jeg anede en Ulykke. Og ganske rigtigt, der kom man gaaende med en Kammerat. Hans Ansigt var helt oversmurt med Blod, og hans ene Støvle var totalt flænget. Han var blevet sat til at rense Aabningen til Vandet, der altid strømmede til. Med Spidsen af Hakken havde han ramt en ikke afskudt Dynamitpatron, der sad i Bunden, lige inde under den ene Jernbaneskinne. Eksplosionen var saa voldsom, at den rev den ene Skinne midt over. Kammeraten maatte paa Hospitalet, dog var der ingen Fare for varigt Men. Efter fjorten Dages Forløb blev han atter udskrevet. Af Direktøren modtog han et Par nye Støvler og fjorten Rubler.

Jeg blev ved med at passe min nye Beskæftigelse Dag efter Dag og det talte godt op i Lønningsdage baade for mig og Franz. Vi mærkede ej heller stort til den Kulde der herskede i Februar Maaned. For mig blev denne Maaned min hidtil bedste, thi ved Udgangen af denne viste det sig, at jeg havde 28 Arbejdsnætter. Dersom en eller anden maaske vilde mene, at det var trist at arbejde hver Nat, maa han huske paa, at selv om Dagen var det mørk Nat i Jordens Indre. Franz Meier fulgte lige efter mig i Antallet af Arbejdsdage, og vi var den første Marts hele Barakkens Samtaleemner.

Vort Tøj var kulsort, og stod vi efter endt Arbejde med blottet Overkrop over Vaskefadet, lignede vi i Modsætning til dem, der arbejdede udenfor mest af alt nogle Negre, maaske ikke fuldblods, men i hvert Fald Mulatter, som Franz udtrykte sig en Dag midt i Maaneden, da han var i Færd med at skrive sit Navn paa sit tilsodede Bryst. »Ja Franz«, sagde jeg »vil du som jeg, saa gaar vi en Tur i Bad, endnu tror jeg det kan naaes.« Med et Sæt rent Linned og et Haandklæde under Armen begav vi os til Badeanstalten. Der var ikke nogen Mors Sjæl i Baderummet, heller ikke Kvinden, som ellers passede Vandkedlerne, men Døren var ikke laaset, dog var den lukket tæt til saa Varmen kunde holde sig indendørs, dersom nogle Efternølere skulde føle Trang til et Bad. Aldrig saa snart var vi naaet indenfor, før Franz løb hen til et Kar og jog en Haand ned i Vandet. Jo, det var endnu dejligt varmt. Kun to Mand i Rummet, ingen Damp og ingen kvælende Lugt af tørret Birkeløv og der var mere end Plads nok til vort Tøj, saa vi behøvede ikke at klæde os af i det med Istapper fyldte Rum. Hurtigt fik vi Munderingen trukket af, vi betragtede hinanden, nej aldrig før havde vi været saa beskidte, godt at vi havde taget rigelig Sæbe med. »Hys«, sagde Franz, han stod ved Vinduet med Ryggen vendt mod mig, som jeg var i Færd med

at indsæbe. Der hørtes Stemmer paa den anden Side Panelet, som skilte Baderummene. Saa nysgerrig, som Franz, var der sikkert ikke andre paa Pladsen der var, og før jeg anede det mindste, ilede han hen til Panelet. Foran et Hul paa Størrelse med et enkelt Kronestykke, det var et Sted, hvor en Knast var sprunget ud, anbragte han sine Glugger og stirrede interesseret ind. Han vendte sig om mod mig og vinkede. Jeg listede derhen, kiggede gennem Hullet, de talende var gaaet hen til Siden. Hvad Franz havde set, aner jeg ikke, jeg spurgte ham heller aldrig senere derom, men paa Tilbagevejen og i Barakken udtalte han ofte Ønsket om at kunne have taget en Plade.

Kinesisk Fakir i Samara

PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN

AF HANS HANSEN, OKSBØL (Als)

ET OPHOLD I
URAL BJERGENE

(Andet Bind, 4. Hæfte)

Krigsfangerne nedlægger Arbejdet —
Den store Strejke

Arrestation af en Fange paa Arbejdspladsen
se Teksten i Nr. 14

Eftertryk forbudt
Biblioteksudlaan forbudt

15. Hæfte

Manglende Hæfter kan efterbestilles! Sammel dem — gem dem!

Indledning til 15. Hæfte

Vi er stadig paa Arbejdspladsen, Tunnel 5, Billim Bai, Jekatharinenborg. Foraaret nærmede sig, Tunnelen udvidedes og Dagene gik rask. * * *

Den tredie Marts henved Klokken ti Morgen vaagnede jeg, men da jeg hørte, at Klokken ikke var mere, vendte jeg mig om paa den anden Side for muligvis atter at kunne falde i Søvn paa den. Der blev rusket i mig, jeg slog Øjnene op, og foran mig stod Reinholdt, Skomageren. Han fortalte, at det lige var bekendtgjort, at ti Mand skulde melde sig paa Kontoret, og det skulde ske inden Middag. De ti Mand skulde rykke ud paa en Strækning ca. tolv Verst herfra. I en ny opført Stationsbygning skulde de bo, og deres Arbejde var at planere Strækningen med nyt, paakørt Sand. »Har du ikke Lyst til at tage med?« Reinholdt havde allerede meldt sig. Om jeg havde. Der var ikke noget jeg hellere vilde og i en Fart iførte jeg mig mit Tøj. Jeg naaede lige at blive Nummer ti, altsaa den sidste der blev antaget. Det var jo uundgaaeligt ikke at omtale det passerede da Formiddagsholdet kom hjem Klokken godt to. Franz blev vred og gav sin Landsmand, Smed Alfons, Skylden, han kunde da godt have angivet hans Navn paa Kontoret, saa vilde han være kommet med. Alfons stillede ham tilfreds med, at nu kunde han atter blive »Maslo-Mand«, da Hansen jo strøg bort, og desuden burde han ogsaa blive her mellem gifte. Nu kom Franz i Kog og skældte ham Hæder og Ære fra.

To Dage senere snørede vi vore Ransler, og ti Mand drog ud paa Strækningen. En Opsynsmand ledsagede os derud og førte os an. I en helt nyopført Stationsbygning skulde vi bo. Maden skulde vi selv lave paa et i Stuen muret Komfur. Opsynsmanden tilbød at ville bringe de fornødne Levnedsmidler med herud den følgende Morgen. Bygningen var et Blokhus delt i to Rum, Opholdsstue og en Forstue. I Forstuen stod Skorstenen, og desuden var den stablet halv fuld med Brændsel. I Opholdsstuen, som ogsaa tjente til Nattekvarter, var der tre store Vinduer og et muret Komfur, som ogsaa tjente som Kakkelovn. Ved Middagstid kom en Slæde kørende med Hakker

og Skovle, saa Arbejdet kunde straks begynde, og hen paa Eftermiddagen blev da ogsaa de første Tipvogne med Grus og Sand ført ud paa Strækningen.

Allerede den første Aften havde adskillige et Ærinde ind til Tunnelen, deriblandt ogsaa Reinholdt. Ti Mand var taget paa Planeringsarbejde, men da Dagen atter oprandt, viste det sig, at vi kun var ni. Reinholdt manglede, han havde fortrudt sit Valg, han havde allerede indset, at der ikke var noget at gøre for Skomagerfaget herude i Ensomheden. Lidt op ad Formiddagen kom han tilbage for at samle sit Habengut sammen, og da havde han Franz paa Slæbetov. Franz skulde overtage Reinholdts Tjans, thi han var blevet afvist, da han søgte Pladsen som Olieuddeler. Det havde sin Aarsag. Det der drev Franz ud i Ensomheden, var Tanken om at kunne fange de snehvide Harer med Snarer, der ellers undgik den snedige Jægers Øjne.

Gaar man en Tur i Skoven ud
ved Vintertide, man finder da
en Hare med sin hvide Brud.

Dog kan man næsten ej forstaa,
at den til Sommer bliver graa.

Harekød var ikke nogen yndet Ret blandt Russerne, men man holdt dog Jagt paa Morten for dens tætte, hvide Pels Skyld. En Pelshue, lavet af dette hvide Skind, lyste op i det mørke, sorte Landskab. — Her i Ensomheden indrettede vi os saa hyggeligt som muligt og fyrede godt i Kakkelovnen. Det var jo ingen Mening i at fryse, naar vi boede midt i en milevid Skov.

Natten mellem den tiende og elvte Marts blev en Mand vaagen paa Grund af en knitrende Lyd ude i Forstuen. Han rejste sig over Ende, et Lysskær gennem Vinduet fik ham til at udstøde et Angstskrig: »Brand!« og alle Mand var paa Benene. Der var ingen Tvivl mulig, Huset brændte, vi maatte ud, der som vi vilde frelse vort Liv. Et Par tyede hen til Døren og fik den aabnet paa Klem. En kvælende Røg trængte ind. Ude i Forstuen rasede Ilden med fuld Styrke i det tørre Birketræ, der var beregnet til at fyldes i Kakkelovnen. »Havde vi da bare haft en Hakke eller en Skovl herinde«, raabte en, men de stod ude i Forstuen. Da klirrede en af de store Ruder og straks efter saa jeg noget ryge ud gennem Hullet, og lige efter fulgte en Bylt Tøj. Nu var Vejen fri. Enhver reddede sit Tøj, ikke en Stump blev derinde, om det saa var Støveknægten, kom ogsaa den ud. Det var den der først røg gennem Glasset da det klirrede. Der stod vi nu og betragtede det flammende

Hav, der paa et hængende Haar nær havde gjort en Ende paa vore Dage. — »Bare jeg nu havde haft en Hare, for Varme er der jo nok af«, udbrød Franz Meier nok saa tørt. Tøjet blev smidt paa Nakken, og vi vandrede husvilde tilbage til Tunnelen, vort kære elskede Hjem. Næste Dag blev vi alle hentet til Forhør, hvor det opklaredes, at Ilden stammede fra Komfuret.

For at dæmpe lidt paa Sorgen over den tabte Dagløn, gik jeg over til Kantinen for at se paa de mange rare Ting, Høkeren kunde byde paa. Ingen var i Butikken, jeg gik endnu en Dør længere ind, her løb fire til fem Børn omkring og legede. Et Par af de største løb nøgne rundt, Resten havde dog en Skjorte eller noget lignende paa. Paa Gulvet laa noget Pelsværk, som de havde ligget og væltet i. Jeg stod et Øjeblik og saa til, da hørtes en Stemme oppe fra Ovnen, det var Børnenes Moder. Hun forklarede at hun var syg og spurgte om Manden, Høkeren, ikke var derude. — Atter gik Døren op, det var Manden, der kom. En Morgenhilsen, skønt Klokken var ni, var det første Ord vi vekslede. Vi gik ud i Butikken, hvor jeg bestemte mig for et Stykke Pølse. Høkeren pegede paa forskellige Slags, men for mit Vedkommende var det lige meget om det blev Cervelatpølse eller Medister, Hovedsagen var, at det kunde spises. Høkeren langede en Arm op og tog en Pølse ned, satte Kniven paa den for at afskære det ønskede Stykke. Kniven nægtede at skære, Pølsen var frosset. Nu tog han et Vægtlod, hamrede paa Kniven, og hvad sker? Pølsen sprang i to Stykker, som havde den været af Glas, dog efter et Ophold i en Gryde kogende Vand maatte den overgive sig, først for Kniven, senere for Tænderne.

Vi var i Urskoven, vi levede i den, den var vor egen lille Verden, dog naaede Dønningerne fra den store Verden herud, der sågdes, at der var udbrudt Revolution. Bankerne var lukkede, der kunde ikke skaffes Penge til Arbejderne paa Pladsen. Enhver fik sin Afregning, og vilde han have noget for sit præsterede Arbejde, maatte han tage Varer, enten Klædningsstykker eller spiselige Ting. Det resulterede i et stort Fraadseri, vi røg de dyreste Cigaretter, det fyldte kun saa lidt i Portemoniksen. Denne Episode var dog kun af kort Varighed. Skulde Rygterne tale sandt, som det viste sig, at de gjorde, da var de Sætninger, som jeg engang havde læst, blevet til Virkelighed: »De politiske Kolonier og Sammensværgelser i Sibirien vil engang før eller senere bestemme, hvornaar Revolutionens Time skal slaa i Moskva eller Petersborg«. Nu var Timen kommet, hele det store Rusland skjalv. Det var den

ottende Marts, de første Uro tegn lod sig mærke i Petersborg. Store Folkemasser viste sig paa Gaderne og talrige Sammenstød fandt Sted, Soldaterne spærrede man inde paa Kaserne. Sammenstødene med Politiet blev stadig hyppigere, Kosakafdelinger viste sig ogsaa paa Gaderne, dog uden at foretage sig noget videre. Om Eftermiddagen Klokken fire samme Dag, kastede en bereden Politiafdeling med en Officer i Spidsen sig over Folkemassen fra Gantschanmapagaden. Helt uventet og uden at tøve sprang en ung Kosakofficer ud foran sin Afdeling og gav Ordre til at rykke frem mod Politiet, Sabelnedhugningen besvaredes med Pistolskud. Politiofficeren faldt, det skabte Forvirring blandt hans Folk, de løb fra hinanden. Folkemasserne stimlede straks sammen om Kosakkerne, og man saa nu Befolkning og Kosakker i broderlig Forening. Af et Øjensvidnes Beretning blev det fortalt, at i dette Øjeblik af Revolutionens Historie, hvor Kosakkerne grundede over den pludselige Sejr og stod raadvilde og tøvende, sprang en ældre Mand frem af Mængden og holdt følgende Tale til Kosakkerne: »Brødre! Man forsøger at hidse Jer paa os, men I ved jo, hvorfor vi staar her. Vi har intet at spise, kun Brød forlanger vi. Skal vi slaas ned for dette Forlangendes Skyld? I Morgen vil heller ikke I have noget at spise. Kosakker! Brødre! Se der, hvor de hugger uskyldige Kvinder ned. Red os! Gaa med os!«

Et Øjebliks Tavshed og Spænding fulgte, da lød den unge Kosaks Ordre, og hans Afdeling red løs paa Politiet. Bevægelsen tog til for hver Dag der gik, og Søndag den 11. Marts blev der for første Gang skudt med Maskingevær mod Befolkningen fra Husenes Tage.

Den tolvte Marts trak Politiet sig tilbage, alle Fanger og Arrestanter fik deres Frihed tilbage, det littauiske Slot gik op i Luer. Alle Regimenter stillede sig til Raadighed for Revolutionen, en ny Regering blev dannet og den gamle fængsledes.

Blandt den nye Regerings Medlemmer var Karenski den Mand, der traadte mest i Forgrunden, det var ogsaa ham der sørgede for den gamle Regerings Fængsling. Hvor stammede denne Mand egentlig fra? Han hørte til de glimrende russiske Advokater, der havde viet deres Liv til Forsvar for politiske Forbrydere i det gamle Rusland. Fra Aar til Aar maatte disse Mennesker se det gamle Ruslands Dommere i Øjnene, kæmpe en Kamp med dem for Liv og Frihed for Folket. Engang talte Karenski under en Proces, hvor han sammen med 26 andre Advokater var anklaget for regeringsfjendtlige Handlinger, som

han havde været Roden til i sin Egenskab af Advokat. Hans Tale var ingen Forsvarstale, som man skulde have troet, nej det var en aaben og voldsom Anklage mod det bestaaende System. I Dumaen havde man truet med at udelukke ham, men allerede hans første Ord var en Opfordring til Regeringen. Uophørligt afbrød Formanden Karenski, men han talte ufortrødent videre i en hel Time, og han fik i sin stormende Tale tegnet et Billede af Justitsminister Schtichtglovitovs forbryderiske Virksomhed (Jødeforfølgelser og andre mindre humane Gerninger).

Følgen var, at Karenski blev dømt, men Dumaen nægtede at give sin efter Forfatningen nødvendige Tilslutning til, at et af dens Medlemmer blev udelukket. Retsformanden ventede paa Dumaens Afslutning for at hævne sig paa Karenski. Men Sessionen blev til Revolutionen og efter Ordre fra den nye Justitsminister Karenski, blev hans Forgænger i Embedet arresteret og indespærret i Peter Pauls Fæstningen.

Karenski hørte til dem, der ikke blot skrev Idealet paa sit Banner, han bar det ogsaa gennem hele Rusland uden ængsteligt at se sig om efter det gamle Regimes Tjenere. Revolutionen var der og førtes videre. — Den 16. Marts fik den provisoriske Regering Zarens Underskrift paa en Tronafsigelse, og Zaren og hele hans Familie rykkede derefter ind paa Alexander-Palæet, ikke længere som Herskere, derimod som Revolutionens Fanger. Under Bevogtning havde Zarfamilien Tilladelse til at spadserere i Parken.

Foranstaaende er berettet efter Bogen »Det gamle og nye Rusland«, og interessant er det at læse den til Ende.

Alt dette var foregaaet forud for den 17. Marts i Ruslands Hovedstad, uden at vi havde mærket synderligt dertil.

Revolutionens Bølge naaede omsider ogsaa ud til os. Havde den overalt bragt Død og Ødelæggelse med i sit Fodspor, kom den til os som en hel Festdag. Klokken syv Morgen den 17. Marts dirrede Telegrafnøglen, dens Meddelelse blev straks fra Kontoret bragt rundt paa Pladsen. Ingen maa gaa paa Arbejde, alle, der allerede er beskæftiget, skal hentes hjem. « For første Gang siden jeg var ankommet, stod Arbejdet stille, altsaa mærkede man straks, at det var en Festdag, men Dagelønnen var sat til. Zaren var fængslet, men hvad Interesse havde det for os Fanger? Aldeles ingen. Festdagen var dog befalet, den gjaldt for hele Riget. Nye Herrer stikker tit og ofte deres Næser i noget, som slet ikke angaar dem. De fedter og smigrer sig ind, og bagefter farer de saa løs som uregerlige

Gespenter. Helt ud til os naaede den haarde Haands Politik. Tredive Soldater marcherede en skønne Dag ind paa Pladsen foran Kontoret. Hvad mon de havde i Sinde? Skulde de nu blive her? Vi havde lige saa lidt Brug for dem som andre Steder. Vi holdt ligefrem af vore fem Tsherkesser, de viste sig da kun naar der var Slagsmaal eller naar en Skinke var forsvundet. Pludseligt var Soldaterne dukket op, men lige saa pludseligt forsvandt de igen; der blev sagt, at de var for gode af sig. Noget senere kom andre tredive Mand. I Nattens Mulm og Mørke kom de gaaende, hvasse Blikke og brutale i deres Handlinger, kort og godt nogle værre Bisser. De patrullerede gennem Tunnelen baade Dag og Nat. Manglede en eller anden uden gyldig Grund, blev han hentet. Hvordan de bar sig ad med at faa opsnuset, hvor den betræffende befandt sig, ved jeg ikke. En Dag stod jeg udenfor vor Barakke og talte med en Østerriger, der var i Færd med at flette en Rejsekurv, som han saa senere vilde prøve paa at faa solgt, da der kom en Soldat hen imod os. Han spurgte straks Østerrigeren, hvorfor denne stod her i Stedet for at være paa Arbejde. Fangen forsvarede sig saa godt han formaaede, men omgaaende faldt et Par Slag af Hundepisken ned over hans Nakke, hvorefter han blev jaget paa Arbejde. Til mig blev der ikke sagt et Ord, jeg skulde ogsaa først møde Klokken to. Vi var ikke alene kede af det strenge Opsyn, men selv Direktøren var ikke glad over at have Soldaterne gaaende. Et Par Gange klagede Fangerne over den Behandling der blev givet dem, og til sidst blev det dog Direktøren for meget af det Gode. Nu stævnede han i sin Egenskab som Direktør og Leder af Arbejdspladsen alle Soldaterne til at give Møde paa Kontoret. »I er kommet hertil af Jer selv, jeg har ikke sendt Bud efter Jer. I tre Aar har jeg arbejdet med Krigsfanger uden at have haft Brug for Soldater. Dersom I vil have noget at spise, maa I selv skaffe det. Hos mig faar I intet!« Det hjalp, de forsvandt som Dug for Solen.

Foraaret kom. Skoven blev grøn, Fuglene kvidrede, Vegetationen tittede frem over Jorden, alt forandrede Farve. Mange Jægere havde i Vinterens Løb bandet over den hvide Morten og sagt: »Ja, vent du blot til Jorden atter bliver graa, saa skal jeg nok faa Ram paa dig!« Men de blev sørgeligt skuffede. Da Sneen forsvandt blev Haren ogsaa graa. Sommeren nærmede sig. For hver Dag steg Solen paa Himlen, dens Straaler faldt mere lodret til Jorden, alt spirede frem af Jordskorpen. Overalt voksede nyt Liv frem, der toges nu ikke mere saa nøje

Hensyn til et godt Natteleje, der var Læ nok mellem det grønne Græs. Drømme dukkede op, Drømme om forbedrede Kaar. I Drømme saa man Guldkalven langt borte, derfor bare bort, bort, man syntes, man havde det saa ondt, væk fra alt dette, ind under bedre Forhold. Naar disse Lyster dukkede op i mig, undertrykte jeg dem altid, jeg havde det jo godt, jeg fik Mad hver Dag, og Tag over Hovedet havde jeg ogsaa, hvad kunde jeg saa forlange mere. Ingen plagede mig, end ikke Lusene.

Dagen havde været meget varm, Døren kunde, om saa skulde være, godt staa aaben. Aftenen kom, der herskede en lummer og trykkende Varme under Barakkens Loft. Alt var stille, de som ikke var gaaet paa Arbejde vilde til at sove. Det man herhjemme vilde kalde for Dyne, blev sparket til Side, og endelig langt om længe forkyndte en højlydt Snorken, at Sønnen havde indfundet sig. Ogsaa mine Øjne var ved at lukkes, da jeg hørte en svag Puslen ude paa Gulvet. Der hviskedes, det lød som om nogle var ved at pakke Tøj, derefter fulgte et Øjeblik Stilhed. Nu listede tre Kammerater, Germanere var det, sig langs med Briksene ned mod Døren, som blev aabnet og atter lukket. Vore tre Kammerater stod nu i det Frie med spændende Tanker om Fremtiden i det Fjerne. De var unge og ved godt Humør. Deres Maver var fyldte og et Stykke tørt Brød havde de i Lommen til at stille den første Sult med, naar denne indfandt sig. I Nat maatte de for første Gang i lange Tider slaa Lejr ude i Guds frie Natur, under den blaa Himmel. Dog, Driveri og Lediggang i Forbindelse med en slunken Mave har kun korte Ben, i Særdelshed i en kæmpestor Skov. Tre Dage var gaaet, den sidste Brøds-kive var sat til Livs, Sulten begyndte at indfinde sig. Nej, saa maatte de hellere gaa tilbage til Arbejdet igen, deres Maver ønskede det. De ledte efter levende Mennesker, de søgte ned mod Banelinien. Saa stod de paa en Gang stille og lyttede, der hørtes Støj som af Arbejdere, de gik efter Lyden. Snart saa de Krigsfanger og Civile bruge Hakken mod det stive Ler. Vore tre Kammerater valgte sig en Fører, som saa gik hen til den arbejdende Klynge, medens de andre lagde sig i Græsset. Med et »Goddag Kammerater« hilste den nyannekomne paa de arbejdende, og alles Blikke vendte sig imod ham. Efter at have spurgt dem om, hvordan de havde det og om de var tilfredse, bad han dem om at faa Lederen i Tale. Arbejderne viste ham hen til en Barakke, der i det ydre saa lidt bedre ud end de øvrige, det var Kontoret. En middelstor Mand med et lille sort, stridigt Overskæg modtog ham i Døren.

Et Smil spillede paa hans Læber, som anede han en god Fangst. Alle tre Mand blev antagne ved Arbejdet og indregistreredes paa Pladsen. Arbejdsstyrken paa denne Plads var ikke saa stor, den bestod af 70 Krigsfanger og en Del Muselmænd. Lederen selv var en russisk Jøde, baade i Handel og Vandel var han Jøde, der forstod at fiske i rørt Vand.

Alle de Krigsfanger, han havde i Arbejde, var saadanne, som var løbet bort fra en eller anden Arbejdsplads. Det var jo ikke alle Steder, at Krigsfangerne blev saa human behandlet som her, og det rygtedes snart, hvor de bedste Arbejdspladser var at finde. Til saadanne tyede saa Desertørerne hen. Dette vidste Jøden, han forstod at opfange dem. Han var ikke Jøde for ingenting. Han var klar over, at god Mad og Klæder satte Humøret op, og med Humøret fulgte Tilfredsheden og Følgen blev, at Arbejdstempoet sattes op. Helst vilde han give Arbejdet bort i Akkord, og Fangerne kunde fortælle, hvorledes han stod og godtede sig, naar de smøg Skjortæærmerne op eller helt kastede Skjorten, blot for at faa en Vogn eller to mere kørt bort. Det var til Jødens egen Fordel, at Arbejderne var glade, saa arbejdede de ligefrem om Kap, og selv tjente de jo ogsaa en Skærv mere. De fleste af disse Overløbere trængte baade til nyt Fodtøj og Undertøj. I Begyndelsen gav Jøden dem alt, hvad de havde Brug for, men da det viste sig, at mange atter stak af, naar de var blevet ekviperet, maatte de senere hen først arbejde, før de fik noget udleveret.

Før var vore Lønninger altid faldet paa Klokkeslettet, nu trak det ud. Ikke saa mærkeligt, at der blev knurret i Rækkerne. Penge skulde vi have, ellers kunde vi ikke skaffe Levnedsmidler. Maven maatte af og til proppes, dersom vi skulde blive ved at arbejde. Brød og de nødvendigste Artikler til Madlavningen hentede Kokken paa Kontobogen, men vi ønskede dog alle at have en lille Smule Lommepege, saa vi kunde købe os lidt ekstra. To Gange havde vi faaet Gagetillæg, vi var nu naaet op paa en Dagløn af to Rubler. Da Levnedsmidlerne steg i Pris, var vor Lønning dog faktisk blevet lavere. Foruden Lønningen skulde hver Fange have udleveret Sukker og Malhorka. Nu fik vi ingen af Delene. Der blev knurret og murret. Da blev det utrolige besluttet at nedlægge Arbejdet. Enhver vil vide, at dette betød Strejke. Krigsfanger lave Strejke, vil Læseren uvilkaarligt spørge. Ja netop, en Strejke, der skulde bringe os store Resultater. Begyndelsen til en Standsning var før blevet gjort, men dengang var det endt som en Fiasko, der herskede ingen Enighed. Denne Gang var det anderledes,

Grundlaget var fast, Harmen flammede op. Direktøren opmuntrede os ligefrem til at holde sammen, vore Krav var jo berettigede. Førerne, vore egne Korporaler fra Fronten, for de forskellige Arbejdshold vandrede fra Barakke til Barakke og indprentede Fangerne, at Arbejdet skulde nedlægges samme Dags Aften Kl. 10. Følgen blev, at ikke en eneste Krigsfange mødte i Tunnellen om Aftenen. Strejken havde taget sin Begyndelse, og et gammelt Ordsprog siger, at godt begyndt er halvt fuldt endt. Alle maatte nu forstaa at holde ud. Den følgende Morgen stod en Tsherkesse i vor Barakke. Hans Dragt var den samme som før sagt, og Karabinen hang over hans Skuldre. Han spurgte, hvorfor vi ikke var mødt til Arbejde. Tolken traadte frem og klarlagde ham vort Forlangende. Tsherkesen gik og vi tilbragte hele Dagen i hyggeligt Samvær.

Det var paa denne Aarstid, Jordbærrene stod i deres fulde Pragt. Blot man gik lidt ind i Skoven, vilde man finde dem i Tusindtal, en Afrøde saa stor som aldrig før. Det at være hjemme i Barakken alle Mand paa en Gang var noget ganske usædvanligt. Barakken, vort snævre Hjem, uh hvor var Luften tyk og kvalmende derinde, der maatte luftes ud.

En Styrke paa henved tredive Mand vandrede af Sted, ind i Skoven. Alle havde et Fad under Armen, det skulde fyldes med de friske, herlige Jordbær. En Kulsvier eller Kulbrænder boede i Nærheden af den Lysning, hvor Bærrene fandtes frodigst. Vi faldt over de Tusinder af Bær, vort Begær var at faa alle Fade fyldte i en Fart. Plukningen gik næsten som Kæp i Hjul, Hænderne evnede ikke at plukke hvad Øjnene saa. Vi havde regnet med at kunne plukke i Fred og Ro, men vi tog fejl. Foran os stod Kulbrænderen i egen høje Person. Han var lige saa sort som det Kul, han fabrikerede. Det hvide af Øjnene skinnede ud fra det sorte Ansigt, som et Par tindrende Stjerner. Hagen var prydet med et langt og filtret Tveskæg, som jeg vil antage har været sort, ogsaa i Virkeligheden. Den øvrige Del af Ansigtet var efter alt at dømme glatraget. Tre Hunde paa Størrelse med halvvoksne Bjørne, sprang omkring ham. Skælde ud gjorde han, som var han blevet betalt derfor, og desuden truede han med at pudse Hundene paa os, men de vilde ikke parere Ordre, de saa, at vi var Germanere, Barbarer, de krøb i Skjul bag deres Herre. Vi plukkede videre, det var som om Bærrene selv hjalp til at fylde Fadene, og derpaa gik det hjemad. Af og til skottede vi tilbage til den sorte Kulbrænder, som kunde have skrækket nogle Børn men ikke nogle Krigsfanger, der ved deres Arbejde

plejede at være lige saa sorte. Saa længe han kunde se os, blev han ved med at skælde ud og truede med at melde os til Direktøren. Tanken om, at vi ved Hjemkomsten kunde spise Jordbær med nymalket Mælk til, opildnede Marchtempoet. Vi havde dog ikke alle Raad til at købe Mælk og dette var paa en Maade godt, thi ellers vilde Mælken være naaet op til en svimlende Pris. Køerne gik frit omkring i Skoven, og naar de skulde malkes, vendte de selv hjem til Huset. Bjældeklang fra en lille Bjælde om Koens Hals forraadte dens Tilstedeværelse.

Bærrene smagte fortræffeligt, det var da en behagelig Afveksling i det sædvanlige Traktement. Det blev sent, før alle gik til Ro, men omsider faldt alle i Søvn og drømte som de senere fortalte, om Kulsvieren og hans tre Bjørne.

»Nej se dog hvor Solen skinner kønt i Dag«, sagde Franz Meier, da han slog Øjnene op »aah, hvor vil det være dejligt at komme ud at spadserere i det Frie, som vi gjorde i Gaar«.

»Kan du saa komme op af Kassen, din Syvsover! Klokken er allerede otte, og jeg har siddet oppe siden Klokken seks og syt paa din beskidte Støvle. Dersom du ikke havde været en Gentleman med Hensyn til Betalingen, havde den endnu staaet urørt hen«, raabte Reinholdt henne fra Skomagerstolen.

»Har du Lyst, Franz, saa gaar vi en Tur ud i det Grønne, vi vil slikke Solskin, se paa Fugle, ja vi vil prøve om vi kan træffe Kulsvieren og hans Hunde, for Arbejdet er jo nu kun en Saga blot.«

Tsherkesseren havde atter aflagt os et Besøg, men han fik ren Besked. Vi strejkede videre.

Reinholdt fortsatte:

»Arbejde, det kender vi ikke til

før Malhorka i Pundervis vi faar,

saa Saucen ved Mundvigene driver ud, ha, ha,

passer det ikke, Franz?« »Jo deri har du Ret«, maabede Franz »og hvis du synes om det, kan vi jo aflægge vore tre Kammerater en Høflighedsvisit, de arbejder jo nitten Verst herfra.« Allright, men saa skal vi have ham med de mange underlige Navne med os«, sagde Reinholdt. Dermed hentydede han til mig, kunde jeg forstaa, og jeg gav mit Samtykke. I en Fart kom Franz oven Senge, og Reinholdt gav ham en Paamindelse om at skynde sig endnu mere, saa vi ikke behøvede at løbe som nogle halvvilde Gutter. »Ja, men det nytter nu ikke noget«, raabte Franz og løb med Bukserne om Hælene ud gennem Døren. Noget efter vendte han lettet tilbage og modtog

endnu en Paamindelse om at faa Fart i Sokkerne. Støvlerne blev smurte af andre, Klæderne børstet, og snart stod vi i stiveste Puds med en Mellemmad eller mere i Lommen. Med en Stok skaaret ud af Skovens Buske, stejlede vi op ad den lange Bakke mod Administrationsbygningerne.

Tjekkiske Officerer rejste Landet rundt. De holdt Propagandataler til Fangerne for at hverve Frivillige under den russiske Fane. Det maatte vi først overvære, og selv om vi ikke begreb et Ord af det, han sagde, var det dog morsomt at høre, hvor hurtigt han kunde remse noget op. Der var helt roligt, han fik hurtigt Ørenlyd, alle hørte interesserede paa Foredraget. Fædrelandet var i Fare, det burde frelses. Der hørtes en Bemærkning inde fra Sammenstimlen. Officeren holdt inde, et vredt Blik lynede mod den syndige, Officeren havde bidt Mærke i Manden, der lod Ytringen falde. Den betræffende der paa Grund af et velplejet Over- og Fipskæg var let kendelig, sneg sig bort fra Pladsen. Mødet var forbi, Officeren meldte det passerende til Vagten, og saa blev samtlige Barakker gennemsoget, men Manden fandtes ikke. Den efterfølgende Dag heller ikke, Sagen var nemlig den, at han nu var glatraget, glat som en Aal, selv Haaret havde faaet en anden Frisure. Officeren drog atter bort. Skulde Hævnen have været sød, maatte han melde Pas.

»Nu maa vi af Sted«, sagde Reinholdt og skridtede ud med sine lange Ben. »Ja«, sagde Franz »vi skulde gerne naa derhen før Solen gaar ned, for efter Mørkets Frembrud er jeg ikke dristig udendørs. Hvor tit har vi ikke hørt fæle Hyl, naar Mørket ruger over Skoven.« Det blev endda ikke saa silde før vi naaede Arbejdspladsen hvor vore forhenværende Kammerater skulde arbejde. Der var Gang i Foretagendet, det maatte vi tilstaa, alle arbejdede i Skjorteærmer.

»Derhenne«, sagde Reinholdt og pegede med højre Haands Pegefinger mod et andet Arbejdshold lidt længere borte »staar endda een som helt har afført sig Skjorten, det maa man sige, der er vel nok Vind i Sejlene.« »Ser vi det«, bemærkede jeg »saa er det jo slet ikke overdrevet, hvad vi har hørt.«

En Mand kom gaaende, efter Beskrivelsen ansaa vi ham for Arbejdslederen. Han gik hen mod en høj Stang i hvis Top der hang en Klokke. Ved ét Ryk i en nedhængende Snor sendte Klokken nogle Toner ud over Pladsen. Arbejdet standsede. Enhver tog sin Skovl eller Hakke og begav sig op til Barakkerne. Ogsaa Lederen ilede af Sted. Vi fulgte i Arbejdernes Køl vand og snart opdagede vore Venner, at de havde faaet Besøg, standsede og hilste paa os.

Som vi havde ventet tilbød de os Natteleje i den Barakke, de beboede, og her saa vi, hvor stor Forskel der kunde være paa Boliger. Her stod Tagets Spær direkte paa Jorden og dannede en Triangel. I hver Ende var der en Dør og et lille Vindue, Loft var der derimod intet af, og Gangen mellem Brik-sene var kun meget smal. Paa Siden var Barakken tætnet med Græstørv fra Jorden og op til Manningshøjden.

Natten var omme, Fangerne gik atter til deres Arbejde om end det var Søndag; de arbejdede jo i Akkord. Grundet paa gammel Sædvane gik Jøden hver Morgen en Tur gennem Barakkerne før Arbejdets Begyndelse. Ind ad den ene og ud ad den anden Dør. Han fik straks Øje paa os, der endnu laa paa Briksen, og vi blev ogsaa udspurgte. Om han har faaet et eller andet forkert i Halsen, ved jeg ikke, men en Vagtmand, han rendte paa i Døren, gav han Besked om at passe paa os, medens han selv tog ned paa Arbejdspladsen og uddelte Ordre. Naar han vendte tilbage, vilde han tage os med paa Kontoret, hvor vi saa vilde blive indregistrerede i hans Arbejdsstyrke. Dette var nu en Streg i vor Regning, men hvad var der at gøre? Desertere lige for Næsen af en russisk Vagtmand med et skarpladt Gevær under Armen kunde ikke lade sig gøre, det vilde være Selvmord.

Alt kom dog ganske anderledes. Næppe var Jøden forduftet før Vagtmanden gjorde en Bevægelse med Haanden og gik et Par Skridt tilbage. Dette Tegn forstod vi, som et Lyn sprang vi op fra Briksen og forsvandt ad den aabenstaaende Dør i den modsatte Ende af Barakken. Saa hurtigt vore Ben kunde flyttes var vi udenfor Synsvidde. Vi sagtnede vort Løb, vi trængte til et Hvil, Hjertet hamrede hurtigt, men Jødens Klør fik ikke Tag i os. Da vi lidt senere bøjede om et Hjørne paa Vejen, øjnede vi en Milits Soldat. Mon han var sendt ud for at lede efter os? Nej, han hilste nok saa venligt medens han passerede forbi os. Al Fare syntes nu overstaaet, vi anbragte os i Vejkanten og lod Solen tørre vor Sved.

»Gud ved, hvad den sorte Jøde har sagt«, udbrød Franz, idet han hev den sidste Stump Brød op af Lommen. »Lange Fuger har vel aftegnet sig i hans Fjæs, da han opdagede, at Fuglene var fløjet«, svarede Hofskomagermesteren Reinholdt og dasede i Solen. »Ja naadige Ord er sikkert ikke kommet over hans Læber«, bemærkede jeg »men han lod jo selv Døren staa aaben.« Jøden vilde fiske, vilde skaffe ny Arbejdskraft, men han glemte, at en Rævehule, der beboes af nogle snedige Ræve, altid har mere end en Udgang.

Det var som sagt meget varmt. Et Par Gange holdt vi Rast i Vejkanten, hvor vi laa godt i det bløde Græs. Vi syntes, at Tilbagevejen var meget længere end Udturen, men langt om længe øjnede vi dog vor Arbejdsplads. Her herskede der ingen Travlhed, som i den Lejr, vi lige havde forladt. Helt mennesketom var Pladsen dog ikke. Smaa Krigsfangetropper gik passierende omkring, andre legede Tagfat. Det var Søndagen dog ikke Skyld i, nej vi strejkede, det var noget ganske andet.

»Der har vi jo min Landsmand, Alfons,« sagde Franz Meier »skal vi ikke kalde ham herhen, jeg længes saa grueligt efter at faa at vide, om vi snart faar noget Malhorka.« Som sagt, saa gjort. Franz udstødte et Hyl gennem Fingrene, saa alle saa hen paa os. Franz raabte sin Landsmands Navn og vinkede efter ham. Snart stod vi spørgende og diskuterende overfor hinanden. Et tilfredsstillende Blik viste sig i vore Øjne, da vi hørte Strej-kens Resultat. »Paa Tirsdag«, sagde Alfons »skal vi have Te, Sukker og Malhorka.« Nu lyste det vældigt op i Franz Meiers Ansigt og det smittede paa os andre, da han endvidere fortalte, at paa Onsdag fik vi Lønning, men saa havde vi til Gengæld ogsaa at give Møde paa Arbejdspladsen i Morgen, ellers blev vi puttet ind. »Var det saa Rosinen i Pølseenden«, spurgte Franz. »Ja, jeg vil i alt Fald nødig spærres inde, for jeg har altid et forbandet Uheld i Kortspil«, ræsonnerede Reinholdt. »Kortspil er vel heller ikke en absolut Nødvendighed i Spjældet«, føjede jeg til. »Saadan var det i alt Fald, da jeg sad der«, sagde Alfons, »men en absolut Nødvendighed er det vel heller ikke«.

Franz Meier gjorde os opmærksom paa, at Sulten rumsterede i hans Mave. Vi andre tilkendegav ogsaa, at vi havde en noget lignende Følelse og skyndte os derfor at tilbagelægge det sidste Stykke Vej.

Glæden blev endnu større da vi naaede Barakken, hvor Korporalen fortalte os, at vi foruden alt det, Alfons havde fortalt, ogsaa skulde have 25 Kopeker godtgjort pro Dag for den sidste Maaned og atter igen 25 Kopeker tillagt Lønnen for Fremtiden. Franz Meier sprang op i Vejret af Glæde, pegede og klappede paa sine Bukselommer og sagde: »Saa bliver de fulde — —«. »Ja af Malhorka«, indskød Korporalen grinende. »Nej min Salighed af Penge«, kom det langtrukket fra Franz. Vi glædede os saamænd alle som smaa Børn over dette Tilskud. Om det saa var vor Kat og den nye Hund »Hektor«, tror jeg næsten de følte vor Lykke, for de blev begge mere

glatte i Haarene. Sammenhold og Enighed gør stærk, disse Ord maatte vi sande.

Østenrøden meldte sig, i Dag skulde vi atter paa Arbejde, ellers blev vi puttet ind. Mange skød dog Arbejdet saa langt fra sig som muligt og tog sig først en ordentlig Morgenlur. Jeg havde i Nattens Løb haft en mærkelig Drøm.

— — —
»Morgenstund har Guld i Mund.« Jeg stod i Arbejdstøjet, da Dampmaskinen fløjtede og kaldte os til Arbejdet. Klokken 2 vendte jeg tilbage, stolt over at have tjent to og en halv Rubel, nu maatte der lægges noget hen i Reservefonden. Maden blev indtaget i Ro og Mag, derefter tog jeg en lille Times Blund, hvorefter jeg begav mig en Tur ind i Skoven. De røde Jordbær tiltrak min Opmærksomhed, de havde smagt mig godt og jeg længtes efter flere, og jeg vidste, at der var mange flere i Skoven. Jeg naaede ikke saa langt ind i Skoven som sidst, men jeg fik Fadet fyldt og forberedte nu Tilbage-toget. Det var nemmere sagt end gjort, for hvor var nu Stien. Var den helt forsvundet? Den var som blæst bort, hvor var den da blevet af, et Sted maatte den da være. Hvor Pokker var den henne? Det var et Spørgsmaal, jeg ikke fik Svar paa, jeg var jo helt alene; Solen var ved at gaa ned, om en god Time vilde Mørket sænke sig og gøre alt sort. Jeg vilde falde om af Træthed og Udmattelse. Jordens vrimlende Kryb vilde blive mit Selskab, og Uglens uhyggelige Skrig vilde lyde i Trætoppene over mit Hoved. I Tankerne hørte jeg allerede Ulvens Tuden og Bjørnens Brummen, men jeg trøstede mig med at det var Sommer. En Bogtitel stod for mine Øjne: »Naar Nøden er størst er Hjælpen nærmest«. Gaves der da slet ingen Maader paa at finde ud til Stien? Var Nøden endnu ikke stor nok? Havde Gud da helt forladt mig? Disse Spørgsmaal krydsedes i min Hjerne. Jeg forsøgte igen at finde Vej og opdagede, at jeg var gaaet i Rundkreds. Jeg undersøgte Barken paa Træerne og fandt paa denne Maade ud af, hvor Nord var henne. Men hvor Stien laa, det var det brændende Spørgsmaal. Jeg fandt ud af, at Arbejdspladsen laa mod Syd, og saa gik jeg lige ud, Tempoet sattes op. Lige saa brat og uventet, som et Lyn fra en klar Himmel, stod jeg foran en otte Meter dyb Bæk, hvor der helt nede paa Bunden rindede en lille Smule Vand. Op langs dens Skraaninger voksede der Bregner og andet Djævelskab, som godt kunde huse baade det ene og det andet. Jeg stirrede ned i Dybet, var det mon nødvendigt at gaa derned?

Pludselig hævede jeg Blikket. Mit Hjerte hoppede af Glæde, mine Trommehinder spændtes, thi de havde opfanget en Lyd. Jeg lyttede anspændt. Den samme Lyd gentog sig, det lød som om en var ved at kløve Brænde. Hjælpen var naaet, de tunge Slag lød atter og atter, altsaa bare lige ud, ingen nævneværdig Afvigelse maatte foretages. Ned ad den ene Side op ad den anden, Bækken var forceret, det kostede en hel Del Anstrengelser, Tøjet havde holdt, men revet Skind havde mine Hænder faaet, og saa jeg ned i Fadet, da var der gaaet en Del Jordbær tabt, men Hjertet sad nu paa rette Sted. Mørket blev tættere, men Slagene lød nærmere, jeg nedsatte Farten lidt, og pludselig stod jeg i et frihugget Bælte. Nu lysnede det for mig, ingen Træer generede Udsigten, jeg kunde se Manden, der flittigt brugte sin Kølle. Jeg gik til ham for at faa nogle Oplysninger. En Times Gang langs Vejen, som ikke laa saa fjernt og jeg kunde sætte mig til Bords og nyde min Aftensmad. Jeg var glad over at kunne lægge mig paa Briksen i Stedet for at rede Leje paa Skovens Bund. Endnu en Glæde blev mig forundt samme Aften, nemlig et Fotografi af hele min Familie. Denne Overraskelse blev næste Dag fortsat i Form af en Fridag.

Som lovet var, fik vi Onsdagen efter udbetalt den store Lønning, og samtidig bekendtgjordes det, at Arbejdet om Søndagen for Fremtiden bortfaldt.

Søndagen kom. Det var den første Søndag i den Tid, vi havde opholdt os her, hvor enhver lovmæssigt kunde blive hjemme. Dagen oprandt som alle øvrige Dage med Solskin og Varme. Søndagstøjet blev taget paa, det vil sige, dem der ejede noget saadant. Middagsmaden blev serveret. Alle kiggede i deres Skaal. Hvad var dog det? Det havde en forunderlig Kulør. »Nej minsandten«, raabte Franz Meier »det er jo Mælkemad, det er akkurat som om min Kone havde kogt den.« — »Hvad, har du en Kone, Franz? Hun skriver da aldrig til dig«, blev der raabt. Franz for i Flint, det kunde han heller ikke selv forstaa, men høre Tale derom, det vilde han for ingen Pris.

Vejret var næsten alt for godt til og ligge at dase paa Briksen, og den Times Lur, de fleste af os tog efter Hovedmaaltidet, havde vi taget paa Forskud om Morgenens, saa var den sikret. Derfor ud i det Frie, ud at høre paa Fuglenes Sang, deres Sang klang saa højtideligt i vore Ører, saa hjemligt, i Særdeleshed naar Gøgen højt oppe i Træets Krone stemte i med sit bekendte »Kukkuk«. I smaa Klynger forlod

vi efterhaanden alle Barakken, ingen vidste rigtigt af, hvor Turen egentlig gik hen. De forreste førte an, vi andre fulgte efter. —

»Du skal se«, sagde Franz henvendt til mig »vi gaar ned paa Promenadestranden«. »Aa Sludder, Franz, her findes da ingen Promenade.« »Naa ja«, bemærkede han »Navnet lyder maaske nok lidt for velklingende, men der findes dog en lille Flod forude.«

* * *

En lille Times Vandring endnu, og vi kunde se det langsomt rislende Vand sno sig gennem Dalsænkningen mellem de klippefaste Højdedrag. Et saa stort rindende Vand havde jeg aldrig anet var beliggende her, men da Varmen havde lagt en klæbrig Sved paa vore Kroppe, kunde Ønsket om et forfriskende Bad høres gaa fra Mund til Mund. Saa stod vi da ved Floden, enkelte havde allerede smidt sig i Græsset, Lommetørklæderne blev trukket frem for at aftørre den generende Sved. Mange ønskede vel straks at springe paa Hovedet ud i det af Solen tempererede Vand, men Spørgsmaalet var dog først, hvor dybt der mon kunde være. Vi lejrede os, nogle havde været saa forudseende at tage et Stykke Brød med, naturligvis var det tørt og ikke belagt, men det smagte alligevel som Honningkage. Civile Personer kom spadserende, Mænd, Kvinder og Børn, nogle af dem kendte vi fra Arbejdspladsen. De advarede os mod at gaa ud i Floden, men vi kunde følge med dem. Endnu en halv Times Gang og jeg følte næsten at Franz havde Ret, da han talte om Promenade. Der hvor vi standsede, var Floden en tre fire Gange bredere, men her var der lavt Vand og der florerede et rigt Badeliv. Langvejs fra, fra Byerne i Bakkernes Dale, kom Folk gaaende for paa de varme Sommerdage at tage Del i Badelivets Glæder. Her tumlede Mænd og Kvinder sig mellem hinanden i det klare Vand. Badedragter var noget, Russerne ikke kendte til, men alligevel badede man frit og ugenert Side om Side. Adskilt Herre- og Damebad regnede man for fuldstændig overflødig. Vi Krigsfanger tog os ogsaa et Bad, og det skal ikke nægtes, at det bekom os en hel Del bedre end et Bad i et opvarmet Rum. Strandbad var noget ganske andet, noget ganske nyt for os.

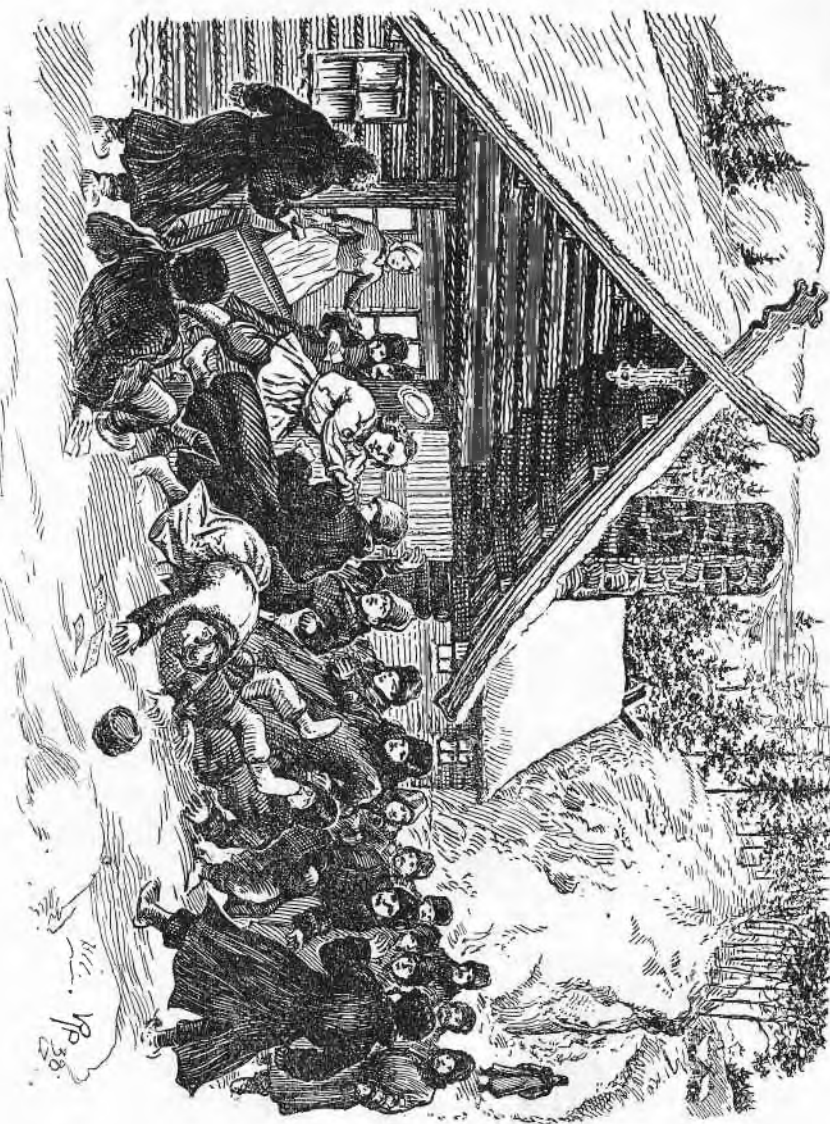
* * *

Endnu en Stund blev vi liggende under Træernes Skygge, da ligesom kom der et koldt Vindpust ned langs Floden og Solen tabte noget af sin Kraft. Hurtigt brød vi op, vi mærkede der var Uvejr i Vente. »Vi faar Torden«, mente Franz Meier

og skævede med sine smaa Øjne efter den bag en truende Sky forsvindende Sol. Endnu inden vi brød op begyndte de første Draaber Regn at falde og Tordenen begyndte at rulle. Regndraaberne faldt tættere og tættere, og da vi naaede hjem til Barakken havde vi faaet endnu et Bad, denne Gang dog med Tøjet paa.

* * *

Da Bageren i Bjergene gik over Gevind

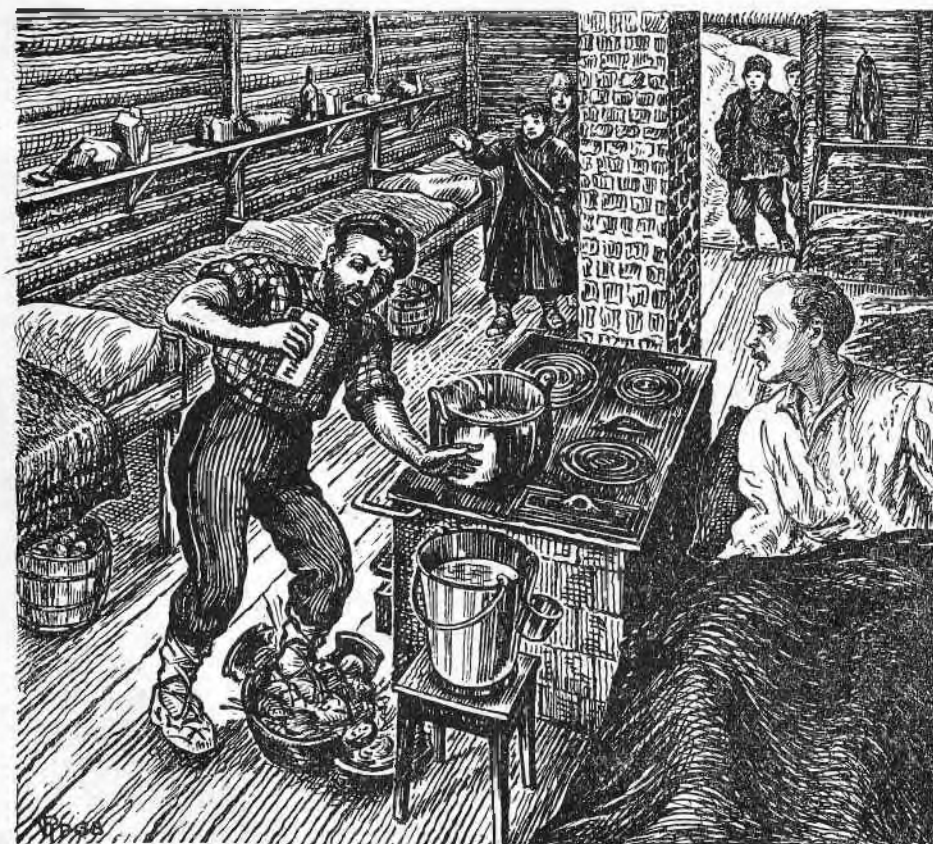
PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN

AF HANS HANSEN, OKSBØL (Als)

ET OPHOLD I URAL BJERGENE

(Andet Bind, 5. Hæfte)

En Morgenstund i Bad

Den uheldige Franz Meier fra Tunnel 6

Eftertryk forbudt * Biblioteksudlaan forbudt

Manglende Hæfter kan efterbestilles! 16. Hæfte
Sammel dem – gem dem!

K.C. Eggert, Bogtrykkeri, Sønderborg.

Indledning til 16. Hæfte

De tre foregaaende Hæfter fortalte om Krigsfangernes Arbejde og Færden paa Arbejdspladsen Tunnel 5, Billim Bai og dens Omgivelser. Her fortsættes med Oplevelser fra samme Plads, saavel som fra en anden under Navn Tunnel 6, hvor der ligeledes arbejdedes i tre Hold. Revolutionen er i Luften, vi mærkede saa smaat dens Dønninger.

* * *

Arbejdstiden fra Klokken seks Morgen til to Eftermiddag var langt den behageligste, thi saa kunde Eftermiddagen benyttes til smaa Strejfture. Paa en saadan Maade fordrev jeg Tiden nogle Dage efter Besøget paa Promenaden. Jeg gik alene, saa havde jeg ingen at skændes med, det var da altid noget. Fodtøjet, mine russiske Arbejdsstøvler, havde modtaget en Omgang Smørelse for at være rigtig smidige. I Dag som altid, naar jeg trak Støvlerne paa, kom jeg i Tanker om noget, jeg havde lært, mens jeg var en lille Purk. Dengang skete det ikke hver Dag, at jeg trak Støvler paa, men naar det hændte, forklarede min Mor mig først Forskellen paa venstre og højre Støvle. For Purke paa den Størrelse, jeg dengang havde, var dette altid en vanskelig Opgave. Derimod her hos Russerne var denne Opgave meget let at løse, da begge Støvler var ens. Ja, dette var jo en Fordel, Russerne havde fremfor os, men det havde dog ogsaa en praktisk Betydning. Gik man skævt paa Støvlerne, kunde man bare skifte dem om, saa var man atter godt gaaende. Paa den Maade blev der ikke saa stor Fortjeneste til Skomageren. —

En Cigaret blev tændt, og saa gik det ud i den store Skov, denne Gang ikke for at plukke Bær, men for at følge Hjul-

sporene. Jeg vidste fra den Gang i Hjemmet, jeg havde lært det i Skolen, at disse Spor førte fra Hjem til Hjem, fra By til By, selv om der var Afstande paa henved tredive Verst.

Jeg gik og gik. To Timer var forløbet, da hørte jeg en Lyd, som jeg i Aarevis ikke havde hørt, men som dog straks var mig bekendt. Atter forstummede den, men kort efter hørtes den igen. En Le blev hvæsset, og nu faldt det mig ind, at her maatte være Folk; jeg spejdede rundt omkring. Og rigtig, der nede i Dalen svang otte Mejerere deres Leer, Hug paa Hug, Græsset faldt og blev til Hø. Hveranden Mejer var Mand og hveranden Kvinde, dog skulde Kvinden ikke lade sig noget høre af Manden, naar det gjaldt at bruge en Le. Strygetræet som blev brugt til at hvæsse Leen med, havde hver Mejer fastgjort til en Line om Lænden, der var saa lang, at det slæbte et Skridt efter dem. Deres Tilbud til mig om at prøve deres Le, besvarede jeg med nej, for ikke at blamere mig. »Maaske bruges der kun Maskiner hjemme hos Jer«, bemærkede den største af Mejerne. Jeg blev ogsaa budt med dem hjem, men da jeg skulde paa Arbejde den næste Morgen, afslog jeg ligeledes dette Tilbud. En saadan Spadseretur var altid meget interessant, naar blot man ikke forvildede sig som tre Krigsfanger engang gjorde. De havde faaet Lov til at gaa en Tur til Jekatharinenborg, en Tur paa 46 Verst. Deres Ærinde var besørget og de skulde atter hjem. Vejen ud havde været lang og den vilde ogsaa være lang hjemad, dersom de ikke kunde skyde en Genvej. Dette foreslog de Føreren, men denne strittede imod. Resultatet blev, at deres Veje skiltes, de gik hver sin Vej. De to naaede hjem til den fastsatte Tid, men om deres Kammerat kunde de ingen Oplysninger give. Han, der mente vilde naa først hjem til Pladsen, ankom først to Dage senere. Han havde taget forkert af Kompasset og landede ved Aftenstid i en By midt inde mellem Bjergene. Han var Tysker af Nationalitet, dog talte han det russiske Sprog temmelig godt. Sit Brød havde han fortæret da Natten stod for Døren. Tvungen af saavel Sult som Træthed nærmede han sig Landsbyens Beboere, som tog imod ham med stor Gæstfrihed. Fra Hjem til Hjem blev han ført, overalt modtoges han med aabne Arme. Under stor Interesse hørte de paa ham, medens han fortalte dem om sin egen Hjemstavn og sin Tilværelse som Fange, den evige Omflakken i deres store Rige. Gæstfriheden endte med, at de kørte ham halvvejs til Tunnelen.

Revolutionens Haand havde lagt sig over Rusland, den sad i Luften, vi indaandede dens Atmosfære, og den gjorde

sin Virkning. Alt skulde moderniseres, Søndagsarbejdet blev afskaffet, gennem Strejke forbedrede vi vore egne Kaar i Form af et Løntillæg, men det blev ikke kun herved. Mange Fanger fandt deres Hjem, Barakken, for indesluttet, de tragtede efter smaa egne Hjem. To eller tre Mand sluttede sig sammen og byggede en dejlig lille Villa i Arbejdspladsens Udkant inde under Trærnes Skygge. Dette Nybyggerliv havde dog ogsaa sine Skavanker, som næppe opvejedes af Gemytligheden i de nye Villaer. Den ene Ulempe bestod i, at de havde en meget længere Vej at gaa, naar Maden skulde hentes i vor fælles Barakke. En anden Ulempe var de mange Skovmyg, der her generede meget værre end i Barakken, der ogsaa laa et godt Stykke fra Skovkanten. Træet til Villaernes Sider huggede Fangerne i Skoven og som Vægdekoration benyttedes gamle Aviser. Til Taget blev der taget Birkebark og Gulvet fremstilledes af Brædder, der efterhaanden førtes ud af Tunnelen.

Næppe havde den første Røg fra smaa Kakkelovne, som Smeden forfærdigede, sendt sin Os op gennem Skorstenen før tre Herrer af den Slags med Mappen under Armen kom gaaende ned mod de nyopførte Huse, hvor der paa den forreste Facade prangede store velklingende Navne som »Klara«, »Papegøjen«, »Ravnereden« og mange andre. Op af Mappen halede Herrerne en Protokol, Maalestok og Baand, Villaerne blev vurderede. Fangerne gjorde store Øjne, da de maatte betale en Afgift, som dog ikke var nævneværdig stor, men nu kunde de ogsaa med Rette kalde sig Villaejere i Ural-Bjergene. Da Bygherrerne havde forladt Barakken, indrettede vi, der blev tilbage, os det ogsaa mere gemytligt. Vi tog Briksene bort, og af disse Brædder lavede vi Sengesteder.

* * *

Et Overfald.

Det maa siges til Tysklands Ros, at der blev sørget godt for Tøj til de Soldater, der var kommen i russisk Fangenskab, thi en Morgen i Juli Maaned rullede ikke mindre end syv Vogne ned ad Bakken fra Kontorbygningen med Jekatharinenborg som Maal. Mellem Fangerne paa Arbejdspladsen forløb hele Dagen i ivrig Diskussion om, hvem der skulde have Sagerne, som Vognene vilde bringe. De, som havde været den længste Tid paa Pladsen, hævdede, at de havde første Ret, ja de sagde rent ud, at vi andre overhovedet intet kunde tilkomme, da vi havde faaet i Samara, Aaret før. Hos os i Barakken var vi alle spændte paa, hvordan det hele vilde udvikle sig.

Aftenen nærmede sig, vi sad alle lyttende for om muligt at opfange den ventende Vognrummel, men de lod vente paa sig, og mange Fanger var af den Mening, at der var sket et Uheld. Endelig langt om længe, Solen var næsten gaaet ned, hørtes der Støj inde fra Skoven i Retning af Vejen og kort efter rullede de syv belæssede Vogne ind paa Pladsen. Mon de vilde gøre Holdt ved vor Barakke? Det var det Problem vi sad og drøftede da Vognene nærmede sig, men vi maatte bide den Skuffelse i os, at se Vognene køre forbi vor Dør.

* * *

»Der skal I se«, sagde Franz Meier »har vi aldrig før faaet en lang Næse, saa faar vi det i Dag«. Vi fulgte alle efter Vognene der kørte op ad Bakken, og da vi naaede midtvejs op paa denne, hvor der laa en Barakke ind til Siden, der beboedes af de saakaldte »Gamle«, kom en tre-fire Mand løbende ud med hver en dragen Kniv i Haanden og for løs paa Vognene og skar Baandene over paa de store Tøjballer. Nogle andre fra samme Barakke samlede i en Fart op af det Tøj, der væltede ud af Indpakningerne og forsvandt atter med deres Bytte. Det var ligefrem en Rovplyndring de foretog inden Vognen naaede op til Kontoret. En Klage desangaaende blev endnu samme Aften indgivet til Forstanderen, som boede paa næste Arbejdsplads. Næste Dags Morgen faldt Solstraalerne lige saa varme gennem vore Vinduer i Barakken som Dagen i Forvejen. Ingen havde i Dag travlt med at komme over Ende, thi saa snart de slog Øjnene op, fik de at vide, at der holdtes Fridag, Tøjet skulde fordeles mellem Fangerne Klokken 9 Formiddag, og da kunde enhver være til Stede, dersom han vilde have noget. Da den fastsatte Tid nærmede sig, stod der en stor Forsamling udenfor Kontoret. Paa en Tribune havde Forstanderen taget Plads, og derfra holdt han nu en Brandtale til de »Gamle«, de burde skamme sig over den Opførsel, de havde udvist. Vi havde alle kæmpet paa Tysklands Side, og derfor havde vi lige stort Krav paa de Gaver, Fædrelandet betænkte os med. Røverne skulde øjeblikkelig stille med det røvede Gods, og dersom der manglede noget, fik denne Barakke saa meget mindre udleveret. Tøjet blev fordelt, dog blev der taget Hensyn til, hvem der havde modtaget før, og det kan just ikke paastaas, at jeg var helt tilfreds med det Stykke Tøj, der gennem Lodtrækning blev tildelt mig. Jeg fik overrakt en Overfrakke der allerede var ludslidt og hørte til tredie Sortering. Franz Meier mente, at Russerne vilde betale den godt, naar jeg solgte den som Siklude, hvoraf der vilde blive en Mængde. Jeg an-

bragte Frakken ved Siden af den anden, nu var jeg i Besiddelse af to, de kunde hænge og holde hinanden med Selskab.

Hen paa Eftermiddagen prangede Fangerne rundt paa Pladsen i helt nye Militæruniformer af første og anden Sortering. Man skulde næsten tro, at der skulde være Parade. De russiske Arbejdere gjorde store Øjne, da de saa de mange forskellige Uniformer. Der var røde, hvide eller blaa Farver, og vi maatte forklare dem, hvilke forskellige Vaabenarter de repræsenterede. Dersom der havde været frit Valg, havde jeg valgt et Par Bukser, — med stor Bekymring saa jeg den Dag i Møde, hvor de mest af alt vilde ligne nogle Pjalter.

Det fortæltes, at der boede en Skræder paa Pladsen, og efter nogen Tids Søgen og Spørgen fandt jeg ham ogsaa. Jeg forklarede ham, at det var mig meget magtpaaliggende at faa syet et Par Bukser af den gamle Overfrakke, jeg bar under Armen indsvøbt i Papir. Skræderen, der sad paa Bordet med korslagte Ben, pegede op mod en Hylde med Tøj og forklarede i lange Remser, at han havde saa meget at sy, at det næsten gik ham over Ørerne; naar det engang var færdig, var det sikkert atter Jul igen.

Frakken blev atter hængt hen til den anden. De hang Side om Side, jeg saa paa dem med vemodige Tanker, mine Bukser blev ringere og ringere for hver Dag der gik. Jeg raadførte mig med mig selv. Resultatet blev, at jeg en Dag blev hjemme og lod Arbejde være Arbejde, greb en Saks, Naal og Traad. Tre Dage efter hang et Par færdigsyede Bukser i min Garderobe til Beundring for mine Kammerater. Fornøjet saa jeg paa mit Mesterstykke, Tiden som Læredreng og Svend var jeg sprunget over. Naar en Kammerat henvendte sig til mig med Bøn om at sætte en ny Bagdel i hans Benklæder, svarede jeg fra den Dag resolut »Ja«.

Revet op af disse Buksebetsbetragtninger blev jeg ved, at Franz Meier kom styrtende ind med Bukserne om Hælene og meddelte, medens Malhorka-Saucen drev fra hans Læber, at der var sket noget. »Ganske vist er jeg endnu ikke over de tredive, men dette, at Kartofler er kommen trillende ind under mig, medens jeg sad i det lille Hus paa Skrænten, har jeg endnu aldrig oplevet før.«

»Saa er Manden da sluppet af med dem paa en nem og behagelig Maade«, sagde Kokken, »vi kunde nemlig ikke blive enige om Prisen«. »Han har nok kigget lidt for dybt i Vodkaen«, bemærkede Franz, »havde min Kone blot haft dem hjemme; hun skrev forleden, at de ikke fik stort andet end

Fodlapper (Hvidkaalsblade kogt i det rene Vand, Krigskost). Kartofler er en Delikatesse og Kød et Fikserbillede.

»Har din Kone skrevet Franz«, spurgte Kokken. »Ja endelig har det behaget hende at skrive, men det hun skrev var kun ganske faa Ord«. Klask, Klask sagde det udenfor. Vi løb alle ud og saa Manden køre af Sted. »Nu gad jeg nok se den Modtagelse han vil faa, naar han kommer hjem og Konen opdager, at Vognen er tom, uden at Manden har en rød Kopek paa sig«, sagde Kokken.

»Skomager, bliv ved din Læst«, lød et Ordsprog, men naar Faget ikke gav Arbejde til sultne Munde, maatte man bryde med gamle Traditioner, saaledes ogsaa her. Som før meddelt havde mange Fanger slaaet sig paa Barberfaget, men efterhaanden blev der lidt rigelig af den Slags Folk, der tog andre ved Næsen, de søgte derfor nye Beskæftigelsesmuligheder. I min Barakke var der f. Eks. en af disse, der slog Skærver i Akkord, altsaa to hinanden vidt forskellige Haandteringer, før Krigen havde han været Barber i Berlin, nu var han Skærveslager i Ural.

Den første August 1914 blev al Tilvirkning af spirituøse Drikke forbudt i Rusland. Hjemmebrændere maatte derfor arbejde i Smug, thi den russiske Befolkning vilde gerne have en Dram til Maden eller ved Fester. Her paa Pladsen blev Karrene skjulte inde i Skoven, indeholdende de Produkter, der ved Gæring skulde blive til Spiritus. De sorte Tsherkesser var nogle særdeles gode Snushaner til at opspore de nævnte Kar. Fandtes et saadant Kar, blev Indholdet straks konfiskeret, var det en Tønde, blev den transporteret op til Kontoret paa Bakens Top. Her blev Tappen taget ud af Tønden og Indholdet blev hældt ned ad Skraaningen.

Alt som Tiden gik nærmede Tunnelen sig sin Fuldendelse. Der var ikke længere Brug for saa mange Folk, mange blev overflødige. Længe havde der svirret nogle Rygter om, at fyrre Mand skulde sendes et andet Sted hen, mange Gisninger blev gjort om, hvem disse vel kunde være, alle vilde kun nødig flyttes, vi havde det saa godt.

Endelig oprandt Dagen da det bestemtes, hvem der skulde flyttes. Som altid, naar det gik galt eller om man tør sige godt, hørte jeg med til dem, der maatte bort.

En skønne Morgen fik hele det Kompagni, jeg tilhørte, Ordre til at staa rejsefærdig. Rejsens Maal skulde være en Arbejdsplads, som laa 26 Verst fra vort hidtidige Hjem, men ved den samme Jernbanelinie. Den nye Arbejdsplads gik under

Navnet »Tunnel 6«, blev det fortalt ved vor Afrejse, dersom nogen ikke skulde kunde følge Trop, saa maatte han selv finde Arbejdspladsen.

Ranslen blev kastet paa Nakken, atter gik det paa Rejse gennem den udstrakte Skov. Jeg tror ikke engang der fulgte en Fører med, vi kendte jo selv Adressen. Ingen Huse, ingen Byer, ingen Veje, som herhjemme, kun var der af og til hugget en Lysning i Skoven for at holde Rede paa de forskellige Distrikter. I Begyndelsen gik det hurtigt fremad; Septembersolen skinnede ned mellem Træerne, men dens Straaler faldt ikke længere saa lodret ned, den varmede ikke mere saa meget. Et Stykke Tid fulgtes vi ad i sluttet Trop, men efterhaanden vilde en og anden have sig et Stykke Brød til sin medbragte Te, og saa blev der Huller i Rækkerne.

»Vent da lidt paa mig«, raabte Franz Meier halvt i Vrede, da jeg ilede forbi ham, han var snublet over en Trærod og havde forvredet den ene Fod. »Du maa ikke forlade mig, Mørket falder snart paa, og det er saa trist at være ene, naar Natten indhyller Skoven i sit Slør.« »Ved din Landsmand da ikke noget om, at du har en daarlig Fod«, spurgte jeg. »Jo«, svarede Franz »men han havde ikke Tid til at vente. Det har man for sin Hjælpsomhed, da han i sin Tid laa i Granatilden ved Fronten, saaret i den ene Fod, maatte jeg slæbe ham i Dækning. Utak er Verdens Løn«.

Jeg gik langsommere for at faa ham med, men til sidst maatte jeg tage ham under Armen, saa det var ikke saa underligt, at vi sakkede bagud.

Gennem en Lysning saa vi noget Lys forude, og da vi kom nærmere, opdagede vi, at det var en hel By, en Flække. Vi naaede ind i Gaderne, men hvor skulde vi nu gaa hen? Vi skulde til »Tunnel 6«, men hvor laa den? Her i Byens Gader behøvede vi sikkert ikke at lede efter den. Vi mødte en Soldat, der var saa elskværdig at vise os Vej til Kasernen, hvor vi tilbragte Natten. Den næste Dags Morgen fortsatte vi vor Gang op i Bjergene, som omgav hele Byen fra tre Sider. Det var vel hen omkring Ti-Tiden, at vi fandt vor Barakke, som nu skulde kaldes vort Hjem. Her fandt vi alle vore Kammerater i Færd med at gøre rent. De spurgte alle efter vort Befindende, som for Franz Meiers Vedkommende ikke var særlig god. Han maatte de efterfølgende tre Dage holde Sengen.

Nye Herrer, nye Raad, nye Egne, nye Skikke. Barakkerne var af samme statelige Model, som ved »Tunnel 5« og der havde hver Barakke sin Kok, men den nuværende Arbejdsleder

vilde ikke indrette Køkkener, derfor maatte enhver anskaffe sig smaa Kogekar, købe Kartofler, Kaal og alt, hvad der hører til daglig Madlavning. Krigskogekunsten maatte opfriskes; af og til hørtes advarende Raab som »Vil du nu bare passe paa, at din Kaal ikke koger over i min Kødsuppe, tror du jeg bryder mig om at faa en Portion Svinefødel«

Naar Bønderne viste sig i Barakken og raabte »Kaal og Kartofler« maatte alle se efter, hvad Spisekammeret indeholdt.

Revolutionens Dønninger nærmede sig stadig, Levnedsmidlerne steg i Pris, Pengene sank i Kurs, dog kunde vi prise os lykkelige over, at Arbejdslederen havde forudset, hvad der vilde komme. Store Forraad af Kød og Mel havde han købt ind, før det blev for dyrt.

En daglig Portion paa et halvt Pund Kød og to Pund Brød fik vi til nedsat Pris. Af den Grund oversteg vor Dagsløn ikke 2,50 Rubel. — Krigsfangerne dernede i Byen, vi kaldte den Refta, fik mere i Lønning end vi, men hvad kunde det nytte? Deres Udgifter til Fødevarer steg hver Dag. — Tit kom de op til os i Bjergene og købte Brød hos en derboende Bager. Mange Gange gik de forgæves, Bageren havde ikke bagt, han kunde ikke skaffe Mel. Naar mine Tænder af og til løb i Vand efter et Stykke lækkert Hvedebrød, gik ogsaa jeg hen til Bageren, jeg kunde jo lettere faa at vide, hvornaar det snehvide Brød blev taget ud af Ovnen. Ja, saa maatte man ogsaa sørge for at være til Stede, ellers fik man ogsaa kun en forgæves Vandring ud af det.

En Dag fortalte det, at Bageren havde frisk Hvedebrød Klokken 2. Der var Trængsel ved Bagerens Dør, ca. Hundrede Krigsfanger stod i Kø. En Vellugt af nybagt Brød trængte ud til os. Døren blev lukket op og enhver trængte paa med Hænderne i Vejret for at vise, at de havde Penge. Alle vilde have Brød, Penge havde de nok af, Sulten var til Stede, der raabtes efter Hvedebrød. Saa gav det et Brag, — Bagerens Disk væltede. Han blev rasende, hans Blod kom i Kog, Øjnene vendte det hvide ud, han sprang over den væltede Disk midt ind i Klyngen, hans Kræfter steg. Med Hænderne greb han fat i den første den bedste og kastede ham ud mellem os andre. — Alle veg tilbage. Nogle faldt omkuld og andre trampede paa dem, der vankede drøje Knubs og braadne Pander. Jeg fik et Slag i Næsen saa Sneen farvedes rød af mit Blod. Der lød et Smæld, Døren blev knaldet i og Nøglen drejet om. Et Øjeblik Tavshed. Alle stod maabende og baffe. Mange havde tabt deres Penge i Sneen. Et Vindue blev smækket op, blev

taget ud, nu kunde Salget af Brød fortsætte denne Vej, men ingen fik over to Pund.

I Tunnelen var Arbejdet lig det vi var vant til, men havde vi før haft det fugtigt i Tunnelen, saa var det til Gengæld knastørt her. Vandet, som skulde bruges ved Murerarbejdet, maatte tilføres. Hele Tunnelen igennem var der elektrisk Lys, og Boremaskinerne gik ogsaa for elektrisk Kraft. Under Sprængninger skulde alle Lamper tages ned, og det medførte, at alle Skud blev afgivet naar Arbejdsholdene skiftede. Meget Arbejde gaves bort i Akkord, og Krigsfangerne tjente store Penge. Penge blev rigelige, Levfoden blev sat op, saa det gjaldt om at skaffe de nødvendige Fødemidler frem. Efterspørgslen efter Svinekød, Flæsk og Grisetæer steg fra Dag til Dag. Et Par Krigsfanger med Penge paa Lommen saa en Fordel ved at skaffe disse Ting til Veje. De drog til Landsbyerne, handlede med Bønderne og købte deres Svin til Slagtning. Grisevræl hørtes nu i den sene Aftenstund, og om Morgen gik der Bud rundt paa Pladsen, at nu kunde der faas Svinekød og alenlange Pølser. Den der ikke vilde narre sin Mund og Mave, maatte staa tidlig op. At disse Opkøbere tjente mange Penge, er let at forstaa, men Penge var en meget eftertragtet Vare, ikke mindst i en saa oprørske Tid, som den vi levede i. Revolutionen var i fuld Udvikling, Krigskarlene vendte tilbage fra Fronten, raa og brutale var de blevet, de sluttete sig sammen i Bander og strejfedes rundt for at plyndre.

Der gik Rygter om, at en saadan Bande, der allerede huserede i Refta, ogsaa vilde aflægge et Besøg i Bjergene. For det Tilfældes Skyld, at de skulde komme, lagde vi Hakker og Skovle under Briksen.

Den ene af dem, der drev Svinehandel, begravede sine Penge under Stenbroen ude i Stalden. Han mente, at her var det godt forvaret for Røvernes Blikke. Der forløb nogle Dage. Der blev mere roligt og det fortalte, at Røverne var blevet indespærret. Pengemanden vilde igen hente sine Penge tilbage til Dagslyset, og da han netop var i Færd hermed kom hans Kammerat til Syne i Døren. »Tyv« brølede han og for lige hen paa ham for at fravriste ham Banknoterne. Dette viste sig dog at være en Misforstaaelse, Kammeraten havde nemlig ogsaa begravet sine Penge i Stalden, dog under en anden Sten.

Akkordarbejdet gav Penge paa Lommen, men Faren ved Arbejdet, hidkaldt af Uforsigtighed, steg for hver Dag. Saaledes var der en Mand fra Schlesien, en rigtig Kraftkarl og ihærdig Arbejder, der nok vilde tjene en Ekstraskilling til at

købe Svinekød for. Hans Arbejde var Haandborer i Tunnelen og han tjente en Masse Penge, thi han kendte sit Fag som ingen anden. Men Uforsigtigheden tog til. — En Eftermiddag Klokken 2 gik han i Følgeskab med en Kammerat ind i Tunnelen for at paabegynde Boringen. De løse Sten blev først ryddet til Side. Hvad fandt de? — Et gammelt Hul, som ikke var sprængt helt ud. Det var forbudt at benytte de gamle Huller, da dette var farligt, men de to Kammerater blev saa glade over dette Fund, at de gik hjem for at tage sig en ekstra Kop Te, thi den halve Dagløn var allerede tjent. — »I Dag skal der ordentlig arbejdes«, sagde han til mig, da han forlod Barakken. Jeg havde netop faaet mig vasket og var ved at koge min Middagsmad, da han og Kammeraten gik paa Arbejde. Der gik ikke længere Tid end til min Mad lige var færdig, da der hørtes et Skud ovre fra Tunnelen. Jeg var ikke rigtig klar over hvorfor, men vi var alle enige om, at der var sket en Ulykke, for der blev aldrig skudt i denne Ende af Tunnelen paa denne Tid af Døgnet. De fleste af os løb over i Tunnelen, og ganske rigtigt, der laa den store Kæmpe livløs i Stendyngen. Hans Fingre laa strøet rundt omkring, de blev alle samlet sammen. Han var, fortæltes der, sin Moders eneste Søn. Det var et sørgeligt Endeligt, et trist Budskab til hans Moder hvis hun da nogensinde har faaet det at vide. Det blev hans Skæbne saa langt fra Moderlandet og det ene og alene for Kapitalens Skyld. — Paa en Sten sad hans Kammerat og stønnede. Han var bleven slaaet til Krøbling og maatte tilbringe et langt Sygeleje, men saa vidt mig bekendt kom han over det.

* * *

Tre Uger gik hen. Liget laa fremdeles i Ligrummet, man ventede paa den Kommission, der skulde komme til Stede for at syne Liget. Endelig langt om længe var Formaliteterne bragt i Orden og Dagen for vor Kammerats Begravelse blev fastlagt. Naar man tænker paa, at den døde henstod i tre Uger før Begravelsen fandt Sted, vil mange sikkert rynke paa Næsen ved Tanken om en eventuel Liglugt. Det skal dog straks oplyses, at Liget hurtigt frøs til en utilgængelig Mumie.

»Fire Mand skal i Eftermiddag grave en Grav til den forulykkede Kammerat«, blev der en Middag raabt ind til os i Barakken af Tolken, der skulde skaffe fire Gravere. Alle tav, og der blev raabt endnu engang. Jeg samtykkede, naar der skulde fire Mand til, kunde Arbejdet ikke være saa anstrengende, derfor meldte jeg mig til Tjeneste. Mit Navn var allerede noteret, da Franz Meier ogsaa kom i Tanker om at gøre

Afdøde en sidste Tjeneste ved at grave ham en Grav. Skomagermester Reinholdt nærmede sig ogsaa, han syntes ligeledes at kunne vise Afdøde lidt Deltagelse, da denne havde været en rundhaandet Betaler. Franz foreslog nu ogsaa, at hans Landsmand Alfons tog et Nap med, han var kun et Øjeblik borte efter Malhorka. Alfons' Navn blev derpaa noteret og Tolken forsvandt, men han vendte sig dog om henne ved Døren og meddelte, at vi skulde være færdige om en halv Time.

Fire Fanger og en russisk Korporal vandrede hen ad Vejen der førte til Refta. Da vi naaede midtvejs, drejede vi af til venstre, ind i Skoven. Vi standsede et Sted, hvor der var fældet en Del Træer, saa der havde dannet sig en lille Plads, alt var dækket af Sne, Pladsen omkransedes af et Gærde og inde i Midten var rejst et stort Trækors med en Inskription. Det var altsaa Kirkegaarden eller rettere sagt, de døde Krigsfangers sidste Hvilested, thi Kirke fandtes der ingen af herude i Skoven, men Ravne og Krager sad oppe i Træerne og sang deres Klagesange.

Omsider fandt Korporalen en ledig Plads, hvorefter Sneen blev kastet til Side, Længde og Bredde blev stukket af, og ved forenede Kræfter lykkedes det hurtigt at faa Graven færdig. Derefter gik vi atter tilbage til Tunnelen, Jordfæstelsen skulde først finde Sted Dagen efter. Franz Meier indledede en Diskussion med Korporalen og spurgte om dennes Syn paa Sagen. Franz var nemlig af den Mening, at et saa vanskeligt Stykke Arbejde, som vi just havde præsteret, burde honoreres endda dobbelt. Korporalen var af samme Mening og lovede at lægge et godt Ord ind for os paa Kontoret. Her var man dog af en anden Mening, idet man gik ud fra, at naar Daglønnen var tjent paa mindre end tre Timer, maatte det være Betaling nok. »Vi skal nok faa Krammet paa dem, de Gniere«, mumlede Franz da Kontorets Dør lukkede sig bag os. Paa Vejen tilbage til Barakken prøvede vi paa at faa Franz til at udtale sig om, hvad der burde gøres. Til sidst blev han vred og svarede med en arrig Stemme: »I Morgen, naar Skriveren kommer, bilder jeg ham ind, at vi har arbejdet i Tunnelen i Eftermiddag, men er gaaet lidt tidligt, da vi jo arbejder i Akkord. Naar I bliver spurgt, har I bare at svare ja.« »Du er slet ikke saa dum«, bemærkede Skomageren, men det faar jeg jo ikke noget ud af naar jeg lapper Fodtøj.« »Du maa minsandten ogsaa med i Tunnelen, du har godt af at bruge en Skovl engang imellem«, svarede Franz og stirrede paa Reinholdt.

Hele Firkloveret stod parate ved Tunnelen, da Skriveren ankom. Franz Meier var Ordfører, vi andre bekræftede blot

hans Ord og Skrивeren noterede. Skrивeren fortsatte sin Vandring ind gennem Tunnelen. Franz ytrede sin Glæde og Tilfredshed ved at indtage en ekstra Malhorka. Vi vendte om for atter at gaa ind i Tunnelen, Arbejdstiden var endnu ikke til Ende, men i det samme kom en russisk Ingeniør gaaende ud. Han gik forbi os og vi fulgte ham med Øjnene ud gennem Indsnittet. Da kom tre Soldater ham i Møde, standsede ham og befalede ham til at strække Hænderne i Vejret, hvilket han ogsaa gjorde. De fratog ham en Revolver, som sad i Bæltet, hvorpaa de lod ham løbe.

* * *

Revolutionen gik sin Sejrgang, Martsrevolten afløstes af Novemberrevolutionen. Banker og Pengeinstitutter var atter lukkede. Kontoret kunde ikke skaffe Penge til Arbejderne paa Pladsen. Vi maatte have Penge mellem Hænderne, dette vidste Arbejdslederen, thi vi skulde holde os selv ved Kost, og havde vi ingen Penge, kunde vi heller ingen Varer faa. Da Bankerne ikke kunde sende Penge paa Grund af Urolighederne, startede Arbejdslederen sin egen Bank. Han garanterede for, at de Sedler, han udgav nok skulde blive indløste. Store Ruller Indpakkingspapir klippedes i Stykker paa Størrelse med almindelige Pengesedler. Paa den ene Side angaves Værdien, ligefra Kopekstykker op til 25 Rubel, og paa den anden Side blev Arbejdspladsens Stempel paatrykt. Nøden var afhjulpet, der var atter Penge mellem os, omend de kun gjaldt indenfor en snæver Købekreds.

Penge er som bekendt Roden til alt ondt, det saa vi ofte bekræftet, Tyveri, Overfald og Indbrud hørte for den Sags Skyld med til det daglige Liv, derfor laaser man nu om Dage sine Penge ind i Jernskabe.

Arbejdspladsen havde faaet nye Pengesedler, Kontoret svømmede i disse Lapper, og nu maatte Befolkningen oplyses om, at disse ufarvede Sedler dog havde en Værdi. Arbejdslederen lod en Tømrer forarbejde en lille Kasse, hvis Forside var af Glas, og denne blev saa hængt op paa Muren ved Kontoret indeholdende en Prøve af alle Slags Sedler fra 1 til 25 Rubler, altsaa et glimrende Oplysningsbureau, men næste Dag var Kassen med samt dens Indhold stjålet. Det rygtedes snart ud over Pladsen, at Kassen var forsvundet, og i Kantinen kom man nu i Tanker om, at en Fange Aftenen forud havde foretaget nogle store Indkøb af Levnedsmidler, ja der var endog bleven købt et Par Babysko. Man rodede Pengeskuffen igennem og fandt rigtigt nok de Pengesedler, Oplysningskassen havde

indeholdt, der var nemlig et Hul i hver af dem og paa Bagsiden manglede det omtalte Stempel. Der blev stort Halløj paa Kontoret, Vagtmandskabet fik travlt, men Krigsfangen blev borte, han fandtes ingen Steder. Han var draget paa Eventyr i Eventyrlandet mellem Bjergene. Bjergenes Toppe, saa spidse som Kirkespir, laa spredt over hele Højdedraget og havde fristet Fangen. Hvorfor ikke nyde den frie Udsigt fra disse Tinder. Saaledes ræsonnerede ligeledes en Klynge Krigsfanger en Søndag Eftermiddag i sidste Halvdel af September Maaned. Om Natten frøs det stærkt, men om Dagen skinnede Solen dejligt varmt, den kunde nok fremskynde en Fodtur for ikke at sige Langtur. Bjerget laa jo ganske tæt ved, i hvert Fald saa det saadan ud. Vi gik og gik, halvanden Time var gaaet før vi stod ved dets Fod. Bjergbestigningen paabegyndtes, først lige op, saa frem og tilbage, derpaa kravlende det sidste Stykke paa Hænder og Fødder. Endelig var Anstrengelsen overstaaet, vi rejste os op og pustede ud. Vi skuede ud til alle Sider, ingen Hindringer saa langt Øjet naaede. Her fra Klippens høje Tinde saa vi Skoven udstrakt milevidt for vore Fødder, hist og her snoede en rislende Bæk sit klare Vand gennem Skoven og endte sit Løb i den Flod, vi engang paa en varm Julidag havde taget et forfriskende Bad i. Vi saa i det fjerne smaa Byer titte frem, og helt ude i Horisonten hævede der sig nogle høje Taarne, der sagdes at være Kirketaarne i Jekatharinenborg. Fra denne Stad der gav Guvernementet Navn, modtog vi en Gang ugentlig Breve med Nyt fra Hjemmet samt Pakker med smaa Klædningsstykker og Spisevarer, de sidstnævnte Ting var dog for det meste stjaalne inden de naaede frem til os paa Arbejdspladsen. Pakker modtog jeg nu aldrig, thi da jeg indsaa, at jeg kunde klare mig selv, skrev jeg hjem, at de ikke skulde sende mig noget, og jeg sparede dem saaledes for den Ærgrelse, at det vilde blive stjålet. Det virkede dog altid som en Opmuntring, naar man modtog Breve eller Pakker, men mere højtideligt var det for mig en Dag, da jeg modtog ti Rubel fra Røde-Kors paa min Hjemegn. Saadan en Gave kunde nok sætte Humøret op, jeg forstod, at jeg ikke var glemt, men det værste var dog, at Pengene ikke blev videresendt i denne revolutionære Tid, jeg maatte selv hente dem. Jeg vendte og drejede Anvisningen mellem mine Fingre og kom til det Resultat, at jeg havde størst Fordel ved at passe mit Arbejde og putte Anvisningen i Frakkelommen til Lykkens Hjul engang drejede sig saaledes, at jeg kunde foretage en Rejse til Hovedstaden.

* * *

Franz Meier og hans Landsmand Alfons havde i længere Tid arbejdet sammen, men en Dag var de blevet enige om, at Alfons skulde gaa om Morgen og Franz skulde saa koge Middagsmad til dem begge, saaledes at Maden stod parat, naar Alfons vendte tilbage. Det var godt udregnet af Alfons, thi han havde paa den Maade ikke noget at gøre med Madlavningen, men Meier kunde til Gengæld ogsaa spise et Par Kartoffler mere uden den andens Kontrol. Alfons bad tit Franz om en Skærv til Kartoffler, for der var et umaadeligt Svind i dem. Det sædvanlige Svar fra Franz var gerne: »Jeg skulde da ogsaa gerne have Raad til at købe Tobak«, hvorefter han tyggede endnu kraftigere paa sin Malhorka.

Jeg havde fortæret min Mad, Klokken var henved 1, jeg vilde tage en lille Lur til Klokken 2 eller deromkring. Der var ikke megen Ro dertil, for Franz syslede ivrigt ved Komfuret, som stod lige ud for min Plads, i Færd med at koge Kartoffler. Af og til prøvede han dem med en Gaffel og endelig havde de kogt nok. Kartofflerne blev pillet og lagt i en Skaal, men af og til forsvandt en af de største i Munden paa Franz. Han brummede ustandseligt, intet Under, at jeg blev irriteret og bad ham om at være rolig. Som Svar fik jeg, at han skulde skynde sig, Klokken var allerede mange og om et Øjeblik vilde Alfons komme, og hvad skulde han saa stille op, naar Maden ikke var færdig. Gryden blev rensat, hvorpaa den atter blev sat over Ilden med noget Vand samt en Del ituskaaret Kød. I Dag var der mere end Plads nok paa Komfuret, for Franz Meier var den eneste, der endnu ikke havde faaet lavet Mad. Han var faldet i Søvn medens vi andre kogte, nu tog han sin fyldte Skaal og anbragte den nede paa Gulvet. Lidt efter nærmede »Hektor« sig, men den fejedes af Vejen ved et Spark. Jeg syntes det var Synd for den stakkels Hund og bemærkede, at den aldrig gjorde saa meget som et Barn Fortræd. »Nej, men mine Kartoffler«, kom det hurtigt fra Franz idet han sprang op paa Briksen og rakte Armene ud efter en Pakke Makaroni, som laa paa Hylden.

Franz Meier havde altid haft Ord for at være tung i Enden og endda ikke saa lidt, men i Dag kunde han med et Par Lapki paa Fødderne springe som en Allike, først op paa Briksen derefter ned igen, men han havnede midt i Faldet med Kartofflerne. Hans bredsnuvede Lapki svinede og smadrede de færdigkogte Kartoffler, ja selv Skaalen kunde ikke staa for et saadant Spring. At Franz Meier's Ansigt blev langt, behøver jeg vel næppe at forklare, havde han før brummet, begyndte han nu at bande

og tage paa Vej over sin egen Kluntethed. Han tog straks fat paa at udbedre Skaden, men nu gik Døren op og Morgenholdet vendte tilbage. »Donnerwetter«, tænkte jeg »er Klokken saa mange«, greb mine Sager og min Lampe og begav mig til Tunnelen for at tjene til det daglige Brød. Hvorledes Alfons modtog Situationen med den halvkogte Makaronisuppe og de smadrede Kartoffler, fik jeg aldrig rigtig noget at vide om. Franz svarede altid, naar jeg spurgte ham derom, at Landsmanden var blevet gal. Fra den Dag kogte Alfons i hvert Fald selv sin egen Mad og mere end en Gang udtalte han sin Glæde over, at et Pud (russisk Maal) Kartoffler holdt saa længe ud.

* * *

Nogle Dage senere fulgte vi, Franz og jeg, ad til Tunnelen. Selv om vi boede lige op ad Indgangen til Tunnelen, gik vi dog oven over Bakken i Dag, under hvilken Tunnelen løb, thi vi havde faaet Ordre om at give Møde i den modsatte Ende og det var mere frit og behageligt at gaa over Bakken end gennem Tunnelen, hvor Stenene altid laa hulter til bulter efter en Sprængning. Paa en saadan Strækning paa 900 Meter var det næsten uundgaaeligt for Venner at faa en Passiar i Stand, og det endte med at Franz indrømmede sin Trang til den forbandede Malhorka, der tog hele hans Fortjeneste, saa han havde svært ved at faa en kraftig Mad. »Fra i Dag«, sagde han »vil jeg ligesom saa mange andre tygge paa Træspaaner«.

Et Par Dage gik hen, Træspaanerne blev for tørre, snart var Franz Meier den samme som før.

Ligesom der var gjort ved »Tunnel 5«, sørgedes der ogsaa for Renlighed her. Midt paa Pladsen var der et Varmtvandskøkken. Her kunde enhver hente varmt Vand hele Døgnet rundt, baade til Te og Vask. De tre sidste Dage i Ugen kunde der bades paa samme Maade, som paa det førnævnte Sted.

En Fredag Morgen tidlig, Klokken var halv fem, kom jeg gaaende fra Arbejde i Tunnelen, hvor jeg havde arbejdet i Akkord og tjent en Dagløn paa ikke mindre end fem Rubel; jeg var snavset fra Top til Taa og den Tanke slog ned i mig, at det vilde være herligt at faa et frisk Morgenbad, Sønnen bagefter vilde være dobbelt saa god.

En Kvinde modtog mig i Døren med et »Dobre Utra Pan« og forklarede, at jeg var staaet for tidligt op, Vandet var endnu ikke varmt nok. Jeg kunde altsaa først bringe min Skovl og Lampe op i Barakken, og da dette var besørget, tænkte jeg straks paa at lade det meste af Tøjet blive i Barakken, medens jeg tog det omtalte Bad.

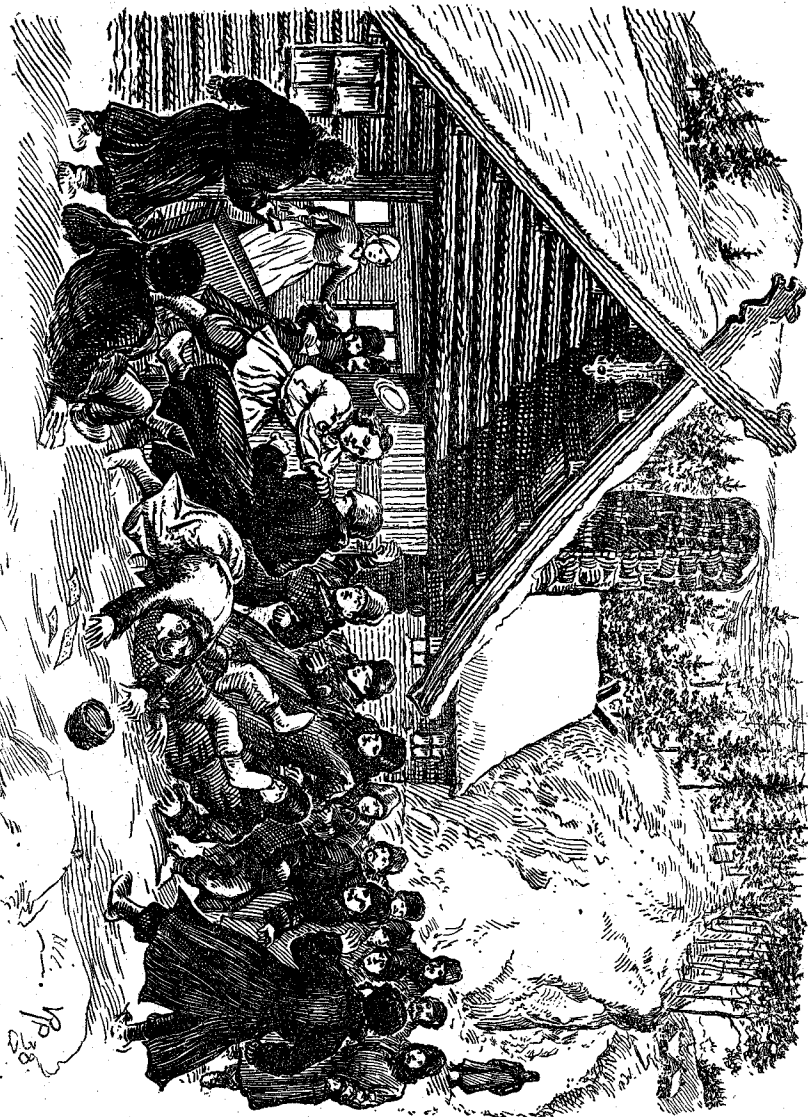
Med et Stykke Sæbe i Haanden og en Kaabe kastet over Kroppen, der ellers kun var indhyllet i Skjorte og et Par Underbenklæder, styrtede jeg ud gennem Døren. Det skulde gaa hurtigt, det var bidende koldt i den tynde, just ikke særlig varme Dragt. Der maatte løbes til, Kulden bed i Lemmerne, Kaaben blev smøget op over Ørerne, Ansigtet blev ogsaa dækket til, og bums, da laa jeg saa lang jeg var i den høje Sne. Jeg rejste mig op, løb videre, men endnu engang drattede jeg omkuld. Jeg bandede for mig selv, Stien var kun smal og frøs gjorde jeg saa det halve kunde være nok.

Badehuset blev naaet, en Vandvogn holdt foran Døren, og Kusken, der i Spandevs langede Vandet ind til en Kvinde, var kommet i Klammeri med hende. Hvad de skændtes om ved jeg ikke, men de spærrede Vejen for mig og det var nok i mit luftige Kostume. »Det bliver godt dette her«, tænkte jeg og smuttede ind, men var dog først saa uheldig at faa min ene Lapki fuld af Vand fra en Spand, der væltede for Manden. Det gav en Fornemmelse i Foden, saa jeg ikke lige straks var klar over, om Vandet var skoldende hedt eller isnende koldt. Heldigvis konstaterede jeg, at det sidste var Tilfældet.

Omsider var Tønden tom, Vognen knirkede i den løse, frosne Sne. Døren blev lukket til og nu blev det lunere i Forhallen til den tropiske Varmestue.

Men hvad skete? Udefra hørtes et højt Brøl, Pigen for hen og skubbede Døren op paa vid Gab saa Kulden med Vinden stod lige ind. Pigen der havde en stor Dug om Hovedet, Pels paa, og Filtstøvler op til Knæerne, led ingen Overlast, men i vore nøgne Lemmer bed Kulden med sin fulde Kraft. Udenfor, et Stykke henne paa Vejen, holdt Kusken med Vandvognen, han var sprunget af for at ordne noget ved Hestens Hovedtøj. Skulde han maaske trænge til Hjælp? Hesten var tilsyneladende noget urolig men vi var næsten undskyldt i ikke at kunne bringe ham Assistance som vi nu stod, men Pigen kunde dog i værste Fald springe til. Saadan noget jog igennem min Hjerne, nu var Situationen reddet, thi bag om en Barakke kom Franz Meier gaaende med Skovl og Lampe og iført en god Vinterhabit. »Nu bliver det Tid«, raabte Kammeraten ved min Side, rev Døren til Badstuen op, og vi var indhyllet i Vanddampe. Havde vi omtrent været frosset til stenhaarde Mumier saa trængte Varmen nu Tomme for Tomme gennem vore Lemmer. Badet var dejligt, men endnu dejligere blev Sønnen ovenpaa det friske Morgenbad.

* * *

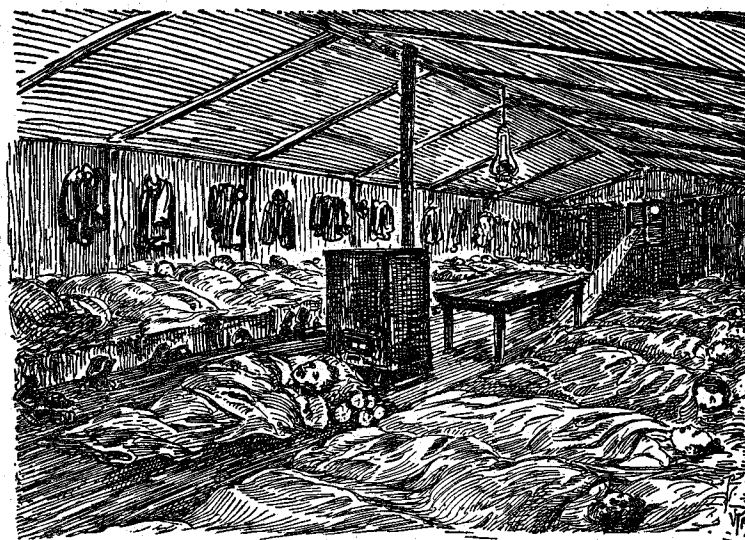

PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN

AF HANS HANSEN, OKSBØL

FRA LYØ'S KYST
TIL
URAL BJERGENE
(II. Bind, 6. Hæfte)

Den sovende Mand paa Gulvet

Et daarligt Leje

Eftertryk forbudt

17. Hæfte

Manglende Hæfter kan efterbestilles! Sammel dem — gem dem!

Indledning til 17. Hæfte.

Fra Arbejdspladsen var jeg taget til den primitive Badeanstalt for at tage et Bad i den tidlige Morgenstund.

* * *

Balletdanserinderne i Ural.

Under Opholdet i Badeanstalten kom endnu en Kammerat til Stede, som skyndte sig at faa sin sodede Krop rensed, hvorefter vi alle tre kunde følges ad til Barakken. I mit luftige Kostume mærkede jeg straks, at der ikke var Tid til hverken Snak eller Passiar, hvorfor jeg i Løb foretog Turen tilbage. Mørket var allerede begyndt at vige for Dagen, saa denne Gang naaede jeg over Vejen uden at vælte i Sneen. — Umiddelbart efter Ankomsten til Barakken — gennemisnet af Kulde — krøb jeg sporenstregs under Tæpperne. Det varme Komfur, som jeg næsten laa lige op ad, og som af og til blev proppet med en Ladning Brænde, bevirkede, at jeg hurtigt døsede hen og snart slumrede ind og først vaagnede, da Uret paa Væggen viste tolv Middag. Tolken kom netop ud fra Korporalens Gemak, fulgt af Korporalen selv. Ved Yderdøren skiltes de, Korporalen vendte tilbage, og ud for mig gjorde han Holdt. — »Hvor har vi Franz henne i Dag«, sagde han henvendt til mig. Det var et Spørgsmaal, jeg ikke kunde besvare. Et Blik over mod hans Leje beviste straks, at han havde været i Seng, men Tæpperne var ikke lagt sammen, saa hvor han var, anede hverken jeg eller Korporalen. — Inden Korporalen var naaet ind i sin Stue igen, gik Døren op, og ind traadte Franz i egen høje Person bærende paa et Kar med kogende Vand. Det skulde bruges til Opvasken. I Dag stod Franz Meiers Humør i det rigtige Hjørne. De Bebrejdelser han havde modtaget af sin Landsmand paa Grund af sin lidt uheldige Kartoffelkogning, var forlængst fejtet til Side, og nu var han atter sig selv. »Kompagni er Lumperi«, plejede han at sige fra den Dag han og hans Landsmand gled fra hinanden, naar en eller anden ansporede ham til i Fællesskab at antage et Stykke Arbejde i Akkord. — »Man maa vel nok sige«, begyndte han »at vi har det gemytligt her i Ural. Tjene

en Dagløn paa seks Timer, derefter med Damerne i Bad, og netop nu blev jeg af Fyrbøderen i Varmvandskøkkenet inviteret paa et Spil sytten og fire!»

»Ja, Franz«, indskød Korporalen »jeg forstaar at din Tid er fuldstændig optaget, saa det kan sikkert ikke nytte noget at tilbyde dig et Job med at kaste nogle Læs Sand op paa Loftet af en lige opført Barakke, som vi om faa Dage skal flytte ind i!« — Franz modtog med Glæde Tilbudet og beruset af Lykke over Udsigten til at tjene en ekstra Dagløn, fik han i en Fart vasket op. Saa tog han sit Fad og løb ud af Døren, men vendte et Øjeblik efter tilbage med Grisesul, som han anbragte paa sin Hylde alt imens han mumlede noget om, at Maven ikke skulde blive narret. — Lidt senere var Franz i fuld Gang med at kaste Sand ind paa Loftet gennem en Luge i Gavlen, og engang imellem fik han sig en lille Passiar med nogle Forbipasserende.

Med særdeles lyse og lovende Udsigter nærmede Julen 1917 sig Dag for Dag. Krigen mellem Tyskland og Rusland var længst forbi, og Rygter om, at Hjemsendelsen af Krigsfangerne nu vilde tage sin Begyndelse havde allerede nogen Tid summet rundt om i Bjergene, men selv om det skulde trække ud til efter Jul, kunde vi dog dette Aar fejre Julen i en ny og statelig Barakke. Det var den fjerde Krigsjul, vi skulde fejre. Det var næsten ikke til at forstaa. Forventningerne havde ikke svaret til Kendsgerningerne: »Et lille hurtigt Felttog, saa er Sejren sikret, og naar Julen kommer er vi atter hjemme igen«. Dermed var ment Julen 1914, men endnu i 1917 laa Modstanderne paa Vestfronten overfor hinanden, spredende Død og Rædsel omkring sig.

Det værste Arbejde paa Pladsen med Hensyn til Kulde var at staa i Kø udenfor Kantinen, ventende paa Kød og Brød, men det var meget interessant at se, hvorledes Slagteren, der var Ungarer, kunde haandtere sin store Økse, naar han med vældig Kraft kløvede de frosne Oksekroppe, men endnu mere interessant var det at høre, hvordan han med en knusende Færdighed skældte alle og enhver ud paa deres Modersmaal, kun ikke paa mit.

Tid efter anden kom flere Russere tilbage fra Fronten, og dette gav Rygterne om vor snarlige Hjemsendelse mere fast Grund, hvilket igen bevirkede, at mange af os blev ligegyldige med at gaa paa Arbejde. De sagde om sig selv: »Nej, tage paa Arbejde de sidste Par Dage vi er her, kunde aldrig falde os ind. Nu vil vi rigtig hvile ud og desuden har vi jo Penge til gode paa Kontoret«. — Hvad mig selv angaar sagde jeg dog

lige det modsatte: »Gaa du blot paa Arbejde, saa gaar Tiden da saa meget hurtigere, og det er dog trods alt bedre at tjene en Dagløn end at sætte en til.« — Dagen for Hjemsendelsen trak stadig ud, og paa Kontoret mærkede man godt Ligegyldigheden fra vor Barakke, men intet blev paataalt; man lod ganske roligt dem arbejde, der havde Lyst. Vi havde taget den nye Barakke i Brug, og min Mening var at den mere rigelige Plads, som fandtes her, gjorde sit til, at flere blev hjemme, men underligt nok var det altid de samme. Et Spil sytten og fire var et herligt Tidsfordriv. To Aftener før Jul var der særlig mange, der blev i Barakken i Stedet for at gaa paa Arbejde. Aarsagen var for de flestes Vedkommende ren og skær Dovenskab, Franz Meier og jeg dog fordi vi først skulde møde Kl. 6 næste Dags Morgen. For ogsaa at nævne andre var Reinholdt, Kompagniskomageren, i Barakken. Han sad og gav Ondt fra sig i Anledning af et Par alt for daarlige Filtstøvler, som skulde forsaales, og af og til ymtede han noget om, at Ejermanen sikkert ikke tog ham det alt for fortrydeligt op, naar han tog den dobbelte Takst for udført Arbejde.

Franz Meier havde i Dag faaet Post fra sin Kone, det sagde han i hvert Faldt til mig, da jeg spurgte ham om, hvad det var, han holdt i Hænderne. Godt oplagt, som Folk i Barakken ellers altid var, naar de modtog Post, var Franz dog langt fra. Om Brevet havde indeholdt for lidt eller maaske for meget, skal jeg ikke kunne udtale mig om. Han sad halvt afklædt overfor mig paa Briksen, mumlende nogle uforstaaelige franske Ord hen for sig, krammede Brevet mellem Fingrene for saa til sidst at lade det forsvinde i Baglommen. Derpaa tog han sine Benklæder og sit øvrige Arbejdstøj og lagde det til Rette som Hovedpude, hvorpaa han med en Røst, som alle kunde høre, udtalte: »Nu er det sket!« Saa svang han Benene op paa Briksen og dækkede sig til. — »Se nu til, at ogsaa du kommer i Fjerene, saa vi hverken er morgengnavne eller søvndrukne i Morgen tidlig, for saa taber vi Chancen for at tjene en god Dagløn«, raabte han over til mig og udtalte samtidig sin Glæde over at kunne lægge sig ved et varmt Komfur, selv om det ogsaa var midt i Uralbjergene, naar han tænkte paa Kammeraterne ude omkring i de iskolde Skyttegrave. Et Par Stykker sad endnu og trumfede i Bordet, og under dette Spil sytten og fire skældte de gensidigt hinanden ud for Svindlere og andre mindre kønne Ord, men de fik ogsaa Besked af Franz om, at nu var Dagen slut. De var dog alt for optaget af at faa

Uregelmæssighederne i deres Spil afgjort, hvorfor de blot udslyngede et »Hold Kæft, Franz« og fortsatte deres afbrudte Spil endnu mere højroet.

Under den blandede Stemning, der herskede i Barakken, Kortspillernes stadige Trumfen i Bordet, Skomagerens vedblivende Smaabanden over et eller andet, var Døren blevet aabnet uden at nogen havde givet Agt derpaa. Næsten som ved et Trylleslag forstummede alt brat, da en Basstemme hilste: »Godaften Kammerater, løftet Stemning og godt Humør, saadan skal det være, naar der føres op til Dans«. Om det saa var vor Hund Hektor, holdt den op midt i sit Aftenmaaltid og begyndte at gå. Franz harmedes over Hundens Gøen og skældte det intetanende Dyr ud for det allerargeste og lovede at sælge den ved den første den bedste Lejlighed, om det saa kun skulde være for en Pakke Malhorka. — Vi vendte alle Hovedet mod Døren og saa vor højt ærede Tolk, som vi alle agtede og holdt af. Han traadte længere frem i Rummet, og de fleste har vel tænkt, at han bragte Dagsnyt om, at i Morgen gaar det hjemad, thi enkelte havde allerede stillet Spørgsmaal desangaaende. »Nej,« sagde Tolken leende, »saa vidt er det endnu ikke kommet. Kan hændes det sker i Morgen, maaske i Overmorgen, hvem ved? Vi ved det ikke, — Livet kan sandelig blive trist nok inden det sker. I Aften er jeg kommet i et helt andet Ærinde. Jeg har, dersom der er Stemning derfor, den Ære at præsentere Balletdanserinderne, som vi har hørt Tale om, for jer. De staar udenfor!« — »Lad dem komme indenfor«, blev der raabt fra adskillige Munde. Tolken gik til Døren, lukkede den op, og to Damer traadte ind. De standsede midt i Barakken, og Tolken forklarede: »Disse to Damer har kendt bedre Tider, et eller andet Sted har de været Balletdanserinder, men Krigen har endevendt alt, de er kommet i Nød. Paa andre Arbejdspladser har de ydet glimrende Præstationer, længe har vi ventet paa dem, men nu er de altsaa naaet frem til os. Netop kommet i Dag og rejser igen i Morgen. Opholdet er kun kort og Julen nærmer sig. Og en Ting kan vi alle forstaa, vi ved det med os selv, Penge skal der til for at kunne eksistere, det gælder ogsaa disse to os besøgende Damer.« — Tolken, om hvem baade Damerne og Fangerne var flokket, rev Huen af, og enhver kunde give en Skærv. Huen var gaaet en Gang rundt. Et Blik fra Damerne ned i samme med Bemærkningen »Malo Gengi« tilkendegav, at Resultatet havde været meget magert. »Ja,« sagde Tolken »Damerne maa virkelig undskylde, men det er de fattigste af de Fattige, der bor i denne Barakke.

Men maaske«, henvendte han sig til os »findes der en og anden, der giver en ekstra Skærv!« — Saa godt som alle kastede endnu en Mønt i Huen, og Damerne fandt Honoraret tilfredsstillende. — »Damerne vil gerne præstere den højeste Ydelse«, fortsatte Tolken »men for at Klæderne ikke skal virke hæmmende for deres Lemmers Smidighed, beder de om Tilladelse til at smide alt undtagen Filtstøvlerne, det gør nemlig saa ondt, hvis de skulde blive trampet paa Fødderne.« — Ikke en eneste havde noget at indvende herimod. En, to, tre røg Klæderne, ikke en Trevl beholdt de paa undtagen Støvlerne og Strømperne, som de kontraktmæssigt maatte være iført under Dansen. Selv om der de sidste tre Maaneder, vi havde opholdt os paa Pladsen, kun havde været en Vagtmand i vor Barakke en eneste Gang, sørgede Tolken dog for at Døren blev spærret. Han havde maaske paa Fornemmelsen, at det var noget ulovligt, der gik for sig. Danseakten varede kun kort, den trange Plads i Barakken fik Skylden derfor. Franz Meier, som jo allerede havde lagt sig til Hvile før Damernes Ankomst, laa og smaasnaktede som i Søvn, — af og til lod han et Ukvemsord falde om Damernes Optræden. Disse skelede engang imellem hen mod ham, naar han lod sig høre, men Tolken sagde hver Gang beroligende: »Han drømmer kun, han sover«.

Danseakten var til Ende, pustende og stønnende smed den ene Dame sig op paa Briksen, hvor Franz laa. I Komfuret var der fyret godt op, og jeg tænker næsten, han har faaet det for varmt, thi han strakte netop sit højre Ben ud til Siden, da Damen kastede sig ind paa Briksen. Derved kom hun til at støde hans højre Fod. Franz blev rasende, han havde nemlig en meget ømfindtlig Ligtorn paa højre Fods Stortaa, og for denne Ligtorns Skyld gik han netop altid med Lapki. Han greb sin Gedeskindspels, som han havde anbragt under sit Hoved, og vilde lange ud med den. At han begyndte at skælde ud, var naturligvis en Selvfølge, men Damen var allerede kommet paa Benene igen, og snart stod de begge atter fuldt paaklædte. Før end de forlod Barakken, bekendtgjorde Tolken, at hvis nogen vilde gøre sig nærmere bekendt med Damerne, kunde de træffe dem et nærmere angivet Sted om femten Minutter. — »Skal du ikke ogsaa have et Spil sytten og fire med«, henvendte Tolken sig grinende til Franz, inden han forsvandt ud af Døren. Franz, som igen havde lagt sig til at sove, brummede et og andet af sig. Med tydeligere Stemme udtalte han: »Jeg elsker min Kone højere end som saa; hende har jeg sværget Troskab indtil Døden!« Jeg, som kun havde faaet mig halvt afklædt, da Damerne kom,

fortsatte nu mit afbrudte Forehavende og snart laa ogsaa jeg parat til at slumre ind. Men det viste sig, at det ikke var helt nemt at falde i Søvn, der var en Trasken hen ad Gangen, en Knirken med Døren fra hvilken kolde Vindpust strømmede ind over mit Ansigt, og dette holdt mig vaagen et Stykke Tid.

Omsider blev der dog Ro, og jeg blundede hen, hvor længe jeg har sovet, ved jeg ikke, da Døren atter gav sig til at skribe, det lød næsten uhyggeligt i Nattens Stilhed. Listende Fodtrin, som søgte at dæmpes, lød hen ad Gulvet, nogle standsede før de naaede hen til mig, andre gik forbi mig, men nu blev Døren trukket i med et ordentligt Ryk, en kraftig Trumf blev udspyttet, saa var der Ro.

Under Arbejdet med at komme til Køjs hørtes hviskende Stemmer, som ikke forstyrrede andre end dem, der laa vaagne. Den ene klagede over at han frøs, den anden paastod at det var en tom Fornøjelse, en tredie sagde, at han saa udmærket godt kunde have brugt sine Penge til noget mere nyttigt. Og endelig hørtes en Stemme raabe: »Reinholdt, giv Komfuret endnu en kraftig Indsprøjtning!« Mere hørte jeg ikke, Sønnen overvældede mig.

Atter vaagnede jeg, denne Gang paa Grund af, at Franz Meier kildrede mig under Fødderne og med en Tordenstemme raabte: »Hansen, nu er det Tid!« — Tæpperne blev kastet til Side, Tøjet trukket paa, en Taar varm Te med Brød blev sat til Livs og derpaa listede vi paa Tærne ud af Barakken med en Skovl i Haanden. Den Morgen var vi de to eneste fra vor Barakke, der mødte til Arbejde. Da vi kom hjem Kl. 2, sludredes der livligt om Balletdanserindernes Besøg i Uralskoven. Da Franz Meier havde fortæret sin Middagsmad, tog han straks fat paa at kaste Resten af Sandet ind paa Barakkens Loft. Endnu kunde der ventes stærkere Kulde, saa det gjaldt om at være forudseende.

Julen 1917.

Juleaftensdag oprandt. Indendørs var de samme Forberedelser blevet gjort, som ved Tunnel Nr. 5 Aaret forud. Der var dog den Forskel, at her skulde enhver være sin egen Kok og dette var allerede nok til at sænke Julestemningen adskillige Grader. Fælles Indkøb, fælles Maal, fælles Interesser højner altid Festens Glæder, men her vilde vi i Sangen, Julesangen, forsøge at højne Festens Stemning i Fællesskab. Der var dog Grundlag for en god Julestemning, Juleglæden var der, men hen paa Eftermiddagen kom der et alvorligt Skaar i Glæden, nemlig da der skulde uddeles Kød og Brød fra Kontoret, blev

det meddelt os, at i Dag fik ingen i vor Barakke udleveret nogen af Delene, fordi saa stor en Del af Mandskabet ikke var mødt til Arbejde i den senere Tid. Den flittige skulde altsaa straffes lige saa haardt som den dovne, det var for de flestes Vedkommende et haardt Slag lige i Ansigtet; hvem af os havde Kød eller Brød? Det blev jo tildelt os i Rationer og fortæret lige saa hurtigt vi fik det udleveret. Kartofler havde der paa Grund af Kulden i længere Tid ikke været paa Pladsen, saa de fleste Forraadstønder stod tomme.

Den ene efter den anden af dem, der havde arbejdet, kom efterhaanden i Krigshumør, andre der havde ligget paa den lade Side maatte erkende, at saadan en Jul havde de alligevel aldrig oplevet tidligere. Der blev diskuteret baade frem og tilbage og Enden blev, at Kompagniføreren skulde gaa paa Kontoret og søge at faa udvirket at alle, der havde arbejdet, kunde faa deres Kød og Brød udleveret, selvfølgelig for Betaling, hvilket ogsaa blev bevilliget dem.

Enhver af dem, der havde deltaget i Arbejdet, kunde møde frem med deres Arbejdskort og faa de ham tilhørende Pund udleveret. Paa Kortet blev det sat et Blyantskryds for at kontrollere, at ingen kom to Gange. Alle Kneb gælder som bekendt, ikke mindst her. I Barakken blev alle Kryds raderet ud, og Kortene blev saa givet til dem, som ikke havde arbejdet. — Da Klokken blev otte, vilde Personalet i Kantinen ogsaa fejre Julen, og til de sidste af Kammeraterne fra vor Barakke bemærkede de, at nu havde hele Barakkens Beboere vel faaet deres Forsyning.

Dette var et stort Plus for os, nu slog Julestemningen virkelig igennem. Sangforeningen, som var blevet dannet, sang til langt ud paa Natten, og ind mellem de forskellige Sange var der et Par, der holdt komiske Foredrag. Stemningen var god, — hvor der før var Graad, var der nu Glæde og Sang. I to Dage fejrede vi Jul, saa maatte der atter tages fat paa Arbejdet. Det var en Befaling fra Kontoret.

Talstærkt mødte vi op den næste Dags Morgen Kl. 6 ved Tunnelens Indgang, ingen vilde udsætte sig for at faa Kosten knappet af. Opsynsmanden stod paa Taaspidserne og skuede ud over Mængden, der var mødt, brummede, skældte ud og sendte saa Halvdelen hjem. Der kunde ikke beskæftiges saa mange paa en Gang, og det blev paalagt os at blive ordentlig inddelt. Jeg var naaet saa langt frem, at jeg kom med paa Arbejde. Enhver søgte nu hen til det Arbejde, han var vant til at forrette.

»Gansen«, raabte Opsynsmanden, — jeg vendte mig om og saa, at han vinkede ad mig. Jeg gik tilbage og blev sammen med tre andre sat til en Vogn, som skulde hente Trækul til Smedien. Fem Vognladninger skulde vi køre ind fra en Barakke, der laa ude ved Kippen. Naar vi havde besørget dette Stykke Arbejde, kunde vi gaa hjem og vi vilde hver faa 1 $\frac{1}{4}$ Dag godskrevet. Der blev taget fat, vi tænkte paa en god Akkord, men Grusvognene, som kom ud fra Tunnelen, hindrede os deri, saa Klokken blev alligevel to inden vi fik dem kørt ind. Saa kunde vi altsaa følges med de andre tilbage, men hvor meget de havde tjent, om de havde mere end Daglønnen, — det ved jeg ikke, Humøret var i hvert Fald temmelig godt.

Ved Materialsuret blev vi standset, enhver fra vor Barakke maatte afgive sit Haandværkstøj, Skovlene blev stillet ind i Hjørnet, Hakkerne blev blot smidt i Hob, hvorimod Lamperne blev mere højtideligt behandlet, — de blev hængt paa en Stang.

Nu syntes alle de løse Rygter endelig at skulde blive til Alvor: Hjem til Mor, hjem til Familien, hjem til de Smaa. Ankomsten til Barakken blev de graa Pengesedler byttet med rigtige Banknoter hos dem, der skulde blive. Hjem, hjem, hjem! Disse Ord blev ved at svirre i min Hjerne hele Aftenen igennem, men til sidst standsedes der ved det mest sandsynlige, det var sikkert en opdigtet Løgn.

Atter paa Rejsel

Den følgende Dags Morgen blev Ranslen snøret og saa gik Vejen tilbage, ad samme Rute, vi var kommet. Vi spekulerede alle paa, hvor Rejsen mon skulde gaa hen, og een og anden har sikkert som i Syne set sin tilgodehavende fjorten Dages Løn indmuret i ægte dansk Portland Cement, omsluttet af en Granitkapsel dybt inde i en Klippes urokkelige Grund.

Vi marcherede, som Nomader vandrede vi af Sted, fra Egn til Egn, stadig paa Farten. Jeg havde god Tid til i Tanker at tænke paa den Lykke — om man nu ogsaa kan kalde det Lykke — der var begunstiget mig, ved saaledes altid at være blandt de flyvende Fugle. Dengang ved Fronten tilhørte jeg en saakaldt flyvende Division, og her, hvor jeg nu opholdt mig, var det noget lignende, aldrig i Ro, altid paa Færde, der var intet som hed fast Bopæl.

»Aa, vent da lidt paa mig«, hørte jeg en Person raabe bag mig, da vi var naaet et godt Stykke ud i Skoven. Jeg vendte mig om, det viste sig selvfølgelig at være Franz Meier, der ikke kunde følge med. I Dag havde han presset Fødderne ned i Støvlerne, og det var Ligtornen, som nu gjorde sig bemærket.

Det var hundekoldt, og den stærke Modvind, vi havde i Dag, gjorde sit til, at Kulden mærkedes endnu mere, og da Sulten indfandt sig, stillede vi os i Læ bag nogle tykke Træer, hvor vi saa med Velbehag nød den Brødskeive, vi halede op af Bukselommen. Men da vi førte Brødet til Munden for at tage en Bid, prellede Tænderne af ved Berøringen med det haarde Brød. — Engang var det sket, at Sten havde forvandlet sig til Brød, huskede jeg at have lært i Skolen, men at Brød kunde forvandles til Sten i en marcherende Mands Bukselomme, det var ubegribeligt, ja lige saa umuligt, som vilde en Mus bygge Rede i en levende Kats Øre.

Franz benyttede Pausen til at skifte Fodtøj, de bredsnuddede Lapki passede bedre til hans Fødder. Ved at bukke sig faldt der et Stykke Papir ud af hans Lomme. — »Hov, der har vi jo Visitkortet, som de overrakte enhver af os, da vi stod parat til Afmarch. Jeg gad vide hvad der i Grunden staar paa det, for efter hvad der blev sagt til os, skulde vi vise det frem, naar vi naaede den tyske Grænse, men det faar de mig dog ikke til at tro paa, langt mindre at vi faar vort Tilgodehavende udbetalt, thi de strør godt om sig med Løgne!« — »Javel Franz«, svarede jeg rapt »endog paa Helligdag som Søgne!«

Igen gik det videre. Franz glædede sig over den store Forandring, der var sket efter at have skiftet Fodtøj, og jeg maa indrømme, at det gik strygende; selv om det trods alt kun var flettede Sko, han havde paa Fødderne, og Klude op om Anklerne, gik han alligevel gennem den dybeste Sne, og det gik tilmed flot. — Efterhaanden halede vi godt ind paa de andre, og til sidst kunde vi se dem.

I Udkanten af Arbejdslejren, der gik under Betegnelsen Tunnel 5, laa en Opsynsmands Hus, lige op ad Vejen. Opsynsmanden og hans Kone kom netop spadserende, og jeg tager næppe Fejl naar jeg siger, at de kom fra Kantinen, Manden bar nemlig en dejlig Pibekrave, dog ikke af Tøj, men derimod af dejlig Flæsk, og Konen bar noget under Armen, som jeg tror var Birkeris med Løvet paa, hvilke de benyttede til at piske sig med i deres Dampbade Anstalter. — Da vi naaede lige ud for dem, standsede de. Opsynsmanden hilste paa os, og vi gengældte hans Hilsen. Direkte henvendt til Franz spurgte han til dennes Befindende, for Franz havde tidligere været godt kendt paa Pladsen paa Grund af sin tykke Kind. Franz kunde kun svare, at Helbredet var glimrende, men han var blot ked af, at hans Kone kun skrev saa sjældent.

— »De Kvindfolk er ikke til at stole paa,« trøstede Opsynsmanden ham, idet han samtidig skottede til sin Kone, som rask snærpede ham af med et »Mændene sandelig heller ikke,« hvorpaa hun gjorde omkring og løb ind i Huset. Efter endnu en lille Passiar om Maalet for vor Rejse, fulgte Manden efter Konen. Denne Aften skulde vi altsaa have Logi paa vor gamle Arbejdsplads. Her var vi blandt gamle Kammerater, og gamle Minder blev opfrisket, vi spurgte om de havde faaet Julegrisen slagtet eller om den maaske endnu stod og slog Krøller paa Halen. — »Julegrisen er slagtet og Hønsene lægger kun Krumæg,« svarede Herkulesen. — »Dem gives der vel mange af« spurgte Franz leende og spyttede Træstumpen ud. (Malhorkaen var nu sluppet fuldstændig op). — »Mon din Kone derhjemme tæller dem, for her gør vi det ikke,« var det Svar han fik fra samme Person. — »Saadan noget Sludder serverer Franz altid med,« bemærkede Alfons, der jo var Franz Meiers Landsmand »Franz er og bliver samme uforbederlige Malhorkatygger!« — »Næh,« ytrede Franz med et bredt Grin »nu bruger jeg Træspaaner,« hvorpaa han tog en ny Spaan op fra Vestelommen, som han under stor Munterhed først viste frem, før han stoppede den i Munden — Da vi havde drukket en Kop Kaffe (Teen var sluppet op) og spist lidt tørt Brød, gik vi alle til Ro. Vi fik en god Morgensøvn, thi vi skulde først videre Kl. 9.

Kaffen blev drukket om Morgenens, der blev vekslet Haandtryk, udtalt Ønsket om et snarligt Gensyn og med et »Lev vel,« fortsatte vi vor Vandring. Stadig paa Valsen.

Ingen turde lade nogen Ytring falde om, at det nu gik hjemad, for vi havde paa Følelsen, at vi kun vilde faa dette Svar: »Saa er I bleven taget godt ved Næsen!«

Hele Dagen marcherede vi, indtil vi stod paa en Banegaard midt i Skoven. En Patrulje paa tre Mand vandrede frem og tilbage paa Perronen, tilsyneladende ventende paa nogen. Alle tre var iført Militærtøj. Deres Vaabenfrakker havde den forskriftsmæssige Længde, og en Kosakhue var trukket langt ned over Ørene. Som Sidevaaben hang en lang Sabel og dinglende, og over Skulderen var anbragt en Karabin. — Næppe havde de opfanget Støjen ved vor Ankomst, før de sagtnede deres Skridt, for til sidst at staa stille og stirre efter os. Vor Fører gik hen til dem og meldte vor Ankomst. — De tre soldaterklædte Mænd overtog Kommandoen, befalede os at træde an i to Geledder udenfor Banegaarden. De forklarede os saa, at vi skulde køre med det første Tog, som løb ind paa Bane-

gaarden, hvorefter vi vilde køre et Døgn, før vi naaede vort Bestemmelsessted, hvor vort Arbejde saa vilde bestaa af at fælde Træer. »Altsaa var det Løgn og Opspind det hele om Hjemsendelsen. Jeg skal love for, at vi er blevet taget ved Næsen!« Jeg maatte give Franz Ret, naar han sagde, der blev strøet godt om med Løgne. — En af de tre Soldater traadte lidt nærmere hen imod os, tog en Notesbog frem og sagde: »Dersom nogen føler sig syge og utilpas, har de at træde frem nu. De vil saa blive sendt tilbage!« Der traadte straks en halv Snes Mand frem, deriblandt Alfons. »Slut sammen,« lød det, men nu blev der Røre i Rækkerne. Nu var der mange flere, der vilde træde frem, de kom pludselig i Tanker om, at de følte sig daarlige. Jeg saa Franz Meier paa Vej over mod de syge, og det skal siges, at jeg trofast sluttede op ved hans Side.

De tre uniformede Herrer fik travlt. »Paa Plads,« skreg de og vi løb alle tilbage. Jeg ser os endnu springe Hopla fra Venstre til Højre. — »Slut sammen,« brølede han med Notitsbogen og greb i det samme om Skæftet paa Sablen. I Løbet af utrolig kort Tid stod vi atter paa Plads i Geledet, alle tre talte os op, enhver paa sin specielle Maade. Antallet blev noteret i Bogen og derpaa blev de smaa »Visitkort,« som Franz kaldte dem, forlangt udleveret. Jeg sagde rent ud, at jeg maatte have tabt det, og beholdt det saaledes i min egen Lomme.

Langt borte fra hørtes en Rumlen, pustende og hvæsende kørte et Tog ind paa Banegaarden, Kommandoraab lød og vi steg ind i Vognene. — »Hav det godt Franz,« raabte Alfons, og Franz vinkede fra Vogn døren med sin Hareskindshue mens Toget gjorde sig de største Anstrængelser med at komme i Gang. Og her skiltes altsaa de to Landsmænd, Franz og Alfons.

Vi søgte os de bedste Pladser ud, helst i Nærheden af Kakkellovnen, der dog ikke udspyede nogen ligefrem tropisk Varme, men Træ var der mere end nok af. Hvorfor da sidde og fryse? Vi fik igen vort Brød gjort spiseligt, og snart efter faldt vi i Søvn.

I Daggrøet holdt vi ved en Station, hvor der blev serveret Hvidkaalssuppe for os i nogle store Blikkskaale. — Toget kørte videre. Naturen blev mere vild, store, tykke Træstammer lænede sig helt ind mod Sporet, det hele var meget ensformigt og stille, alt laa i Dvale under Sneens beskyttende Tæppe. I Vognen herskede der ogsaa fuldkommen Stillehed, —

det var som om alle havde tabt Mælet i Nattens Løb. Da pludselig hørtes fra den øverste Hylde under Vognens Tag en Stemme, Det var Kompagniskomageren Reinholdt, der nu mente, at der var blevet lovligt varmt i Vognen, men vi andre nedenunder syntes stik det modsatte. — »Det er vel ikke første Gang du kører i et russisk Tog, eftersom du har taget Eksempel efter Hønsene«, raabte Franz. Skomageren kravlede ned fra sit op-
højede Stade og satte sig hos os andre. — »Hvor blev Hektor dog af«, spurgte Skomageren »den har vi vel ikke glemt?« —

»Næh«, sagde Franz »Hektor og Katten solgte jeg til en Mand paa Pladsen. Han lovede at gaa hjem efter rigtige Penge, men kom ikke tilbage.« »Saa er du da taget ved Næsen to Gange, vi andre slap da med den ene Gang!«

Atter holdt vort Tog, vi masede alle hen til Vinduerne, som dog ikke kunde aabnes i Vintersæsonen. Vi saa et stort Komplex af nyopførte Bygninger med store Vinduer i ud-
skaarne Rammer, der prydede Murene, som iøvrigt prangede i lyse, brune Farver. Indenfor kunde vi forestille os, at der fandtes store lyse Rum. Her saa vi atter et Værk, skabt ved Hjælp af Krigsfangernes billige Arbejdskraft. Tusinder af Mænd, Fanger og Gidsler, gik i aarevis rundt for at skaffe Værdier for et usselt Underhold, blot fordi Bægeret efter Krigs-
herrerne Mening endnu ikke var fyldt tilstrækkeligt.

Her fik vi Besked om at stige ud. Var dette mon Rejsens Maal? Ingen af os vidste det, vi blev bare dirigeret hid og did, vi var en sammenpakket Hob fra adskillige Monarkier. Vi marcherede op i Geledder, — der blev talt af fra højre Fløj, og Halvdelen af os maatte gaa et Par Skridt til højre. En Vagtpost kom saa og førte disse bort. De skulde blive der paa Stedet. Blandt disse var ogsaa Franz Meier, og han saa noget saa sørgmodig ud, da han vinkede til Afsked. Nogle Dage senere rygtedes det, at han var blevet syg og var ført til et Hospital, hvor han kort efter døde, langt borte fra Hjemmet, i Urals stenede Jord fandt han sin Grav. Det var et sørgeligt Budskab for Kammeraterne, som sukkede og sukkede: »Ære være hans Minde«. Ingen af os vidste om vi skulde faa samme tragiske Skæbne, om vi nogensinde skulde gense vore Hjem. — Den anden Halvdel, hvortil jeg hørte stod endnu ventende tilbage. Pladskommandanten vandrede op og ned foran os, kiggede paa vore Fødder og sagde noget henvendt til de omkringstaaende. — Toget var borte; vi saa det dampe af Sted videre ind i den store Urskov, og da vi stadigvæk stod opstillet, opstod den Tanke naturligvis hurtigt: Hvor gaar det mon hen?

Der lød en Fløjten, en øredøvende Alarm fra en hvæsende Damphest, og et Godstog, læsset med Træ, sneglede sig op foran Stationen. Fra den forreste Vogn lød en Harmonikas Toner ud til os, som blev kraftigere, da Sidedøren blev skubbet op. To arbejdsvante Fruentimmere stak deres Hoveder ud ad Døren, vejrbidte var de, og bag dem stod en Mandsperson og gabede saa Munden lignede en aabentstaaende Herregaardsport. Dette Tog var et saakaldt Skovtog, som kørte frem og tilbage paa en bestemt Strækning, standsede flere Steder og samlede det Træ op, der af Skovarbejderne var blevet anbragt ved Siden af Sporet. Dette Tog entrede vi. Jeg og to Kammerater, der havde Læderstøvler paa, kom ind i den forreste Vogn til Togpersonalet. Her sad vi hyggeligt ved den varme Kakkelovn og vakte Skovarbejdernes Medlidenhed ved vore Beretninger. —

Efter at have tilbagelagt 15 Verst holdt vi ved en Station, derpaa endnu 10 Verst og vi holdt stille midt paa Linien. — Var der mon sket noget? Der var ikke en Station at øjne saa langt Øjet rækkede, hvad var mon Aarsagen til denne Standsning? Sne og Træ helt ind til Sporet var det eneste vi saa her midt i Skoven. — Vi skulde stige ud, blev der sagt, og saa stod vi der med samt vor Bagage paa Banedæmningens høje Skraaning. Der var hverken Vej eller Sti, — vi stod i Sne til Knæerne og spejdede ud i det kolde Landskab. Et Stykke fra os hævdede et eller andet sig op fra Sneen, skulde det monstro være en Barakke. En Rumlen hørtes, Skydedøren i Togets forreste Vogn blev trukket til Side og Spillemandene lod høre deres Harmonikas Toner ud i den blikstille Omgivelse, mens vi traskede derhen, — ganske rigtig var det en Barakke, men det var Synd at sige, at den var bygget i Laksusstil. Baade Murene og Taget var meget lavt, og den saa nærmest ud til at være ubeboet, men ved nærmere Eftersyn forkyndte en tæt Røgsky fra Skorstenen, at dette ikke kunde være Tilfældet.

Alle ilede vi hen for at komme ind i den formentlige lune Stue. Paa Grund af min store Oppakning, blev jeg den sidste, der naaede hen til Døren, og her kunde der sandelig siges, at den der kommer først til Mølle faar først malet, og den der kommer sidst, maa mangel Gang drage videre. Ogsaa jeg drog videre, det blev fortalt, at der laa en anden Barakke noget længere henne, og den satte jeg mig som Maal. Jeg aabnede Døren og udtalte et højlydt »Godaften Kammerater« ind i den for en ny indtrædende Mand fuldstændig mørke Stue, men havde

jeg ventet en god Modtagelse skulde jeg rigtignok blive slemt skuffet. Der udspandt sig til Tider endog en meget ivrig Diskussion for og imod min Indtrædelse i deres lille Samfund, men efter lang Tids Overvejelse fik jeg dog Lov til at blive, dersom jeg vilde være tilfreds med et Leje paa Gulvet. Jeg fik mig en Taar varm Kaffe til en Skive Brød, som dog først maatte tøes op ved Kakkelovnen. Nu vilde de alle til Køjs, og jeg maatte som sagt se at indrette mig det hyggeligt paa Gulvet. Det var heldigvis ikke første Gang, jeg havde prøvet dette, men det var langt fra nogen Fornøjelse, især naar man tager i Betragtning, at det var midt om Vinteren, men Kakkelovnen var godt varm, og naar man saa holdt sig Venner med den, skulde Natten nok faa en Ende. Jeg anbragde tre Stykker Favntæppe paa tværs for Enden af Kakkelovnen, som stod midt i Gangen mellem de to Rækker Brikse. Noget af min Paaklædning lagde jeg oven paa Træet for at gøre det lidt blødere. Pelsen blev brugt som Underdyne og Overfrakken tjente som Overdyne. Da jeg først havde lagt mig til Rette, fandt jeg, at jeg saamænd laa meget godt, men jeg kunde ikke undgaa at tænke paa Forandringen her under disse nye Forhold, og til sidst forekom det mig, at der stod en Person bøjet over mig og grinende sagde: »Du kunde ikke være dumpet ned i en værre Ravnerede end denne!« Jeg rejste mig lidt op paa Albuerne og saa Fuldmaanen smile ind gennem det eneste Vindue i Barakken, som vilde den sige: »Flygt, der findes bedre Forhold andre Steder!«

Næste Morgen gik de gamle Ravne paa Arbejde, vi andre, der var nye, skulde først modtage Haandværkstøj, og hvad endnu bedre var, andre Beklædningsstykker. Opsynsmanden, under hvem vi skulde arbejde, ledsagede os til Kontoret, som laa 25 Verst herfra, lige ved Stationen. De første 10 Verst gik vi langs Banelinien og de resterende 15 Verst kørte vi med Toget. Enhver af os fik udleveret en Pels, et Par Vanter og et Par Filtstøvler og desuden ogsaa en Økse; hveranden Mand fik udleveret en Sav. Jeg var saa heldig at faa alle de rare Ting og regnede allerede ud, hvor meget de kunde indbringe i rede Penge, dersom jeg solgte dem. Reinholdt, der var af finere Herkomst end vi andre, lavede ogsaa sit Regnestykke. Indenfor Skomagerbranchen var han slet ikke saa fjollet, — hvad om han nu tilbød at sætte Haandtag paa Save og Økser, maaske kunde han saa slippe for Skovarbejdet. Og virkelig, da vi kom tilbage, tog han straks fat og satte Prisen saa lav, at inden han rigtig fik set sig om var han autoriseret

Støvleflikker og Snedker paa Arbejdspladsen, som havde Nr. 54. Da han var færdig med de til ham indleverede Save og Økser, regnede han ud, at der endnu maatte være en Sav og en Økse tilbage, og han fandt ogsaa ud af, at det var mig, der havde de nævnte Ting. Derfor indfandt han sig hos mig og bad mig om at give ham Anledning til at tjene en lille Dagløn, som jeg dog afslog med den Motivering, at de nævnte Ting godt kunde blive liggende i den Stand, jeg havde modtaget dem i. De generede mig slet ikke.

»Du har vel ikke spekuleret paa Flugt?« spurgte han. Jo, det havde jeg da rigtignok, men han maatte love mig intet at fortælle, hvilket han ogsaa gjorde.

Det var tidlig Morgen efter den tredie Nats Søvn paa Gulvet foran Kakkelovnen, at Opsynsmanden traadte ind gennem Døren og spurgte, om der var nogen, som ikke havde Plads paa Briksene. »Ja, der er en Mand, som vi ingen Plads har til paa Briksene«, hørte jeg en gammel Ravn sige henne ved Døren, og saa rejste jeg mig fra mit Leje med Ordene: »Her er han!« — »Er der ikke Plads«, sagde Opsynsmanden, tog et Meterbaand op af Lommen og maalte Briksene ud, og Resultatet blev, at der var Plads til endnu to Mand foruden mig. Hurtigt fik jeg min Straasæk fyldt med tørt Skovgræs og tog saa Plads paa mit ophøjede Sæde. Sav og Økse lagde jeg under Straasækken, jeg fandt, at disse Ting roligt kunde hvile et Stykke Tid.

Det saa ikke ud til, at vi skulde sulte herude i Skoven, thi Døren gik op, og der blev bragt 20 Brød og nogle store Stykker Kød ind i Barakken. I den anden Barakke var der lavet et Køkken ved Hjælp af Brædder, men et saadant mangede her, og det havde altid vist sig at være en stor Ulempe at koge i den frie Luft. Omsider fandt de gamle Ravne dog paa at bygge et Køkken. Ikke langt borte var en Del Sveller stablet op langs Banelinien, de blev nu slæbt hen til Barakken, og snart stod et Køkken færdigt, men kun kort varede denne Fornøjelse. En Embedsmand fra Jernbanerne besøgte os og gav os Besked om at rive hele Herligheden ned og bringe Svelterne paa Plads, hvor vi havde taget dem.

Det var atter Morgen igen. Alle i Barakken, fra regnet mig, havde travlt med at komme paa Arbejde. Jeg laa endnu og dasede, da Døren gik op. »Godmorgen«, raabte den indtrædende saa højt, at det næsten kunde vække en Død. Jeg drejede mig engang rundt og saa Reinholdt staa i Døren. »Kommer du ikke et Smut hen til mig i Barakken. Det er

saa trist at sidde alene den hele Dag.« Jeg lovede at komme hen paa Eftermiddagen, men først vilde jeg lige besøge Lægen. »Saa maa du sandelig ruppe dig. Om godt halvanden Time kommer Toget, og der er jo 10 Verst til Stationen!« I en Fart trak jeg i Kludene og begav mig paa Vej til Stationen. Velbeholden naaede jeg derhen og gik ind i Haab om at finde en varm Kakkellovn, men forregnede mig. Koldt var det ude og koldt var det indenfor. For at holde mig varm, travede jeg med raske Skridt frem og tilbage paa Gulvet, da Døren gik op. Ind traadte en Mand, som jeg antog for at være Stationsforstanderen. Han bar en Del Træ paa Ryggen, som han anbragte foran Kakkellovnen. Til mig henvendte han sig med et »Dobre Utra«, samt en Tilkendegivelse om, at det var koldt. Han spurgte mig endvidere, hvor jeg agtede mig hen og hvad Ærinde jeg havde. »Pan«, sagde han det er Søndag, og Lægen er ikke til at træffe i Dag.

Jeg travede atter op og ned ad Gulvet, spekulerende paa, hvad Manden havde fortalt mig. Dersom det forholdt sig, som han fortalte, var hele min Rejse forgæves. — Nu blussede Ilden lystigt i Kaminen. Manden vendte sig om og gjorde mig forstaaelig, at jeg skulde følge efter ham. I det samme kom Toget. Manden forrettede sin Tjeneste, Toget kørte videre, og vi gik ind i det nærliggende Hus. Det viste sig at være et nyt og propert Hjem med malede Gulve og kalkede Vægge, men selve Møblementet var noget tarveligt. Manden trak en Træstol frem og bad mig tage Plads ved Bordet. Derpaa kaldte han paa Konen og tog selv Plads paa en Stol. Konen kom ind fra Køkkenet med et Stykke Søsterkage paa en Tallerken samt et Krus Øl, som var varmt. — »Julen nærmer sig«, sagde Manden idet han samtidig pegede hen mod Væggen, hvor en Olielampe brændte over et Helgenbillede, »spis bare væk af Kagen«. Mens jeg saaledes sad og fyldte mig, følte jeg mig stadig bedre og bedre tilpas. Denne lille Udflugt var en god Medicin mod min Udlængsel, saa min Rejse blev ikke saa lang. Jeg takkede min Vært for dennes Gæstfrihed og skyndte mig derpaa tilbage til vor Ravnerede, hvor jeg efter at have sat en Portion Rugmels-Vandsuppe til Livs, begav mig hen til Reinholdt.

Snart sad vi omkring Bordet, og da jeg havde klaget mig over Rugmels-Vællingen, vi indtil nu havde kogt, selv om den kunde blandes med lidt Kød, langede han en Haand op paa Hylden bag Skomagerbordet, og tog en Tallerken Pandekager ned. Disse sad vi saa og rev i.

Reinholdt havde i al den Tid, jeg havde kendt ham, været meget faamælt, og han overvejede gerne sine Ord to Gange, før han spyttede dem ud, men her hvor vi sad ene to, talte han frit fra Leveren. — »Disse Pandekager er noget sejge, Reinholdt«, bemærkede jeg. »Ja, det er af den simple Grund, at de mangler enten Smørret eller Mælken, som vi ved Tunnel 5 kunde købe hos Bønderkonerne, svarede han.«

PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN

AF HANS HANSEN, OKSBØL

FRA LYØ'S KYST
TIL
URAL BJERGENE
(II. Bind, 7. Hæfte)

En Slæde midt i Skoven

En Handel paa Landevejen

Eftertryk forbudt

18. Hæfte

Manglende Hæfter kan efterbestilles! Sammel dem — gem dem!

PAA VALSEN GENNEM VERDENSKRIGEN

AF HANS HANSEN, OKSBØL

FRA LYØ'S KYST
TIL
URAL BJERGENE
(II. Bind, 7. Hæfte)

En Slæde midt i Skoven

En Handel paa Landevejen

Eftertryk forbudt

18. Hæfte

Manglende Hæfter kan efterbestilles! Sammel dem — gem dem!

Indledning til 18. Hefte.

I en lille Barakke midt ude i Ural Bjergenes Vildnis sad jeg sammen med en Kammerat »Reinholdt« de sidste Dage i Aaret 1917. Vi passiarede baade om det ene og andet og han serverede et Maaltid for mig.

* * *

Vort Maaltid var til Ende, Bordet blev gjort klart, hvor efter Reinholdt gik ud for kort efter at vende tilbage, slæbende paa en Birkestamme, som han lagde paa Gulvet, og jeg hjalp ham med at save den over i passende Længde. »Du ved vel nok,« begyndte Reinholdt »at jeg er blevet Dobbeltmenneske, Snedker og Skoflikker, forenet i samme Person, derom drømte jeg sandelig ikke i August 1914. Mine to Brødre gik ligesom jeg i højere Skole og havde taget Eksamen som Etaarige. De laa begge Soldat i den nærmeste Garnison, da Krigen udbrød, og det varede ikke længe, før de avancerede. Naar de kom hjem paa Besøg, var min Fader meget stolt over dem, og det skal siges, at Moder var det samme. De talte gerne med mig, der var en Del yngre, om straks at melde mig til frivillig Tjeneste, saa Chancen for Forfremmelse ikke skulde gaa tabt. Selv i Skolen blev man paavirket af baade Lærer og Rektor, og Omkvædet paa Visen var altid: hellere i Dag end i Morgen. Patriotiske Sange hørte med til Dagsordenen. Min egen Mening var at studere til Dyr læge, men saa kom der Kludder i mit Regnskab. Næste Dag tog jeg ind til Garnisonsbyen, hvor jeg straks blev antaget, trods det at mange atter var blevet hjemsendt indtil videre. Uddannelsen tog ikke lang Tid, og inden jeg i Grunden fik tænkt mig om, stod jeg indrulleret i en Forstærkning, som skulde afgaa til den sydtyske Armé. Nogle Dage før jeg tog af Sted, aflagde jeg et Besøg hos mine Forældre for at tage Afsked med dem. Tiden i Hjemmet løb meget hurtigt, og snart maatte jeg bryde op og drage tilbage. Mine Forældre fulgte mig ud gennem Haven til Laagen, hvor et hjerteligt Haandtryk og et Kys var min Afsked med Hjemmet. Min Moder faldt

mig om Halsen og sagde, at hvad der end skete med mig, skulde jeg vogte mig for de tøjlesløse Kvinder, der, efter hvad der blev fortalt, opholdt sig bag Fronten!»

»Hun glemte at sige i Fangenskab«, bemærkede han noget senere med et Smil.

Der hørtes Stemmer udefra. »Nu vender de tilbage fra Arbejde«, sagde Reinholdt »og jeg har endnu ikke faaet lavet et eneste Økseskaft, for først maatte jeg file et Par Saver til, derpaa lappe et Par Støvler, hvor Bunden omtrent var revet fra!« Døren blev aabnet og ind traadte Husets Indvaanere i Filtstøvler og med Pelshuen trukket langt ned over Ørerne, og i Haanden holdt flere af dem deres itubrækkede Økser, som de med Vredesord smed hen foran Reinholdt: »Sikke noget Skidt, du laver!«

»Det er noget, der passer dig«, begyndte nu en af dem »saadan at sidde og holde Palaver med Skolelæreren, mens vi andre slider Tøjet af os under vort Arbejde. Grenene griber fat alle Steder, saa det er ikke ganske let at holde Tøjet i Orden, og Træstubbene, som sidder skjult under Sneen, er endnu værre, de tager sandt for Dyden meget haardt paa vore Støvler, men du ernæres ved Hjælp af andres surt fortjente Penge!«

De var næsten alle surmulende i Dag, men Vejret var jo heller ikke det bedste at opholde sig ude i Skoven fra Morgen til Aften, og naar de saa tilmed var sultne og ikke fik andet end noget Rugmels-Suppe, blandet med nogle faa Kødstumper, kan man godt forstaa, at Humøret ikke blev bedre.

»Skolelærer«, tænkte jeg »det var dog en Fandens fin Beskæftigelse«, og henvendt til Reinholdt spurgte jeg, hvor de mon havde denne Titel fra. — »Det er mig, der har fremsat den, fordi du altid skriver dine Breve med latinske Bogstaver«. Jeg maatte saa gøre Reinholdt og de øvrige opmærksom paa, at det Sprog, der var mit Modersmaal, altid blev skrevet med den Slags Bogstaver. Saa spurgte en af Kammeraterne, der interesseret havde fulgt Samtalen, om der mod Nord indenfor det tyske Riges Grænser gaves andre Sprog end det tyske, men denne Mystik kunde deres Hjerne kasser ikke løse.

Derpaa tog jeg Afsked og vendte tilbage til min egen Barakke, men de her fra Arbejdet hjemvendende var akkurat lige saa gnavne over Økseskafterne, som beredte dem mange ekstra Udgifter. Jeg mente, at Længslen efter Tunnel 5 og 6 bedst gemtes, naar jeg lagde mig til at sove.

Natten forløb uden en eneste Afbrydelse af Søvn, og da jeg vaagnede om Morgen, Dagslyset skinnede ind gennem Vinduet,

var jeg helt alene. Jeg regnede med, at de allerede var gaaet paa Arbejde, men da jeg fik rejst mig over Ende, saa jeg et helt Opløb ikke saa farligt langt borte fra vor Barakke, netop der, hvor Vejen krydsede Banelinien.

I en Fart fik jeg Klæderne paa og begav mig derhen, om det var af Nysgerrighed eller blot for at lave Opløbet endnu større, skal jeg lade være ubesvaret, men jeg antager, at det var begge Dele i skøn Forening. Jeg hørte der blev raabt: »Hvor har vi Dyr lægeaspiranten?« Jeg naaede helt hen og saa en Hest ligge i Vejgrøften. Den var, efter hvad der fortaltes, blevet kørt over af Toget i Løbet af Natten. Reinholdt gik hen til Hesten og konstaterede, at den bogstaveligt var stendød, men den burde anvendes til Bøf. Den Dag svælgede hele Omegnens Krigsfanger i Hestebøf.

En Tanke kunde jeg dog stadig ikke løsrive mig fra, nemlig den at flygte, men min Bagage var jo ganske betydelig, den var ikke til at trave med. Saa slog en Ide ned i mig, — jeg kunde jo altid sælge min Frakke, det vilde lette betydeligt. Dagen efter Hestebøffesten, blev mange hjemme fra Arbejde. Det havde nemlig sneet meget voldsomt i Løbet af Natten, saa ingen havde særlig Lyst til Træfældning.

Der sagdes, at der laa mange smaa Byer, spredt rundt omkring, men med lange Mellemrum. Syv eller otte Mand besluttede at besøge den nærmeste af disse Byer for at købe Mælk, og jeg besluttede at deltage i Ekspeditionen, muligvis kunde jeg faa min Overfrakke solgt. Med megen Møje gennem Snedriverne blev Byen naaet, ikke et Hus blev forbigaaet, men Mælk var ikke at opdrive. Køerne var sene, blev der sagt. »Gengi monogo« (mange Penge) i Haanden, men det hjalp ikke.

Havde vi faaet Nej angaaende Mælken, saa modtog jeg ogsaa Nej, da jeg tilbød min Frakke. Ingen Penge. Da busede vi ind i en lille Gaard, hvor to raske Kvindfolk var i Færd med at tage Brød ud af Ovn. Der var en Vellugt i Køkkenet af det nybagte Brød, som blev lagt i Rækker paa et Bord. Jeg bød igen min Overfrakke til Salg og fik det trøstende Svar, at Manden ikke var hjemme, men jeg kunde jo komme igen næste Dag. Konen tog dog Frakken fra mig og spurgte, hvad jeg havde tænkt mig at forlange for den. Hun stod henne ved Vinduet og foldede den ud.

»Den er god som Pudseklud«, sagde en i Døren staaende Kammerat »dersom Fruen da har Brug for en saadan«. Heldigvis talte han tysk, saa Konen forstod ikke et Muk. Ved Duften af det nybagte Brød steg Appetitten og Lysten at sætte

Tænderne i et saadant, og jeg forlangte kun et eneste for min Overfrakke. »Kom igen i Morgen«, fik jeg atter som Svar. — Hele Banden strejfedes nu rundt fra Hus til Hus. Det sidste Hus blev naaet. En lille Pige traadte ind, mens vi var der og sagde, at hun skulde hilse fra Bedstemoder og sige, om den Mand, der vilde sælge en Frakke, vilde komme ind til hende igen. Snart efter stod vi atter i Stuen, kan ogsaa være det var i Køkkenet, hvor det nybagte Brød laa paa Bordet. Konen spurgte, om hun saa skulde have Frakken for et Brød. Mine Øjne fæstnede sig mere og mere ved de mange Brød, og det endte med, at jeg forlangte to. Konen foreholdt mig, at jeg blot for en halv Time siden havde forlangt kun et Brød. Jeg kunde ikke svare andet end ja, men nu skulde den i hvert Fald koste to. Konen blev gal, skældte ud og skyndte sig at bringe Brødet ned i Kælderen. Et arrigt Blik fra hendes Øjne antydede, at vi gjorde klogest i at forsvinde. Vi drog igen tilbage til Barakken, to Mand havde opnaaet at faa lidt Mælk, andre lidt Brød, kun jeg, — jeg alene, var atter gaaet forgæves.

Om Aftenen fik vi atter Sne, men Maanen bortjog efterhaanden Skyerne, og den næste Dags Morgen skinnede Solen. Tre Mand rejste sig fra Briksene og begav sig paa Vandring i modsat Retning som Dagen i Forvejen. Disse tre var to Kammerater og jeg, og vort Maal var atter den nærmeste By. I Dag havde vi alle en Overfrakke at sælge, Konkurrencen var stor. Det har mine to Kolleger sikkert indset, thi de travede af Sted i et Tempo, som var en vis Herre i Hælene paa dem, og snart var de naaet saa langt forud, at jeg lige kunde skimte dem paa den snorlige Vej. En i modsat Retning kørende Bonde blev standset, men der kom ingen Handel i Stand. Nu var han lige ud for mig, jeg maatte træde ud i den dybe Sne, der naaede et Stykke over Knæene paa mig. »Hallo«, raabte jeg, »jeg vil gerne sælge min Frakke.

Øjeblikkelig standsede Bonden sin Hest og spurgte om Prisen, mens han samtidig holdt Klædningsstykket op for Solens Straaler, der skinnede igennem Traadene. »25 Rubel«, svarede jeg uden at blinke, men det slog mig dog straks, at jeg havde gabet for højt, men hvad, der kunde jo altid slaas af paa Prisen. Jeg ventede i Spænding paa Bondens Svar. »Tyve Rubel«, bød Bonden. »Lad gaa«, tænkte jeg og slog til, Bonden pakkede sit nyerhvervede Klædningsstykke ned i Slæden, tog sin Pung frem og gav mig det aftalte Beløb, som derpaa fik Fornøjelsen at stifte Bekendtskab med min øvrige Formue, som laa godt forvaret i min hjemmelavede Brystpung. Denne blev atter

stukket ind ved Brystet, og efter at have regnet ud, at jeg kunde købe mig hele fire Brød for Pengene, glædede jeg mig meget over mit store Forretningstalent.

Som Oplysning for Læseren skal her fortælles følgende:

Der var altid forspændt en Hest pr. Slæde, men hver Kusk førte som Regel to Slæder, som hver var forspændt med en Hest. Kusken sad i den forreste Slæde, den anden fulgte efter lige bag ham. Dersom der saa skulde foretages en Langtur, var der fastgjort en Krybbe bag i hver Slæde, og paa denne Maade havde hver Hest saaledes sin egen Krybbe, naar der holdtes Rast midt paa Landevejen. Undertiden skete det, at der i en saadan Karavane kunde tælles indtil 50 Slæder.

Bonden tilbød mig at køre med, dersom jeg havde tænkt paa at tage retur, men jeg skulde tage Plads i den bagerste Slæde. Dette gjorde jeg saa, men hvad var nu det, der var jo intet Sæde i den Slags Tingester, saa jeg anbragte mig paa Knæene. Bonden svang Pisken hen over Hestens Øre, et Tegn paa, at Starten skulde finde Sted. Aldrig tidligere i mit Liv havde jeg prøvet at køre uden Tøjler i Haanden, endsige have mindste Forbindelse med Hesten. Jeg havde paa Fornemmelsen, at jeg foer rundt i en Cirkus-Manege, men dette sagde min sunde Fornuft mig, ikke var rigtigt. Nej, jeg befandt mig paa en ganske almindelig russisk Landevej, hvor det i fuldt Firspring gik gennem Urskoven, saa Sneen, som Hestens Hove hvirvlede op, tvang mig til at se tilbage.

Der hengik en halv Times Tid inden Bonden standsede sin Hest og min blev staaende. Skovløberhuset var naaet, jeg kunde stige af. Jeg rystede af Kulde, skønt Solen skinnede noget saa dejligt paa det hvide Snedække, saa de enkelte Snehorn lyste som smaa Krystaller. Jeg begyndte at banke Armene, da der i det samme hørtes en kendt Stemme fra Huset: »Du maa hellere gaa med indenfor«. Jeg hævdede Blikket og stirrede paa Reinholdt, Egnens næsten uundværlige Dyr læge, som med et Smil inviterede mig indenfor til Skovløberen. »Jamen Skovløberen er ikke hjemme«, sagde jeg — »næh men saa er hans Kone«, svarede Reinholdt »jeg har et Par gamle Filtstøvler til dem«. Vi kom ind; Konen var i Færd med at gøre Lejet oppe paa Arnen parat til den kommende Nat. Med skulende Blikke stirrede hun paa vore Ben, da vi traadte ind paa det nyvaskede Bræddegulv, og i et Nu havde vi hver faaet en Kost trykket i Haanden. Visiten blev ikke lang, og snart efter var vi paa Vej ud igen. Jeg havde ret hurtigt opdaget, at der var Ugler i Mosen og at en fjerde Mand var overflødig, og jeg var den fjerde. Vi fulgtes ad, men inden

vi naaede helt tilbage til Barakken udbød Reinholdt: »Nu har jeg aldrig kendt Mage, jeg traver jo rundt med Støvlerne under Armen endnu«, hvorpaa han forsvandt retur.

Verst 54 var Arbejdspladsens officielle Betegnelse, men hvad Poststationen hed, blev altid ved at være en Gaade for mig, kun var jeg klar over, at den laa betydeligt nærmere Nordpolen end Sydpolen. Her levedes et rigtigt Liv i Urskoven. Arbejderne gik om Morgen, vendte igen tilbage om Aftenen, fortalte om de store Træer, der fandtes der, om den høje Sne, de maatte færdes i, og — hvad der laa dem mest paa Sinde — om Dagelønnen, der steg og faldt efter deres Ydelser. Til at fremskaffe Fødemidler var valgt tre Mænd. Naar de drog bort for at gøre Indkøb, tog de til nærmeste Station. Naar de vendte tilbage kørte de helt op foran Barakken, hvor de først kastede Varesækkene af og derefter selv sprang ud i Sneen.

Ni Dage var forløbne, endnu var jeg ikke begyndt at arbejde, men dette betød heller intet, blot jeg fik Føden og den fik jeg af det store Forraadskammer. Jeg spekulerede stadig paa at flygte, men det blev ogsaa derved, Planen vilde ikke rigtig modnes. Men paa den tiende Dag fik jeg rakt en hjælpende Haand, som jeg mindst af alt havde ventet. Jeg vaagnede ved et koldt Vindpust fra den aabentstaaende Dør, hvor Opsynsmanden stod. I Dag blev der givet Besked i rene Ord, enten maatte der arbejdes eller ogsaa gaaes til Lægen, nu vilde de ikke føde paa os længere, vi havde at tage fat. Det hjalp, det tyndede svært ud blandt de dovne Kroppe, for den næste Morgen rejste 10 Mand sig for at gaa til Lægen. 10 Verst til Fods laa bag os, vi var naaet en halv Time for tidligt frem, og for at faa Tiden til at gaa, besøgte vi nogle Krigsfanger, der boede i et tæt derved beliggende Hus. »Du har det nok varmt, Kammerat«, da vi blev modtaget af en Mand i opsmøgede Ærmer. »Ja, svarede han og anbragte Hænderne i Siden efter først at have skubbet Pelshuen et Stykke tilbage, hvorved en skaldet Isse kom til Syne. »Jeg er ved at bage Brød«, fortsatte han »og saa skal vi ogsaa have os lidt Juleknas, før det bliver for sent. Vi faar Melet udleveret, og saa maa vi selv om Resten!«

Vi hørte Toget og maatte skynde os tilbage til Stationen, og snart efter rumlede vi af Sted og fik de 15 Verst tilbagelagt. Vi steg ud, alt var roligt og ikke et Menneske var at se. Om sider kom en Krigsfange ud fra et Hus, og vi raabte ham an fra Latrinen. Han var iført civil Tøj, men han havde en tysk Soldaterhue trukket ned over Ørerne. Vi vinkede ad ham, og da vi stod Side om Side, oplyste han os om, at det var en meget

uheldig Dag at være syg, da det var russisk anden Juledag og Lægen af den Grund ikke var hjemme, men vi maatte hellere gaa hen paa Kontoret. Her fik vi den Besked at Lægen ikke var hjemme, før næste Dag Kl. 9 $\frac{1}{2}$. Dersom nogen af os havde svævet mellem Liv og Død, havde Situationen været ret ubehagelig, men ingen af os saa ud til ligefrem at være dødssyge.

Vi opsøgte den store Krigsfange-Barakke, her kunde vi muligvis faa Natlogi, for vi syntes ikke om at vende tilbage. Logi opnaaede vi, men med Hensyn til Føden var det ikke saa godt, for alt maatte købes paa Kort. Det var en Streg i vort Regnskab, — Penge paa Lommen og saa endda gribe til Tiggerstaven.

Hensaltede Sild var det eneste, der kunde købes uden Kort, men disse var jeg langt fra nogen Ynder af. — Der var et Mylder af Krigsfanger i den store Barakke, hvor en to Etagers Briks, fra den ene Ende til den anden, tjente som Liggeplads, og netop fordi det var Helligdag, var alle hjemme. Det var haarrejsende Fortællinger, der blev fortalt her. Kampe med Bjørne og Ulve og meget andet. Vi hørte interesseret efter, men jeg lod det gaa ind af det ene og ud af det andet Øre.

Hos Lægen.

Morgendagen oprandt, Helligdagen var forbi, der maatte igen arbejdes af de derværende Krigsfanger, som ogsaa tidligt forlod Barakken for at søge til Arbejdsstedet. Klokken nærmede sig 9, en Taar kogt Vand var alt, hvad vi kunde faa, og det blev skyllet ned sammen med en ganske lille Smule Brød, forskellige behjertede Kammerater havde overladt os. — Saa sjokkede vi af til Kontoret, hvor vore Navne blev noteret ned, men Lægen var endnu ikke ankommen, hvorfor vi maatte vente.

Vi travede frem og tilbage udenfor Kontoret, vi havde jo lært at vente. Dog denne Gang blev Ventetiden ikke saa lang, thi i hurtigt Tempo svingede en Kane op foran Kontoret, hvori der sad to Personer, Kusken og en anden Herre, der sad tæt indsvøbt i en Pels ved dennes Side. Ansigtet var stærkt tildækket mod den bidende Kulde. »Der har vi jo Lægen«, paastod flere Kammerater, og ogsaa jeg havde samme Tanke.

Kusken steg først af Kanen for bagefter at hjælpe sin Passager ud af de mange Skind og Tæpper. Efter megen Møje og Besvær kom Passageren ud, og vi opdagede, at vi havde forregnet os. Fra Kanen ind gennem Kontorets Dør trippede nemlig en elegant Dame i lange Filtstøvler og korte Skørter. Vi havde taget fejl og forsatte vor Vandring frem og tilbage for at holde paa Varmen.

Saa gik Kontordøren op, og vi blev kaldt ind. Vi stod atter i Kontoret, hvor der foran hver Skriver var anbragt en lille Kugleramme-Regnemaskine, som kun en Russer forstaar at haandtere. En Dør, som førte ind til et andet Værelse, blev lukket op, og vi blev vist derind. Langs med Væggene var der en Bænk, som vi straks lagde Beslag paa, da Temperaturen herinde netop var passende til at hvile sig i. — En Person, en Krigsfange fra den derværende Arbejdsplads, traadte ind og klarlagde for os, at han fungerede som Tolk og gerne stod til Tjeneste. Derpaa gik han ind gennem en anden Dør for lidt efter at vende tilbage og meddele os, at nu var Lægen kommet, og vi havde at blotte Overkroppen, men dersom Sygdommen sad et andet Sted, havde vi at paatale og vise det.

Derpaa aabnede han igen Døren, og vi fulgte ham i Hælene ind i det bagved liggende Værelse. En stærk Varme slog os i Møde, der maatte være blevet fyret godt op i den store Flisekakkelovn. Paa et lille Bord laa adskillige Instrumenter, og foran samme sad omtalte unge Dame, som netop var steget ud af Kanen. Vi stillede op i Række foran Damen, som nu var iført en lang, hvid Kittel. Ved Tolkens Hjælp begyndte hun at undersøge og udspørge os. Det var næsten Lungerne det var galt med hos os alle. Jeg stod helt nede for Enden, saa jeg fik Tid til at sunde mig.

I Petersborg var jeg blevet erklæret for lungesund af en Generalstabslæge, saa det vilde sikkert ikke gavne mig at melde mig lungesyg. Jeg anstrengte min Hjerne og tænkte mig om, da jeg pludselig fik en Ide.

For to Aar siden skoldede jeg mig jo paa Maven med varm Te, og dette havde efterladt et stor og tydeligt Ar. Resolut viste jeg Damen dette og fortalte, at det smertede saa voldsomt. Damen spurgte, om en Kugle var gaaet derind. Uvilkaarligt svarede jeg »Ja«; hun drejede mig rundt og besaa min Ryg, men fandt selvfølgelig ingen Udgang. Omsider kom hun til det Resultat, at Kuglen maatte ligge i Mavesækken. Hun havde før hørt, at Germanerne var meget haardføre, men aldrig havde hun personligt haft et Bevis paa saa nært Hold, fortalte hun lidt senere. Hun havde i Bøger læst om de gamle Germanere, der havde Horn i Panden, og spurgte om der endnu fandtes nogle af dem. Her lod jeg en anden svare, og saavidt jeg kan huske lød Svaret: »De er næsten ved at dø ud!«

Jeg var den sidste i Rækken, saa dermed var Lægeundersøgelsen forbi. Lægen forlod Stuen, hun skulde videre, Kanen ventede allerede paa hende. Tolken beordrede os alle ind paa

Kontoret, han fulgte selv efter med en Protokol, i hvilken han havde gjort de Notater, Lægen dikterede. Vi var spændt paa at høre Kontorets Dom over os arme Syndere. Der indfandt sig et Øjeblikks Stilhed, hvor det eneste Tegn paa, at der overhovedet fandtes levende Mennesker indenfor Væggene, kun var Regnemaskinernes Kugler, der blev skubbet frem og tilbage.

Der forløb ti Minutter. Tolken kom ud fra et Sideværelse, gik hen til den efter vort Skøn ældste Skriver i Stuen og lagde Protokollen foran ham. Skrивeren studerede Notaterne, raabte dernæst alle vore Navne op, som vi stadfæstede ved at svare »Ja«. Derefter gjorde han os bekendt, at vi alle var blevet erklæret for arbejdsudygtige. Han hævdede Blikket og stirrede os imøde, som ventede han glade Ansigtsudtryk fra os, men her tog han fejl. Vi saa saamænd alle lige saa bedrøvelige ud, som en arbejdsløs, der baade skal ernære Kone og Børn og ikke ejer Midlerne dertil. Ordren lød nu ogsaa paa, at vi skulde rejse tilbage til vor gamle Arbejdsplads, hente vort Tøj og saa vende tilbage den næste Dag. Det var en køn Parole, først gaa den hele Dag uden at faa noget at spise, for Toget kørte ikke før Kl. 6 Aften. Eftermiddagen blev lang, Sulten steg, men hvad var der at gøre? Brødet, det kære Brød var tilmaalt vore Kammerater saa knapt, at det næsten var Synd at tigge dem om en Bid. Flere Gange førte min Vej mig til Kantinen, hvor jeg besaa de saltede Sild. Klokken var vel hen imod fem, da jeg greb ind efter min Brystpung og hev en Kerenski-20 Rubel Banknote frem og spurgte om Prisen paa Silden. Prisen fik jeg, de store var lidt dyrere end de smaa, men Penge havde jeg jo, og Sult havde jeg ogsaa, derfor halede jeg den største Sild, jeg øjnede, op af Tønden. Manden bag Disken havde Øjnene med sig, da jeg halede den store Tamp op og holdt den mellem Fingrene. Manden ventede endnu med at veksle Pengesedlen, men et »Bolschenischevo« fra min Side bragte ham straks i Funktion. — Jeg fik Kalorius vasket af i noget Vand fra Køkkenet, hvorpaa den forsvandt Tomme for Tomme ned gennem min Hals, men puh ha, hvor den smagte. Togets Ankomsttid nærmede sig; ingen følte sig fristet til at blive her længere end højst nødvendigt, derfor søgte vi alle til Stationen. Klokken maa dog have været mere end vi regnede med, thi nu kom Urals Skovekspres susende: »Kommer jeg ikke i Dag, kommer jeg i Morgen!« Vi steg ind, men ved næste Station steg kun jeg ud, helt alene, de andre vilde vove Pelsen, springe af mens Toget kørte. Det sneede stærkt da jeg stod paa Perronen; jeg spekulerede og overvejede endnu

engang, nej, hellere gaa Turen paa de 10 Verst endnu engang og saa vide hvor man var. Jeg gik ind paa Stationen, hvor jeg vilde vente til Toget var kørt. Jeg lod de andre tage Skridtet alene.

Over al Forventning var der efter min Mening mange Mennesker paa Banegaarden, og da jeg havde taget Plads paa en Bænk, spurgte de mig om, hvor min Rejse gik hen, nu det var saa sent. De spurgte mig endvidere, om jeg ikke var bange for at gaa. Jeg svarede nej, jeg anede jo ikke, hvad jeg skulde være bange for. De fleste rejste sig, jeg rejste mig ligeledes og gik. Snevejret tog stadig til, Pelshuen blev trukket godt ned og Kraven paa Pelsjakken blev slaaet op, saa Næsetippen og Øjnene næsten var det eneste, der var fri. Jeg fik fat i en Gren, der skulde være min Følgesvend. Banelegemet blev min Vejviser, jeg kunde følge Sporet lige til Barakken. (Se Billedet paa Bagsiden af Hæfte 1). Jeg skridtede til, idet jeg med Stokken undersøgte, om jeg endnu var mellem to Skinner. Jeg snublede, uha hvad var dog det. Der lød et Hyl, var det mon et Ulvehyl, mit Instinkt sagde mig det, og jeg skyndte mig videre, stadig undersøgende, om jeg var paa Banen. Jeg hørte et Brøl i det Fjerne, jeg skælvede, og nu raslede det i Træerne ved Siden af mig. Haaret rejste sig paa mit Hovede, idet en stor Fugl fløj lige forbi min Næse. Uvilkaarligt tænkte jeg paa min Kone, der for nogle Aar siden havde vinket til mig med sit Lommetørklæde og raabt: Held og Lykke dig ledsage! Indtil nu var alt gaaet i Opfyldelse, skulde det da svigte i denne Nat? Igen stod jeg stille, jeg maatte jo tage mig i Agt for ikke at forfejle Vejen. Men hvad var dog det, der laa jo Barakken. Gennem Sneen vadede jeg hen imod Døren, alle mine Kammeraters Fodspor var forlængst udviskede af Sneen. Sneen, der i denne Zone kun sad løst paa Tøjet, men stak som spidse Naale, hvor den faldt lige ned paa Huden, blev rystet af, og det sidste Skridt blev gjort før jeg stod i Barakken, mit midlertidige Hjem. Aa, hvor var jeg glad og veltilfreds! Sulten var som blæst bort ved Tanken om at staa beskyttet under Taget, men jeg vilde dog koge mig lidt Suppe, thi Sulten og Trætheden skulde nok melde sig igen. Noget Vand blev hentet og sat paa Kakkelovnen, der var gloende varm. Jeg fik fundet en Del Rugmel frem og der maatte røres, mens det blev hældt i Vandet, det havde Erfaringen lært mig. Alt imens jeg rørte, kom jeg til at tænke paa, at Suppen havde en stor Lighed med den Rugmels-Klister, min Kone lavede, naar hun lappede de gamle Tapeter i Dag-

ligstuen, men alligevel fandt jeg den ganske fortræffelig, i hvert Fald bedre end Silden. Min Glæde over den lykkelige Ankomst steg yderligere ved at høre en Kammerat ligge og klage over Smerter i den ene Arm. Næste Morgen var jeg tidlig paa Benene, der skulde jo pakkes, thi nu var Rejsens Dag op rundet. Der blev indtaget et Kaffemaaltid, og Bagagen laa færdig til at slynges paa Ryggen. Jeg vilde dog først tage Afsked med min Skomager, der havde lavet saa mange Underværker paa mine lappede Støvler. Udenfor Barakken hørte jeg en skurrende Lyd, og da jeg kom derind, var Reinholdt allerede ved at file en Sav. »Godmorgen«, hilste jeg, og Reinholdt vendte sig om og besvarede min Hilsen.

»Ja, nu maa du have Farvel, Reinholdt, nu ses vi nok aldrig mere«, sagde jeg. »Nej, det gør vi vel ikke, for jeg har besluttet at blive her, jeg har det jo godt.« »Engang rejser vi vel alle hjem, Krigen mellem Rusland og Tyskland er jo forlængst afsluttet«, bemærkede jeg. »Ja, men jeg bliver her«, sagde Reinholdt bestemt. Jeg anbragte mig paa Skomagerstolen, saare forundret over den Veltalenhed, der var over min Ven i Dag.

»Jeg var engang et Barn, der dansede paa min Moders Skød, voksede op, legede med mine Brødre. Jeg blev en Yngling med oprejst Pande, og kæk saa jeg min Fremtid i Møde. Mit Blik var et Himmelspejl for min Moder, og jeg syntes selv, at mit Haab aldrig kunde slaa fejl. Saa kom Krigen, den ulykkelige Krig, hvor alle tænkte paa at vinde en Chance. Mine Brødre avancerede straks som Officerer, og jeg blev paa-virket af Fader, Moder og Rektor til at melde mig frivillig, at ikke Chancen skulde gaa tabt. Jeg har set en Valplads, hvor Ligene laa spredt, sønderlemmede og stinkende. De kunde ikke begraves, fordi de levende var saa syge, at de ikke havde Kræfter dertil. Jeg blev taget til Fange, kom i Fangenskab, og derved reddede jeg mit Liv, mens mine to Brødre faldt. Her holdt han inde »og min Fader og Mor er døde,« kom det sagte over hans Læber. »Jeg bliver her. Ikke en Gang mere skal jeg prøve en saadan Chance. Jeg bliver afgjort her!« »Ja, Reinholdt, vi andre rejser jo nok engang hjem, og hvad dig angaar, kommer du sikkert paa andre Tanker«, indskød jeg. »Nej mit Legeme er besudlet, plettet er min Ære. Jeg bliver her!« — Et Par Taarer trillede ned langs hans Kinder, Reinholdt græd! — Jeg tog hans Haand i min, et Haandtryk, et Levvel, og vi skiltes.

Ranslen paa Nakken jeg atter nu fik,
I Skoven paa Valsen det atter gik.
Thi Rugmelssuppen med Farven graa
ej min Mave brød sig saa lidet om,
da en Kugle laa gemt i min Vom.

Igen kunde jeg med rolig Samvittighed sige, at jeg hørte til de flyvende Fugle, af Sted gik det fra Plads til Plads, bort fra Kammerater og Venner, til nye Folk og nye Levevilkaar. Alfons kom tilbage til Tunnel 6, Franz Meier døde i fremmed Land, Reinholdt blev paa Arbejdsplads Nr. 54, Lehmann opholdt sig et eller andet Sted i Landet og jeg selv strejfede nu rundt for Lud og koldt Vand. — Mon min Drøm nu skulde gaa i Opfyldelse: »Flygt til andre Egne, flygt til bedre Forhold!« Maaske var Begyndelsen jo gjort i Dag. Herren, som hidtil havde ladet alt forme sig godt for mig, vilde sikkert ogsaa vaage over mig i Fremtiden. — Min store Bagage blev beundret af alle, og selv om den var tung, var jeg dog glad for den og de mange Ting den indeholdt, blandt andet to Brød. —

Næste Dags Aften steg jeg ud af Toget paa den Station, hvor Alfons og flere andre havde meldt sig syge. Vi var blevet mange i Flok, ved hver Station var kommet flere og flere til, og en ung russisk Korporal havde Kommandoen. Han førte os alle ind i Ventesalen, der ved sin Størrelse tydede paa, at der i Fredstid havde været en livlig Trafik. Hundekoldt var det her som overalt, men Føreren fik en Kone mindet om, at vi trængte til lidt Varme, og hun kom nu slæbende med nogle store Stykker Træ, som hun først gravede op ude i Sneen og derefter puttede ind i en af de otte Kakkelovne, der fandtes i Ventesalen. Et Par Spaaner blev ogsaa lagt ind, en Tændstik blev revet, og snart sendte Kakkelovnen en behagelig Varme ud, der kunde trække os til sig som en Magnet.

Et Tog kom i fuld Fart rullende ind paa Stationen og standsede, Bremserne svigtede ikke. Føreren beordrede os udenfor. Ud af Vinduerne i Toget lænede russiske Soldater sig, de sang og skraalede af fuld Hals. Platformen var ligeledes fuld af samme Slags. Korporalen ledte efter en Vogn til os, men imens blev der fløjtet Afgang. Vor Fører raabte af fuld Hals, at vi skulde med, men hans Raab overdøvedes af Skraal, Sang og Latter. En Timestid senere kom igen et Tog, men Resultatet blev det samme. Man kan tirre en Hund saa længe, at den bider; Føreren samlede os i en Kreds og forklarede os Situationen. I Løbet af to Timer vilde der igen komme et

Tog, saa vilde Klokken være blevet tolv. »I fem Timer«, sagde han »har vi nu ventet, skal vi blive her baade sulter og fryser vi ihjel. Saa snart vi nu kan høre det næste Tog, stiller vi os op langs Linien, to og to, og naar Toget holder, stormer vi det med Hurraraab. Det forstaar I vel nok?« Det gjorde vi.

Toget kom, og vi gjorde, som vi var blevet instrueret. Paa den Maade kom vi alle med, dog maatte vi tage til Takke med meget beskedne Pladser. Jeg stod paa Platformen og lukkede Døren op ind til Kupéen, som var stuvende fuld. Soldaterne laa paa Hylderne, de laa paa Gulvet, men hvor de end laa, skældte de mig lige kraftigt ud for »Tyske Djævell« Jeg stoppede op — det klirrede — en af de store Ruder i Vognen gik itu. Det var min store Rygsæk der var Skyld i Ravagen. — Vinduet, det gik ud over, sad i W. C. Døren. Dette Kontor for nødtørftige maatte jeg beslaglægge. Det blev en drøj Nat, Gedeskindspelsen vilde ikke rigtig give nogen Varme, da der kom en enorm Kulde ind gennem det ituslaaede Vindue. Men hvor irriterende en Ting her i Livet end kan være, saa kan den dog være praktisk. Da Ruden knustes, blev der et meget stort Hul; det var meget generende at have saa store Huller, men skulde der aflægges Besøg paa Kontoret, hvilket skete flere Gange i Løbet af Natten, saa var det saare praktisk for mig at lade Rygsækken komme udenfor for at give Plads for de besøgende. Var jeg alene, lod jeg en frisk Brise staa ind, den tog lidt af Ekskrementernes Parfumeduft med sig. — Den larmende Støj fra Kupeen i Forbindelse med meget andet holdt mig vaagen hele Natten, men alligevel haabede jeg paa at gaa bedre Tider i Møde. Maaske og maaske ikke. Gik det mon hjemad i Dag, om en Maaned, om et Aar, eller maaske aldrig. Ingen vidste det, men alligevel hellere bo i en Storby end i Skovens Indre og Mørke, hvor Bjørnen brummer og Ulven hyler, eller hvor Ugle og Kongeørn lader deres uhyggelige Skrig lyde. Disse og lignende Tanker for gennem min Hjerne, mens Mørket veg for Morgengryet.

Mange Gange gjorde Toget Holdt, otte Timer var gaaet siden Starten, og disse otte Timer havde jeg tilbragt paa Toilettet. Nu holdt vi igen, og her maatte vi stige ud. Med store Bogstaver stod der malet »Jekatharinenburg« paa Stationsbygningen. Vi arbejdsudygtige Individuer tyede alle hen til vor Korporal. Han talte os efter, Tallet stemte og han smilede, han havde jo skudt Papegøjen. Enhver fortalte nu sit Eventyr om Nattens Foreteelser, og da jeg berettede om mit lange Op-

hold paa det lidet hyggelige Hotel, bragede et Uvejr af Latter løs. Der var endog en, der tog det meget bogstaveligt op og spurgte, om jeg maaske led af Diarrhé.

En bred Granittrappe paa 20 Trin, med Gelænder langs begge Sider førte ned til tredie Klasses Ventesal. To Rækker Borde stod paa langs i Salen og ved hver af disses Sider stod Bænke, som alle var besat med Rejsende, der ventede paa deres respektive Togs Afgang. Paa selve Bordene laa deres Rejsegods. Rundt omkring Varmeapparaterne havde den Del af de Reisende lejret sig, som ikke kunde finde Siddeplads. Andre smed sig midt paa Gulvet. Saadan var Forholdene paa tredie Klasse. Paa anden Klasse havde alle Siddepladser. De bar pænere Klæder, og man saa ved første Øjekast, at de Rejsende var af bedre Herkomst. Paa Bordene stod saaledes en lang Række Blomster i Urtepotter. Vor Fører lod os vide, at han blev nødsaget til først at orientere sig lidt i Byen. Saa forlod han os. En halv Time senere vendte han igen tilbage. Vi fulgte ham i Hælene gennem Byens snorlige Gader, som alle skar hinanden i skarpe Kryds. Det var jo i Katharine II. Mønsterby, som jo ogsaa bar Navn efter hende.

Vi var baade trætte og forkomne, Søvn havde vi ikke faaet Spor af, vor store Bagage tyngede os, og Enden blev, at vi var stædige som nogen Hest. Vi lavede Rendestensanten om til Siddeplads. Korporalen var klar over, hvorledes det var fat med os, og lod os hvile. Lidt senere vendte han tilbage, nu vidste han Besked, det kunde vi se paa hans Ansigtstræk og den bestemte Maade, han førte os. Vi havnede hos en Læge, Korporalen tog Afsked med os, og nu saa han saamænd saa fornøjet ud, han var jo sluppet af med sit Paahæng.

Lægen spurgte, om nogen af os følte sig alvorligt syge. Det var der just ikke, ikke engang jeg tænkte paa det Resultat, Damen var kommet til efter sin Undersøgelse af mig.

Lægen havde nu udført sin Gerning og gav os det Raad at søge hen til Krigsfangebarakken ved den nye Kaserne paa Korsvejen, hvor vi vilde finde Kammerater. Godt og vel ankommen maatte vi straks give Lægen Ret, thi trods Tusmørket der herskede indenfor de fire Vægge, kunde vi dog se, at det vrimlede med Personer af samme Slags som vi. Der var højt til Loftet i Barakken, der engang i sin Tid havde tjent som Kaserne, men Vinduerne var smaa og de samme kun faa.

En Dag fandt der Tælling Sted i vor Barakke, der dog ikke var den eneste, og det viste sig, at 350 Krigsfanger havde Ophold her. En to Etagers Briks tjente til Natteleje. Heste-

staldbygningen og nogle Hundrede Læs Gødning tydede paa, at Kosakker havde haft til Huse her.

Saa man ind i Bygningen, der i sin Tid havde været benyttet som Svinestald, saa man Skeletter af Smaagrise, som Rotterne havde ædt Kød af. Kiggede man ind gennem Vinduerne i Kasernens W. C., saa dette endnu værre ud. Man fik det Indtryk, at Soldaterne med samt hele Disciplinen og Akkuratessen var kommet hovedkuls gennem Døren. Lige over for os var bygget en stor, ny, moderne Kaserne, her manglede ingen Orden.

Vor forhenværende Arbejdsplads, Tunnel 6, var nu paa nært Hold, og med Arbejdsgiveren havde vi en Høne at plukke. De 14 Dages Lønning, vi havde tilgode, vilde vi ikke lade i Stikken, thi hvor skulde de finde os, selv om de tilbød at tilstille os dem.

Den 2. Februar oprandt med Storm, Kulden var enorm og Sneen fæg os ind i Ansigtet, naar vi vovede os ud. Fire Mand stod rejsefærdige i Barakken og drøftede om Rejsen burde udsættes eller ej, Vejret var jo ikke indbydende, men det var Smalhans, saa vi kunde godt bruge vort Tilgodehavende. Vi tog endnu en Taar Te, for nu kunde vi faa Te igen, da Regeringen skulde bekoste vort Underhold. Saa blev Strømpeskafterne trukket ned over Hovedet, Pelshuen sat paa som Laag og saa gik det paa Rejse efter Mønt. — »Uha, sikken et Vejr, det er jo ikke engang til at jage en Hund ud i«, sagde en Kammerat, som kaldtes en halvblods Indianer, hvilken Titel han havde givet sig selv, og holdt Hænderne op for Ansigtet, for han havde intet Strømpeskift trukket for Ansigtet.

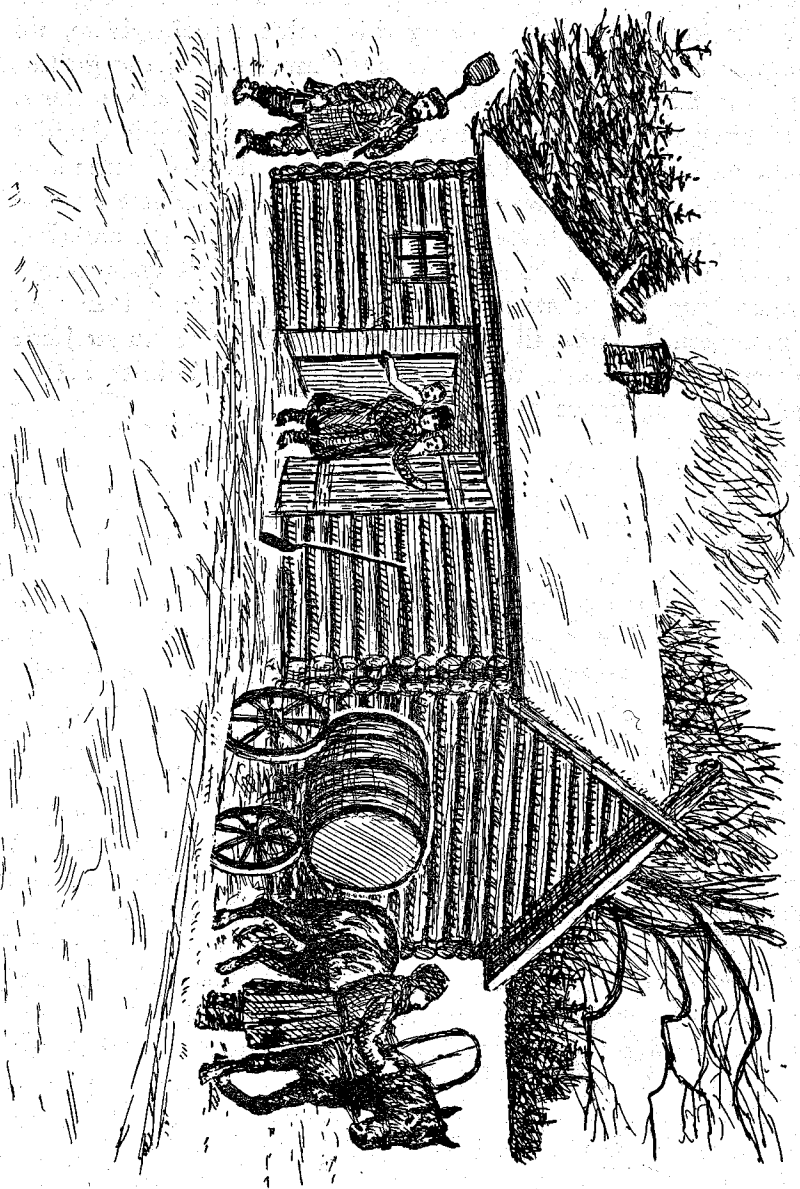
Naar Folk herhjemme taler om Kyndelmis-Knude, kan jeg ikke lade være at tænke paa hin anden Februar, for vi løb fra Hushjørne til Hushjørne for at finde Læ. Da vi naaede op i Nærheden af Stationen, opdagede vi, at halvblods Indianeren var gaaet tabt. Vi spejdede og spejdede ned ad Vejen, saa langt vi kunde se, og langt om længe kom han til Syne med Hænderne for Ansigtet. »Hvad gaar der da af Indianeren«, raabte vi til ham, da han kom os saa nær, at han kunde høre os trods Vindens Susen! »Jeg blev overfaldet af en Russer, hvis jeg da maa udtrykke mig saadan«, sagde han. »Der kom en Russer fra en Sidegade«, fortsatte han »han kom lige hen imod mig, standsede foran mig, tiltalte mig og greb saa ned i Sneen, hvorefter han saa »vaskede« hele mit Ansigt. Jeg er ham meget taknemlig derfor, for ellers vilde mit Ansigt være blevet udsat for en Forfrysning!«

Vi ventede, det syntes mig, en hel Evighed paa Stationen, dog endelig kom Toget og snart kunde vi stige ud paa en Holdeplads nær Tunnel 6. Paa Arbejdspladsens Kontor trøstede man os med, at Forretningens Kasserer om faa Dage vilde komme til Jekatharinenburg for at udbetale os vort Tilgodehavende. Det var jo en dejlig Efterretning, men vi troede dog ikke rigtigt paa det.

Der blev Glæde, hvor gamle Kammerater mødtes, og vi opsøgte straks Alfons, der nu havde opnaaet Ansættelse som Smed i Tunnellen. Han spurgte straks efter sin Landsmand, om denne endnu aad lige saa megen Malhorka, men da maatte vi meddele ham det triste Budskab, at han var afgaaet ved Døden. — Saadan fortalte Rygtet. Det gjorde et dybt Indtryk paa Alfons, »men« mente han, »man ved aldrig, hvad det er godt for. Jeg modtog for nylig Brev fra min Kone, der meddelte mig, at Karoline, Franz Meiers Kone, har født en Søn«. — »Er der noget overnaturligt i det«, spurgte halvblods Indianeren. — »Aa nej, saamænd er der ikke det. Der er blot det, at Franz har været fra Hjemmet i tre Aar!«

Om Aftenen rejste vi igen tilbage, kun stolende lidt paa den Besked, vi havde modtaget, men tre Dage senere indfandt Kassereren sig og udbetalte enhver sin tilgodehavende Lønning. Det var for mit Vedkommende ialt 37 Rubel 17 Kopeker. Selv om Beløbet var beskedent, var det dog kærkomment for en Person i en Krigsfangelejr, thi det var en meget minimal Kost, vi fik udleveret, saa det var altid rart at have Mønt paa Lommen. Røde Kors havde oprettet et Køkken, hvor enkelte Fanger kunde gaa hen og faa en Tallerken Hvidkaalssuppe samt en lille Skive Brød. Et Par Gange benyttede jeg mig af denne Chance men her var den samme Uskik, som flere andre Steder, — ti Mand om et Fad. Havde man Lejlighed til at iagttage et saadant Timands Maaltid, tog det sig ganske fornøjeligt ud. De aabnede Munden godt nok, men hver Gang Skeen skulde føres ind, stødte den sammen med Kammeratens, og det fulde Læs flød ned over Kammeraternes Ærmer. Munden lukkede sig atter til, men den var blevet narret, Maven blev snydt, men i fuldt Firspring fløj Skeen atter ned i Skaalen for at hente et nyt Læs. — Men hvad var en Tallerken Suppe som Middagsmad og en Taar Te og en Skive Brød som Aftensmad. Det var langsom Underernæring, den listende, snigende Sultedød. I Begyndelsen bliver man sulten, man spænder Remmen lidt ind, Appetitten formindskes, men man mærker det ikke. En skønne Dag faar Sultedøden saa fat i sin Mand, og denne fremmes stærkt ved tilstødende Tuberkulose. —

Det var denne lumske Sygdom, jeg altid havde haft Angst for, men for ikke at blive overrasket af den som en Tyv om Natten, havde jeg sparet 250 Rubel sammen. Hver Gang jeg tænkte paa disse Banknoter, som jo var anbragt i min hjemmelavede Brystpung, der ved Hjælp af et Baand hang om min Hals, da kunde jeg kun rose og prise mine Arbejdsgivere, thi hvor mange Krigsfanger var ikke ankommet til Lejrene gustne, blege og fattige paa Penge. Mange af dem havde fortæret deres Fortjeneste op, andre havde faaet deres Arbejde daarligt betalt, og Arbejdsherren havde udpint dem. Krigsfangerne blev der dog nogenlunde sørget for, de var jo ikke længere bundne til Lejre og Arbejdspladser, de kunde bevæge sig frit omkring. Men Hundene, de stakkels Hunde, der før var Krigsfangernes Venner, var nu udstødt og forhadet. De var sammen med Krigsfangerne kommet til Jekatharinenburg, hvor de nu strejfede omkring i Gaderne, som herreløse Hunde og Politiet maatte tage Affære og prøve at indfange dem.

En Badeanstalt i Ural. (Se Teksten i Nr. 16)

Paa Valsen gennem Verdenskrigen

fra 2. August 1914

Fra Kystvagt
til 3 Aars

Trods
trange Kaar

25 Øre.

til 11. November 1918

Fangenskab
i Rusland

en eventyrlig
Livsskæbne!

25 Øre.

Sandfærdig Oplevelse fortalt af Udgiveren

Indledning.

I den Bog som Bent Rasmussen udgav i Aaret 1927 under Titlen „Gerning og Sandhed“ og som omhandler sin Faders, Gymnastikinspektør Rasmussens Arbejde som Leder af det i Danmark udførte Virke til at mildne de sønderjydske Krigsfangers Kaar i Fangenskab, skriver følgende:

„Man vidste saa at sige intet om, hvorledes Krigsfangerne i Rusland havde det, — man da de kom hjem kunde de fortælle derom“.

Deri har Forfatteren fuldkommen Ret og der er sikkert bleven meget fortalt af forskellige og paa de forskellige Egne. Men om faa Aar vil disse Fortællinger glide ind under Glemsomhedens Slør, naar de ikke omsider skriftlig fastholdes og derigennem bevares for Efterverdenen.

I Skyttegraven.

„Hansen, Hansen!“ raabte Underofficeren fra vor Nabogruppe til højre i en dæmpet, men bydede Tone: „De er jo dummere end Politiet tillader, pas paa, at Russerne ikke sender Dem een mellem Øjnene.“ Underofficeren fra Nabogruppen var lige nu, da Afsløsningsstimen slog, kommen forbi os og havde faaet Øje paa den Situation, som jeg befandt mig i. Jeg holdt det jo for min største Pligt altid at være god imod og sørge godt for min Mave. Thi saasnart Maven knurrede, saa var Humøret daarlig, ja, enddog meget daarlig. Derfor lød mit Valgsprog saaledes: „Først Maven fyldt, saa kommer næste Punkt paa Dagsordenen.“ Hensynet til dette Valgsprog førte mig

Derfor er dette Blad bleven til og derfor vil een i nærværende Skrift omtalte Bog om Oplevelser i russisk Krigsfangenskab følge snarest.

Forord.

Fortælleren af de efterfølgende Oplevelser blev straks den første Mobiliseringsdag, hin 2. August 1914, indkaldt som Landeværnsmand og kom først paa Kystvagt paa Øen Als. Den 16. Juni 1915 gik det i Felten til 223. Reserve-Infanteri-Regiment, der paa det daværende Tidspunkt laa i Galicien. Den 2. Juli 1915 begyndte Frømmarchen og med den 24. August 1915, en taaget Morgen i Skyttegraven begynder saa dette Blad, der kun er et Udsnit af den Bog, der paatænkes udgivet til Efteraaret.

stadig paa nye Eventyr, hvilket under mit senere Krigsfangenskab enddog indbragte mig Navnet „EVEN-TYREREN“, som mine Kammerater hæftede paa mig. Nogle Meter foran vor Skyttegrav befandt der sig et Træ med de dejligste og lækreste Blommer. Hele Natten havde jeg svælget i Tanken om disse. Da Morgen gryede, laa der en let Taage over det sumpede Engdrag i hvilken vi havde gravet os ned. Jeg gav omsider efter for mine Lyster, listede over Pigtraadsforhindringen, kravlede henimod Træet, rejste mig langsomt op langs dets Stamme og gav mig til at ryste Træet ret forsvarligt, saa at de dejlige Blommer dryssede ned rundt omkring mig. Efter at have fyldt mine Lommer, kravlede jeg den selvsamme Vej tilbage.

Det var denne Situation som Underofficeren observerede og som foranledigede ham til ovenomtalte Jdbrud.

Men jeg kom altsaa velbeholden tilbage fra min Ekspedition, samlede mine Redskaber sammen, fik Fornisteren paa Nakken og listede saa bagefter min Gruppe hen til vort Dagskvarter, et Hus i Lavningen, som endnu var bleven forskaanet for den russiske Granatild.

Ankommen i Kvarteret blev Kartofler og Løg ravet op og Brænde samlet sammen. Altsammen tog, der maatte foretages, forinden Taagen lettede, begrundet paa Russernes Nærhed. Derefter blev Tiden ordrevet med at sove i nogle Timer. Saa tænkte jeg paa Middagsmaden, Blommerne blev vasket og kogt til Suppe, rigeligt bisat med Sukker. Saa det blev en delikat Mad som en Skyttegravskok kunde frembringe og en Soldatermave kunde tænke sig.

Men ak, hvor længe var Adam i Paradis! Faa Timer senere laa jeg i Senghalm og vred mig som i Orm. Det eneste jeg formaade at fremmumle var Ordene: „Disse forbandede Blommer!“ Saa hurtig ormaar man at skifte Anskuelse. Mine Kammerater endte mig nogle mistænkelige Blikke og saa allerede deres letbevægelige Fantasi sikre Tegn paa Kolerasymptomer, og uden at jeg blev spuret eller anede det mindste, blev jeg indført i Sygebogen som „koleraerdægtig“.

Jeg bad om en Slurk Vand. De kiggede alle paa mig, men ingen gjorde Miner til at komme hen til mig. Frygten for den sorte Død lammede disse Menesker, der dog daglig saa Døden i Ansigtet. Endelig kubbete dog en behjertet Kammerat de øvrige til Side, idet han udbrød: „Vi kan dog ikke lade Kammeraten tørste, skal jeg dø, dø jeg alligevel, hvad enten jeg rækker ham Vandet eller ej“.

Vandet lindrede en Smule mine Smerter og jeg lumrede ind og sov uden Afbrydelse til næste Dags Morgen til over otte. Efter at have rækket og strækket mig og følt en vis Velvære, thi jeg følte mig rigtig vel til Mode, lod jeg Blikket glide rundt i Stuen under tigende Forbavselse. Stuen var aldeles tom, rømt og ibbet for alt, om det saa var den dejlige Sukker og den brune Kakao, saa var den forsvunden.

Mangfoldige Spørgsmaal hvirvlede sig ind paa mig. Helt alene her i dette galiziske Vildnis. Var Kompagniet draget bort, havde man forladt mig, overladt mig til min Skæbne, eller hvad var der i Vejen.

Pludselig blev Døren lukket op paa Klem og derst forsigtig stak vor Feldwebel Næsen indenfor. Da han til sin Forbavselse saa, at jeg rørte paa mig, om han dog helt indenfor, satte straks Feldwebeltonen paa sin Stemme og spurgte, hvor jeg blev af. Godt kaaret for Tungebaandet som han var, fik jeg straks en hel Remse der endte med en Opfordring til at orlade min Soveplads og snarest muligt begive mig paa Vej til Lægen. Jeg opponerede ganske vist med at sige, at jeg aldeles ikke fejlede noget mere, men det frugtede ej det allermindste. Jeg var nu bleven indskrævet i Sygebogen og tilmed i en ganske ny Bog, saa nu havde jeg værsøgt at gaa til Lægen og dermed vasket. Han tilføjede dog, at jeg ikke burde gaa direkte op igennem Byen, da Russerne havde den under Artilleriild, men se at snige mig igennem Skyttegravene og ad Omveje søge op til Lægens Bolig.

Det var en køn Kop Te. Efter at have sundet mig lidt, gik det nu ogsaa op for mig, hvorfor Huset var bleven forladt, det var Angsten for at blive pest-

smittet. Og ganske rigtig uden paa Døren var der malet tre Kors som Tegn paa, at Huset var pestsmittet. Soldaterne havde mere Angst for disse tre Kors end for Fjendens Kugler.

Efter at have faaet Sygebogen udleveret hos Feldwebelen med en Formaning om at passe godt paa den, da den var helt ny og den mindste Smule Smuds vilde være at se. Jeg lovede alt Godt og Paapasselighed og gik derefter med Bogen under Armen paa Hovedet ned i den nærmeste Skyttegrav. Men Bunden var bleven stærkt opblødt af Nattens Væde og Regn, Skidtet sprøjtede mig helt op i Ansigtet, og hvad værre var, der laa Bogen midt nede i Skidtet. „Tak Skæbne“, mumlede jeg, samlede Bogen op igen og gned Skidtet af alle Livsens Kræfter, men hvor meget jeg end gned, saa vedblev Bogen dog at bære umiskendelige Spor af denne Medfart, den var og blev graa i Kanten. Nu blev Bogen pakket ind under Trøjen paa Brysten, en Sikkerhedsforanstaltning, som man jo som saa ofte træffer, naar Skaden først er sket.

Vandringen gennem Skyttegravene var ret besværlig, den var for smal til at jeg kunde passere igennem den med hele min Oppakning, saa jeg maatte slæbe, snige og sno mig afsted. Omsider naaede jeg dog Maalet, Lægens Bolig, et straatakt, men godt vedligeholdt Hus, der laa i Udkanten af den lille galiziske By, hvis Navn er gaaet mig af Minde. Foruden selve Beboelseshuset fandtes der endnu en Staldbygning og en Lade, altsammen Bindingsværk, men efter Forholdene godt vedligeholdt.

I Feltlazaret.

Jeg trippede hen, eller snarere op mod Beboelseshusets Dør, thi jeg var træt af den møjsommelige Gang. Nedenfor Trappen, der havde 3 Trin, lagde jeg mit Pik-Pak undtagen mine Vaaben, Geværet holdtes i Haanden, Sablen i Livbæltet. Bogen blev nu halet frem, et Blik, et Visk paa den smudsige Kant. Men den var graa og vedblev at være graa. Jeg rettede paa mit Tøj, tog Bogen under venstre Arm, entrede op af Trappen og ind i den lille Forstue. Efter et Banken paa Døren og et „Herein“ indefra, traadte jeg ind i Stuen. Stuen kunde næppe være til dets Brug som Konsultationsværelse for en Læge. Ved et Bord sad to Skrivere, paa en Bænk laa en Patient, som Lægen var ved at undersøge.

Ved min Indtræden slog jeg Støvlehelene sammen saa godt som man kan forlange det af en syg Soldat. Bogen overrakte jeg straks til den ene af Skriverne, der først saa paa denne, betragtede Kanten og derpaa med et betydningsfuldt Blik kiggede paa mig, men sagde ingenting. Da Lægen omsider var færdig med sin Patient, kom han til mig og spurgte i en mild Tone efter mit Befindende. Han undersøgte mig saa og meddelte mig saa i en beroligende Tone, at Feber havde jeg ingen af. Nu kastede han et Blik i Bogen, og tænkte jeg, nu skærer den, og om den skar, Lægen geraadede ligefrem i Harnisk, han skældte mig ud for et Svin, saadan at tilsmudse en splinterny Bog. „Hvis der skulde ske Dem Ret, saa skulde jeg øjeblikkelig jage Dem tilbage, men da det er antaget, at De lider af Kolerasymptomer, er det dog min Pligt at beholde Dem her et Par Dage, march, ud til de andre i Stalden!“ Til de andre Svin i Stalden, tænkte jeg, gjorde kort omkring, greb i et Nu alle mine Sager og ilede henimod den Dør jeg amtog for at gaa ud til Stalden. Døren gik op, og ganske rigtig, derude vrimlede det i dejligt, rent Halm, men dog ikke af Svin, nej, af tobenede Skabninger.

Da jeg viste mig i Døraabningen, rejste alle sig halvt op og medens en Stemme spurgte: „Na, Kamerad, was bringst Du denn für Neues?“ Jeg fik straks det Indtryk, at de alle havde det rigtig godt her og ikke længtes efter Fronten. — En lille Time i lystig og gemytlig Passiar. — Saa kommer en Ordonnans klappende henad Stenbroen i sine tunge, jernbeslaede Støvler, medbringende Postpakker og Breve til de Kvartersyge (Revierkranke). Endvidere medbragte han 1 Skjorte og 2 Par Underbenklæder. Men hvad var det til saa mange. De der havde det daarligste Undertøj og var mest trængende maatte kaste Lod om Sagerne.

Pludselig fremstod en hvidklædt Soldat i Døraabningen, han skulde hilse fra Køkkenmesteren, om „Herrerne vilde være saa elskværdig“ at hente deres Karbonade (Kotelet), og han saa gerne at det skete i et rask Tempo. Det kan nok være, at der blev Travlhed i Stalden. Der var jo nok lidt Vrøvl ved Bordef, thi Karbonaden viste sig at være den noksom bekendte og foragtede „Blauen Heinrich“.

Medens Middagsmaden fortæredes, viste den ene Skriver sig og meddelte som en Ordre fra Lægen, at der ikke maatte spises af Pakkerne, saa længe vi var under hans Opsyn. Nu var jeg ogsaa en af de Heldige, som havde faaet en Pakke, og det kan ikke siges andet, end at jeg ingenlunde var tilfreds med den Parole.

Men at aabne Pakken, mente jeg, kunde dog ikke være forbudt. Som tænkt saa gjordt. Pakkens Indhold viste sig at bestaa af de dejligste Keks og to Tavler Chokolade. Pakken var fra min Svigerfader, der paa min Bøn havde sendt mig disse lækre Sager, han havde Udsalg af disse derhjemme, saa han havde dem til Indkøbspris. Nu havde jeg hørt, at Keks skulde være et godt Middel til at forebygge Kolera. At spørge Lægen derom, naa, det var vist ikke heldig. Jeg kunde jo nøjes med at nippe lidt til den. Naa, jeg smagte og nippede og nippede og smagte og, o Forskrækkelse, snart var Kassen tom. Helt vel til Mode var jeg nu ikke derved, thi jeg tænkte, at nu fik jeg nok med Lægen at gøre, men over al Forventning var min Mave kommet i Orden og Kolerasymp-tomerne forsvundne.

Langt om længe dalede Solen paa sin Bane ned i Horisonten og efter at have nydt en Kop Kaffe lagde „Svinene“ sig tilrette i Halmen og var godt tilfreds med Lejet, hvilket en tydelig Snorken snart bar Vidnesbyrd om. Hvor laa vi dog rart og tørt her, ingen Regnbyger generede os. Det var længe siden, at jeg havde haft en saa rolig Nat, ingen Raaben, ingen Støj, nej, sige saa rolig som var der Fred og ingen Fare. Men, ak, hvor længe var Adam i Paradis.

Næppe havde Dagen bebudet sit Komme gennem en smuk Morgenrøde, førend en Ordonnans kom ilende fra Fronten med den Besked, at alle skulde holde sig marchberedt, thi Klokken 7 vilde Tyskerne aabne en to Timers Trommeild og derefter gaa over til Angreb. Endvidere fik Lægen Paalæg om, at alting skulde være parat til at modtage eventuelle Saarede.

Vi saa paa Urene, Klokken manglede endnu et Kvarter i syv. Der herskede en rolig, alvorfuldt spændt Stemning. Spørgende Miner søgte at granske det mulige Udfald. Igen saa vi paa Uret, endnu 5 Minutter, saa 3, saa nu er Klokken paa Slaget 7. Og rigtig som paa et Slag af Musikkapellet's Dirigentstok begyndte alle tyske Kanoner at udspy deres Ladninger af Jern og Staal, spredende Død og Fordærvelse omkring sig,

Tyskerne havde uden Tvivl Overmagten, thi kun ganske faa russiske Projektiler naaede over til os. En af disse faa russiske Lykønskninger, om man saa kan kalde dem, bage ogsaa os i Lazarettet en ret nærgaaende Hilsen. En Skrapnel kreperede lige over Gaardspladsen og sendte sin Ladning ned i et stort Træ, saa at hele Stalden blev overstrøet med Blade og Kviste, men derudover skete der dog ingen Ravage.

Vi befand os vedvarende i Spænding og ventede Kanonadens Ophør og paa Slaget 9 bragtes Kanonerne lige saa pludselig til Tavshed som de havde paabegyndt deres Larm og Bulder. Den øredøvende Larm afløstes af en ildevarslende Dødsstillehed, som om intet levende Væsen fandtes paa denne Jord.

Nu kom Lægen ud til os i Stalden og fik os sat i Gang med Oprettelse af et Feldtlazaret resp. Forbindingsplads. Nogle maatte strø frisk Halm i Loen og de tilstødende Rum, andre fik fat i Skovl og Spade for ude i Haven at grave et 3 Meter langt og $\frac{3}{4}$ Meter dybt Hul, beregnet til at optage Ekskrementerne af Husets Indvaanere, som ventelig snart vilde blive forøget.

Forberedelserne var til Ende, vi stod og smaa-snakkede medens vi ventede, thi nu maatte der snart spørges Nyt. Vi spejdede henad Vejen saa langt Øjet formaaede at række, men alt var stille, ingen Mor's levende Sjæl var at se paa Vejen. Jo, nu kom der nogle om Hjørnet langt, langt ude, de kom nærmere og nærmere og nu viste det sig, russiske Soldater, der var bleven taget til Fange, ialt ca. 30. Men Saarede saa vi stadig ingen til. Det havde været en let Sejr for Tyskerne paa dette Frontafsnit, kun een Død og ingen Saarede. Den faldne var fra mit Kompagni og mærkværdigvis havde han nogle Dage i Forvejen talt med bange Anelser om den Dag, som vilde komme og som nu var kommen for ham.

Paa Fremmarch.

Med denne Sejr havde Tyskerne overskredet Engdraget „Zlota Lipa“ og vundet denne faste Stilling efter at have belejret den i ca. 8 Uger. Forfølgelsen satte ind med det samme. Vi brød ogsaa op og søgte at indhente de fremrykkende Tropper. Havde vi et Par Dage ligget paa den lade Side, saa maatte vi nu saa meget mere til at lange ud. De fremstormende Tropper var arriveret tværs over Engdraget og over en interimistisk udlagt Bro. Men vi maatte af Hensyn til vor store Bagage følge den slagne Landevej, der her slog en stor Bue. Først hen paa Eftermiddagen indhentede vi vort Kompagni, der havde søgt Hvile i en lille Skov. Jeg saavel som flere andre meldte os nu som rask tilbage til Kompagniet, Kolerasymp-tomerne overstaaet, Deltagelse i et Angreb undgaaet og en Oplevelse rigere.

Efter en halv Times Hvil kom Gullach-Kanonen kørende med sit flydende, varme Indkold, den blev stormet af Tropperne, alle bevæbnede med smaa Kogekar (Kochgeschirr). Havde vi nogle Dage maattet lade os nøje med den noksom bekendte og berygtete „Blauen Heinrich“, en Slags veludvandet Rissuppe, saa vanker der i Dagens Anledning en ekstra Opstrammer, det gav Ærter med Flæsketærninger, en rigtig Raritet for en Soldatermave. Det kan nok være at jeg skovlede ind og de andre gjorde ligesaa.

Som et Tordenskrall dumpede pludselig Kommandoen: „Fertig machen, Gewehr über!“ ned i Ærtespisningen og der stod vi midt i Suppedasen, Kogekarret halvt fyldt af de dejligste Ærter med en Appetit,

der endnu var større end Kogekarret. Men hvad var at gøre, ingen anede, hvor langt Marchen nu skulde gaa, saa de dejlige Ærter røg i en stor Bue ned paa Jordsmonnet ledsaget af nogle mindre delikate Vredesudbrud.

Efter 20 Minutters March blev der atter kommanderet Holdt, denne Gang til et længere Hvil. Havde man nu bare haft Ærterne og Flæsketærningerne, men ak, de laa i Skoven, et kærkomment Maaltid for Fugle og Dyr. Atter begyndte Forfølgelsen, nye Oplevelser trængte ind paa os i en saadan Mangfoldighed og saa hurtig paa hinanden, at Fremmarchen, selv om den var ret anstrengende, saa dog havde Karakter af et Eventyr, Eventyr paa Fodreisen. Og det skulde blive til et Eventyr paa Fodreisen langt længere og videre end jeg turde vove at drømme om.

Tilfangetagelsen.

Saa oprandt den 30. August 1915, en Dag, der skulde blive skæbnsvanger for mig.

En kæmpestor Russer heran sig sneg,

En Granat med sin store Haand han smed.

Jeg slap med Livet, men tabte Friheden og blev taget til Fange.

Seks Dage efter flygtede jeg, blev atter paagrebet, denne Gang af Kosakker, medens jeg spiste Mælk og Grød hos et Par enlige Kvinder.

Nu paabegyndte der en 5 Ugers uafbrudt Fodrejse, hvis enkelte Episoder og Oplevelser er udførligt omtalt i den efterfølgende Bog og, som man allerede nu kan og bør bestille ved at indsende den her i Bladet trykte Bestillingsseddel.

Den 27. Oktober 1915 gjorde Toget holdt paa Viatka Station i Nordrusland, blev kørt ind paa et dødt Spor, hvorfor vi kunde gætte at Toget vilde blive holdende hele Natten. Vi var nu saa kendte med Forholdene efter at have kørt i samfulde tre Uger. Otte Uger var nu gaaet siden min Tilfangetagelse, de første fem Uger havde vi maattet gaa til Fods og nu holdt vi altsaa her.

Jeg sagde til mig selv, nej, nu skal det være Slut, nu maa Du melde Dig syg. Paa Halsen var der Saar ved Saar, der værkede voldsomt ved den mindste Bevægelse. Paa Fødderne sad Støvlerne som smedet paa. I tre Uger havde de ikke været af Fødderne, de sad saa fast, men passede iøvrigt saa godt, saa jeg lod dem sidde.

Jeg gik nu en Tur rundt paa Stationen og saa paa Sagerne. Der var nok at købe, saasom store Hvedebrød, lange, brune Pølser, og andre spiselige Ting. Der var endogsaa Blikvarer og andet Stads, men mine Tanker kredsede dog kun om de spiselige Sager. Jeg greb i Lommen for at overbevise mig om, at jeg endnu havde Gengi i Behold af den Sum, der var indkommet ved Salget af min Guldring, det dyrebareste Klenodie som min Hustru en Gang havde sat paa til Tegn paa Troskab. Jeg købte et seks Pund Hvedebrød til 42 Kopeker, til Pølse blev der ikke Raad, ej heller til Smør eller Fedt, nej, jeg var saamænd en fattig Skabning under Guds Himmel. Efter at have bragt Brødet i Sikkerhed i Vognen, gik jeg igen rundt paa Banegaardspladsen.

Ikke langt fra Stationen stod der en stor Vandkedel, indeholdende koghed Vand, som de Rejsende kunde betjene sig af til deres medbragte Te. De Rejsende i Rusland havde altid deres Tekedel med og naar et Tog var kommet ind paa Stationen, kunde

man se lange Rækker af Mennesker ile hen foran den store Kedel, som fandtes paa hver Station, saa de Rejsende altid kunde faa sig en varm Taar Te, og styrke sig til at modstaa den isnende Kulde.

Hvor jeg end færdedes, saa var jeg altid bange for disse Saar paa Halsen, der kunde jo alt for let gaa Betændelse, ja enddog Blodforgiftning i dem og det vilde jo under disse Forhold betyde den visse Død. Saa jeg blev omsider klar over, at der maatte gøres noget.

Pludselig slog den Tanke ned i mig, at fylde min Kedel med kogende hed Vand, og faa fat i en Russerknægt som maatte vaske mig Halsen. Til Trods for Kulden smed jeg Skjorten. Vel var Vandet lovlig varmt til det Formaal, men det gjorde alligevel særdeles godt og jeg drog et Befrielsens Suk. Herefter gik jeg tilbage til min Vogn og havde en rolig Nat.

Atter til Fods.

Den næste Dags Morgen lød det gennem Toget, at Rejsen skulde gaa videre Kl. 8 $\frac{1}{2}$, men til Fods, og vi skulde tilbagelægge 32 Verst (1 Verst = ca. 1 Kilometer), for at naa vor Rejses endelige Maal.

Til den fastsatte Tid maatte vi møde op fire og fire i Rækkerne, og saa begyndte atter Fodreisen. Kollonnen satte sig i Gang og drog ned af Byens Hovedgade, hvor nysgerrige Folk hang ud af Vinduerne.

Ved Gadens Sider henstod der talrige Boder med alle mulige og umulige Ting, men saa snart man stod stille for at betragte Sagerne, saa susede Hundepisken en om Ørene. Et Stykke forud fik jeg pludselig Øje paa, at Fangerne løb hen til et aabentstaaende Vindue ud af hvilket en Kvinde uddelte Brød. Der maatte jeg selvfølgelig ogsaa hen. Jeg løb alt hvad mine Ben kunde bære mig, det gjalt jo om at komme i Tide for ikke at forspilde en mulig Chance. Jeg bad saa i en ynkelig Tone om et Stykke Brød og fik det ogsaa, medens Kvinden saa samtidig bad mig vise hende en Tysker. Jeg pegede paa mig selv. Forfærdet slog Kvinden Hænderne sammen og raabte: „Nej, er de en Tysker, De ser jo ud som andre Mennesker.“ Uvilkaarlig studsede jeg selvfølgelig, grundede et Nu, men strøg saa sporenstregs af Sted for ikke at komme til at smage Hundepisken. Senere hørte jeg saa fortælle, at de russiske Myndigheder havde bildt Befolkningen ind, at Germanerne (Tyskerne) havde Horn i Panden. Nu forstod jeg tilfulde Konens Forbavselse.

Længe henne mødte jeg en gammel Morlil, som ogsaa uddelte smaa Stykker Brød til Krigsfangerne og fik jeg ogsaa en Skive.

Saa gik Turen videre, ned ad en Bakke, ned til Floden. Isen var dog endnu for tyndt til at kunne bære, derfor blev hele Transporten færget over til den modsatte Bred. Saa betraadte vi igen en af Ruslands talrige, brede, gode Færdselsveje. Det havde alt længe været Frostvej, men nu begyndte Sneen ogsaa at tildække Jorden med sin hvide, bløde Dun.

I Begyndelsen gik det i sluttet Marchtempo, fire og fire, men snart blev dog hele Bredden af Vejbanen af de marcherende Væsener, ja, jeg siger Væsener, thi kun Benene bevægede sig mekanisk fremad og ingen vidste hvornaar det var hans Tur til segne om paa Landevejen, segne af Træthed og Flovhed. Langsomt forsvandt den ene Verst Pæl efter den anden og Haabet om at kunne holde ud til Maalet

æstnede sig i mig. Men saa saare jeg vendte mig om, saa svigtede Modet mig atter, thi der var ikke saa faa, der allerede var styrtet om paa Ruslands frosne Jord. Vel kørte Ambulancen bagefter for at samle dem op, der ar bleven liggende paa Landevejen, men at ligge paa en 'ogn kunde ogsaa have sine Ubegageligheder.

Efter at have marcheret 12 Verst øjnede vi i det ørne forude en By, og vi opdagede straks, at det ikke ar nogen almindelig Landsby og det viste sig saa ogsaa t være et stort Garveri tillige med nogle Forretnings-use.

Lige som vi naaede Byens Midtpunkt kom en Mand løbende ud af en Slagterforretning, løb lige klods nd paa mig og trykkede mig samt nogle Kammerater en ølse og nogle Smaakager i Haanden. Med et fornøjet smil om Munden og et takkende Blik fra vor Side forvandt Manden lige saa hurtig som han var kommen til lyne.

Byen laa nu bag os og forud øjnede vi ikke andet nd den brede, endeløse Landevej. Den afgrænsedes skarpt af det øvrige Terræn ved en Grøft og ældgamle træer, i hvilke talrige Ravne havde deres Reder.

Det gik stadig fremad, fremad, fremad, et monoton Marchtempo, enhver hensunken i sine egne Tanker.

Vi havde Indtryk af, at det gik flottere fremad end l at begynde med, men Ravenes Skrig overbeviste os gsaa om, at Aftenen og den mørke Nat nærmede sig. snart var det saa mørkt, at man ikke formaaede at tælle allene paa Vejstenene.

Efter længere Tids Sløsen, en March halvt i Drømme-, halvt i Sovetilsand, gav jeg et Ryk i mig selv, rejste Jakken og Blikket og hvad saa jeg forud? Et Lys! Ja, ere Lys, omsider mange Lys!

Altsaa atter nærmede vi os et Sted, hvor der boede Mennesker. Tanken derom lavede op i de trætte lemmer. Ret hurtig naaede vi Landsbyens Udkant, snart avde vi Huse paa begge Sider af Vejen, liggende t Stykke tilbage indenfor Træerne. Hus ved Hus, forunden ved et tæt Plankeværk, Typen paa denne Egns andsbyer.

Hvoraf det kom, ved jeg ikke selv, men pludselig ukkede der en sand Eventyrlust op i mig. Hvorfor live ved til det yderste, hvorfor muligvis segne om ude aa den øde Landevej, maaske sove blidt ind i denne interkulde for aldrig mere at vaagne. Mon der ikke gsaa fandtes godhjertede Mennesker her paa denne afides Egn?

Paa vilde Veje.

Med eet fik jeg Øje paa nogle mørke Silhuetter, et var nogle Østerrigere, der fjernede sig mere ud af Aassen for efterhaanden fuldstændig at forsvinde i Mørket i Læ af Landsbyens Huse.

Jeg var nu ikke sen om at tage samme Retning og linede mig op imod Facaden, at en af Husene, medens angekollonnen sneglede forbi og Adjærgarden sluttede ned et Hold af Vagtmandskabet. Uvilkaarlig trykkede eg mig tættere op imod Facaden, vilde Flugten lykkes, ller? Det var spændende Øjeblikke, man vovede næppe t trække Vejret.

Saa nu var ogsaa de sidste passeret forbi, deres rin døde efterhaanden hen. Kun fra det fjerne hørte an endnu en knitrende Lyd af store Støvler, der borede ig ned i den hvide, frosne Sne. Sammen med nogle

andre Deserterere satte jeg mig nu i Gang, listede langs Husrækken som en Forbryder og prøvede Dørene. Dog hidtil forgæves, de var og forblev laasede.

Saa et Sted skinnede der Lys ud af de tæt forhængte Vinduer. En Østerriger tog vel lidt haardt i Døren og jeg tænkte allerede, bare ikke saa haardt, far med Lempe. Kort derpaa hørtes der Fodtrin inde fra. Vi lyttede et Øjeblik, ja rigtig, de nærmede sig og i en Port blev en lille bitte Lem aabnet, et Menneske stak Hovedet igennem, der var omrandet af et vildt voksende Fuldskeg. Østerrigeren plaprede nu saa godt han formaaede paa det Russisk, han havde lært. Men klask — bum — klaskede Lemmen i saa hurtig og saa haardt, saa jeg uvilkaarlig tænkte, det var da godt, at man ikke havde sin Næse imellem.

Tavse stod vi, maalløs, midt paa Landevejen, fjernt fra Hjem og Arne, uden Hjælp og Venner, prisgivet den sibiriske Kulde.

Jeg gled fra de andre og tænkte det var maaske lettest, at man hjalp sig hver for sig fremfor i en sluttet Kolonne.

Pludselig stod jeg foran et mindre Hus, der var fuldt oplyst og jeg kunde efter at have lyttet ved Vinduerne konstatere, at der maatte være Kaffeselskab, eller rettere Teselskab. Efter en lille Betænkningstid entrede jeg de tre Trappetrin op til Døren, tog Mod til mig og bankede paa.

En velklædt Herre aabnede Døren og jeg kunde igennem Aabningen se at der i den velordnede Stue var dækket med Kopper og Madvarer, og at der sad en 4 a 5 Herrer og lige saa mange Damer omkring Bordet.

Kan nok være, mine Tænder løb i Vand ved dette Syn. Men hvad var jeg? En Krigsfange, en Gidsel, en Landevejs Ridder, et Individ, som alle helst søgte at undgaa, især i Døgnet's mørke Timer.

Nu var jeg naaet saa vidt, nu gjaldt det kun om at føre det paabegyndte Forehavende til Ende og nogle underlige Lyde passerende mine Læber, russiske Brokker, som jeg havde lært.

Døren blev lukket, indefra hørte jeg nogen Snakken frem og tilbage, saa atter nogle Skridt henimod Døren, som blev aabnet og den samme Mand rakte mig et Stykke belagt Hvædebrød. Nu fik jeg Blod paa Tænder og bad om lidt Te, men jeg fik dog kun et kort og krast Nej. Da jeg saa spurgte, om jeg maatte ligge paa Forstuen og sove for denne Nat, blev det Manden øjensynlig for broget, han satte mig en Haand for Brystet og smækkede Døren i.

Altsaa atter udenfor, atter alene. Brødet var hurtig fortæret. Jeg var søvnig og træt og trængte til Hvile. Men et Natteleje — et Fata morgana — et Fikserbillede.

I Huset ved Siden af prøvede jeg ogsaa Forstuen, men her stod Vinden lige ind og det gøs i mig ved Tanken om at skulde tilbringe Natten i saadan en aaben Forstue, hvor Sneen fæg ind. Desuden laa der allerede en Bylt derhenne i Hjørnet og ved nærmere Eftersyn viste det sig at være en Østerriger, han snorksov allerede, saa han har sikkert ogsaa været mere end træt.

Jeg misundte ham sandelig ikke et saadant Leje, nej, Gud forskaane mig for at skulde sove et saadant Sted ude i den sibiriske Kulde. Men hvor søge hen, hvor skulde jeg rede mit Leje for denne Nat?

Videre gik Turen prøvende Hus efter Hus, Dør efter Dør, Port efter Port, men stadig uden Resultat. Lavere og lavere sank Humøret. Det havde forlængst

naaet Nulpunktet, da en Østerriger gjorde en haabløs Gestus ud for Porten til det allersidste Hus i Landsbyen.

Men hvad skete der. Porten gav efter og aabnede sig langsomt. Det var en Følelse som at vinde den store Gevinst i Lotteriet. Hjerteret hamrede. Blodet flød hurtigere gennem Aarerne. Haabet blussede op paa ny. Forsiglig og lydløst traadte vi søgende indenfor, følte famlende langs Væggene, jo, her var et Lukke, vistnok en Dør. Mekanismen blev drejet og gennem en anden Dør naaede vi ind i et eller andet, hvad anede vi ikke. Der bød os heller ingen indenfor, men vi var ligeglade, vi beslaglagde det straks til Natteherberge. Det var begsort derinde, men vi fandt noget, der kunde tyde paa at det var Avner, fejlet sammen i en stor Hob. Glad for dette Fund rodede jeg mig straks ind i disse Avner saa godt som gørilgt. Mest varsom var jeg med mine Fødder, thi hvor ofte havde man ikke hørt, at Folk vaagnede om Morgenen med forfrosne Fødder paa disse Breddegrader. De blev derfor pakket ekstra forsvarlig ind i Avnerne.

Saa sov vi tungt og godt.

I den aarle Morgenstund blev vi dog vækket ved Hanegal og opdagede vi nu, at vi delte Nattelerje sammen med Hønsene. Det generede os dog ingenlunde. To Østerrigere forsvandt ved Morgengry, medens vi andre rolig forblev i vort en Gang indtagne Logis.

Saa aabnedes der en Luge og ud farer al Husets legitime Indvaanere, vel dels paa Grund af Sult men delvis sikkert ogsaa af Angst for denne Indkvartering.

Omsider rejste vi os dog ogsaa, fik Døren aabnet og lod den friske Morgenluft strømme ind til os. Jeg kom i Tanke om, at jeg endnu havde noget Brød i min Randsel. Det blev nu draget frem, og vel var det lovligt tørt, men det smagte alligevel som den bedste Honningkage, ja, Sult er skam den bedste Kok.

Medens jeg nu sad saadan og gumlede Brødet i mig, blev der pludselig aabnet en Dør foroven og en Kvinde kom ned ad Trappen. Familien maatte aabenbart bo oven over os. Da Kvinden fik Øje paa os, kan det nok være, at hun fik sig en slem Forskrækkelse, men fik dog omsider Munden paa Gled, og remsede op om Politi, Tændstikker, Voine Plen (Krigsfange) og andet mere og lavede samtidig nogle forfærdelige Fagter med Armene, saa man nærmest maatte faa Indtryk af, at hun var gal i Hovedet.

En af Østerrigerne fik hende dog talt til Fornuft, idet han forklarede hende Situationen saa godt som han formaaede. Nu blev hun endda vældig flink og bød os ovenpaa. Paa en Bænk fik vi fire anvist Plads, medens der for Bordenden sad en gammel, skægget Mand. En tre, fire Børn i forskellig Alder holdt til omkring Moderen.

Sultne var vi allesammen, saavel Børnene som vi Fanger. Vi fik hver en Skive Rugbrød paa den Tykkelse, som man hjemme skærer til en Hest. Paalæg blev der os ikke budt, det gjorde heller ikke noget, men jeg kunde godt have ønsket mig lidt Te. Dog den drak Familien selv. Ogsaa her maatte jeg atter nøjes med at se den dampende Temaskine (Samovar) paa Bordet. Ligesaavel som den lokkede eventyrlige Tanker frem i mig, har denne Samovar, denne russiske Te været Anledning til mangfoldige Romaner, været det perpetuum mobile hvormangen russisk Digtets Interesser og Fantasi har kredset.

Da Brødet var gledet ned, rejste vi os fra Bordet, gav Konen Haanden til Tak og Farvel og saa atter ud paa den brede, ukendte Landevej. Endnu sneede det lidt, men Skyerne forsvandt mere og mere, saa den klare Dag var i Vente. Paa Landevejens Side, lige uden for det Hus, hvor vi havde været selvbudne Gæster om Natten, stod der en Verstpæl, der bar Tallet 30. Altsaa havde vi endnu 2 Verst tilbage for at naa vort Maal, Ja,

hvilket Maal, hvilken Fremtid? Naa, kort og godt. Kraven godt op om Ørene og afsted gik det mod ukendte Egne. Nattesøvnen og Morgenmaden havde styrket og Tempoet var nu ret flot.

De 2 Verst var snart tilbagelagt og vi befandt os dermed i en lille Købstad, hvis Eksistens vi hidtil aldrig havde anet og hvis Navn endnu var os fuldstændig ukendt.

Vi mødte 3 Herrer, der først tiltalte os paa russisk, derpaa paa et endnu mere forvirret Sprog. Saa omsider henvendte den ene af disse sig til mig og spurgte paa tysk, hvor vi var fra. Ved at høre at jeg var fra Slesvig (Schleswig-Holstein), blev han saare glad over at møde Landsmand, og viste det sig, at han var fra Heide i Holsten. Han havde i nogle Aar opholdt sig i Libau, men var saa under Krigen bleven interneret af Russerne og sendt hertil.

Manden løb sporenstregs hjem og kom straks efter tilbage med en lille Pakke til mig, indeholdende en ren Skjorte, han vidste sikkert, hvad en stakkels Krigsfange trængte mest til. Saa tog de os i Fællesskab med til Høkeren, købte os et 10 Punds Hvedebrød, som vi delte ligeligt. Endvidere fik vi Cigaretter og Tændstikker overrakt.

Medens vi nu stod her paa Gaden og smaasnakkede, alt imens Brødet blev mindre og mindre, kom pludselig nogle gamle, fuldskeggede russiske Soldater til Syne om Hjørnet med Gevær og opplantet Bajonet. Nu vidste vi, hvad Klokken havde slaaet, thi de var selvfølgelig udsendt, for at indfange omstrefende Krigsfanger, der havde foretrukket at søge den gyldne Frihed i Nattens Mulm og Mørke.

Med et „Auf Wiedersehen“ (Paa Gensyn) til vore Veldedere, et Gensyn, der dog aldrig skulde finde Sted, vandrede vi under tavs Bevogtning ned gennem Byens Gader, ind gennem en stor Port, der bevogtedes af to Soldater og saa stod vi foran et stort hvidkalket Hus, der efter Sigende skulde have været et Palæ, men som nu blev brugt til Fangelejr.

I Fangelejren.

Palæets store Sal laa stuvende fuldt af Krigsfanger, en babylonisk Sammenblanding af de forskellige Nationers mere eller mindre tapre Stridsmænd. Medens de tyske Soldater jo godt kunde forstaa hinanden indbyrdes, saa var dette ofte en ren Umulighed for Soldaterne af den østerrisk-ungarske Hær. Det kunde hænde, at to østerriske Soldater stod og stirrede paa hinanden i vild Forlegenhed, idet de viste sig aldeles umuligt for dem at tolke deres gensidige Tanker og Følelser og man var mere tilbøjelig til at mene at de var født og baaret saa langt fra hinanden som fra Sydpol til Nordpol, allermindst vilde man finde paa at tro, at de skulde være Undersaatter i et og samme Mornarki.

Trods al Usikkerhed og Utryghed var vi alligevel tilfreds med at være kommen til at blive Sted. Vi skrev nu den 29. Oktober 1915 og havde altsaa siden hin 30. August været paa uafbrudt Vandring, jaget fra Sted til Sted.

Det første der blev besørget efter at være kommen vel indenfor, var at sende nogle faa Ord hjem, hjem til Als, bare et Livstegn for at berolige, for at sprede den Tvivl og den Sorg, der sikkert allerede paa dette Tidspunkt vilde have fæstnet sig hos de Kære derhjemme.

Det næste jeg tænkte paa, var mine Fødder samt de grimme Saar paa Halsen, som var frembragt af disse smaa, graa Snyltedy, med deres Jernkors paa Ryggen. Jeg syntes det vilde være baade rigtigst og heldigst at melde sig syg og begav jeg mig paa Opdagelsesekspedition efter

Sanitæteren, som jeg ogsaa fandt efter nogen Tids Søgen. Jeg havde Held med mig og blev virkelig skrevet syg. En gammel Russer skulde følge mig paa Hospitalet.

Medens Russeren gik paa det blankfejede Fortov, maatte jeg pænt traske igennem den tunge og bløde Sne paa Kørebanen. Det var nu ikke fordi Russeren ikke vilde tillade, at jeg gik ved Siden af ham, men det viste sig umuligt for mig at holde mig paa det glatte Fortov, der bestod af Træbrædder, i mine tunge, jernbeslaaede Støvler.

Efter en tre Kvarters møjsommelig Vandring naaede vi saa Hospitalet.

Paa Hospitalet.

Det var første Gang, at jeg satte Foden indenfor et russisk Hospital, saa jeg vidste jo en lidt nyfiken Interesse. Men det skulde nu for Resten ikke blive sidste Gang. Ogsaa Hospitalet var som den største Part af Husene her et Blokhuis, bygget i Kvadratform. Træstamme paa Træstamme, tættet med Moos og Hamp. Dørkantene var forsynet med en strimmel Tøj for bedre at holde den isnende Kulde ude. Et Ryk i en stor Kræmpe var nok til at aabne Døren og vi traadte ind i en Forstue. Hidkaldt af Støjen foraarsaget gennem vor Indtræden mødte straks Husets faste Indvaanere, et Par Ungarere, en Pige samt nogle ældre Kvinder, frem for at syne de Nyankomne.

Min Bevogter Russeren, fremmulede nu nogle Ord, hvoraf jeg ikke forstod det mindste Kvadder og fjernede sig derefter, for at lade mig forblive i Hospitalets Varetagt.

Nu var jeg altsaa atter under nye Forhold, mellem nye Folk, Folk som ikke forstod mig og hvem jeg ikke forstod. De Ord, jeg fornam, var en Gaade i en Sønderjydes Øren i Germaner (Tysker) Habit.

Saa blev Tegn taget til Hjælp, og ved Hjælp af Tegn og gaadefulde Fagter fik de mig gjort begribeligt, at jeg skulde af med min Mundering. Naa, jeg satte mig paa en Stol og gjorde ligeledes ved Tegn forstaaeligt, at nu skulde de trække i Støvlerne af Hjertens Lyst. De var saameend svært flink til at trække, men Resultatet blev dog kun, at jeg medsamst Stolen fulgte en Omgang med rundt i Stuen.

Paa den Maade gik det selvfølgelig ikke, og jeg fik dem saa omsider bibragt, paa hvilken Maade der burde tages fat. Naa, saa endelig langt om længe gav Støvlerne efter og drattede ned paa Gulvet efter ikke at have været af Fødderne i Maaneder.

Nu traadte Pigen hen foran mig, gjorde nogle underlige Fagter og Grimasser, pegede hen imod en af de ældre Kvinder, der netop kom ind med en Spand dampende Vand, som hun atter forsvandt med i Rum ved Siden af. Nu vidste jeg jo af Erfaring andre Steder fra, at det første de gjorde ved en paa et Hospital, var at give en et ordentligt Bad. Jeg begyndte saa at knappe min Soldatertrøje op. Jeg tænkte nu, det maa være gaaet Pigen for langsomt, for pludselig tog hun fat i mig, og jeg maa tilstaa, at hun havde udlært i det Fag, for i forbavsende kort Tid stod jeg komplet splitternøgen.

Døren til Baderummet blev aabnet og her stralede mig et hvidt emaillet Badekar mig i Møde, halvt fyldt med varmt Vand. Paa et Tegn fra Pigen entrede jeg Badekarret og nu begyndte hun med Sæbe og en gammeldags Halmvisk at skruppe min Krop. Efter denne Omgang blev jeg iført rent, snevidt Linned og derefter ledsaget til Sygesalen, hvor alle Senge, undtagen en eneste, var optaget af syge Fanger. Denne ene Seng blev mig anvist. Graaden stod mig i Øjnene, da jeg fik Lov til at lægge mig i en saa ren og pæn Seng. Hvilket Velvære

det indgyder en foraar kun den tilfulde at fatte, der i Maaneder har maattet undvære alt, hvad der hedder eller staar i Forbindelse med Seng.

Lige fra den første Dag jeg blev taget til Fange hørte jeg det fæle Ord „Siberia“ blive udtalt af de russiske Soldater, hvad enten det var paa en Forespørgsel om hvorhen Rejsen gik, eller en hadefuld Russer vilde indgyde Fangerne Rædsel og Bekymring for den Fremtid, der ventede en. Ordet „Siberia“ maa have haft en skrækelig Klang for den russiske Undersaats Øren, ogsaa for os Fanger lod det afskrækkende, det bar ligesom al Djævlens Onskab i sig.

Men hvad var der for os at gøre andet end at parere Ordre og følge med hvorhen det end gik og jeg for mit Vedkommende haabede i hvert Fald altid paa det bedste.

Og ganske rigtig kom vi til Sibirien, for saa vidt havde de russiske Soldater Ret. Men takket være Pladsmangel i Fangelejrene laa dog nu det brede Ural Gebet mellem os og de Forvistes Land.

Jeg laa saa blødt og saa rent som det ikke kunde være bedre paa et Hospital derhjemme og Drømmene bar mig hjem hin Nat, men ak, ved Opvaagningen randt det mig atter i Hu, at jo befandt mig Tusinder af Mile hjemmefra, trods alt befandt mig som Fange i et fremmed Land.

Saa gik Døren op og Pigen, der Dagen forud havde hjulpet mig saa hurtig af Tøjet kom nu med en stor Skaal Vand, et Stykke Sæbe tillige med Svamp og Haandørklæde. Det kan nok være at jeg saa op, da hun uden videre begyndte at vaske Ansigt og Hænder paa den ene efter den anden, og jeg kom selvfølgelig ogsaa paa Tur. Alt skulde være rent, saavel Værelset som de Syge, naar Lægen indfandt sig.

Nu blev der baaret en stor Kurv med Hvedebrød ind, Skiver paa 3 Tommers Tykkelse blev baaret rundt til os, enhver fik sine 2 Pund og i Tilgift al den Te han vilde drikke.

Først saa kom Lægen, eftersaa os Syge og beordrede de Lægemidler, der skulde til. Alt dette gik ret hurtig.

Hvad Forplejningen angik, saa maa den betegnes som god, til Middag fik vi Risengrød, Kød, Kartofler og Sauce.

Saadan henrandt der tolv Dage for mig i behagelig Velvære. Man saa ansaa Lægen mig ogsaa for helbredet og jeg blev udskrevet.

Jeg modtog nu atter min Bylt Tøj, som jeg havde afleveret ved min Ankomst og det maa siges, at den befandt sig i nøjagtig samme Stand som ved Indleveringen, ingen havde saa meget som haft en Finger ved Sagerne, alt var som det havde været. I Byltet laa saa ogsaa min smudsige Skjorte, som jeg havde haft paa i samfulde syv Uger, men heldigvis havde jeg jo truffet Landsmanden fra Heide, der forærede mig en ren Skjorte, saa slap jeg da for at krybe i den snavsede igen.

Men den rene Skjorte vakte Mistanke, og da man troede, at jeg havde tilegnet mig Sygehusets Linned, blev jeg omgaaende meldt til Forstanderinden. Naa, Sagen blev undersøgt, og jeg fik selvfølgelig Lov til at beholde Skjorten.

Jeg vilde gerne have været inde hos mine Kammerater endnu en Gang for at hilse af med dem. Men det lod sig ikke gøre. Nu hvor jeg atter havde mit eget Tøj paa, var al Adgang til Sygesalen forbudt for mig, og jeg maatte nødtvungent tilbringe Ventetiden i Køkkenet, indtil der kom en russisk Soldat for at føre mig tilbage til Fangelejren.

Eftertryk forbudt.

Af Bogens Indhold fremhæves:

- 1 Et Tilbageblik.
- 2 Den 28. Juni 1914.
- 3 Krigens Udbrud den 1. August 1914.
- 4 Min Indkaldelse den 2. August.
- 5 I Garnisonen i Sønderborg. Oplevelser sammesteds, saasom: En Mand over Bord. Generalen inspicierer Tropperne. Underofficeren kigger for dybt i Glasset. En Mand ser Syner ved højlys Dag. En Fangst. Slaaet Fjenden paa Flugt. Skolelæreren sættes i Arrest. Under Lyøs Kyst osv.
- 6 Sendes hjem som syg den 29. December 1914.
- 7 Livet derhjemme.
- 8 Kaldes ind igen den 7. Maj 1915.
- 9 Oplevelser i Garnisonen.
- 10 Afrejsen til Fronten den 16. Juni gennem Tyskland, Østrig, Ungarn til den galiciske Front.
- 11 Oplevelser ved Fronten.
- 12 Tages til Fange den 30. August.
- 13 Flygter den 7. September.
- 14 Fanges af Kosakker samme Nat.
- 15 Spærres inde i deres Hestestald.
- 16 I Forhør om Natten og om Morgen.
- 17 Visenteres.
- 18 Spærres inde hos Civilfanger.
- 19 Faar Lov til at gaa ud, men glemmer at komme igen. Livet i Fængslet.
- 20 Til Sibirien det gik, det Lod enhver Forbryder fik.

- 21 Oplevelser paa den lange Rejse.
- 22 Ankomsten til Krigsfangelageret den 28. Oktober. Havde jeg ikke været gift, saa havde jeg bejlet til dem begge to.
- 23 Syg i 6 Maaneder paa 8 forskellige Hospitaler i Sloboskoi, Moskva, Petersborg, Moskva og Samara.
- 24 Livet i Samara. Uddeling af Tøj. Kartoffelrensning.
- 25 Rejsen til Arbejdspladsen og Oplevelser.
- 26 Paa Arbejdspladsen. Mangfoldige Oplevelser saasom Strejke af Fanger. Plyndring. Der hverves Tropper blandt Fangerne. Theater Jul i Urskoven o. s. v.
- 27 Arbejdsplads skiftes. Oplevelser saa som: Et Uheld. En Begravelse. Revolutionen. Pengesedler af Indpkningspapir o. s. v.
- 28 Der skiftes Arbejdsplads. Oplevelser saa som: Strejke. Paa Eventyr. Lægeundersøgelse o. s. v.
- 29 I Krigsfangelageret.
- 30 Ernærer mig ved Handel et halvt Aar. Revolutionen. Zaren skydes o. s. v.
- 31 Hjemreisen.
- 32 I Hjemmet.
- 33 Kaldes ind igen til Wiesbaden den 23. Oktober 1918. Strejke ved Tjenesten. Fingeret Blindtarmsbetændelse. Sendes paa Orlov den 3. November 1918.
- 34 Ønsket og Spaadommen gaet i Opfyldelse.

Fra Kystvagt til 3 Aars Fangenskab i Rusland

vil ved fornøden Bestilling udkomme i Bogform paa ca. 300—400 Sider, forsynet med flere Illustrationer til en Pris af ca. 3—5 Kr. Ønsker De Bogen, bedes De udfylde hosstaaende Bestillingskupon og afsende denne til Hans Hansen Oksbøl, (Als)

Undertegnede bestiller herved „Fra Kystvagt til 3 Aars Fangenskab i Rusland“ til ca. 3—5 Kr. tilsendt pr. Efterkrav.

Navn:

Bopæl: